

DISERTAČNÍ PRÁCE

**Vliv technických, ekonomických a společenských podmínek na architekturu
sportovních staveb**

doktorand: Ing. arch. Martin Vlnas

školitel: Prof. Ing. arch. Arnošt Navrátil, Csc.

Ústav: 15118 Ústav nauky o budovách

České vysoké učení technické v Praze

Fakulta architektury

Září 2016

Doktorský studijní program: Architektura a urbanismus

Studijní obor: Architektura - teorie a tvorba

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma *Vliv technických, ekonomických a společenských podmínek na architekturu sportovních staveb* vypracoval pod vedením školitele samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

Dále prohlašuji, že tato disertační práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....
podpis

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu disertační práce Prof. Ing. arch. Arnoštovi Navrátilovi, Csc. za konzultace, odborné vedení a trpělivost, kterou mi poskytl při psaní této disertační práce. Dále bych rád poděkoval konzultantům doc. PhDr. Oldřichu Ševčíkovi, CSc. a doc. Ing. arch. Václavovi Mudrovi za cenné rady a předané zkušenosti. Také chci poděkovat rodině za vytrvalou podporu a zázemí.

NÁZEV:

Vliv technických, ekonomických a společenských podmínek na architekturu sportovních staveb

AUTOR:

Ing. arch. Martin Vlnas

ÚSTAV:

15118 Ústav nauky o budovách

ŠKOLITEL:

Prof. Ing. arch. Arnošt Navrátil, Csc.

ABSTRAKT:

Práce předkládá historii a vývoj sportovních staveb pro olympijské hry od starověku až po současnost. Podrobně se zabývá technickými, ekonomickými a společenskými vlivy ovlivňujícími výslednou architektonickou formu a možnosti jejího následného využití.

Detailní popis jednotlivých ročníků olympijských her a následný teoretický rozbor ukazují jakým způsobem je výstavba velkých sportovních zařízení a navazující infrastruktury prostředkem k demonstraci ekonomické síly a technologické vyspělosti organizátorů. Pořadatelství vrcholné sportovní akce vytváří rozvojové příležitosti a může být katalyzátorem řešení společenských, ekonomických a urbanistických problémů. Výsledkem jsou inovativní a pokroková řešení, která mohou být posléze aplikována v menším měřítku i na realizacích lokálního významu. Příliš ambiciózní projekty však někdy vedou k nezvládnutí investičních nákladů na výstavbu velkých komplexů, které se pak stávají dlouhodobě nevyužívané a jejich provoz trvale neudržitelný.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Sportovní stavby, urbanismus, olympijské hry, trvalá udržitelnost, Londýn 2012

TITLE:

Influence of the technical, economical and social aspects on the architecture of sport venues

AUTHOR:

Ing. Arch. Martin Vlnas

DEPARTMENT:

15118 Ústav nauky o budovách

SUPERVISOR:

Prof. Ing. arch. Arnošt Navrátil, Csc.

ABSTRACT:

This work presents history and evolution of sporting venues for olympic games from ancient Greece to present days. Main focus is on technical, economical and social aspects influencing architectural form and possibilities of follow up usage.

Detailed description of individual cases of olympic games followed by a theoretical analysis show the way how the construction of major sport venues and related infrastructure is used by organizers as a mean of demonstration of economic power and technical excellence. Organization of mega sport events creates development opportunities and can act as a catalyst in solving social, economic and urban issues. As an outcome of hosting such an event there are inovative solutions that can be afterwards applied in smaller scale in local conditions. However too ambitious projects sometimes lead to unmanagable cost expenses for huge complexes that quickly become unusable and their operation unsustainable in long tems.

KEY WORDS:

Sport venues, urban development, olympic games, sustainability, London 2012

Obsah

Obsah	9
Seznam použitých obrázků:	13
Seznam použitých tabulek:	18
Seznam použitých zkratk:	19
A. Úvodní část	21
A.1. Nastolení tématu (identifikace problému), problémové okruhy	21
Oblast výzkumu	21
Hypotéza	21
Rámcové cíle	22
Upřesnění názvu	22
A.2. Současný stav problematiky	23
A.3. Výběr z literatury	24
A.4. Metody zpracování	27
B. Teoretická část	29
B.1. Definice a rozbor problému k řešení v disertační práci	29
Sport jako sociálně kulturní fenomén	29
Architektura jako kulisa sportu	33
Struktura sportu	34
B.2. Základní dělení sportu	35
Rekreační sport	35
Výkonnostní sport	36
Vrcholový sport	36
Další formy sportu	37
Profesionální sport	39
B.3. Druhy sportovních staveb	42
B.4. Význam olympijských her	44

C. Historie.....	47
C.1. Historie antických Olympijských her	47
C.2. Vývoj novodobých olympijských her.....	52
Historické souvislosti.....	52
Nový začátek olympijských her.....	58
Přežití výstav (1896-1906).....	62
Osamostatnění (1908-1936).....	67
Úspornost (1948-1956).....	82
Urychlující činitel (1960-1976).....	86
Hry s ideologickým podtextem (1980-1984).....	95
Nové obzory (1988-1996).....	99
C.3. Vstup do nového milénia.....	106
Směr udržitelného rozvoje.....	106
Vysoko nastavená laťka?.....	112
D. Londýn 2012	116
D.1. Urbanismus a rozvojový plán	116
D.2. Životní prostředí	122
D.3. Infrastruktura	124
Elektrická zařízení	125
Energetické centrum	126
Odpadní voda.....	127
Ostatní sítě	128
D.4. Olympijský stadion.....	129
Architektonický koncept.....	129
Trvalá udržitelnost.....	132
Ohlasy a následné využití	132
D.5. Centrum vodních sportů	135

Architektonický návrh	135
Trvalá udržitelnost	136
Provedení	139
D.6. Dočasné stavby	141
D.7. Velodrom	147
Architektonický návrh	148
Trvalá udržitelnost	150
Zhodnocení	152
D.8. Arcelor Mittal Orbit	153
E. Rio de Janeiro 2016	157
Cesta k olympijským hrám	157
F. Technické, ekonomické a společenské vlivy	166
F.1. Časový vývoj způsobu financování olympijských her	167
F.2. Olympijské hry jako město tvorný činitel	168
Dopad olympijských her do struktury města	171
F.3. Vliv společnosti na rozvoj města	177
Vliv ekologie na rozvoj města	178
Následné zisky a výdaje	181
Následné využití olympijských zařízení	183
Kritéria pro výběr hostitelského města	185
Vhodnost města	185
Hry na všech kontinentech	186
Minimalizace profitu	187
Cíle kandidatury	187
Ekonomický dopad	188
Podání kandidatury	189
G. Závěr	196

Pořadatelství	196
Sportovní stavby	199
Praha Olympijská?	206
H. Shrnutí	216
Aplikace výsledků disertační práce	216
Seznam literatury	218
Anotace	225

Seznam použitých obrázků:

Obrázek 1 Strahovský stadion.....	33
Obrázek 2 Rekreační sportovec	35
Obrázek 3 Výkonnostní sportovec	36
Obrázek 4 Vrcholový sportovec.....	37
Obrázek 5 Hendikepovaní sportovci (Londýn 2012)	38
Obrázek 6 Sportovní diváci - fanoušci	41
Obrázek 7 Starořecká Olympia	47
Obrázek 8 Reliéf zobrazující řecké zápasníky	48
Obrázek 9 Socha Diskobola	49
Obrázek 10 Rytina znovuobjeveného Panathénskému stadionu	51
Obrázek 11 Učená společnost Diletanti	52
Obrázek 12 Vykopávky Olympie.....	54
Obrázek 13 Plakát Cotswoldských her.....	58
Obrázek 14 Evangelis Zappa.....	59
Obrázek 15 Zleva: W.P. Brooks, T. Sabin of Coventry, W. Roberts of Wenlock	60
Obrázek 16 Perre de Coubertin	61
Obrázek 17 Panathénský stadion ve tvaru podkovy	62
Obrázek 18 Spiridon Louis	63
Obrázek 19 Světová výstava v Paříži	64
Obrázek 20 Plavecké soutěže na LOH v Paříži.....	65
Obrázek 21 St.Louis 1904.....	65
Obrázek 22 Medaile z her 1906 v Aténách	66
Obrázek 23 Logo Londýn 1908.....	67
Obrázek 24 White City stadium v Londýně	68
Obrázek 25 Cyklistická dráha na White City stadium	69
Obrázek 26 Logo Stockholm 1912.....	70
Obrázek 28 Olympijský stadion ve Stockholmu současnost.....	71

Obrázek 27 Olympijský stadion ve Stockholmu v době konání her v roce 1912.....	71
Obrázek 29 Logo Antverpy 1920.....	71
Obrázek 30 Logo Paříž 1924.....	72
Obrázek 32 Olympijský stadion v Paříži Yves du Manoir současnost.....	73
Obrázek 31 Olympijský stadion Yves du Manoir v Paříži v době konání her v roce 1924.....	73
Obrázek 33 Logo Amsterdam 1928.....	73
Obrázek 34 Logo Los Angeles 1932.....	74
Obrázek 35 Olympijský stadion v Los Angeles 1932.....	74
Obrázek 37 Olympijská vesnice Los Angeles 1924.....	75
Obrázek 36 Olympijská vesnice Los Angeles 1924 – letecký pohled.....	75
Obrázek 38 Logo Berlín 1936.....	76
Obrázek 39 Olympijský stadion v Berlíně 1936.....	77
Obrázek 40 Olympijský stadion v Berlíně 1936.....	77
Obrázek 41 Vznik tradice olympijské pochodně v rámci propagandy nacistického režimu.....	78
Obrázek 43 Současný stav olympijské vesnice.....	79
Obrázek 42 Vznik tradice olympijské pochodně v rámci propagandy nacistického režimu.....	79
Obrázek 44 Olympijský stadion v Berlíně po rekonstrukci v roce 2006.....	80
Obrázek 45 Kamenné obklady olympijského stadionu v Berlíně.....	80
Obrázek 47 Olympijský plavecký bazén v Berlíně – současný stav.....	81
Obrázek 46 Olympijský plavecký bazén v Berlíně v době konání her.....	81
Obrázek 48 Logo Londýn 1948.....	82
Obrázek 49 Původní Olympijský stadion ve Wembley.....	83
Obrázek 50 Logo Helsinky 1952.....	84
Obrázek 51 Olympijský stadion v Helsinkách v roce 1952.....	84
Obrázek 52 Olympijský stadion v Helsinkách současnost.....	84
Obrázek 53 Logo Melbourne 1956.....	85
Obrázek 54 Olympijský stadion v Melbourne současnost.....	85
Obrázek 55 Olympijský stadion v Melbourne v roce 1956.....	85
Obrázek 56 Logo Řím 1960.....	86
Obrázek 57 Olympijská vesnice v Římě.....	86

Obrázek 58 Olympijský stadion v Římě	87
Obrázek 59 Sportovní hala Palazzo dello Sport od L.Nerviho.....	87
Obrázek 60 Logo Tokio 1964	88
Obrázek 61 Olympijský stadion v Tokiu.....	88
Obrázek 62 Plavecký stadion v Tokiu.....	88
Obrázek 63 Logo Mexico 1968.....	89
Obrázek 65 Olympijský stadion v Mexico City	89
Obrázek 64 Sportovní hala v Mexico City	89
Obrázek 66 Logo Mnichov 1972.....	90
Obrázek 67 Mnichovský olympijský stadion	91
Obrázek 68 Olympijská vesnice v Mnichově.....	92
Obrázek 69 Fotografie palestinského teroristy v Mnichově 1968.....	92
Obrázek 70 Logo Montreal 1976	92
Obrázek 71 Pohled na Montreal s dominantou olympijského stadionu	93
Obrázek 72 Olympijský stadion v Montrealu	94
Obrázek 73 Olympijský stadion v Montrealu – interiér současnost.....	94
Obrázek 74 Olympijská vesnice v Montrealu	94
Obrázek 75 Výstavba olympijského stadionu v Montrealu.....	94
Obrázek 76 Logo Moskva 1980	95
Obrázek 77 Moskevský olympijský stadion.....	96
Obrázek 78 Olympijská vesnice v Moskvě.....	96
Obrázek 79 Logo Los Angeles 1984.....	97
Obrázek 80 Olympijský stadion v Los Angeles	98
Obrázek 81 Logo Soul 1988.....	99
Obrázek 82 Olympijský stadion v Soulu.....	99
Obrázek 83 Logo Barcelona 1992.....	101
Obrázek 84 Průčelí olympijského stadionu v Barceloně.....	101
Obrázek 85 Regenerované nábřeží v Barceloně.....	102
Obrázek 86 Logo Atlanta 1996	103
Obrázek 87 Olympijský stadion v Atlantě	104

Obrázek 88 Logo Sydney 2000	106
Obrázek 89 Olympijský stadion v Sydney v roce 2000	107
Obrázek 90 Olympijský stadion v Sydney po přestavbě po skončení olympijských her	108
Obrázek 91 Logo Atény 2004	110
Obrázek 93 Původní Panathénský stadion zrekonstruovaný pro olympijské hry v roce 2004	110
Obrázek 92 Olympijský stadion v Athénách.....	110
Obrázek 94 Vypuštěný kanál na divokou vodu.....	111
Obrázek 95 Fontána v olympijském parku.....	111
Obrázek 96 Letecký pohled na athénský olympijský park.....	111
Obrázek 97 Olympijská vesnice v Athénách.....	111
Obrázek 102 Logo Peking 2008.....	112
Obrázek 99 Pekingský olympijský stadion – Bird’s nest	112
Obrázek 100 Pekingské olympijské centrum vodních sportů – Water Cube.....	113
Obrázek 101 Interiér pekingského olympijského stadionu	114
Obrázek 102 Etapy vývoje olýmpijského parku v Londýně: a) během olympijských her, b) úpravy po skončení olympijských her, c) dlouhodobý rozvojový horizont.....	118
Obrázek 103 Transformační stanice v Londýně.....	125
Obrázek 104 Energetické centrum v Londýně	126
Obrázek 105 Čistička odpadních vod v londýnském olympijském parku.....	127
Obrázek 106 Pohled na londýnský olympijský stadion a vyhlídkovou věž	129
Obrázek 107 Olympijský stadion v Londýně	130
Obrázek 108 Sadové úpravy v olympijském parku.....	132
Obrázek 109 Plánovaná přestavba olympijského stadionu pro West Ham United (vizualizace) ...	134
Obrázek 110 Londýnské centrum vodních sportů.....	135
Obrázek 111 Demontovatelné tribuny.....	136
Obrázek 112 Interiér plaveckého centra.....	137
Obrázek 113 Šroubovaný spoj vazníků pro následnou snadnou demontáž	138
Obrázek 114 Bazén pro skoky do vody.....	139
Obrázek 115 Stav pro OH s kapacitou 17tis. diváků.....	140
Obrázek 116 Stav po přestavbě bez přídavných tribun	140

Obrázek 117 Porovnání kapacity dočasných staveb.....	141
Obrázek 118 Schéma rozhodovacího procesu pro výstavbu trvalých a dočasných sportovišť	143
Obrázek 119 Londýnská basketbalová hala	144
Obrázek 120 Membránová konstrukce obvodového pláště londýnské basketbalové haly	146
Obrázek 121 Londýnský velodrom	147
Obrázek 122 Londýnský velodrom	149
Obrázek 123 Interiér velodromu	151
Obrázek 124 Interiér velodromu	152
Obrázek 125 Vyhlídková věž Arcelor Mittal Orbit.....	153
Obrázek 126 Arcelor Mittal Orbit.....	155
Obrázek 127 Logo Rio de Janeiro 2016	157
Obrázek 128 Pohled na Rio de Janeiro.....	159
Obrázek 129 Olympijský stadion Maracanã v Rio de Janeiro	162
Obrázek 130 Interiér zrekonstruovaného stadionu Maracanã	164
Obrázek 131 Schéma vztahu rozvoje města a výstavby pro olympijské hry.....	169
Obrázek 132 Schéma společenských vazeb	171
Obrázek 133 Schéma členění výstavby na primární, sekundární a terciální	172
Obrázek 134 Schéma nákladů a zisků dočasných a trvalých sportovních staveb.....	182
Obrázek 135 Schéma ekonomických modelových průběhů olympijských her (Preuss, 2004)	188
Obrázek 136 Zahajovací ceremoniál LOH Londýn 2012	203
Obrázek 137 Allianz Arena v Mnichově.....	203
Obrázek 138 Olympijský park Rio Lipno 2016	205
Obrázek 139 Logo Praha 2016.....	206
Obrázek 140 Návrh olympijského stadionu v Praze na Maninách.....	207
Obrázek 141 Hotel Olympik	207
Obrázek 142 Současné využití Strahovského stadionu jako tréninkového centra fotbalového klubu.....	212

Seznam použitých tabulek:

Tabulka 1 - Vývoj účasti na letních olympijských hrách.	45
Tabulka 2 - Žadatelská města na letní Olympijské hry, 1896-2016	57
Tabulka 3: Volba pořadatele olympijských her v roce 2016	160
Tabulka 4 - Klasifikace Olympijských zařízení	173
Tabulka 5 - Kapacita tribun pro jednotlivé olympijské sporty	175
Tabulka 6 - Ekologické dopady olympijských her	180
Tabulka 7 - Změny využití území následkem olympijských her	181
Tabulka 8 – Typizace po-olympijského využití	184
Tabulka 9 - Sporty Světových her	200
Tabulka 10 - Účast a úspěchy českých olympioniků	215

Seznam použitých zkratk:

ANZ	Australia and New Zealand Banking Group
BMX	Bicycle Motorcross
CBS	Columbia Broadcasting System
CCHP	Combined Cooling, Heat and Power (česky trigenerace)
COHRE	The Centre on Housing Rights and Evictions
ČSTV	Český svaz tělesné výchovy (1990–2013), od 27. dubna 2013 Česká unie sportu, ČUS
ČUS	Česká unie sportu
ETFE	Ethylen-tetrafluorethylen
EUR	Esposizione Universale Roma (čtvrť v Římě)
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
FSC	Forest Stewardship Council
HFC	Hydrofluorocarbons (česky fluoruhlodíky)
IGF	International Golf Federation
IOC	International Olympic Comitee (česky viz MOV)
IRB	International Rugby Board
LOCOG	The London Organising Committee of the Olympic and Paralympic Games
LOH	Letní olympijské hry
MOV	Mezinárodní olympijský výbor
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NOA	Národní olympijská akademie
NOC	National Olympic Comitee (česky viz NOV)
NOV	Národní olympijský výbor
OCOG	The Organising Committees for the Olympic Games
ODA	Olympic Delivery Authority
OH	Olympijské hry
OPLC	Olympic Park Legacy Company
PVC	Polyvinylchlorid
RIBA	Royal Institute of British Architects
ROCOG	Rio de Janeiro Organizing Comitee for the Olympic Games
SOGOC	Sydney Olympic Games Organising Committee
UEFA	Union of European Football Associations
WHU	West Ham United (fotbalový klub)

A. Úvodní část

A.1. Nastolení tématu (identifikace problému), problémové okruhy

Oblast výzkumu

Jednou z rychle se rozvíjejících oblastí architektury jsou sportovní stavby. Jejich význam roste společně s popularitou sportu samotného. Sport je nepřehlédnutelným společenským a kulturním fenoménem, jehož význam je v dnešní době ještě umocněn rozmachem informačních technologií. Vrcholné sportovní akce typu Mistrovství světa nebo Olympijské hry, svým rozsahem a mediální sledovaností překonávají rekordy. Pořádání těchto akcí je otázkou prestiže a soutěžení mezi jednotlivými státy a městy. Z architektury a urbanismu sportovních staveb se tak mnohdy stává další sportovní disciplína.

Hypotéza

Vrcholový sport na rozdíl od rekreačních pohybových aktivit jistě nelze označit jako základní životní potřebu, lze ho spíše připodobnit kulturní události, tedy druhotným lidským potřebám. Sociální, ekonomický a politický rozměr zde ale nabývá nevídané velikosti a podobně jako u jiných produktů globalizace se nabízí otázka, zda je tento vývoj trvale udržitelný? V případě velkých souborů nebo i jednotlivých sportovních staveb pak často nastává situace, kdy jsou dlouhodobě nevyužívané, prodělečné a pro budoucí generace představují neúnosnou zátěž.

Fenoménem v oblasti sportovních akcí jsou Olympijské hry. Jedná se o vrcholnou sportovní událost světového měřítko, která ve sledovanosti nemá konkurenci. Každé hostitelské město (země) je postaveno před rozhodnutím, jak vybudovat ideální olympijský areál, který bude splňovat všechny podmínky Mezinárodního olympijského výboru, bude demonstrací technické, ekonomické a společenské vyspělosti dané země a současně bude mít využití i po skončení olympijských her.

Podobně jako sportovci používají doping pro zvýšení výkonu na vrcholném závodě sezóny a neberou ohled na své budoucí zdraví, tak i hostitelské země ve snaze vybudovat ikonické

stavby pro krátké období trvání olympijských her často investují neúměrně vysoké prostředky a neberou ohled na svojí budoucí ekonomickou stabilitu a prosperitu.

Při posuzování nabídek kandidátských měst jsou zohledňována hlediska přínosu olympijských her pro dané město a zemi. Ne vždy se ale podaří dodržení původního plánu a místo regenerace území, kulturního a ekonomického přínosu se z olympijských staveb stane nevyužitý a ekonomicky problematický odkaz pro další generace.

Olympijské hry definují nejen sportovní, ale i kulturní a morální hodnoty. Rovněž udávají trendy v architektuře sportovních staveb, které jsou následně široce aplikovány v menším měřítku.

Rámcové cíle

Cílem práce je na základě shromážděných materiálů ze světové tvorby provést analýzu aktuální situace oboru sportovních staveb pro velké vrcholné soutěže, zevšeobecnit základní znaky a provést jejich srovnání s dosavadním vývojem těchto staveb.

Olympijské hry mají dlouhou a dobře zdokumentovanou minulost a představují tedy vhodný reprezentativní vzorek pro účely této práce.

Výsledkem práce by mělo být prohloubení znalostí v oboru sportovních staveb pro vrcholné sportovní akce, se kterými je u nás doposud pouze velmi málo zkušeností. Práce se věnuje jak teoretickému kontextu, tak praktickým zkušenostem z posledních let. Snahou je ukázat problematiku v co nejširší perspektivě a poukázat na problémové oblasti.

Druhotným cílem je doporučení pro konání špičkových sportovních událostí v České republice, například pokud by se měla Praha znovu ucházet o pořádání olympijských her.

Upřesnění názvu

Tématem této práce jsou technické, ekonomické a společenské vlivy na architekturu sportovních staveb, konkrétně staveb pro olympijské hry. Název práce odráží předpoklad, že nejprve existuje poptávka, následovaná zadáním stavebního programu a realizací. Problematika v dané oblasti však není jednosměrná a zkušenosti z předchozích ročníků mají

zpětný dopad na společnost, ekonomiku a technický pokrok. Se zrychlujícím se tempem doby tato interakce probíhá téměř v reálném čase. Tato práce popisuje vztahy v oblasti sportovních staveb v co nejširších možných souvislostech.

A.2. Současný stav problematiky

Těžiště vědomostí v daném oboru leží v oblastech, které mají zkušenosti s pořadatelstvím velkých sportovních akcí. Zájem o danou problematiku vždy narůstá v období předcházejícím konání sportovní akce a vrcholí po jejím skončení hodnocením dosažených výsledků. Pro mnoho hostitelských zemí představuje vrcholná sportovní akce jednorázovou událost, která se již nikdy nebude opakovat. Do kandidatury tak často vstupují bez hlubších teoretických vědomostí a spoléhají se buď na vlastní "kreativitu" nebo na zahraniční zdroje informací. Naopak v zemích, kde se vrcholné sportovní akce pravidelně opakují, je kontinuálně udržována vysoká úroveň vědomostí.

Vzhledem ke komplexnosti řešené problematiky existují různé přístupy k získávání informací a jejich následnému použití.

Výzkum v oblasti olympijských her podporuje samotný IOC, pod jehož patronátem byly zpracovány např. studie *After the Gold Rush: A sustainable Olympics for London* (Vigor, Mean, Tims 2004), *The Historical Evolution of Olympic Games Legacy* (Leopkey 2009) nebo *An olympic city in the making: Rio de Janeiro mega-event strategy 1993-2016* (Silvestre 2012).

Nezávislému výzkumu se věnují různé světové týmy, jejichž publikace jsou uvedeny v přehledu literatury. Sami autoři uvádí, že velkým problémem pro zpracování analýzy jednotlivých sportovních akcí je získání relevantních vstupních dat. Především ekonomická bilance pořádané akce je často předmětem politicky účelových interpretací. Na úrovni olympijských her probíhají finanční toky takového rozsahu, že nad nimi mnohdy ztrácí kontrolu sami pořadatelé. Výsledky mnohých studií se tak opírají spíše o empirické

zkušenosti a prostá pozorování než o detailní čísla, která bývají zkrácena ve prospěch různých zájmových skupin. Většina prací se tím pádem omezuje pouze na vybrané aspekty vrcholných sportovních akcí a nepokrývají celou jejich šíři.

Česká republika má nedávnou zkušenost s podáním neúspěšné kandidatury na konání olympijských her v Praze 2016 respektive 2020. Pro účely této kandidatury byla v roce 2004 firmou PricewaterhouseCoopers zpracována odborná ekonomická studie. K tématu, které v té době polarizovalo českou společnost, se ve svých článcích vyjadřovali např. Strouhal 2007 (Praha olympijská: realita či ekonomická utopie?) nebo Ševčík 2007 (Olympijské hry v Praze). Další podrobnou ekonomickou studii zpracoval autorský kolektiv pod Národohospodářským ústavem Akademie věd ČR Jurajda, Lízal, Münich, Zemčík 2006 (Hlavní ekonomické důsledky pořádání letních olympijských her v Praze v roce 2016). Zmiňované práce se zabývali především ekonomickou stránkou pořadatelství olympijských her v místním prostředí, ale nezmiňují možnost aplikace některého z předchozích úspěšných modelů, tj. schází zde porovnání s příklady ze zahraničí.

Velký díl vědomostí se udržuje v soukromých nadnárodních kancelářích typu HOK (nyní Populous), Aecom nebo Foster and Partners, které se podíleli na soutěžích a realizacích jak urbanistického řešení, tak jednotlivých staveb pro mnohé vrcholné sportovní akce.

A.3. Výběr z literatury

Česká republika zatím nikdy neuspořádala žádnou sportovní akci té nejvyšší světové úrovně (olympijské hry, MS ve fotbale apod.)¹, nemá žádné sportovní stavby světového

¹ V roce 1978 Praha hostila Mistrovství Evropy v atletice dále se zde poměrně pravidelně koná MS v ledním hokeji. To jsou však v porovnání s olympijskými hrami menší akce. Pro srovnání: MS v hokeji 2015- 741 690 diváků (rekordní účast), LOH 2012- cca 8 000 000 prodaných vstupenek. Zdroj: - "Just the ticket". London 2012. Archived from the original on 2 February 2007. Retrieved 20.7. 2012. - Hokejový šampionát v Praze a Ostravě vrátil Česku divácké rekordy. Idues [online]. Praha: MAFRA, a.s., 2015 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: http://hokej.idnes.cz/hokej-ms-praha-ostrava-divaci-rekord-d75-/ms-hokej-2015.aspx?c=A150517_225739_ms-hokej-2015_rou

významu a nemá tedy ani publikace popisující vlastní zkušenosti s problematikou vrcholných sportovních akcí.

Aktuálně se tématem sportovních staveb zabývají především dvě české publikace - *Sportovní stavby* (Navrátil, Mudra, Malý) a *Mobilita, víceúčelovost, proměnnost ve sportovních stavbách* (Kopřiva, Hladík), obě zpracované na fakultě architektury ČVUT.

První z publikací poskytuje ucelený přehled o typologii sportovních staveb. Popis postupuje od urbanistických celků přes funkční a dispoziční zásady až po technická a konstrukční řešení- sportovní plochy, osvětlení a akustika, povrchy a konstrukce sportovních ploch, prostory pro sportovce - šatny a hygienická zařízení. Zmíněny jsou rovněž prostory pro diváky – hlediště a ostatní prostory pro média a pořadatele. Autoři zde popisují široké spektrum sportovních staveb počínaje stadiony - atletické, fotbalové, lyžařské, vodácké, stadiony pro dostihy a jezdecké sporty, tělocvičny, haly a kryté stadiony, plavecké a rekreační bazény, koupaliště a nevynechávají ani drobné sportovní stavby pro kuželky, lezecké stěny, squash a golf.

Druhá publikace, kterou nedávno vydalo vydavatelství ČVUT je věnována sportovním stavbám se schopností obměny funkcí a tudíž se zvýšenou možností využití. Kapitoly s velkými ikonickými sportovními stavbami pro diváky mapují soudobé přístupy k projektové práci v nadnárodních kancelářích. Mezi ně patří například pekingský Národní stadión – zvaný Ptačí hnízdo, Toyota Aréna, Watercube nebo stavby chystaných LOH v Londýně. V kapitolách věnovaných pozitivním účinkům sportování na zdraví je obsažena zkušenost se zaváděním filosofie aktivního využití volného času do českého sportovního prostředí.

Další informace je možné čerpat z publikací zpracovaných při Fakultě tělesné výchovy a sportu UK autorským kolektivem Slepíčková, Slepíčka např. *Sport, stát, společnost* (2000), *Sport a česká společnost* (2000) nebo *Kde hledat počátky moderního sportu - Geografické rozhledy* (2012). Jde o publikace věnující se historii a teorii sportu.

Postavení sportu v současné společnosti se věnuje A. Sekot z fakulty sociálních studií na Masarykově univerzitě. Ve své publikaci *Sociologické problémy sportu (2008)* popisuje sport jako sociologický fenomén, který zasahuje do mnoha oblastí lidského počínání.

Na stránkách Českého olympijského výboru jsou publikovány překlady oficiálních textů Mezinárodního olympijského výboru o definici sportu a základních pilířích olympismu. Oproti originálu jsou některé části textu adaptovány na české prostředí a doplněny publikací *Olympismus (2004)* od autorů Choutka, Dovalil.

V minulosti se tématu věnovalo nakladatelství Olympia v sérii publikací pro jednotlivé ročníky olympijských her. Zvláště starší vydání jsou psaná stylem poplatným době a režimu, ale poskytují cenné informace o tehdejší vnímání a politizaci olympijských her.

Zahraniční literatura je v oblasti sportovních staveb mnohem obsáhlejší. Publikace lze rozdělit na souhrnné práce, které postihují širší oblast sportovních staveb a všimají si především jejich společných vlastností a na monotématicky zaměřené publikace, které se zaměřují na konkrétní stavbu nebo událost.

Do první skupiny lze zařadit například publikaci *The Stadium: Architecture of Mass Sport (2004)* od autorů Bouw, Prowoost, která se věnuje fenoménu stadionu v kontextu města z pohledu historie, urbanismu, kultury a společnosti. Autoři zde předkládají i rozhovory s lidmi pohybujícími se v praxi navrhování velkých sportovních staveb, což jsou informace, které nejsou v českých publikacích k dispozici.

Další souhrnnou publikací je *Olympic Cities: City Agendas, Planning, and the World's Games, 1896 – 2016 (2004)* od autorů Gold, Gold, v níž jsou popisována jednotlivá hostitelská města a pozadí konání olympijských her.

Z monotématických publikací lze uvést například ekonomický rozbor pořádání olympijských her *The Economics of Staging the Olympics: A Comparison of the Games 1972-2008 (Preuss 2004)*. Dále pak jednotlivé monografie k jednotlivým stavbám nebo sportovním

soutěžím např. *London 2012 Sustainable design: Delivering an Olympic legacy* (Hartmann 2012).

Podrobný výčet všech publikací je uveden v seznamu literatury.

A.4. Metody zpracování

Při zpracování tohoto výzkumu byl zvolen komplexní kulturologický úhel pohledu, protože je zřejmé, že pokud chceme porozumět specifickým rysům sportovních staveb, je nutné zabývat se co nejvíce aspekty, vnímat je v širších souvislostech a vyvarovat se zjednodušujících tvrzení. Na rozdíl od parciálních přístupů, jako je například čistě technologický nebo ekonomický, umožňuje kulturologický úhel pohledu hledání nových souvislostí a vztahů mezi různými aspekty. Podobně jako kterýkoli jiný výtvar architektury a urbanismu vypovídají sportovní stavby o struktuře celku lidského světa a mají společenský význam. Využití kulturologického pohledu na problematiku je legitimní i proto, že v současnosti se přiznává vědecká hodnota i komplexním přístupům, nejen tradičním vědeckým postupům.

Disertační práce se zaměřuje především na světovou tvorbu v oblasti sportovních staveb. Získané poznatky z oblasti architektury a urbanismu olympijských her tak v České republice v rámci zažité klasifikace představují základní výzkum. Práce může sloužit jako teoretický podklad pro další vědecké práce týkající se nejen problematiky sportovních staveb, ale i ekonomie, filosofie, sociologie apod. Některé části jsou přímo využitelné při zpracování projektů v lokálním měřítku. Praktické využití zde mohou nalézt jak pořizovatelé, tak zpracovatelé projektů, politici, úředníci, neziskové organizace a v neposlední řadě i veřejnost. V těchto případech se jedná o aplikovaný výzkum.

Sledované téma je představeno prostřednictvím historického exkursu pojednávajícím o vývoji sportovních staveb pro olympijské hry od antiky až po současnost. Základním metodologickým postupem je zde klasická historicko srovnávací metoda, která operuje se

sekundární literaturou a prameny (články v odborných periodikách, monografické publikace). Dále je užívána analýza informací získaných z pokud možno co nejširšího vzorku primárních zdrojů (např. soutěžní projekty kandidátských měst nebo závěrečné zprávy hodnotící průběh olympijských her) a následná syntéza do modelových případů a definování trendů budoucího vývoje. Použit je i metodický přístup případové studie, kdy jsou na příkladu Londýna detailně popsány všechny aspekty a moderní trendy v architektuře a urbanismu velkých sportovních událostí. Součástí práce je také komparace Prahy se zahraničními příklady a kritické zhodnocení dosavadní snahy o uspořádání olympijských her v Praze.

Práce je pojata jako otevřený systém, který se může dále vyvíjet, lze jej v jednotlivých částech doplňovat a prohlubovat, ale zároveň poskytuje komplexní přehled a podklad pro případný další výzkum.

B. Teoretická část

B.1. Definice a rozbor problému k řešení v disertační práci

Sport jako sociálně kulturní fenomén

Sport je významným fenoménem dnešní doby. Na jedné straně je ztělesněním obdivovaných hodnot radosti z pohybu, výkonu, zdraví a krásy, na straně druhé odráží mnoho společenských problémů, jako jsou korupce, komercializace, doping aj. Moderní sport je tak plný emocí a více než kdy jindy přitahuje pozornost veřejnosti.

Pochopit podstatu a směřování soudobého světa, jeho dílčích společností a kultur, aniž bychom si všímali a náležitě docenili úlohu sportu, je téměř nemožné. Žijeme totiž ve světě, kde sport je mezinárodním fenoménem, je důležitý pro politiky a světové vůdce, přispívá k dynamice ekonomického rozvoje, rozšiřuje globální povědomí cestou mezinárodních sportovních událostí, je nedílnou součástí lokálních sociálních a kulturních struktur, regionů a národů. (Sekot 2008)

Politický boj a volební skandály spojované s rozhodováním o konání olympijských her dokládají, že sport je významným politickým a ekonomickým fenoménem, vzdáleným představám o jeho privátní podstatě, fungující pouze na úrovni jeho aktivních účastníků a nadšenců (Levermore, Budd eds., 2004).

Sport se může stát účinným nástrojem demagogických idejí diktátorů, stejně jako symbolem demokratických procesů a prostředkem mezinárodního usmíření. Sportovní aktivity bývají spojovány s politickým protestem na cestě boje za lidská práva a sociální spravedlnost. Stejně tak může být sport platformou násilí, fašismu, totalitarismu, individualismu a vypjatého nacionalismu (Sekot 2008).

Podpora sportovní infrastruktury je podobně jako podpora vědy nebo kultury důležitým nástrojem každé vlády, kterým ovlivňuje společenské aspekty, jako jsou zlepšení zdraví veřejnosti, úroveň vzdělání, míra nezaměstnanosti nebo prevence kriminality.

O významném a de facto nezastupitelném postavení pohybových, resp. sportovních aktivit ve společnosti pojednává řada dokumentů na mezinárodní úrovni - Evropská charta sportu pro všechny (1974, Ing. Králík, 2001); Mezinárodní charta tělesné výchovy a sportu (1978, Ing. Králík, 2001); Evropská deklarace urbanistických práv (MŠMT, 1992); Evropská charta sportu (MŠMT, 1994); Evropský manifest o mladých lidech a sportu (MŠMT, 1995); Modifikovaný návrh směrnic pro sport dětí a mládeže (ČSTV, 1998) Evropského sdružení národních nestátních sportovních zastřešujících organizací (European Non-Governmental Sports Organisations)²; Světový manifest tělesné výchovy 20003; Bílá kniha o sportu (MŠMT, 2007). (Flemer, Valjent, 2010).

Sarah Gilroy (1999) rozlišuje dva převládající modely sportu:

a) společenský model sportu - je provozován zejména ze společenských důvodů; pro radost a s malým tlakem na výsledek; dobrý způsob jak se stýkat s lidmi; účastníkům přináší dobrou náladu; soutěžní element je potlačen a je v tomto modelu sportu až druhotný.

b) závodní model sportu - na prvním místě je soutěživost; důraz je kladen na výsledek; nezřídka „vyhrát za každou cenu“ - všemi dostupnými prostředky (povolenými i zakázanými); tento model sportu je velmi strukturován; na nejvyšší úrovni, zejména v některých mediálně atraktivních sportovních odvětvích, se točí velké finanční objemy.

Sport lze také chápat ve smyslu potřeby péče o vlastní organismus. Udržování těla v dobré fyzické kondici s přiměřenou silou a rozsahem pohybů jako prevence civilizačních nemocí spadá do oblasti nazývané fitness – wellness.

Během 19. století se stal sport důležitou součástí nejprve západního a postupně i světového společenského dění, a to především díky velkým mezinárodním soutěžím jako jsou světové šampionáty a olympijské hry. Úspěšnost sportu lze dokumentovat na sledovanosti velkých sportovních událostí přímo na stadionech, ale i na velkoplošných obrazovkách na náměstích, v restauracích a barech, nebo doma na televizních obrazovkách či na internetu.

Sledování významných sportovních událostí má přinejmenším znatelný „sdužovací“ efekt fanoušků při hromadném sledování těchto sportovních klání (Flemer, Valjent, 2010). Například většina českých a slovenských sportovních fanoušků (68 %) uvedla, že sportovní diváctví je pro ně významný způsob trávení volného času (Slepička, 1995, s. 275).

Weiss (2000, s. 276) uvádí tvrzení Duncanové: „... sportovní diváctví získalo zájem a podporu miliónů lidí a sport přesahuje hranice hry samotné, protože vytváří literaturu, písně, mýty, a významné osobnosti zasahující do mnoha oblastí veřejného života.“

Tento divácký zájem na „globální“ úrovni je ovšem platný i na regionálních úrovních, jako příklad lze uvést fotbalové derby lokálních rivalů, což je mnohdy považováno za „událost roku“ daných obcí či regionu. Dalším dokladem může být mediální prostor věnovaný sportovním událostem ve většině hromadných sdělovacích prostředků. V mnoha zemích tvoří objem finančních prostředků nabalující se na „sportovní byznys“ nezanedbatelnou část všech finančních toků. Ať již jde o „přímé produkty“ jako vstupenky, televizní vysílací práva, repliky dresů, textilu; nebo produkty vyložené „nepřímé“ jako jsou například televizory, projekory apod., kdy prodej tohoto zboží před významnou sportovní událostí stoupá geometrickou řadou (Flemer, Valjent, 2010)

Do samostatné kategorie patří zapojení měst nebo celých států do procesu kandidatury na pořádání velkých sportovních akcí, jako jsou zmíněné světové šampionáty či olympijské hry. Na této vrcholné sportovní úrovni jsou často nezbytné politické a finanční záruky státu již při kandidatuře. Samotná příprava a podání kandidatury je celospolečenskou záležitostí, na kterou se v mnohých demokratických státech vypisují referenda.

Úspěšná kandidatura pak znamená rozsáhlé investice do různých oblastí, zejména do infrastruktury v nejširším slova smyslu. Zde se nabízí možnost využít kandidatury jako příležitosti k urychlení rozvoje či k regeneraci území, která byla dlouho odkládána a dříve či později by stejně musela proběhnout.

Bez nadsázky lze tedy konstatovat, že sportovní akce tohoto typu se osobně, ať už přímo nebo nepřímo a to pozitivně či negativně, dotknou doslova každého obyvatele té konkrétní

metropole potažmo hostitelského státu. Takže jako politika ovlivňuje životy těch, kteří se o ni vůbec nezajímají, lze obdobně konstatovat, že sport jakožto sociální instituce má rovněž celospolečenský dopad, a to i na ty, kteří vlastně v životě nesportovali.

Sport se všeobecně těší velkému zájmu a současně má velký potenciál sdružovat a oslovovat lidi bez ohledu na věk, barvu pleti, náboženství či společenský původ. Významným způsobem tak pomáhá vytvářet soudržnější společnost.

Cesta k tomuto postavení sportu začala v Anglii s nástupem industrializace a s následnou urbanizací. Nové společenské podmínky a změny ve způsobu života lidí přinesly nárůst volného času a nové možnosti jeho využívání.

Lidové zábavy založené na pohybové aktivitě, stejně jako zábavy vyšších společenských vrstev, se stávaly masovějšími a lidé se jim začali věnovat i organizovaně podle dohodnutých pravidel. Vznikaly první sportovní kluby, sportovalo se pro „vyšší“ gentlemanské ideály, tj. amatérsky, ale i za peníze, profesionálně. Pro své hodnoty byl sport jako výchovný prostředek i zábava zařazen do reformujícího se systému vzdělávání a zejména veřejné školy a univerzity se výrazně podílely na jeho rozvoji.

Anglie jako tehdejší světová velmoc ovlivňovala politicky a kulturně velkou část světa, především své državy, ať současné či bývalé (Austrálie, Kanada, Indie, USA aj.). Tak se šířily nové způsoby a formy trávení volného času, včetně sportu i do těchto zemí. A nejen do nich. Prostřednictvím migrace, jak aktivních sportovců, tak sportovních diváků, se šířily jednotlivé sporty na další místa zeměkoule včetně latinsko - amerických zemí i zemí východní Asie.

Narůstající propojenost světa se zpětně promítla též na půdě Anglie a starého kontinentu v podobě přejímání některých zvyků a tradic, včetně lidových zábav a lokálních sportů z ostatních zemí. Sport nastoupil cestu své institucionalizace v mezinárodním měřítku. Vznikaly významné sportovní soutěže typu národních mistrovství, mistrovství jednotlivých kontinentů, mistrovství světa a také Olympijské hry. (Slepičková, Slepička, 2012)

Architektura jako kulisa sportu

Sportovní stavby vytvářejí prostředí pro sportovní aktivity. Jejich podoba odpovídá struktuře sportu samotného, od menších staveb pro rekreační sport až po stadiony nadnárodního významu.

Stadiony pro vrcholné sportovní soutěže jsou schopné pojmout až stovky tisíc diváků (např. brazilský fotbalový stadion Maracanã měl před rekonstrukcí odhadovanou kapacitu cca 200 tisíc diváků²). Světovým unikátem je pak Strahovský stadion, jehož celková plocha je 63 000 m², což je pro představu přibližně velikost 9 fotbalových hřišť (310 x 202m). V době největší slávy tu cvičilo 16 000 až 33 000 cvičenců, které mohlo sledovat 137 tisíc diváků. Celková kapacita, například na koncert je 250 tisíc míst, z toho v současné době 56 000 k sezení. Podle některých zdrojů jde skutečně rozlohou o největší stadion na světě a druhou největší stavbu vybudovanou pro sportovní účely hned po Motoristickém stadionu v Indianopolis (zdroj ČUS-Česká unie sportu). Pro ilustraci MOV požaduje pro uspořádání olympijských her centrální stadion s minimální kapacitou 80 000 diváků.

Obrázek 1 Strahovský stadion

Sportovní stavby se tak řadí mezi největší lidské stavby vůbec. Významným způsobem ovlivňují své okolí a tvář města. Současně se také jedná o stavby, které se často objevují v médiích. Televizní přenosy se sice zaměřují především na sport samotný, ale kulisa je tvořena architekturou sportovní stavby. Diváci a sportovci, kteří se události účastní přímo na místě, mají více možností vnímat celé prostředí. Pro mnohé skalní fanoušky pak domácí stadion představuje novodobý chrám, svatostánek sportu.

² Oficiální rekordní návštěva na finále MS 1950: Brazílie - Uruguay - 199 854 diváků, s tím že se odhaduje dalších cca 5000 neregistrovaných návštěvníků.
Zdroj: *Fotbalové Stadiony* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: <http://www.fotbalovestadiony.cz/maracana-je-pripravena-na-mistrovstvi-sveta-2014>

Moderní stadiony již zdaleka neslouží pouze pro sport. Jsou to největší dostupná hlediště, která souží i pro koncerty a jiné kulturní nebo zábavné akce. Nejpopulárnější rock-popové hudební skupiny běžně vyprodají celé turné na stadionech s kapacitou kolem 100 000 diváků. V tomto směru stadiony přebírají funkci divadla či koncertní síně.

Struktura sportu

Sport je pro svou šíři, mnohostrannost a přístupnost přitažlivý především pro tu část veřejnosti, která preferuje aktivní způsob života.

Svobodná volba sportovců odpovídající individuálním zájmům a předpokladům se projevuje nejen ve výběru sportovního odvětví nebo disciplíny, ale i v úrovni jejich provozování (rekreační, závodní). Z toho vyplývá, že každý sportovec má možnost zapojit se do takových sportovních aktivit, které nejlépe odpovídají jeho aktuálním potřebám. Střídání sportů nebo forem a úrovní sportování je kdykoliv možné. I toto může být zdrojem přitažlivosti sportu pro širokou veřejnost (Choutka, Dovalil, 2004).

Přirozeným členěním je diferenciací sportu podle výkonnostních úrovní, v návaznosti na to se vymezuje i odpovídající funkce sportu a jeho podmínky. Výsledkem je pyramida se širokou členskou základnou, ze které je možné čerpat zdroje pro vyšší úrovně. U paty této pyramidy stojí povinná tělesná výchova, na níž navazuje masový a rekreační sport. Střední stupeň v hierarchii pak zaujímá výkonnostní sport a nejvýše se nachází vrcholový sport. Samotnou kapitolou je pak profesionální sport, který představuje úplný vrchol pyramidy.

V tomto uspořádání převládá snaha o postup z nižších pater směrem vzhůru, nicméně čím výše sportovec postupuje, tím se další postup stává těžší. Ze široké základny se na úplný vrchol dostane jen pár jedinců, kteří jsou pak příkladem a motivací pro ostatní.

Podobné hierarchické uspořádání lze aplikovat nejenom na samotné sportovce, ale i na sportovní kluby, pořadatele sportovních soutěží, výrobce sportovního vybavení, sponzory, média apod. Sport jako fenomén je živen touhou po postupu ve zmíněné hierarchii, kdy vrcholový sport nemůže existovat bez podpory z nižších pater pyramidy. V dnešní době, kdy

se sport stává obchodním artiklem, je profesionální sport marketingovým nástrojem, který má za cíl oslovit potenciální spotřebitele z řad rekreačních sportovců, fanoušků a diváků.

B.2. Základní dělení sportu

Rekreační sport

Sport rekreační je velmi rozšířený, přístupný široké veřejnosti a zahrnuje velký počet nejrozličnějších pohybových aktivit, čímž přispívá ke zdravému způsobu života.

Rekreačního sportu se účastní prakticky všechny vrstvy občanů všech věkových kategorií, jde o činnost ve volném čase, spontánní, více nebo méně systematickou. V praxi se uplatňují jak organizované formy sportu v rámci klubů, sdružení, různých zájmových organizací, tak i placené služby a neorganizované formy. (Choutka, Dovalil, 2004).

Obrázek 2 Rekreační sportovec

Rekreační sport klade důraz na pohybové vyžití a zábavu v příjemném prostředí, zlepšení fyzické kondice, navození duševní pohody a společenský rozměr sportovních aktivit.

Interpersonální podpora je odvozena od principu soutěže s někým, nikoli proti někomu, protihráči nejsou nepřátelé, ale ti, kteří udělují soupeření povahu vzájemného testování (Coakley, 2001, in Sekot, 2004).

Vzhledem ke společenskému významu se na vytváření podmínek pro rekreační sport podílí jak stát, tak zejména orgány samosprávy, občanská sdružení, sponzoři a další subjekty na místní úrovni. (Choutka, Dovalil, 2004)

Výkonnostní sport

Sport výkonnostní je zájmovou činností ve sportovních klubech, přístupnou víceméně všem ve volném čase. Tuto zájmovou činnost charakterizuje organizace a pravidelné soutěže řízené sportovními svazy.

Obrázek 3 Výkonnostní sportovec

Dá se říci, že výkonnostní sport představuje nejčistší podobu dnešního sportu. Na této úrovni už jsou nastavena jasná pravidla a struktura soutěží. Je možné hovořit o sportovních výkonech, k jejichž zlepšování je třeba systematického a cílevědomého tréninku. Současně však výkonnostní sport není zatížen komercializací a profesionalismem a zůstává

aktivitou, kterou účastníci provozují ve svém volném čase především pro radost z vlastních výsledků.

Výkonnostní sport se provádí v diferencovaných věkových a výkonnostních kategoriích. Postup z jedné kategorie do vyšší je v plném souladu s motivací sportovců zvyšovat svůj výkon (Choutka, Dovalil, 2004).

Vrcholový sport

Sport vrcholový představuje nejvyšší výkonnostní úroveň sportu. Je přirozeným vyvrcholením předcházejících úrovní a dosahuje jí pouze malé množství sportovců. Předpoklady vrcholových sportovců jsou nejen vrozené fyzické dispozice a talent, ale také psychická odolnost, píle a cílevědomost, dále tréninkové podmínky a finanční zajištění. Vrcholoví sportovci mají individuální životní režim, který se přizpůsobuje požadavkům sportu a mnohdy dalece přesahuje jejich volný čas.

Na této úrovni se vytváří hierarchické autoritativní struktury, kdy je sportovec v podstatě podřízen svému trenérovi, trenér dále vlastníkům a správcům sportovních klubů, kluby organizátorům soutěží atd.

Z tohoto hlediska se jejich sportovní činnost stává určitým společenským závazkem, společenským posláním a uplatněním. Vrcholoví sportovci se stávají „producenty“ hodnot, jejichž „spotřebitelem“ je veřejnost. Nároky na řízení vrcholového sportu (trénink, organizace aj.) většinou přesahují možnosti dobrovolného zajištění (Choutka, Dovalil, 2004).

Vrcholový sport klade důraz na vytváření a překonávání rekordních výkonů, jak soupeřových, tak i svých vlastních. Náročná systematická příprava si často vybírá daň na zdraví a osobním životě sportovců. Mnozí vrcholoví sportovci se stávají populárními a zaujímají ve společnosti mnohdy i významné postavení. Vrcholový sport je často spojován s profesionálním sportem.

Obrázek 4 Vrcholový sportovec

Funkce vrcholového sportu spočívá především v propagačním a agitačním působení na veřejnost, a to v domácím prostředí, ale i v zahraničí, kde přebírá úlohu reprezentace. Proto také jsou sportovci - reprezentanti právem oceňováni a podporováni (vytvářejí se pro ně odpovídající podmínky pro trénink a účast v soutěžích) a slouží, zejména pro mládež, jako úspěšné vzory (Choutka, Dovalil, 2004)

Další formy sportu

Vedle členění sportu na rekreační, výkonnostní a vrcholový můžeme vymezit i další druhy sportu.

Kolektivní sport je určen pro kolektiv hráčů, kdy proti sobě nastupují dvě soupeřící skupiny. Výsledek je téměř vždy více ovlivněn součinností skupiny než individuálními výkony jednotlivých hráčů.

Opakem kolektivního sportu je individuální sport, kdy výkony jedince jsou závislé pouze a jenom na samotném sportovci. Případně může být individuální sport ovlivněn týmovou strategií.

Volnočasový sport se oddělil od moderního systému sportu až v průběhu devatenáctého století, kde se přiřadil ke sportovním subsystémům fungujícím například ve školství, armádě, či zdravotnictví. Proto se obecně říká, že to byl právě rekreační sport, který inicioval diferenciaci systému sportu. S všeobecným rozvojem sportu se v sedmdesátých letech k rozdělení vrcholového a rekreačního sportu přidává také činnost masové tělesné výchovy (Dušek, 2009).

Sport zdravotně postižených je zvláštní, společensky velmi významnou oblastí, a to ze dvou důvodů:

za první, jeho aktivní provozování kompenzuje sportovcům jejich zdravotní omezení a dodává jejich životu novou dimenzi,

za druhé, trénink sportovců a jejich účast v soutěžích napomáhá integraci této skupiny do společnosti.

Obrázek 5 Hendikepovaní sportovci (Londýn 2012)

Sport zdravotně postižených se organizuje a provádí na všech úrovních – rekreační, výkonnostní i vrcholové. Členění se podle druhu postižení do kategorií a předpokládá speciální zabezpečení materiálním vybavením, organizací, odborníky a také zvláštní úpravou pravidel (Choutka, Dovalil, 2004).

Prvním handicapovaným sportovcem, který se účastnil olympijských her v roce 1904 v Paříži, byl americko - německý gymnasta George Eyser po amputaci nohy. V té době soutěžil společně se zdravými sportovci. Samostatné soutěže pro zdravotně postižené sportovce byly představeny jako součást letních olympijských her v Londýně v roce 1948. Otcem myšlenky byl doktor Ludwig Guttmann ze Stoke Mandevillské nemocnice, který uspořádal soutěže pro zchromlé vojáky z 2. světové války.

Zpočátku stály paralympijské hry ve stínu olympijských her, ale postupně se z nich stala rovnocenná vrcholová sportovní akce. Například v Londýně 2012 byla na podporu paralympijských her spuštěna rozsáhlá mediální kampaň, jejímž výsledkem byla masivní podpora domácích sportovců srovnatelná s olympijskými hrami. Veškeré paralympijské soutěže se konaly na stejných sportovištích jako olympijské hry. Kapacita všech sportovišť byla zcela vyčerpána. Kromě paralympijských her není žádná jiná sportovní akce pro handicapované sportovce se srovnatelným významem.

Paralympijské hry jsou v dnešní době „druhými olympijskými hrami“, kdy se opakují velkolepé zahajovací a závěrečné ceremoniály, slavnostní atmosféra hostitelského města a plně naplněné tribuny všech sportovišť. Pro mnohá sportoviště je to naposledy, kdy je plně využita jejich kapacita. Moderní olympijská sportoviště musí být tedy koncipována tak, aby vyhověla i požadavkům paralympijských her.

Profesionální sport

Zvláštní kategorií je profesionální sport. Navazuje úzce na sport vrcholový, čerpá z něj jen skutečně nejlepší a nejzkušenější jedince. Profesionální sport poskytuje zábavu pro nejširší veřejnost, velmi často zprostředkovanou televizními přenosy a popularizovanou všemi druhy médií. Vytváří zvláštní organizace, jejichž činnost směřuje k podnikání a zisku. K dosažení svých cílů využívá všech prostředků a metod tržní ekonomiky, mezi nimiž nejvýraznější místo zaujímá reklama (Choutka, Dovalil, 2004).

Profesionální sportovci provozují sport jako své povolání za účelem výdělků. Mnohdy jsou součástí profesionálních týmů a jejich osobní sportovní ambice musí ustoupit zájmům týmu.

Příležitostí pro naplnění osobních ambicí mohou být například donedávna ryze amatérské olympijské hry. Účast profesionálních sportovců na OH povolil IOC po diskusi okolo olympijských her roku 1988. Příležitost reprezentovat svou zemi je ctí pro každého sportovce podobně jako tomu bylo ve starověkém Řecku a následně bylo obsaženo v Coubertinově myšlence. V dnešní době profesionalismus proniká i na půdu olympijských her a je často skloňovaným jedním z kontroverzních témat dnešního sportu.

Profesionální sport se soustřeďuje především na nejpopulárnější sporty nebo na sporty se silným ekonomickým zázemím. Profesionální sportovci patří díky značným rizikům zdravotního poškození a relativně krátkou dobu jejich vrcholné kariéry k nejlépe honorovaným profesním kategoriím (Choutka, Dovalil, 2004).

Na tento druh sportu jsou úzce napojena média a sdělovací prostředky. Stále rostoucí medializace sportu vytváří celou ekonomicky prosperující oblast, která spojuje sportovce, sponzory a diváky.

Divácký sport je výrazem zájmu veřejnosti o sport, sportovní výkony i hodnoty. Základem jsou soutěže a sportovní události, jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Paradoxem je, že vrcholný profesionální sport je sice vzorem široké veřejnosti a sportovců nižších výkonnostních skupin, ale jeho soustavným sledováním vlastně dochází ke snížení zájmu o rekreační sport. Nejen, že se rekreačnímu sportu nevěnují média, ale mnohdy sami rekreační sportovci raději sledují výkony profesionálů, než aby sami aktivně sportovali.

Zájem o sport vyplývá z mechanismů bytostného vztahu člověka ke hře. Divák je vtahován do dramatických bojů na sportovištích, identifikuje se s jejich aktéry, prožívá zprostředkovaně totéž, co prožívají sportovci. V tomto směru lze sportovní diváctví přirovnat ke vztahu diváka k hercům na divadelní scéně. Podobnost se však spojuje s jedním podstatným rozdílem. Hra na jevišti má svůj pevný řád s předem známým zakončením. Ve sportovních bojích výsledek není předem znám a je zcela otevřený. Právě tato skutečnost diváka strhává a hloubka jeho prožitků vede někdy až k nepřiměřeným reakcím (Choutka, Dovalil, 2004).

Sportovní diváci se diferencují podle intenzity jejich zájmu na několik skupin. Nejblíže sportovnímu dění jsou diváci, kteří je sledují v hledištích na hřištích, stadionech a v halách. Zprostředkování sportovních bojů televizí je v současnosti nejrozšířenější. Sledování sportu prostřednictvím rozhlasu a tisku poskytuje menší prožitky, neboť se dnes týká spíše jen informací o výsledcích (Choutka, Dovalil, 2004).

Obrázek 6 Sportovní diváci - fanoušci

Hromadný sport

Hromadná tělesná výchova je označení pro rozmanité formy tělesné výchovy, sportu a pohybové rekreace určené a dostupné k širokým vrstvám. Tento výraz se používá u sportu do okresní úrovně. Do této kategorie patřila také hromadná masová vystoupení, která vrcholila pořádáním sletů a spartakiád (Dušek, 2009).

Sokol je označením českého tělovýchovného spolku, který v historii české a slovenské tělovýchovy zaujal pozici nejen největší, ale také nejúspěšnější tělovýchovné organizace. Za zakladatele Sokola jsou považováni Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Ve svých počátcích se Sokol inspiroval německými turnerskými spolky, které vycházely z tělovýchovy Fridricha Ludwiga Jahna. V letech 1867 – 1868 Tyrš vytvořil české tělocvičné názvosloví a v letech 1868 – 1871 na podkladě antické kalokagathie českou tělocvičnou soustavu, kterou vydal v roce 1873 v díle „Základové tělocviku“. Oba zakladatelé spolku od počátku propagovali jeho naprostou apolitičnost a kladli si za cíl fyzický a morální růst českého národa.

Spartakiáda byl v Československu název pro hromadná veřejná tělocvičná vystoupení. V totalitním Československu se konaly spartakiády od roku 1955 do roku 1985 pravidelně každých 5 let. Tradice navazovala na všesokolské slety, pro které byl v roce 1926 postaven Velký strahovský stadion (Masarykův), a na 1. dělnickou spartakiádu, kterou pořádala levicová Federace dělnických tělovýchovných jednot roku 1921 na pražských Maninách.

Akce s názvem spartakiáda se konaly také například v Sovětském svazu a Německé demokratické republice. V současné době velkolepé masové tělocvičné přehlídky s ideologickým podtextem pěstuje zejména Severní Korea a Čína.

B.3. Druhy sportovních staveb

Podobně jako lze strukturovat sport samotný, lze také strukturovat architekturu sportovních staveb. Zde je nasnadě dělit sportovní stavby podle druhu provozovaného sportu např. na fotbalové stadiony, plavecké bazény, velodromy apod. Ovšem v současné době již sportovní stavby nemusí mít tak jednoznačně definovaný účel a mohou hostit více sportů nebo dokonce i jiných událostí. Moderní stadion je často koncipován tak, aby mohl hostit jak utkání ve fotbale, ale i atletické soutěže a příležitostně i rockové koncerty.

Některé stavby i dnes zůstávají monofunkční, protože snadno získají využití a jejich adaptabilita na jiné sporty není žádoucí anebo je příliš technicky či ekonomicky náročná.

S pokrokem technologií jsou dnes již možné adaptace multifunkčních hal v takovém rozsahu, který by byl ještě nedávno nepředstavitelný. Takovým příkladem může být instalace ledové hrací plochy, tenisového podkladu, bazénu nebo motokrosové dráhy v řádu dnů.

Z pohledu členění sportovních staveb je možné též zvolit hledisko výkonnostní úrovně. Pro mnohé sporty není třeba vůbec nějaké stavby budovat, u ostatních však nároky na výstavbu rostou úměrně s výkonnostní úrovní provozovaných sportů.

U rekreačního sportu není zapotřebí mnoha specializovaných staveb. Rekreační sport se často odehrává v přírodě bez jakéhokoliv zázemí. Běžný rybník poslouží v létě jako koupaliště a v zimě jako ledová plocha. Fotbalová hřiště a atletické dráhy pro rekreační sportování nemusí splňovat požadavky organizátorů soutěží.

Ve městech slouží pro rekreační sport zejména plavecké bazény a plovárny, zimní stadiony a dále tělocvičny a posilovny. Nezřídka se jedná o komplexní sportovní areál poskytující

zázemí pro více sportů včetně doplňkových služeb jako je wellness, masáže a kosmetika. Často jsou pro halové sporty využívány školní tělocvičny.

U staveb pro rekreační sport je rozhodující dostupnost pro širokou veřejnost. Mnozí lidé sportují prostě proto, že mají sportoviště v blízkosti práce či bydliště. Spádová oblast pro taková sportoviště je poměrně malá a rovněž jejich kapacita je nízká. Některé z těchto sportovních staveb lze využít i pro výkonnostní sport, ale nikoliv už pro vrcholový. Předimenzované tribuny a trénující vrcholoví sportovci mohou začátečníka spíše odradit než motivovat.

Rekreační sportoviště bývají využita dlouhodobě poměrně rovnoměrně. V pracovní dny mohou sloužit pro školní nebo mimoškolní sportovní aktivity, večerní sport po práci a o víkendech po celý den.

Na rozdíl od rekreačního sportu musí stavby pro výkonnostní sport splňovat požadavky pravidel jednotlivých sportů. Rovněž musí splnit kapacitní požadavky podle předpokládaného počtu sportovců a diváků. Na této úrovni již provozování sportu vyžaduje dedikované sportovní stavby s odpovídajícím zázemím.

Výkonnostní sport pak rozlišuje mezi režimem tréninku a soutěže, tomu následně odpovídá kolísavé naplnění sportovišť. Během soutěží je běžné, že počty sportovců převyšují počty diváků a diváky jsou mnohdy samotní sportovci, kteří se právě soutěže neúčastní a jejich rodinní příslušníci.

Výkonnostní sportovci jsou již ochotni svému sportu něco obětovat a mírně náročnější dostupnost sportoviště pro ně není překážkou.

Provozování vrcholového sportu vyžaduje specializovaná sportoviště a to mnohdy i tam, kde na nižších výkonnostních úrovních nejsou požadována. Důvodem je především divácká kapacita a odpovídající zázemí sportovců. Příkladem může být třeba běžecké lyžování, které samo o sobě žádné stavby nevyžaduje, ale pro vrcholné soutěže je již nezbytný stadion s diváckými tribunami a sociálním zázemím, šatnami sportovců, pracovištěm servismanů

a stanovištěm komentátorů. Navíc je třeba organizovat pohyb diváků, občerstvení, lékařské zabezpečení a v neposlední řadě bezpečnost všech zúčastněných. Pokud se k tomu přidají požadavky sponzorů a médií je patrné, že celá náročnost vrcholové sportovní akce roste exponenciálně oproti nižším výkonnostním úrovním.

Stavby pro vrcholový sport přesahují svým významem hranice regionů. Sportovci i diváci na vrcholné sportovní akce cestují mnohdy nemalé vzdálenosti. Využití těchto staveb je nárazové, kdy v době konání soutěží musí sportoviště pojmout velké kapacity návštěvníků a v mezidobí zůstává jeho kapacita nevyužita. Dá se říci, že čím vyšší úroveň sportovní akce tím jsou tyto výkyvy větší a intervaly mezi nimi delší.

Využití těchto staveb v mezidobí mezi vrcholnými akcemi a jejich ekonomicky udržitelný provoz jsou důležitým faktorem působícím na okolní město, krajinu a společnost.

B.4. Význam olympijských her

Historie olympijských her se v podstatě překrývá s vývojem samotného sportu. Organizace olympijského výboru zastřešuje jednotlivé sportovní svazy a olympijské hry jsou považovány za nejvyšší možnou úroveň sportovního soutěžení. V dnešní době jsou olympijské hry mega-událostí, která přesahuje hranice sportu samotného a zasahuje do mnoha dalších sfér lidského počínání. Přestože existují sportovní události, které mohou v jednotlivých hlediscích olympijským hrám konkurovat nebo je i předčít, ve své komplexnosti nemají OH konkurenci.

Na příkladu olympijských her lze velmi zřetelně ilustrovat vývoj sportu až do podoby, jak jej známe dnes. Následující *tabulka 1* uvádí základní data o letních olympiádách v průběhu jejich novodobé historie.

Trvale narůstal počet sportů, které byly zařazeny do programu, disciplín, v nichž se soutěžilo, a rozdělovaly se medaile. Zvyšoval se počet národních olympijských výborů (NOC), které do míst pořádání her vyslaly výpravy sportovců ze své země. A samozřejmě se pod olympijskými kruhy střetávalo stále více sportovců (Slepičková, Slepička, 2012).

Zimní olympiády jsou z pochopitelných důvodů méně sledované a účastní se jich méně sportovců³, ale i zde je patrný konstantní nárůst popularity. Dokladem toho byly olympijské hry v Soči, které dokonce překonaly některé rekordy letních olympijských her.

Tabulka 1 - Vývoj účasti na letních olympijských hrách.

Rok	Město	Sporty/ sportovní odvětví (počet)	Disciplíny (počet)	NOC (počet)	Účastníci (počet)
1896	Atény	10	43	14	
1900	Paříž	20	95	24	997
1904	St. Louis	19	91	12	651
1908	Londýn	26	110	22	2008
1912	Stockholm	18	102	28	2407
1920	Antverpy	30	154	29	2626
1924	Paříž	23	126	44	3089
1928	Amsterdam	20	109	46	2883
1932	Los Angeles	20	117	37	1332
1936	Berlín	25	129	49	3963
1948	Londýn	23	136	59	4104
1952	Helsinky	23	149	69	4955
1956	Melbourne	23	145	72	3314
1960	Řím	23	150	83	5338
1964	Tokio	25	163	93	5151
1968	Mexiko	26	172	112	5516
1972	Mnichov	30	195	121	7134
1976	Montreal	27	198	92	6084
1980	Moskva	27	203	80	5179
1984	Los Angeles	31	221	140	6829
1988	Soul	33	237	159	8391
1992	Barcelona	32	257	169	9356
1996	Atlanta	38	271	197	10318
2000	Sydney	40	300	199	10651
2004	Atény	40	301	201	10620
2008	Peking	41	302	204	10942
2012	Londýn	39	302	204	10568

Zdroj: Mezinárodní olympijský výbor - www.olympic.org

Olympijské hry jsou nejenom vrcholem sportovních výkonů, ale také investic do výstavby. Jedná se o jednorázovou akci, která se s velkou pravděpodobností nebude v daném místě už nikdy opakovat. S ohledem na celosvětovou mediální pozornost a prestiž olympijských her se

³ Předpokladem přípravy sportovců pro zimní sporty jsou vhodné klimatické podmínky, kterými disponují pouze některé země. Pro srovnání LOH 2012 v Londýně se účastnilo 205 Národních olympijských výborů, zatímco ZOH 2014 v Soči pouze 88. Zdroj: MOV

mezi jednotlivými hostitelskými městy rozvinula nepsaná soutěž o nejatraktivnější olympijský areál. Od každých dalších her se očekává, že budou lepší než ty předchozí. Mezinárodní olympijský výbor se sice snaží tyto tendence korigovat, ale na druhou stranu ho tento trend jistě těší.

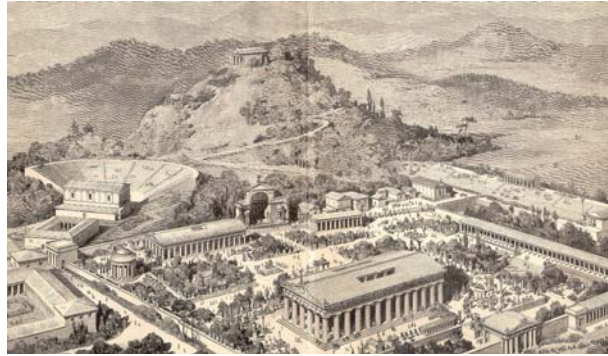
Do dění na olympijských hrách, ale i do příprav těchto celosvětových sportovních akcí, se někdy nepříznivě, až dramaticky, promítají politické konflikty či ideologické a kulturní odlišnosti existující ve světě (Slepičková, Slepička, 2012).

Výsledkem tohoto zákulisního soutěžení mohou být úspěšné olympijské hry, které jsou přínosem pro sport, kulturu a rozvoj hostitelského města. Z minulosti jsou známy příklady, kdy hry byly přínosem jak ekonomickým tak společenským. Jednorázové investice mohou sloužit jako katalyzátor pro rozvoj města a jeho infrastruktury, který by byl jinak odkládán. Jsou postaveny ikonické stavby, které mohou sloužit jako prostředek k regeneraci jinak zdevastované části města. Úspěšně zvládnuté olympijské hry posílí sebevědomí hostitelského města a země, která vstoupí do mezinárodního povědomí. V dané oblasti pak obvykle posílí turistický ruch a zvýší se příliv mezinárodních investic. Město získá novou infrastrukturu, dopravní komunikace, zařízení pro sport, vzdělávání a kulturu. Odvrácenou stranou této snahy o překonávání hranic může být částečný nezdár v realizaci původních plánů. To může vést k zadlužení a ekonomické nestabilitě. Olympijské areály pak nejsou využívány, chátrají a stávají se z nich smutné pomníky megalomanských záměrů původních organizátorů.

C. Historie

C.1. Historie antických Olympijských her

Starověké olympijské hry, jak je známe do dnešní doby, mají dlouhou historii. Vznikly v Řecku na poloostrově Peloponés a jejich počátek je možné datovat před 3000 lety. Dle historických rukopisů, které se dochovaly, se první starověké olympijské hry konaly v roce 776 př.n.l. ve městě Olympii. Hry byly zasvěceny nejvyššímu řeckému bohu Diovi a konaly se periodicky vždy každé čtyři roky na stejném místě. Období mezi každými hrami se v té době nazývalo „Olympiad“ a odtud také vznikl název her.

Obrázek 7 Starověká Olympia

Všechny hry se ve starověku odehrávaly vždy ve městě Olympii. Olympia leží v západní části Peloponésu. Na počátku 10. stol. př.n.l. se Olympia stala centrem náboženského a politického dění. V centru města byly vybudovány majestátní chrámy Dia a Héry, které měly zajistit boží podporu her. V blízkosti chrámů byl také postaven stadion Echo, který byl ve své době schopen pojmout až několik tisíc diváků. Pro trénink a ubytování sportovců sloužily i další stavby, které byly dobudovány po předchozích úspěších her, a to až do 4. stol. př.n.l.

Dnes je již obtížné zjistit důvod založení her. V období jejich vzniku se často mísí historie s mytologií a proto je velice nesnadné je od sebe oddělit. Zrod her je popisován jako důsledek zásahu bohů.

V literatuře jsme schopni najít mnoho příběhů, které se snaží vysvětlit původ her. Nejstarším a nejrozšířenějším mýtem je založení olympijských her jako památku vítězství řeckých bohů v bitvě s Kronem a ostatními Títány. Podle jiného mýtu je založení

olympijských her přisuzováno samotnému velkému Héraklovi, polobohu a synovi Dia, na počest otce.

Zůstává historickým faktem, že se olympijské hry staly poctou boha Dia. Od samého počátku byly olympijské hry sekulární, tj. směli se jich účastnit pouze muži. Při hrách šlo především o demonstraci fyzické síly, dovedností, vlastností a vývoje mladých mužů zaměřenou na jejich výkony. Zároveň však šlo i o tvorbu dobrých vztahů a spolenectví mezi jednotlivými řeckými městy. Podle odborníků měly starověké hry velký náboženský význam.

Tradice míru známého také jako „olympijské příměří“ nebo také jako „Ekecheiria“ se datuje do 9 stol. př.n.l. Tato tradice trvala až do podpisu smlouvy tří řeckých králů: Iphita (Elis), Cleostenese (Pisa) a Lycurga (Sparta). Během příměří mohli všichni sportovci, umělci, obyčejní poutníci nebo dokonce celé rodiny cestovat v naprostém bezpečí a tak se i zúčastnit přímo her, nebo je jen sledovat jako diváci. Před zahájením her byl vyslán posel (spondophores), který cestoval z města do města a oznamoval všem přesné datum her tak, aby došlo k zastavení bojů nebo válek během olympijských her i po nich.

Pro možnost účasti na olympijských hrách museli atleti splnit tři kritéria. Platilo pravidlo, že atlet musí být svobodný muž řeckého původu, což bylo v pozdějších dobách změněno. Ženy, cizinci a otroci byli z účasti na olympijských hrách vyloučeni.

Obrázek 8 Reliéf zobrazující řecké zápasníky

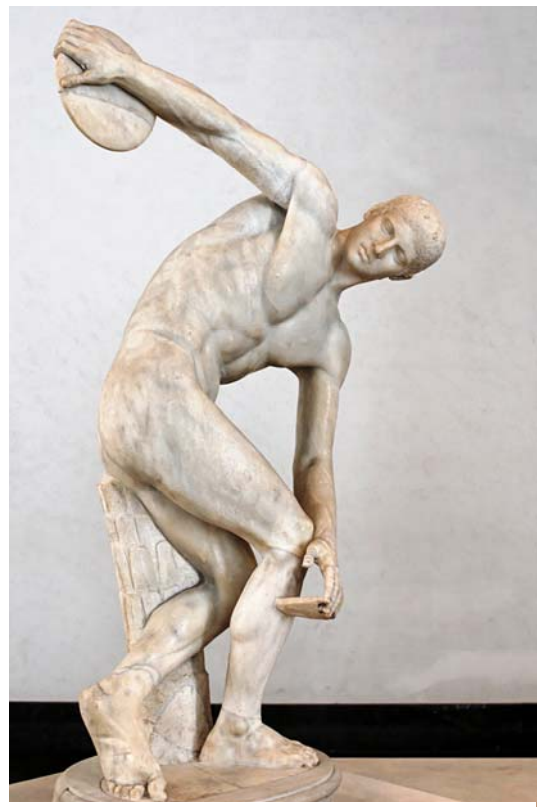
Ženy se mohly zúčastnit pouze jako majitelky koní, kteří na hrách závodili. O přítomnosti žen na stadionech vedou historici dlouholeté spory. Jedni tvrdí, že na stadionu mohla být přítomna pouze kněžka bohyně plodnosti Démétér, druzí tvrdí, že panny a kněžky bohyně Démétér se mohly jako diváčky zúčastnit her, kdežto vdané ženy ne. Po dobytí Řecka Římanů, byla povolena účast na olympijských hrách i Římanům.

Atleti, kterým byla účast na hrách umožněna, byli vybíráni jako ti nejlepší z gymnázia daného města. Vybraní atleti museli tvrdě trénovat několik měsíců před začátkem her. Po příjezdu do Olympie museli tito vybraní atleti podstoupit ještě tvrdší trénink tak, aby mohli absolvovat kvalifikaci a případně po jejím úspěšném zvládnutí postoupit do závodů na samotných hrách. Starověké hry, stejně jako ty moderní, měly svoje legendy. Díky obdivuhodným výkonům některých jednotlivců se dochovaly i jejich jména a výkony, kterých dosáhli a kterými se zapsali do dějin. Za všechny lze vyzdvihnout Leonida z Rhodosu, jenž byl nejslavnějším závodníkem starověku. Dokonce i pro dnešní sportovce je jeho úspěch těžko zopakovatelný. Vyhrál čtyři po sobě jdoucí olympiády, na nichž vyhrál pokaždé tři závody. Celkem tedy získal 12 olympijských věnců.

Program tehdejších her zahrnoval jen sporty jednotlivců. Všechny disciplíny, s výjimkou jezdeckých, se konaly na stadionu. Mezi tehdejší sportovní disciplíny patřil běh, zápas, box, pětiboj a jezdecké soutěže. V počátcích her se všechny disciplíny konaly v jeden den, ale po nárůstu počtu jednotlivých disciplín se doba konání prodloužila na pět dní.

Na starověkých hrách se vždy vyhlašoval pouze vítěz. Olympionik byl odměněn okamžitě po soutěži. Celý ceremoniál začal tím, že Herold oznámil jméno vítěze a pak mu Hellanodikos předal do ruky palmový list.

Oficiální obřad se následně konal v poslední den her v chrámu boha Dia, kde bylo vyhlášeno jméno vítěze, jméno jeho otce a město, ze kterého vítěz pochází. Hellanodikos umístil na vítězovu hlavu korunu (věnec), která byla vyrobena z

Obrázek 9 Socha Diskobola

olivové ratolesti. Po návratu do svého rodného města, se stal vítěz hrdinou a po zbytek života požíval řadu výhod. Mezi jednu z nich patřilo i právo sportovce mít vlastní sochu ve městě.

Po klasickém antickém období následuje doba Helénistická, která zahrnuje tři století (338 - 30 př. Kr.). Je dobou rozkvětu urbanismu a kolosálních staveb velké architektury. V helénismu se setkáváme s fenomény, které známe i z moderní doby, ale které neznalo klasické předhelénistické Řecko; zábava se stává velkou, duchovně nenáročnou podívanou (cirky), se sklony k bizarnosti, vulgaritě, násilí až surovosti, od erotiky se přechází k neomezující se sexualitě; sport se profesionalizuje, zesurověl, sportovní „hvězdy“ jsou předmětem kultovního oslavování a obchodních smluv (Ševčík, 2002).

Egyptský vládce Ptolemaios II. vyhlásil sportovní hry – tzv. Ptolemaie – rovnocenné velkým celořeckým olympijským hrám a tyto sportovní a múzické soutěže Řeků z celého Středomoří v roce 271–270 př. Kr. spojil s oslavou vojenského vítězství. Jejich součástí byly alegorické oslavné průvody, vojenská přehlídka, poselstva, delegace sportovců z řeckých států, turisté a zvědavci, nové stavby určené jen pro tyto hry, hostiny. To vše manifestovalo politický, kulturní, hospodářský záměr helénistického vládce na trůně faraónů: ptolemaiovská metropole Alexandrie je srdcem helénistického světa. Jedná se o první příklad využití sportovních soutěží k demonstraci politické a ekonomické dominance.

V období helénismu se stavby vyvíjejí od prostého geometrického plánu k monumentalitě. Politizace a komercializace se nevyhne ani olympijským hrám. Tak jako v umění i ve sportu se oslabuje vázanost na náboženství. 5. dubna 1896 byla v Athénách idea starořeckých olympijských her obnovena. Olympijské hry moderní doby v sobě nesly od počátku mnohoznačnost své epochy a jsou spíše v blízkosti těch tendencí, které vnesla do olympijských her až epocha helénismu než klasické Řecko.

Atletismus, říká P. de Coubertin, „může rozpoutat vášně nejušlechtilejší i nejnížší. Může podpořit vlastnosti jako nezištnost a ctižádost právě tak, jako touhu po zisku, může být rytířský nebo zvrhlý, statečně mužný nebo zvířecký. Lze ho využít jak k upevnění míru, tak i k přípravě na válku“.

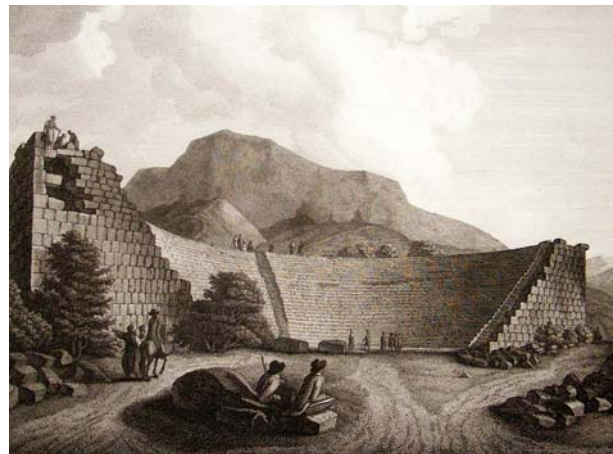
Na fenoménu helénistického sportu s jeho brutalizací, komercionalizací, politizací i s jeho vazbami na vznešené ideály (panhelénství, kultura duše i těla ad.) se nám ukazuje helénistické období v mnoha paralelách bližší než období klasické, než slavné Perikleovy Athény (Ševčík, 2002).

Po dobytí Řecka Římem v roce 146 př.n.l. nastalo v Řecku období úpadku, na jehož konci byly olympijské hry zrušeny. V roce 393 n.l. císař Theodosius konvertoval ke křesťanství a zakázal všechny pohanské kultury a tak byly olympijské hry zrušeny i přes svoji tisíciletou tradici. Následkem zrušení her začalo trpět i samotné město Olympia, které přestalo být centrem veškerého dění i náboženství a čím dál více se na něm projevovalo působení vandalů. Postupem času upadalo město stále více do zapomnění.

V roce 1766 bylo město „znovuobjeveno“ Angličanem Richardem Chandlerem, přesto ale vykopávky začaly až v roce 1875 Němci. To umožnilo objevení zříceného chrámu v Olympii a dalších jejích památek z dob konání her.

Všechny další pozdější objevy vedly k myšlence znovuzaložení tradice Olympijských. Tuto myšlenku obnovení her realizoval Pierre de Coubertin, který tak stál u zrodu novodobých olympijských her.

Éra novodobých olympijských her tedy začala.

Obrázek 10 Rytina znovuobjeveného Panathénského stadionu

C.2. Vývoj novodobých olympijských her

Historické souvislosti

Znalost olympijských her a jejich význam, které představovaly pro starověkou řeckou společnost, nikdy nezmizela z povědomí Evropanů, a to i bez ohledu na století, která uplynula od zákazu pořádání tohoto sportovního svátku císařem Theodosiem I. v roce 393 našeho letopočtu. Shakespearův prozaický odkaz na Olympijské hry ve hře Jindřich VI z roku 1591 názorně ukazuje, že olympijská myšlenka byla „sdílenou ideou a ne jen izolovanou zmínkou“ v umění celé Západní Evropy (Segrave, 2005. Str. 22) a skutečně i Littlewood (2000, str. 1179) pozoroval, že Olympijské hry, byly „pravděpodobně jeden mezi nevyčíslitelnými vlivy Řeků na moderní svět který si veřejnost nejvíce uvědomuje“. To je možné také přenést na město Olympia, které je s hrami spojeno. Vzhledem k těmto vlivům, anglický teolog Richard Chandler (1766, str. 308) poznamenal, že jejich jméno bude „navždy respektováno jako ctihodné za své cenné období pro kronikáře a historiky“, pro které:

Jde o vykreslení moci a slávy starodávných princů, mezi něž patří i Oinomaos a Pelops; Orákula a Olympský chrám boha Jupitera, významná velká shromáždění Panegyris a také proslulosti Agon a Olympijských her, na kterých bylo vítězství považováno za vrchol lidského štěstí (Ibid, str. 303).

Navzdory své pověsti, si v té době nikdo nebyl jistý, kde se přesně Olympie nacházela. A to i přesto, že je místo označeno na mapách od roku 1516, kdy se benátský kartograf Battista Palnese odkazoval na toto

Obrázek 11 Učená společnost Diletantti

místo jako na „Andilalo“. Během let se ale stalo, že Olympia byla zapomenuta i ve svém blízkém okolí (Ibid, str 3(8)).

Okolnosti se změnilly v roce 1770, kdy se cestující, při hledání tohoto důležitého místa, odvážili na Pelopónés, na západní pobřeží Řecka a poté i na okraj Osmanské Říše. Například v roce 1776 na konci cesty podniknuté pod záštitou společnosti s názvem Dilettanti, se Richard Chandler a jeho společníci vydali k místu, kde by na základě rady od místních obyvatel mohla být Olympia. Místo, které bylo uvedeno místními obyvateli, bylo ihned patrné již po jejich příchodu. Ovšem dvě zemětřesení v šestém století našeho letopočtu srovnaly budovy se zemí a zbyly z nich již jen trosky (Fellmann, 1973, str. 109). I pravidelné záplavy, které byly způsobeny dvěma řekami (Cladeos a Alpheios), zde zanechaly svůj podíl v podobě nánosů o tloušťce několika metrů. Místo se jevilo jako pusté, ale při bližší inspekci se podařilo expedici odhalit několik základových zdí a masivní základy Dórského sloupu, který řeka odkryla od bláta.

Později Chandler správně odvodil, že jde o fragment chrámu boha Jupitera (Dia). Na základě tohoto úsudku prověřil dalšími výpočty sníženinu, která se nacházela v místě přírodního bazénu: „Ve vzdálenosti, která byla vypočtena, byla hluboká díra se stojatou vodou a zdivem, kde podle představ stával Stadion“ (Chandler, 1766, str. 308). Z těchto kousků si Chandler odvodil rozsah původní Olympie, přičemž čerpal i z dávných popisů, které nastiňovaly vznešenost budov, chrámů a stadionu, které z města vytvořily „nezanedbatelné místo“.

Chandler ve svém cestopisu nepřikládal svým objevům a pozorováním zvláštní význam, ale znovuobjevení místa s sebou přineslo i nové vlny návštěvníků. Průzkumy provedené Lordem Spencerem Stanhopem v roce 1807, odhalily impozantní komplex chrámů, tělocvičny, zimního stadionu, hipodromu a ubytování pro sportovce a doprovod (Stanhope, 1824). Na Stanhopeův seznam přibylo i zničené město Elis, hlavní sídlo *polis*, které se stalo dějištěm tohoto sportovního svátku, přičemž se zjistila spojitost mezi těmito dvěma městy. Obdobný přístup jako Lord Stanhope zaujal i William Leake (1830, I, str. 23-44), který

popisuje Elis jako „ místo zasvěcení a přípravy *Atletoe* na Olympijské hry (tamtéž, II, str. 220) a jako místo, ze kterého účastníci vyráželi v průvodu do 36 km vzdálené Olympie. Tento průvod s obřady rituálního očištění během pouti se konal před začátkem každých her (viz SG Miller, 2003, str. 9). Komplex trvalých staveb v Olympii zahrnoval i budovy, které sloužily městu Elis pro účely občanské vlády a politickou správu území a ne jen stavby pro náboženské a sportovní přípravy (Croether, 2003, viz také Drees, 1968). Jednalo se tak o čestné uznání úzkého vztahu mezi hostitelským městem a Olympijskými hrami.

Je zřejmé, že objev ruin zahájil potřebu archeologických vykopávek, protože jak Leake (1830, I, str. 44) poznamenal: „ zde leží veškeré důvody pro domněnky o nejzajímavějších objevech umění, jazyka, zvyků a celé historie Řecka a mohou být objeveny právě vykopávkami v Olympii.“ Další výkopové práce byly provedeny anglickými a francouzskými archeology na počátku devatenáctého století, kteří se ale setkali s citlivostí Řeků na přemístění nalezených artefaktů.

Obrázek 12 Vykopávky Olympie

Jako nejdůležitější se však ukázala třetí vlna vykopávek. Licence, kterou udělil řecký parlament po jednání s německou vládou, zajistila, že artefakty nebudou vyvezeny ze země. Tým archeologů z Imperial German Archeological Institute pokračoval ve vykopávkách mezi lety 1875 až 1881, kdy provedl systematickou analýzu oblasti a způsobu jejího využití (Kyrieleis, 2003). Postupně bylo odkryto dostatečně zachované území o ploše 210 yardů (192 metrů). Zprávy, které z vykopávek přicházely, vzbuzovaly mezi archeology nadšení. Historici a jiní vědečtí pracovníci přímo hltili zprávy, pocházející z prostředí vykopávek v Olympii, a odhalovali postavení sportu v klasické řecké společnosti a tajuplnost Olympijských her. Jejich zájem nebyl čistě historický. Někteří viděli v úspěších minulosti paralelu k moderní

době. Například Sidney Colvin (ředitel Fitzwilliam Museum Cambridge University) se na veřejné přednášce rozplýval nad novými archeologickými nálezy a poznamenal, že:

Jak již bylo řečeno, Angličané a starověcí Řekové jsou si podobní ve dvou ohledech. Jedním z nich je jejich neznalost ostatních jazyků kromě svého rodného a druhým je jejich láska ke sportu. Máme Epsom a naši Grand National, naše turnaje v kriketu a fotbalu, naše veslování a naše běžecké závody, a pohrdáme Francouzi a jinými cizinci obecně s nezaújatým opovržením, ale nějak jsme nedokázali z našich atletických sportů vytvořit to, co staří Řekové (Colvin, 1878, str. 7).

Colvin měl především na mysli vztah mezi sportem a uměním, snažil se vidět hry jako přemostění mezi duševním a světským životem a vytvořit důležitý příklad pro současný kulturní život. I jiní historici cítili, že hry měly samy o sobě významnou roli v *étos*, která by mohla být oživena. Jejich modelem se stala myšlenka na klidný, ale soutěživý sportovní festival, který by opět svedl národy dohromady bez ohledu na předsudky a tlaky z vnějšího nestálého prostředí.

Následující kapitoly nastiňují hlavní etapy⁴ ve vývoji tohoto sportovního festivalu, a mapují evoluci letních her. Nejprve je popsána diskuze o znovu oživení Olympijských her a následuje přehled měst, která byla zvolena za pořadatelská pro letní hry a to od Athén 1896 po nejmladší hry v Londýně 2012 (viz tabulka 2). Je zde identifikováno osm etap vývoje vztahu mezi hostitelským městem a olympijskými hrami.

První etapu (1896-1906) vnímáme, jako období kdy se rodily novodobé olympijské hry, které těsně přežily i negativní vliv světových výstav, se kterými byly často spojeny. Následující dvě konání Olympijských her v Athénách nabízí pozitivní cestu vpřed a prohlubují vztah mezi městem a stadionem pro Olympijské hry.

V další etapě (1908- 1936) se místní výbory pořadatelských zemí snažily věnovat především upevnění zdrojů vynaložených na přípravy stadionů a souvisejících budov

⁴ Členění volně převzato z Gold, 2011.

a zařízení. V roce 1936 na berlínských Olympijských hrách byly upevněny základní společné rysy pro všechny následující olympiády, ale byl zachován prostor pro přizpůsobení potřebám každého národa. Následující pořadatelská města a jejich složky činné v přípravě her tak přebírala předešlé nápady, ale zároveň dala prostor i pro formování osobitého rázu a přidružené podívané dle svých vlastních potřeb.

Po válce a sérii méně atraktivních her charakteristických především úspornými opatřeními (1948-1956) se olympiáda stává svědkem ekonomického růstu a propagačním nástrojem pro hostitelská města.

V letech 1960-1976 je možné pozorovat využití olympijských her jako katalyzátor pro zahájení výstavby hlavní infrastruktury hostitelských měst, které skončilo nezdarem v roce 1976 v Montrealu. Po přestávce, kdy hrám dominuje vrcholící studená válka v ideologických otázkách, je kladen spíše menší důraz na regeneraci (1980-1984), úspěch strategie zavedený v Los Angeles 1984, v Barceloně 1992 a v Atlantě 1996 znamená novou fázi komercializace a regenerace her (1988-1996).

Hry v letech 2000 a v 2004 zajistily aktivní sounáležitost pořadatelského města a udržitelného odkazu her.

V neposlední řadě se musíme zabývat Pekingem a hrami, které soupeří s jakýmkoliv předchůdcem z hlediska propracovanosti podívané a dopadem na strukturu hostitelského města.

Následující hry v Londýně jsou pak reakcí na ekonomickou krizi a určitým odklonem od trendu neustálého překonávání hranic nastavených předchozím hostitelským městem.

Tabulka 2 - Žadatelská města na letní Olympijské hry, 1896-2016

Rok konání	Rok přidělení	Hostitelské město	Kandidátská města
1896	1894	Atény	Londýn
1900	1894	Paříž	
1904	1901	St Louis*	Chicago
1908	1904	Londýn†	Berlín, Milán, Řím
1912	1909	Stockholm	
1916	1912		Berlín, Alexandria (Egypt), Budapešť, Cleveland, Brusel
1920	1914	Antverpy	Amsterdam, Atlanta, Brusel, Budapešť, Cleveland, Lyon, Havana, Philadelphia
1924	1921	Paříž	Los Angeles, Atlantic City, Chicago, Pasadena, Řím, Barcelona, Amsterdam, Lyon,
1928	1921	Amsterdam	Los Angeles
1932	1923	Los Angeles	
1936	1931	Berlín	Barcelona, Buenos Aires, Řím
1940	1936		Tokio, Helsinky, Řím
1944	1939		Londýn, Atény, Budapešť, Lausanne, Helsinky, Řím, Detroit
1948	1946	Londýn	Baltimore, Lausanne, Los Angeles, Minneapolis, Philadelphia
1952	1947	Helsinky	Amsterdam, Chicago, Detroit, Los Angeles, Minneapolis, Philadelphia
1956	1949	Melbourne	Buenos Aires, Chicago, Detroit, Los Angeles, Mexico City, Minneapolis, Montreal, Philadelphia
1960	1955	Řím	Budapešť, Brusel, Detroit, Lausanne, Mexico City, Tokio
1964	1959	Tokio	Brusel, Detroit, Vídeň
1968	1962	Mexico City	Buenos Aires, Lyon, Detroit
1972	1966	Mnichov	Detroit, Madrid, Montreal
1976	1970	Montreal	Los Angeles, Moskva
1980	1974	Moskva	Los Angeles
1984	1978	Los Angeles	Teheran
1988	1981	Seoul	Nagoya (Japan)
1992	1986	Barcelona	Amsterdam, Bělehrad, Birmingham, Brisbane, Paris
1996	1990	Atlanta	Atény, Bělehrad, Manchester, Melbourne, Toronto
2000	1993	Sydney	Berlín, Peking, Manchester, Istanbul, (Brasília, Milan, Tashkent)
2004	1997	Atény	Buenos Aires, Kapské Město, Istanbul, Lille, Rio de Janeiro, Rome, San Juan, St. Petersburg, Seville, Stockholm
2008	2001	Peking	Bangkok, Káhira, Havana, Istanbul, Kuala Lumpur, Osaka, Paris, Seville, Toronto
2012	2005	Londýn	Paříž, Madrid, Moskva, New York
2016	2009	Rio de Janeiro	Baku, Chicago, Doha, Madrid, Praha, Tokio

* Nominováno bylo původně Chicago

† Nominován byl původně Řím

Zdroj: Většinou převzato z Buchanan and Mallon (2001)

Nový začátek olympijských her

Myšlenka, která si přivlastňuje titul „Olympijský“ se již dlouho líbila různým pořadatelům sportovních akcí (Resmond, 1988, Buchan a Mallon, 2001). Robert Dover, popisován jako anglický kapitán a právník (Anon, 1910, str. 453) nechal uspořádat na svém panství „Cotswold hry“ v roce 1604. Hry byly především brány jako protest proti puritánským zákazům sportovních zábav a jiných lehkomyšlností (Mandell, 1976, str. 29). Hry, které současní spisovatelé popisují jako „Olympijské hry pana Roberta Dovera na Cotswold Hills“ zahrnovaly bojové hry, běh na quintan, vrhání kladiva a koule, házenou, gymnastiku, venkovské tance a dostihy.

Obrázek 13 Plakát Cotswoldských her

Vítězové těchto her obdrželi za svá vítězství

hodnotné ceny (Anon, 1910, str. 453). Cotswoldské hry se konaly až do roku 1644 a poté byly ještě nakrátko oživeny během panování Charlese II., ale pod přívlastkem Olympijské se věnovaly spíše psím závodům, které se odehrávaly v Hampton Court Palace do roku 1679.

Během první poloviny devatenáctého století lze vyzorovat řadu samostatných iniciativ, které se vědomě snažily využít Olympijský sport v souvislosti s národními iniciativami. Jako příklady můžeme uvést skandinávské olympijské hry v letech 1834 a 1836, které byly založeny v Ramlösa (Švédsko) švédským pedagogem Gustavem Johanem Schartau. Hry byly navrženy jako národní festival pro „silné skandinávské syny“ (Øresundstid, 2003).

Anglofonní komunita v Montrealu vytvořila Olympijské hry v roce 1844 jako vymezení své identity proti frankofonní většině.

Vlivné Much-Wenlocké hry, založené Dr. Williamem Penny Brookesem, byly z počátku menším podnikem, který nabyval velkolepých cílů. Společnost založená na podporu her v roce 1850 chtěla, aby se hry konaly každý rok pro podporu morálního, fyzického a duševního rozvoje a zároveň na zlepšení finanční situace obyvatel v okolí města Wenlock (WOS, 2006). Brookes svou vizi postupně rozšiřoval, zejména když zřídil Národní Olympijskou asociaci (NOA) v roce 1860. Bohužel vize ztroskotala v propadlišti dějin, a to zejména kvůli odporu Amatérského Atletického klubu – elitářské a aristokratické skupiny, která byla založená roku 1866 s cílem bojovat proti NOA.

Nicméně v průběhu krátké životnosti NOA je vidět rozkvět atletiky a sportovních událostí v britských městech včetně „Olympijských her“ v Londýně, které přitáhly 10 000 diváků do Crystal Palace během období od 31. 8. – do 2. 8. 1866.

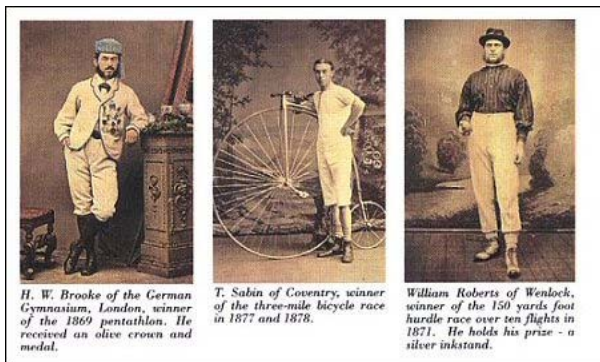
Je zcela pochopitelné, že největší zájem na znovuoobnovení Olympijských her byl v Řecku. Po dosažení nezávislosti v roce 1830, došlo uvnitř nově vznikajícího státu k tvorbě skupin, které prosazovaly obnovení Olympijských her coby znak vznikajícího státu. V roce 1859 se konal v Athénách Olympijský sportovní festival, který byl sponzorován Evangelisem Zappou, bohatým řeckým emigrantem vlastnícím pozemky a žijícím v Rumunsku. Takzvané Zappovy hry se konaly i v následujících letech 1870 a 1875 a představovaly jakési měřítko hospodářské vyspělosti státu a svým způsobem i soutěže k ostatním podnikům v minulosti titulovaným jako Olympijské. V roce 1870 hry přilákaly 30 000

Obrázek 14 Evangelis Zanna

diváků, kteří sledovali řecké sportovce v částečně zrekonstruovaném Panathenském stadionu. Historici však poukazují na značnou výběrovost vzhledem k těmto událostem. Oficiální verze olympijské historie nazývá tyto hry jako pseudo-olympijské (Redmont, 1988) a považuje je

za vyjádření touhy po vytvoření prestižní sportovní události. Nejsou však považovány za nástupce původních antických olympijských her, tak jak je formuloval IOC (MOV) pod vedením barona Pierre de Coubertina. Selektivita MOV měla ideologický význam a klade důraz na originalitu Coubertinovi vize a snaží bagatelizovat přínos ostatních. MOV tak má privilegia na vlastnictví her.

Obrázek 15 Zleva: W.P. Brooks, T. Sabin of Coventry, W. Roberts of Wenlock

Příkladem může být i vztah mezi Pierrem de Coubertinem a Williamem Penny Brookesem. Historické podklady sice uznávají aktivní korespondenci a to, že Brookes následně zajistil speciální podzimní verzi Wenlockých her na počest Coubertina, když navštívil Anglii v říjnu roku 1890. Zahajovací ceremoniál a nádhera her udělaly na Coubertina velký dojem (Young 1996,

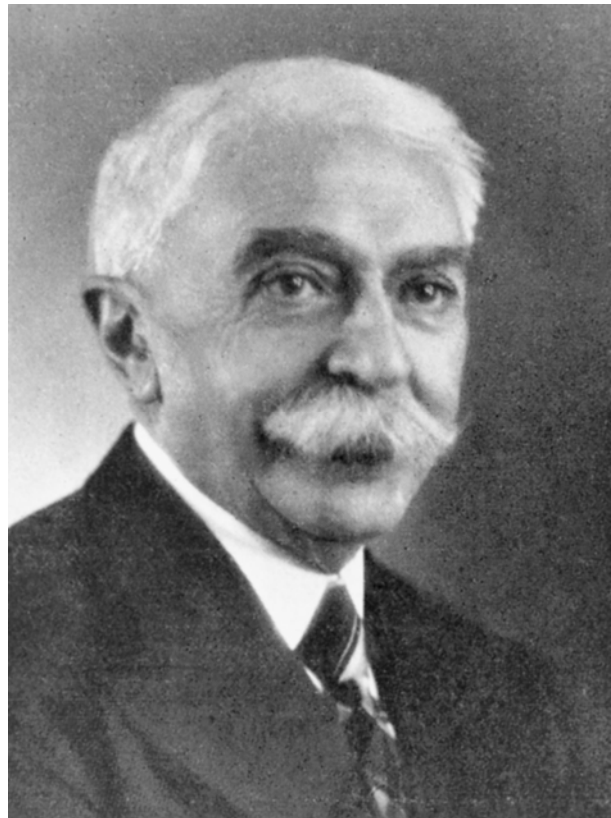
str. 78). Olympijské hry konané v roce 1866 v Londýně se však nedostaly do žádného oficiálního záznamu a ani do oficiálních dějin Olympijských her a podobně ani Brookesovy projevy, kde tvrdil, že by hry měly mít mezinárodní charakter, ale trvale by měly být pořádány v Athénách (Young, 1998, str. 31; Toohey a Veal, 200, str. 29)

Brookes je proto vnímán spíše jako pořadatel malé venkovské sportovní události, než jako člověk, který pomohl spolu obnovit hry.

Ideologický rozměr her byl ještě silnější při podceňování řeckého podílu na znovuoobnovení her. Popření významu Zappových her zamezilo jakýkoliv majetkový nárok Řecka na obnovené Olympijské hry a to i přesto, že novodobé hry byly zjevně založeny na principu starověkých her, které se konaly na řecké půdě téměř 1200 roků. V jistém smyslu tento názor šel proti dobové náladě, ve které se hry obnovovaly. Toto období přálo národním obrozením v jejich hledání autentických kulturních kořenů (Gold a Revill, 2006). Naproti tomu zakladatelé her vnímali svůj úkol jako oživení sportovní události, která by byla

ztělesněním starobylého kulturního úspěchu, jejímž dědicem je obecně celá západní civilizace spíše než ne příliš prosperující Řecko na konci devatenáctého století. Tento náhled dal olympiádě mezinárodní rozměr, kdy jsou hry schopny se stěhovat do nových hostitelských měst, aniž by utrpěly ztrátu ze svého účelu a nejsou nuceny se tedy vrátit do své kolébky v Řecku, aby byla oživena jejich pravost. Postoupení práva na konání jen Řekům by zasáhlo do svobody a myšlenky Olympijských her.

I přes uznání i jiných předchůdců Olympijských her, nelze snížit přínos a důležitost Pierra de Coubertina ve snaze o oživení Olympijských her a jeho následný formující vliv na vývoj her. Pozorovatelé (například MAndell, 1976, MacAloon, 1981) správně určili přínos Coubertina jako reformátora, který postupně přesunul osobní zájem na podporu rozvoje sportu ve Francii do mezinárodní úrovně na posílení národního smýšlení o sportu, který mu dává demokratický a mezinárodní rozměr.

Obrázek 16 Pierre de Coubertin

Dne 25. listopadu 1892 Coubertin přednesl na Sorbonně svůj proslov, ve kterém se snažil přesvědčit poněkud skeptické publikum, aby podpořilo tento grandiózní a prospěšný projekt na znovu obnovení Olympijských her (Muller, 200, str. 297). Coubertin opakoval své výzvy i na mezinárodním kongresu, který se konal v roce 1894, kde podporoval znovu zavedení her a ustanovil i hlavní zásady, kterými se bude jejich pořadatelství řídit.

Mezinárodní kongres doporučil oživit Olympijské hry a zavést jim čtyřletý cyklus, který je převzat ze starověkých her, ale uvažovalo se spíše o přemístování her, než aby byly vztaženy k jednomu pevnému místu. Dále hry měly být hlavně pro amatérské sportovce a zahrnovat spíše moderní než klasické sporty, žádný konečný seznam sportů ale nebyl vypracován. Každý sport tak může být zahrnut do seznamu na základě usnesení MOV a podobně z něj může být i vyškrtnut. Kongres rovněž zahájil práci na tvorbě Charty „základních principů, pravidel a zákonů“ pro zahájení her, která je v dnešní době známá jako Olympijská Charta.

Hlavní náplní pojmu Olympionismus je humanistická filozofie, která má za úkol zprostředkovat kulturní význam her a podporovat slavnostní náplň her.

Dále byl založen MOV, který řídí přesun her a výběr hostitelských měst. Následnou realizaci olympijských her poté plánují místní organizační výbory.

První dvojice Olympijské hry byly naplánovány do Athén 1896 a Paříže 1900, což lze označit za pragmatickou volbu (Young, 1987, str. 271). Kongres uznal, že symbolický začátek novodobých Olympijských her se musí odehrát v Athénách, kde by měly hry navázat na svoji starověkou tradici.

Ve snaze bránit majetkovým nárokům Řeků na hry byl zvažován současně i Londýn pro jeho vhodnou polohu a již zbudovaná sportoviště. Volba Paříže 1900 odráží myšlenku spojit hry s mezinárodními výstavami a tak získat více diváků pro nově vznikající sportovní událost.

Přežití výstav (1896-1906)

První fáze vývoje Olympijských her zahrnuje čtyři letní olympijské hry velmi se lišící po stránce kvality. Athény 1896 měly v době pořádání složitou ekonomickou a politickou situaci, která způsobila problematické přípravy. Ty vedly k otázkám typu, zda by peníze, které byly vynaloženy

Obrázek 17 Panathénský stadion ve tvaru podkovy

na Olympijské hry, neměly být použité na mnohem důležitější potřeby. Na jedné straně premiér Charilaos Tricoupis argumentoval proti vynaložení peněz na hry s ohledem na ekonomické problémy, ostatní v čele s opozičním vůdcem Theodorusem Delyannisem naproti tomu sympatizovali s myšlenkou her jako prestižního projektu a namítali, že jde o určení řecké identity a zajištění mezinárodního postavení. (MacAloon, 1981, str. 182)

Tuto bitvu dvou názorů vyhrál druhý tábor, kdy nezbytné finanční prostředky byly získány částečně z veřejných zdrojů a částečně od sponzorů. Také byla vydána zvláštní edice Olympijských známek. Athény položily základy a vzor nízko nákladovým hrám. Byly využity především stávající budovy – Zappeion a obnovený Panathenský stadion, které doplnila nová výstavba omezená na stělnici, velodrom a tribunu pro plavecké soutěže (Daveport, 1996, str. 4-5, Gordon, 1983).

Tato politika však s sebou přinášela i jisté problémy. Například Panathenský stadion zvládl úspěšně pojmout davy více než 50 000 diváků a poskytoval i moderní běžecký povrch, ale jeho tradiční tvar koňské podkovy s ostrými oblouky omezoval kvalitu sportovních výkonů.

Obrázek 18 Spiridon Louis

Nicméně znovu oživený sportovní svátek zvládl svou premiéru dobře. Hry byly symbolicky zahájeny na Den řecké nezávislosti (6. dubna) a přilákaly 245 sportovců ze čtrnácti zemí světa. Tito sportovci soutěžili ve 45 disciplínách. Slavnostní zahájení na stadionu sledovalo odhadem 80 000 – 120 000 diváků, kteří obsadili i svahy okolo stadionu.

Město za stadionem snadno pojalo všechny návštěvníky her. Athénské úřady nechaly vyzdobit ulice, osvětlit Akropoli a uspořádaly zábavu a doprovodný program, který zahrnoval mimo jiné ohňostroj, pochody s pochodněmi, průvody a orchestrální koncert odehraný Athénskou filharmonií a zahrnující Sofoklovu Antigonu (Mallon a Widland, 1998). Poprvé na těchto hrách byl představen maratónský závod a měl symbolizovat spojení s tradicí. Diváci

maratonu lemovali trať v okolí Athén a zaplnili cílový stadion do posledního místa. Popularita maratonu vzrostla i díky vítězství domácího závodníka, kterým byl Spiridon Louis. Tento sportovní počín přispěl k rozšíření atletického kalendáře a zároveň zdůraznil propojenost Olympijských her a hostitelského města.

Olympijské hry roku 1896 ukázaly, že mají potenciál stát se novým mezinárodním rámcem pro prestižní sportovní podnik, i když v menším měřítku než známe z dnešní doby. Naproti tomu následující dvě období přivedly olympijské hnutí na pokraj zániku a rezignovaly na důležitost vztahu mezi hostitelským městem a hrami.

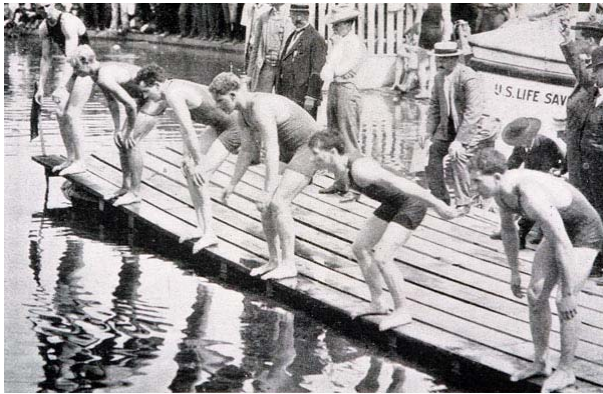
V obou případech šlo o konflikt mezi začínajícími hrami a v tehdejší době většími a důležitějšími světovými výstavami. V Paříži roku 1900 se spojily tyto dva podniky, protože Coubertin věřil, že rodící se hry by mohly získat na výstavě mnoho nových návštěvníků. K příležitosti světové výstavy chtěl nechat postavit reprodukcí Olympie, chrámů, soch a stadionu. Organizátoři však jeho nápad nepřijali. Spory o řízení sportovního programu her vyústily v ustoupení IOC a hry byly svěřeny zvláštní komisi spojené s organizací světové výstavy.

Obrázek 19 Světová výstava v Paříži

Na rozdíl od starověkých her se novodobé Olympijské hry staly mezinárodní akcí. V Paříži nebyla stanovena délka trvání, nebyl zaveden úvodní ani závěrečný ceremoniál a organizátoři nahodile přidávali další položky do programu jako třeba rybolov v řece Seině, který rozhodně neodpovídal olympijským standardům (Harlan, 1931, str. 88). Ve skutečnosti si někteří závodníci, kteří se účastnili sportovních soutěží na světové výstavě ani neuvědomili, že závodí na Olympijských hrách. Například Michel Theato se dozvěděl až v roce 1912, že

právě on byl zlatým medailistou maratonu na Olympijských hrách v roce 1900 (Mallon, 1998, str. 9).

Obrázek 20 Plavecké soutěže na LOH v Paříži

francouzského klubu v Bois de Boulogne, ale jeho majitelé odmítli dát povolení k vykácení stromů, které vadily soutěžím. Proto diskaři a oštěpaři občas hodili i do zalesněné části. Běžecská trať měla 500 metrů (546 yardů) vedla po trávě a byla zvlněná. Jako překážky sloužily pevné telegrafní sloupy. Organizátorům se ještě narychlo povedlo postavit tribunu, ale přes stromořadí nebylo moc dobře vidět (Howell a Howell, 1996). Zdálo se, že Olympijské hry zůstaly zcela ve stínu světové výstavy a všichni se domnívali že “slib, který byl dán v roce 1896, se zhroutil roku 1900“ (tamtéž, str. 17).

Následující letní hry v St. Louis nepřinesly výrazné zlepšení. IOC propagoval hry v severní Americe a pro hry pořádané v roce 1904 bylo vybráno velice slibné Chicago. Pod vlivem organizátorů světové výstavy v St. Louis, IOC neochotně přehodnotil své rozhodnutí, i když již dopředu věděl, že Olympijské hry budou znovu jen vedlejším programem světové

Obrázek 21 St.Louis 1904

výstavy (Barnett, 1996, str. 19). Obavy se ukázaly jako opodstatněné. Sama výstava přinesla městu St. Louis slávu a zanechala po sobě rozsáhlé stavby v rámci výstavního areálu v lesním parku a umožnila tolik potřebné vyčištění špinavé Des Peres River. Naproti tomu Olympijské hry zde zanechaly jen malou stopu. Byl postaven stadion, který byl schopen pojmout 10 000 diváků, běžecká dráha ale měřila třetinu míle (536m) namísto standardní čtvrt míle, která se stala standardem. 14. května 1904 byla uspořádána oslava, která se alespoň blížila tehdejší představě o zahajovacím ceremoniálu (Mallon, 1999a, str. 11). Sportovní soutěže se konaly v nepravidelných intervalech až do listopadu a příliš se nelišily od jiných sportovních akcí. Pořadatelé si vždy přidali sporty dle vlastního výběru jako například fotbal, automobilové závody, profesionální závody a lokální mistrovství.

Kromě toho byly hry pošpiněny neslavnými „Athropology Days“ (12. a 13. srpna), kdy se soutěžící z řad afrického, asijského a domorodého amerického obyvatelstva účastnili rasově motivovaného závodu. Jejich výkony vedly k pomluvám a poskytly živnou půdu pro teorie o bělošské nadřazenosti (Brownell, 2008).

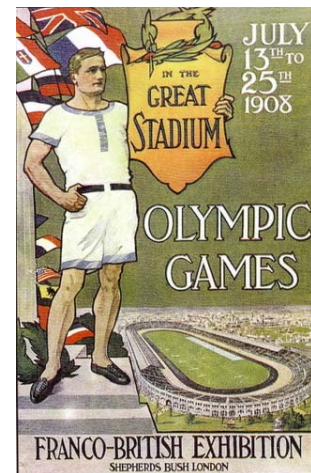
Obrázek 22 Medaile z her 1906 v Aténách

St. Louis v roce 1904 následovalo ve stopách debaklu z roku 1900 a další pokračování her v roce 1908 bylo ohroženo (Barnett, 1996, str. 23). Pro zajištění budoucnosti olympijských her byly uspořádány v roce 1906 dílčí hry - Olympic Intercalated Games, které se konaly v Athénách. Jednalo se o jediný kompromis, který byl výsledkem jednání z roku 1897, kdy Coubertin nabídl Řecku možnost uspořádat sérii Intercalated Games, které byly pořádány v ročním intervalu mezi jednotlivými olympiádami. Porážka Řecka v první řecko-turecké válce (1897) zanechala zemi na pokraji bankrotu (Davenport, 1996, str. 10) ale následné zlepšení ekonomické situace dovolilo uspořádat hry v roce 1906.

Hry se vrátily do Panathenského stadionu s rozsáhlejšími poutavými akcemi a doprovodným programem. Sportovní svátek se znovu vrátil do městských ulic, a to způsobem, který byl v naprostém kontrastu se zkušenostmi z Paříže i ze St. Louis. Náměstí a budovy v Athénách byly ozdobené vlajkami městských čtvrtí, konaly se večerní koncerty a zábavní program. Mezinárodní tisk byl více patrný než na předešlých hrách, ačkoliv hrám ubraly na pozornosti dvě události - erupce Vesuvu (4. dubna) a zemětřesení v Chicagu (18. dubna). (Mallon, 1999b, str. 6). Tyto hry však zachránily Olympijské hry od nebezpečného sblížení se se světovou výstavou a zahájily tak období, kdy hostitelská města brala hry jako prestižní sportovní událost, která si zasloužila své účelové zázemí.

Osamostatnění (1908-1936)

Podobně jako erupce Vesuvu v roce 1906 odvedla pozornost od her pořádaných v Athénách, lze vypožorovat, že obnova zdevastované italské ekonomiky zabrala Itálii veškeré finanční prostředky a vedla tak Řím k opuštění kandidatury na uspořádání Olympijských her v roce 1908. V listopadu roku 1906 tak Řím oficiálně potvrdil přesun her do Londýna (Mallon a Buchanan, 2000, str. 3). Londýn tak měl pouhých 20 měsíců na to, aby připravil Olympijské hry. OCOG se rozhodl využít již existující sportoviště, kdekoli byly odpovídající budovy a zázemí již k dispozici. Z tohoto důvodu se tenisový turnaj konal ve Wimbledonu, polo na Hurlinghamu a střelba v Uxendon School Shooting Clubu. Organizátoři se však rozhodli postavit i účelový stadion, kde se bude konat většina olympijských závodů a zahajovací a závěrečný ceremoniál. Šlo o pomalu se rodící tradici centrálního olympijského stadionu.

Obrázek 23 Logo Londýn 1908

Výstavba stadionu byla usnadněna i rozvíjející se spoluprací s Britsko-francouzskou výstavou vědy, umění a průmyslu, která měla upevnit přátelství mezi oběma národy a její zahájení bylo plánováno právě na rok 1908.

Toto uspořádání na první pohled představovalo podobnou hrozbu, která nastala v Paříži 1900 a st. Louis 1904. Hry roku 1908 však byly organizačně i prostorově odděleny od mezinárodní výstavy a tak nedošlo k naplnění těchto obav. Organizace her byla svěřena do rukou nově vzniklé Britské Olympijské Asociace, která hleděla především na dobro sportovních zájmů. Důležitým faktorem prostorové nezávislosti bylo vlastnictví stadionu. Francouzsko-britská výstava byla umístěna na 140 akrech původně zemědělské půdy v okolí Shepherdu (Západní Londýn) a ve svých plánech zahrnovala malý stadion s tribunami nahrazenými zemním valem. Podle nové smlouvy se Organizační výbor dohodl s pořadatelem výstavy na výstavbě plnohodnotného stadionu výměnou za 75 % výnosů z Olympijských her.

Obrázek 24 White City stadium v Londýně

Byl zbudován největší stadión té doby, který tvarem připomínal obrovskou betonovou misku, obsahoval atletickou a cyklistickou dráhu, byl zde 100 metrů dlouhý plavecký bazén, plošiny a arény pro zápas a gymnastiku a dokonce i prostor pro lukostřelbu.

Dále se zde nacházely i šatny, restaurace a sídlo pohotovostní služby, které byly umístěny pod tribunou. Stadión byl pojmenován White City stadium, protože byl omítnut zářivými bílými štuky. Základní kámen byl položen 2. 8. 1907 a stadion byl slavnostně otevřen dne 14. května 1908. Byl schopen pojmut až 93 000 diváků, z toho 63 000 sedících.

Zároveň byla otevřená nová stanice na Wood Lane, která byla prodloužením Central London railway z konečné stanice Shepherd Bush, která byla pro Olympijské hry a výstavu přímým spojením do Londýna.

Londýn 1908 zanechal jednoznačně pozitivní odkaz. Rozvinul vizuální podívanou a poskytl základ pro budoucnost nezávislých olympijských her (Wimmer, 1976, str. 22). Hry dokázaly, že mohou existovat a prosperovat samostatně. Londýn 1908 po sobě ale také zanechal ne úplně žádané dědictví v podobě velkého a po skončení her nechtěného stadionu.

Obrázek 25 Cyklistická dráha na White City stadium

I když se původně plánovalo zbourání stadionu, aby ve městě nezůstal žádný trvalý přírůstek k již existujícím atletickým areálům, přesto jeho existence po roce 1908 po dalších dvacet let byla spojena s nechtěným dědictvím olympijských her. Jedná se tak o první příklad nevyužitého stadionu „limping white elephant“ (Mangan, 2008).

Po této době došlo v roce 1926 k předání stadionu do rukou Greyhound Racing Association. Stadion byl následně opraven a jeho kapacita byla snížena z původních 93 000 na 80 000. Byla nainstalována dráha dostihy chrtů v místě, kde původně byla atletická dráha, a byl odstraněn cyklistický okruh i plavecký bazén (Hawthorne, 2001, str. 7 a Jenkins, 2008). V roce 1932 došlo k rekonfiguraci běžecké dráhy na novou délku s obvodem 440 yardu (402 metrů), aby se zde mohly konat mezinárodní atletické závody.

Stadion White City sloužil k velkým mezinárodním soutěžím, jako například v roce 1934 pro hry britského impéria, v roce 1935 se zde konaly mezinárodní hry pro neslyšící a od roku 1933 poskytoval zázemí britským atletům. V roce 1971 se ale britská atletika přesunula do nového působiště v Crystal Palace a stadion začal chátrat až do své demolice v roce 1985, kdy na jeho místě byly postaveny kanceláře pro British Broadcasting Corporation a městskou zástavbu pro bydlení.

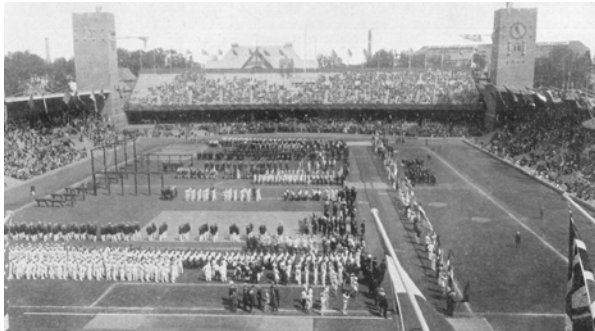
Obrázek 26 Logo
Stockholm 1912

V roce 1912 se hry konaly ve Stockholmu, protože se výbor rozhodl hry přesunout do mnohem menšího města z důvodu lepší integrace města a her. Postavený stadion byl mnohem skromnější než White City, měl kapacitu pouze 22 000 diváků, kteří seděli okolo 400 metrů dlouhé běžecké dráhy. Od začátku výstavby byl stadion plánován jako víceúčelový, jak si to přál i Coubertin:

Tento stadion zdál se být jediný svého druhu. Mohl se změnit na sál pro pořádání plesu, koncertní či taneční sál, a přesto byl vždy ráno připraven pro vrcholové výkony při sportovních soutěžích.

Bylo možné sledovat, jak se během jedné noci stadion transformoval instalací připravených trávnickových čtverců, překážek nebo třeba pilin pro koně. Všechny dílčí úkoly byly dosaženy bez zbytečných zdržení a bez jakýchkoliv zádrhelů. Zatímco Londýn ukázal, že každodenní život velkoměsta nebyl ovlivněn konáním Olympijských her, Stockholm naopak dokázal s hrami přímo splynout. Celé město se účastnilo, aby dostalo svému hostitelskému statusu a snažilo se přiblížit atmosféře, jaká byla v Olympii ve starověku (Wimmer, 1976, str. 27).

Stadion sloužil i jako zdroj večerní zábavy, kde se konaly vojenské koncerty, přehlídky severských sportů, akrobatická vystoupení, ohňostroje a iluminace. Město se pak angažovalo ve vyzdobení ulic, v opeře a divadle, organizovalo i další akce jako recepce a bankety, podle Coubertinovy myšlenky o spojení umění a sportu. Poprvé v historii podnikli organizátoři kroky k úspěšné propagaci her na mezinárodní úrovni, prostřednictvím Olympijského hnutí a švédské diplomatické služby publikovaly reklamu v celostátních a jiných denících po celém světě.

Obrázek 28 Olympijský stadion ve Stockholmu v době konání her v roce 1912

Obrázek 27 Olympijský stadion ve Stockholmu současnost

Nové možnosti spojené s propagací her, se začaly objevovat postupně. Další Olympijské hry se konaly až za 8 let kvůli probíhající 1. světové válce. Dodržení čtyřletého cyklu, i přes válečnou realitu, vedlo k nekonání šestých Olympijských her roku 1916. Šest měst z USA, která nebyla válkou zasažena (Chicago, Cleveland, Newark, New York, Philadelphia a San Francisco) se nabídlo, že hry uspořádá, aby se zabránilo přerušení série. IOC však trvalo na tom, že právo konat hry získal Berlín a IOC nemůže odvolat kandidaturu, aniž by o to město samo požádalo. Německý olympijský výbor zůstal neoblomný a tak se šesté Olympijské hry nikdy nekonaly a další hry se konaly na konci dalšího čtyřletého cyklu.

Sedmé Olympijské hry byly přiděleny Antverpám a to po jednání IOC v Lausanne roku 1919. Toto rozhodnutí lze vnímat spíše jako politický akt a morální podporu Belgie, než jako sportovní událost.

Olympijské hry roku 1920 v Antverpách využily narychlo zrekonstruovaný Beerschot stadion. Nedostatek materiálu a zdrojů bylo vidět hlavně na mnohem chudší úrovni zařízení, než na jaké byli sportovci zvyklí ve Stockholmu. Bohužel za přispění stálého deště byla běžecká dráha promáčená a plná výmolů. Pro veslování byl využit kanál

Obrázek 29 Logo Antverpy 1920

Willebroek poblíž Bruselu, kde bylo prostředí ale tak ošklivé, že jej Coubertin označil až za anti-olympijské (Renson, 1996, str. 57)

Ve městě se konal také menší doprovodný program. Navzdory úsporným opatřením měly Antverpy 1920 na konci pořádání her schodek ve výši 626 miliónů belgických franků, což vyvolalo v obyvatelstvu negativní dojem z velké spotřeby a finančního nezvládnutí celé akce na straně organizátorů (Renson, 1996, str. 59).

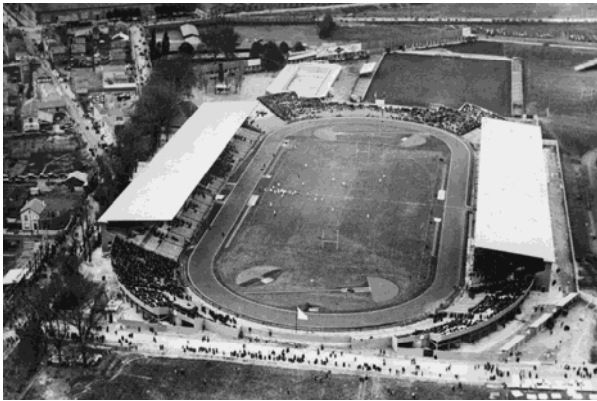
Obrázek 30 Logo Paříž 1924

Zodpovědnost za navázání na pokrok dosažený v Londýně a Stockholmu byla následně předána organizačním výborům dvou následujících her.

Paříž roku 1924 měla co dočinění s velmi tvrdou konkurencí mezi hostitelskými městy, která byla způsobena rostoucí prestiží her. Mezi kandidáty na uspořádání Olympijských her byla čtyři americká města (Los Angeles, Atlantic City, Chicago a Pasadena) a pět evropských (Řím, Barcelona, Amsterdam, Lyon a Paříž) (Welch, 1996, str. 61).

Na rozdíl od roku 1900, návrat her do Paříže pojali organizátoři jako významnou mezinárodní událost. Nevyužili stadion Persing, který již hostil Inter-allied hry, a roku 1922 rozhodli o výstavbě nového stadionu v Colombes se specifiky pro tento účel. Olympijský stadion Yves du Manoir měl kapacitu 20 000 diváků k sezení a dalších 40 000 míst pro stání. Se stadionem bylo počítáno i pro konání mezinárodních zápasů ve fotbale a ragby až do roku 1972, kdy byl otevřen stadion Parc des Princes. V Paříži se také poprvé objevuje Olympijská vesnice v Rocquencourt, ačkoliv označovat toto ubytování za Olympijskou vesnici je lehce nadnesené a měla málo společného s opravdovou Olympijskou vesnicí z Los Angeles v roce 1932 (Muñoz, 1997, str. 30).

Paříž zažila také poprvé nespokojenost, co se týče velikosti Olympijských her, vzhledem k tomu jak byly rozptýleny po pařížském regionu, což si vyžádalo dlouhé cesty autobusem u diváků i u sportovců.

Obrázek 32 Olympijský stadion Yves du Manoir v Paříži v době konání her v roce 1924

Obrázek 31 Olympijský stadion v Paříži Yves du Manoir současnost

Amsterdam v roce 1928 začal prosazovat dnes známou myšlenku centralizace olympijských sportovišť. Přestože sportovci byli ubytováni na lodích v přístavu spíše než v nějaké speciálně postavené Olympijské vesnici (Goldstein, 1996), Nizozemci využili nápad „olympijského městečka“, kdy centrální stadion a všechna další zařízení byla sdružena do jednoho sportovního komplexu.

Nový atletický stadion byl postaven na místě odvodněné bažiny, měl kapacitu pro 40 000 diváků. Další sportoviště pak měla souhrnnou kapacitu dalších 30 000. Bazén byl postaven pod širým nebem, hned vedle hlavního stadionu s přilehlými tělocvičnami pro box a šerm.

Obrázek 33 Logo Amsterdam 1928

Poslední dvě meziválečná období završila vývoj Olympijského hnutí. Hry se nyní nacházely na velmi vysoké úrovni a staly se sportovních událostí, která v budoucnosti bude hrát velkou roli v životě hostitelských měst.

XTH OLYMPIAD

LOS ANGELES

1932

Obrázek 34 Logo Los Angeles 1932

Tento přístup byl klíčový pro podporu her a jejich zpřístupnění veřejnosti.

Velkou inovací byla výstavba první opravdové olympijské vesnice, která usnadnila sportovcům dopravu k jednotlivým sportovištím a navíc přispěla k posílení olympijské myšlenky. Oficiální moto her bylo symbolické propojení her a města, setkání národů a to do té míry, že mezinárodní pozorovatelé navrhli Organizační výbor her na Nobelovu cenu za

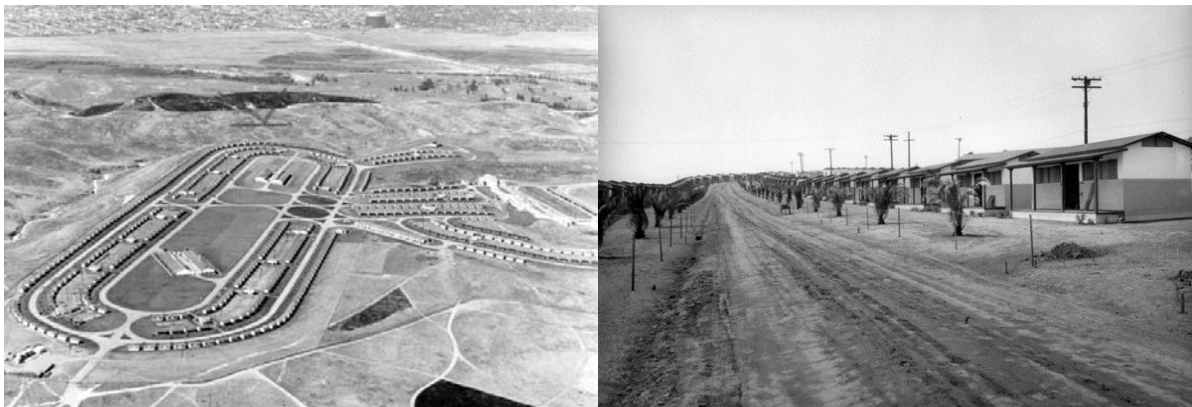
Obrázek 35 Olympijský stadion v Los Angeles 1932

mír jako ocenění jejich práce při podpoře mírumilovného soužití sportovců jednotlivých národů vedle sebe (Stump, 1988, str. 199).

Za pomoci dotací na ubytování a stravu sportovců, se povedlo 1500 atletů z 34 zemí zabezpečit navzdory kolísající ekonomice. Kromě auditoria, které sloužilo divákům pro halové soutěže, byla většina stadionů umístěna v Olympijském parku (bývalý Exposition park). Memorial stadion byl posledním stadionem se zastaralou upravenou dráhou tvaru písmene U. Vznikl přestavbou a rozšířením dřívějšího Colisea a poskytoval kapacitu až 105 000 diváků. V jeho blízkosti byl postaven plavecký areál a hala pro šerm.

Do propagace Olympijských her se zapojilo i Los Angeleské muzeum historie, vědy a umění, kde se konaly výstavy s 1100 ukázkami z 32 zemí, které se účastnily her.

Organizátoři také dbali na koordinaci výzdoby ve městě a na olympijských sportovištích. Město bylo zahaleno do oficiálních barev: zelené, modré, žluté, černé a červené. Na hlavních ulicích visely vlajky a státní odznaky účastnících se národů. Dále organizátoři pobízeli vlastníky budov, aby se také zapojili do výzdoby.

Obrázek 37 Olympijská vesnice Los Angeles 1924 – letecký pohled *Obrázek 36 Olympijská vesnice Los Angeles 1924*

Navzdory nepříznivé ekonomické situaci, hry dosáhly provozního přebytku, když 1,25 milionu návštěvníků zaplatilo na vstupném 1,5 milionu dolarů během 16 dnů konání her. Turistické agentury pak představily v nabídce zvýhodněné olympijské balíčky a jiné atrakce

spojené s hrami v jižní Kalifornii. Hry přilákaly do Los Angeles také na 62 různých shromáždění, jejichž účastníci také přispěli svým dílem k posílení místní ekonomiky i v době pokračující ekonomické recese (TOC, 1933, str. 215). Speciální program pro navštěvující novináře během 3 let předcházejících hrám zajistil dostatečnou publicitu (TOC, 1933, str. 211). Není divu, že město pak chtělo svoji kandidaturu a pořadatelství zopakovat což se městu nakonec povedlo roku 1984.

Poslední meziválečné hry se konaly v Berlíně roku 1936. Byly mezníkem jak v politické, tak ve sportovní historii. Pozadí berlínských her se tak odvíjí od německé meziválečné historie.

Berlín se jako hostitelské město neúspěšně ucházel o hry již roku 1908 a roku 1912. Když hry roku 1916, které měl pořádat, zrušil, viděl svoji další příležitost nejasně až do roku 1928, kdy bylo Německo opět přijato do olympijského hnutí.

Pro účel her v roce 1912 byla vybrána lokalita Charlottenburg v Grunewaldském lese v západní části Berlína. Místo v minulosti sloužilo pro závody chrtů. Německá vláda se rozhodla areál renovovat a dostavět dle návrhu architekta Otto Marche. Hry v roce 1916 však byly zrušeny kvůli 1. světové válce a teprve v roce 1920 začala výstavba sportovní akademie Deutches Sportforum na severovýchodní části území. Od roku 1926 dohled nad výstavbou dalších částí areálu převzali Marchovi synové Werner a Walter.

V květnu 1931 IOC udělil Berlínu práva na pořádání her v roce 1936 jako akt smíření. Volba se ukázala nakonec problematická nástupem Hitlera k moci. Nacistické hnutí nebylo nejdříve hrám moc nakloněno z důvodu velké finanční zátěže a internacionalismu a tak se zdálo, že se hry konat nebudou. Po přehodnocení původu klasických her v souladu s nacionálně socialistickým smýšlením o německém původu, se hrám dostalo nadšené podpory. Ta vedla k obavám IOC, že se hry stanou nástrojem propagandy nacistického hnutí (Hart Davis, 1986).

Obrázek 38 Logo Berlín 1936

Původním záměrem německé vlády bylo dokončení olympijského stadionu z roku 1916. Když se však v roce 1933 dostali k moci nacisté, došlo k zásadnímu přehodnocení plánů na výstavbu olympijského stadionu. Celá organizace her od vytvoření stadionu, přes vybudování okolního komplexu až po dostavbu okolních sportovišť byla součástí širších ideologických a propagandistických cílů. Režim

Obrázek 39 Olympijský stadion v Berlíně 1936

naprosto odmítl plány Wenera Marche na rozšíření stadionu z roku 1913, který již byl schválen IOC a započal s výstavbou nového stadionu s kapacitou 110 000 diváků s ocelovou konstrukcí a kamenným obkladem. Werner March zůstal hlavním architektem za asistence svého bratra Waltera. Stadion byl součástí Reichssportsfeld, který se tak stal největším sportovním areálem na světě. Nacházel se zde také plavecký a potápěčský bazén (s kapacitou 18 000 diváků), kurty na tenis, arény na box, stadion na hokej a jezdecké soutěže, hala na šerm, vzpírání a zápas (Deutschland Halle), akademie sportu, ubytování části sportovců a v neposlední řadě 290 metrů dlouhá a 375 metrů široká přehlídková plocha Maifeld, kde se slavnostních přehlídek účastnilo až 250 000 lidí. Celý areál se nachází v okrajové části Berlína, s velmi dobrým vlakovým spojením U bahn.

Obrázek 40 Olympijský stadion v Berlíně 1936

V období konání her se toto místo stalo středem pozornosti celého Německa a i režimu, který plně využil této příležitosti ke své propagandě. Hry v Berlíně byly speciálně vyzdobeny, aby udělaly na návštěvníky co nejlepší dojem, v kontextu pečlivého utajení rasové politiky. Západní země dokonce uvažovaly o bojkotu her, avšak organizátorům se podařilo vytvořit

přesvědčivou kulisu demokratického státu a bojkot odvrátit.

Kromě svého politického kontextu byla berlínská olympiáda přelomová i v jiných ohledech. Může se pyšnit několika primáty, které navzdory propagandistickému podtextu měly velký vliv na budoucnost olympijského hnutí.

Především to byla rekordní návštěvnost a divácká kapacita jednotlivých sportovišť, která zůstala dlouho nepřekonána a ustanovila nový standard rozsahu olympijských her.

V Berlíně se také zrodila tradice putování olympijské pochodně⁵. Samotný olympijský oheň byl již obnoven v roce 1928. Němečtí organizátoři doplnili slavnostní štafetu putujících olympijskou pochodní z místa svého vzniku v řecké Olympii na místo aktuálního konání.

Další novinkou bylo první živé televizní vysílání sportovních klání. Celkem 70 hodin přímého přenosu zprostředkovala německá pošta. Přenos bylo možné sledovat ve speciálních saloncích v centru Berlína a Postdamu (Large, 2007).

Obrázek 41 Vznik tradice olympijské pochodně v rámci propagandy nacistického režimu

⁵ "The Olympic torch's shadowy past". BBC News. 5 April 2008.

Velké pozornosti se nově také dostalo olympijské vesnici. Její ředitel, vojenský důstojník Wolfgang Würstner, poprvé v historii vytvořil moderní ubytovací kapacity, které se staly místem sounáležitosti mezi sportovci všech národů. Olympijská vesnice leží v části Estal ve Wustenmarku, přibližně 30 km od centra města. Celkem bylo vybudováno 145 zděných jedno

Obrázek 43 Vznik tradice olympijské pochodně v rámci propagandy nacistického režimu Obrázek 42 Současný stav olympijské vesnice

a dvou podlažních budov pro ubytování sportovců. Na svou dobu byly budovy moderně vybaveny splachovacími záchody a sprchami. Součástí vesnice byly i společné jídelny, bazén a tréninková sportoviště. Během 2. světové války olympijská vesnice sloužila jako nemocnice. V roce 1945 byla obsazena sovětskými okupačními silami, vojáci zde zůstali až do roku 1992. Po jejich odchodu zůstala olympijská vesnice v dezolátním stavu. Aktuálně probíhají dílčí záchranné práce, ale její budoucí využití je nejasné ⁶.

Olympický stadion potkal o něco lepší osud. Během bitvy o Berlín v roce 1945 se nedaleko olympijského stadionu odehrály těžké boje mezi Němci a Sověty, ale samotný stadion zůstal až na pár kulometných ran v podstatě nepoškozen.

Po válce se z Reichssportfeldu stalo velitelství britských okupačních vojenských sil. Administrativa byla umístěna v budovách dřívější sportovní akademie a některé sportovní stavby byly upraveny pro jiné účely (např. z tělocvičen se staly společné jídelny nebo garáže).

⁶ "Hitler's Olympic Village Faces Conservation Battle". *Voice of America*. 26 August 2012.

Na Olympijském náměstí byla vztyčena obří radiová anténa. Vojenské a univerzitní týmy využívaly venkovní sportoviště pro hru fotbalu, ragby a amerického fotbalu.

Obrázek 44 Olympijský stadion v Berlíně po rekonstrukci v roce 2006

Na olympijském stadionu byl obnoven provoz v podobě pravidelných utkání fotbalové Bundesligy. Hertha Berlín zde byla domácím klubem. Areál Waldbuhne začal opět sloužit pro pořádání koncertů, promítání filmů a jiné kulturní akce.

V roce 1998 proběhla debata o osudu olympijského stadionu ve světle dědictví, které představuje. Názory na jeho budoucnost se lišily od kompletní demolice až po celkovou rekonstrukci. Nakonec bylo rozhodnuto, že stadion bude zachován a zrekonstruován. Obnovené slávy se stadion dočkal v roce 2006, kdy se zde konalo finále FIFA mistrovství světa ve fotbale.

Za účelem dosažení lepšího diváckého fotbalového zážitku, byla hrací plocha snížena o téměř 3 metry a byla kompletně přestavěna křivka viditelnosti divácké tribuny. Její kapacita sice byla snížena na 74 475 míst, ale i tak tento stadion zůstává jedním ze tří největších v celém Německu⁷.

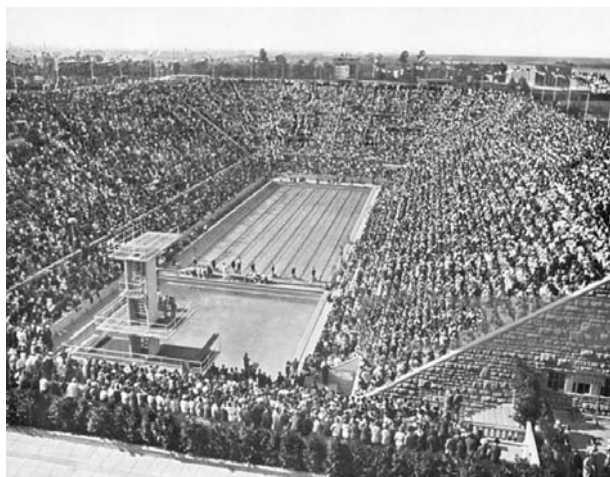
Rovněž bylo rozšířeno zastřešení tak, aby byla zakryta většina diváckých míst. Nově byla instalovaná moderní osvětlovací a ozvučovací technika.

Obrázek 45 Kamenné obklady olympijského stadionu v Berlíně

⁷ v závislosti na způsobu výpočtu kapacity v porovnání se Signal Iduna Parkem v Dortmundu a Allianz Arenou v Mnichově.

Důležitým aspektem při rekonstrukci byla historická hodnota Olympijského stadionu. Zvláštní péči se dostalo původnímu kamennému obkladu. Celková cena rekonstrukce je odhadována 242 milionů Eur.

Obrázek 47 Olympijský plavecký bazén v Berlíně v době konání her

Obrázek 46 Olympijský plavecký bazén v Berlíně – současný stav

Úspornost (1948-1956)

Výběrové řízení v roce 1945 o hostitelském městě znovu oživilo vzor daný meziválečnými hrami. Americká města velmi usilovala o kandidaturu, mezi nimi Baltimore, Los Angeles, Minneapolis a Philadelphie a další neformální kandidáti z řad amerických měst. Po korespondenčním hlasování, ale bylo rozhodnuto uspořádat 14. olympijské hry v Londýně a to zejména z důvodu daleké cesty do USA a cenové dostupnosti cest do Londýna (Voeltz, 1996, str. 103).

Obrázek 48 Logo Londýn 1948

Následující dva roky po válce se ale ukázaly mnohem ekonomicky tíživější, než Britové očekávali, když souhlasili hostit Olympijské hry (Holt a Mason, 2000 str. 27-29). Organizátoři rychle upustili od představy nákladné a ohromující podívané na nových stadionech a přesunuli většinu akcí na již stávající stadiony a sportovní zařízení. Menšími rekonstrukcemi prošel jak stávající stadion Empire ve Wembley, původně postavený roku 1924 na výstavu Britského impéria, tak i Empire Pool stojící v jeho blízkosti, kde se plánovaly plavecké soutěže.

Obě místa nutně potřebovala rekonstrukci a bylo nutné zajistit dopravní spojení mezi stadionem a železniční zastávkou Wembley Park. Náklady byly z větší části přeneseny na společnost provozující stadion Wembley Stadium Ltd.

Olympijská vesnice pak byla provizorně zřízena na třech místech v Uxbridge Royal Air Force, ve Wimledonu a Richmond Parku. Ostatní sportoviště zahrnovaly velodrom na Herne Hill, střelnici v Bisley, veslování v Henley-on-Thames a vzdálenější Torbay určený pro jachting.

Organizátoři her si vypůjčili sportovní nářadí od ozbrojených sil nebo přímo od výrobců. Správní rada odpovědná za ekonomickou stránku her pak návštěvníkům vydávala speciální turistický poukaz, aby mohli lépe a jednodušeji utrácet peníze v britských obchodech.

Přes obtíže spojené s válkou zanechaly hry v Londýně neshmazatelné dědictví, a i když nebyly tak slavnostní jako ty v Berlíně či Los Angeles, pomohly zvednout náladu v poválečné Británii a zaznamenaly zisk ve výši 30 000 liber pro státní rozpočet. Návštěvnost her v roce 1948 znamenala poválečný rekord a hotely se těšily z tučných příjmů (Holt a Mason, 2000, str. 31).

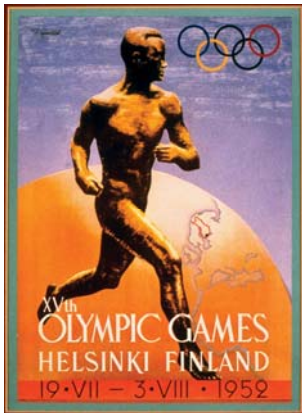
Obrázek 49 Původní Olympijský stadion ve Wembley

Národ si na chvíli oddechl od každodenních úsporných opatření a zvýšil si sebevědomí tím, že mohl hostit tento špičkový mezinárodní podnik. Hlavním přínosem her byl zisk sportovních areálů a zařízení pro sportovní vyžití obyvatel.

Bohužel po hrách zbylo velmi málo hmatatelných výsledků vzhledem k nedostatku účelových zařízení nebo přidružených zlepšení infrastruktury. Naproti tomu těch nehmotných přínosů má Londýn hned několik. Jedním z nich je například obnovení her po zažitých traumatech z války.

Hry znamenaly velkou změnu pro britskou společnost, co se týče otázky sportovního vývoje. Narušily dlouho zavedený názor, že tento druh sportu patří jen gentlemanům - amatérům (Hampton, 2008, str. 318). Důležitou roli sehrál Londýn v rozvoji sportu pro zdravotně postižené. V den slavnostního zahájení her se konala na louce před Mandevillskou nemocnicí první sportovní soutěž (lukostřelba) pro těžce zdravotně postižené. Tato symbolická akce pak dala základ pro společné sblížení obou těchto sportovních odvětví. Tím byl položen začátek pro Paralympijské hry.

Následující dvoje hry následovaly příkladu Londýna ve snižování nákladů.

Obrázek 50 Logo Helsinky 1952

Helsinky získaly právo pořádat dvanácté Olympijské hry v roce 1940, poté co Japonsko stáhlo svoji kandidaturu, a pro tuto příležitost nechaly postavit stadion, plavecký areál a olympijskou vesnici. Jelikož se hry nekonaly, Helsinky obnovily svoji kandidaturu pro rok 1952.

Organizátoři rozhodli o rozšíření a zrekonstruování sportovišť původně určených pro rok 1940 s pomocí vládní dotace ve výši 1,25 milionu dolarů poskytnutých od finské vlády.

Ovšem Olympijská vesnice stále působila organizátorům problémy. Ta původní byla postavena v Käpylë, která je vzdálena 3,7 míle (6 km) od centra Helsinek, ale mezitím byla proměněna na sociální bydlení. Vzhledem k velikosti her bylo dále nutno postavit ubytování i na dalších dvou místech Otaniemi a Töölö. Situace se nadále komplikovala požadavky Sovětského svazu na ubytování sportovců ze socialistického bloku v samostatné vesnici (Hornbuckle, 1996, str. 117). Organizátoři tyto požadavky vyřešili tak, že SSSR a jeho spojencům bylo přiděleno ubytování v Otaniemi. Tím vytvořili obrazně i doslova dva ideologické tábory.

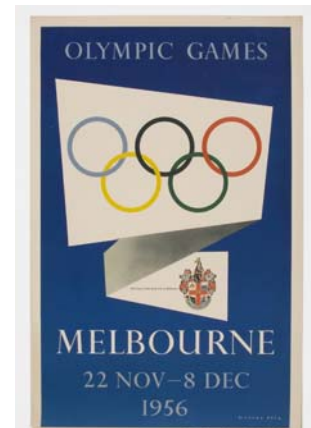
Obrázek 51 Olympijský stadion v Helsinkách v roce 1952

Obrázek 52 Olympijský stadion v Helsinkách současnost

Poslední poválečné hry, které se uskutečnily za podobných úsporných podmínek, byly hry roku 1956 v Melbourne. Město svoji kandidaturu podpořilo návrhem, který prezentoval prosperující, dobře infrastrukturně vybavené a kulturně vyvinuté město, které počítalo se stavbou nového sportovního komplexu na břehu řeky Yarra východně od Melbourne.

Jakmile Melbourne vyhrálo hlasování o svém pořadatelsví her, rozhodli se organizátoři snížit náklady omezením nové výstavby nových velkých sportovišť na bazén a velodrom. Dostupné prostory pro doprovodné akce poskytly místní univerzity, muzea, umělecké školy a veřejné knihovny. Olympijská vesnice byla postavena jako levný bytový projekt na předměstí Heidelbergu s využitím státních úvěrů. Bohužel tyto stavby posléze představovaly mnoho urbanistických a sociálních problémů a tak byly spíše degenerační než regenerační silou (Essex a Chalkey, 1998, str. 194).

Obrázek 53 Logo Melbourne 1956

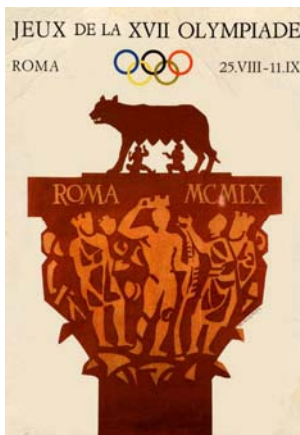
Obrázek 54 Olympijský stadion v Melbourne současnost

Obrázek 55 Olympijský stadion v Melbourne v roce 1956

Urychlující činitel (1960-1976)

Hry v letech 1948-1956 hrály důležitou roli pro sebevědomí hostitelských národů, ale kvůli ekonomickému útlumu po nich zbyl jen malý hmatatelný dopad na hostitelská města.

Obrázek 56 Logo Řím 1960

Naproti tomu Řím roku 1960 se oprostil od úsporných opatření a posunul hry do moderní doby. Město usilovalo o pořadatelství her mnoho let. Řím, jak již bylo řečeno dříve, získal pořádání her roku 1908, které se však musel vzdát. Za vlády Mussoliniho město kandidovalo na hry 1940.

Řím obratně využil dvou městských částí, vytvořených za fašistického režimu pro pořádání mezinárodních akcí. První z nich,

Foro Italico v severní části města, kde stojí dvě impozantní arény: Stadio dei Marmi, který byl postaven v roce 1932 a Stadio Olimpico postavený v roce 1936. Druhá část byla čtvrť EUR, která byla nazvána podle původního účelu pro velkolepou výstavu Esposizione Universale di Roma, která měla být uskutečněna 1942, ale byla zrušena.

Tato čtvrť se nachází na jihu města, před druhou světovou válkou ještě nebyla zcela dokončena, ale její monumentální rozvržení naprosto vyhovovalo jako jádro Olympijských zařízení. Součástí byla sportoviště jako Palazzo dello Sport, Velodrom, Piscana delle Rose (bazén) a cvičiště Fontane Sports Zone. Dalších deset sportovišť bylo rozptýleno po celém městě a

Obrázek 57 Olympijská vesnice v Římě

byly využity i historické prostory k zdůraznění původu her. Například klenby baziliky Maxentius postavené roku 303 našeho letopočtu sloužily k soutěžím zápasu a Caracallový lázně postavené roku 217 našeho letopočtu hostily gymnastiku.

Město získalo hlavně zlepšení v oblasti infrastruktury. Jednalo se o nové silnice a mosty postavené k propojení olympijské vesnice a sportovních stadionů, modernizace letiště, zlepšení telefonních, telegrafních a rádiových sítí a iniciativy na zvýšení kapacity ubytování v hotelích.

Obrázek 58 Olympijský stadion v Římě

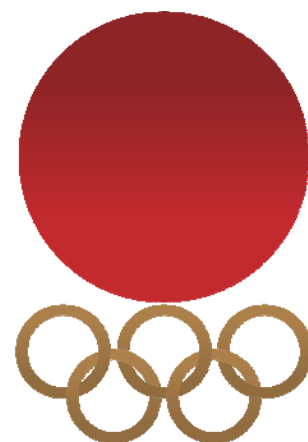

Obrázek 59 Sportovní hala Palazzo dello Sport od L.Nerviho

Řím nepodcenil ani financování her. Základem byly výnosy z fotbalových stadiónů a výdaje byly dále pokryty z prodeje televizních vysílacích práv. Provozovatelé vysílacích stanic odmítli za hry v Melbourne zaplatit a tvrdili, že by měly být práva pro každého a zadarmo. Organizátorům her v Římě se však podařilo přesvědčit několik významných televizních sítí o tom, že olympijské hry jsou komoditou, za kterou je nutné platit. Americká CBS (Columbia Broadcasting System) zaplatila 600 000 dolarů za televizní práva pro USA a Eurovision pak dalších 540 000 dolarů za práva pro Evropu. Tím byl učiněn další významný krok směrem k využití ekonomického potenciálu Olympijských her. Pokud se odhlédne od nákladů na zlepšení infrastruktury města, která by se musela postavit bez ohledu na konání her, pak hry skončily jako ziskové.

Tokio 1964 si vzalo z Říma příklad a zahájilo velké rekonstrukce ještě před stavbou samotných Olympijských her. Snažilo se o sloučení desetiletého plánu na rozvoj města s plánem her. Cílem bylo uspokojit potřeby v oblasti infrastruktury Tokia až do roku 2000. Celý projekt měl vyjít na 2,7 miliardy dolarů, včetně výdajů na bydlení, rozvoj hotelů, přestavby přístavu, železničního systému, vodovodů a kanalizací a programu veřejného zdraví (Essex a Chalkly, 1998, str. 195).

Město mělo 30 olympijských sportovišť s třinácti hlavními zařízeními soustředěných do tří hlavních okresů Tokia: Meiji – olympijský park, který obsahoval Olympijský stadion, Yoyogi, kde se konaly plavecké soutěže a Komawaza sportovní park. Ubytování účastníků olympijských her v šesti olympijských vesnicích zajistilo, že sportovci i funkcionáři byli vždy maximálně 40 minut jízdy od svého sportoviště.

TOKYO 1964

Obrázek 60 Logo Tokio 1964

Obrázek 61 Olympijský stadion v Tokiu

Obrázek 62 Plavecký stadion v Tokiu

Hoteliéři obdrželi dotace na přestavbu prostor hotelů pro západní klientelu a další ubytovací kapacita 1600 lůžek byla vytvořena na lodích v Tokijském přístavu.

Důležitým aspektem Tokijských olympijských her byl celkový koncepční přístup navazující na zkušenosti z Říma. Tento přístup šel dále, než byla pouhá výzdoba města

vlajkami hostitelských zemí, jeho cílem bylo sjednocení sportovní a olympijské infrastruktury vedoucí k soudržnému celku.

V otevřené soutěži o návrh designu olympijských her zvítězil japonský designér Yusaku Kamekura a získal tak smlouvu na všechny prvky, jako jsou symboly, značky, brožury, plakáty, vstupenky, dekorace a dokonce i barevné schéma použité pro město a na olympijských sportovištích (Yew, 1996, str. 176).

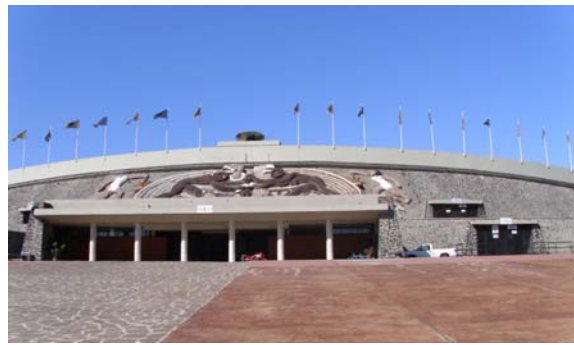
Obrázek 63 Logo Mexico 1968

Hry roku 1968 v Mexicó City byly poprvé uspořádány v Latinské Americe a také poprvé v rozvojové zemi. Napjatá politická situace a sportovní bojkoty v měsících předcházejících hrám vedly k nepokojům.

Organizátorům se podařilo využít stávající sportovní zařízení a propojit je s nově postavenými sportovišti pomocí společného vzhledu, podobně jako se to podařilo v Tokiu. I přes neklidné začátky, skončily hry v Mexicó City ziskovým rozpočtem. Vynaložených 175 milionů dolarů bylo využito především na sportoviště a zařízení, která svou životností přesáhla samotné hry a byla využita pro rozvoj města.

Obrázek 65 Sportovní hala v Mexicó City

Obrázek 64 Olympijský stadion v Mexicó City

Někteří pozorovatelé usoudili, že hry roku 1968 představovali pro mexický národ významný okamžik sjednocení a harmonie. Jiní ovšem tvrdili, že peníze vynaložené na hry

zvětšily propast mezi bohatými a chudými obyvateli Mexicó City. Jako příklad se uvádí přesunutí 200 milionů dolarů z rozpočtu sociálních programů na výdaje na zlepšení městské infrastruktury. Tato událost zanechala negativní dlouhodobý dopad na město a jeho chudé obyvatele; při demonstracích proti tomuto rozhodnutí zahynulo nejméně 325 lidí (Lenskyj, 2000, str. 109-110).

Schopnost her polarizovat společnost bude v následujícím desetiletí stoupat. Jak Mnichov 1972 tak Montreal 1976, každý svým způsobem vyvolal krizi olympijského hnutí, Mnichov z pohledu bezpečnosti, Montreal z hlediska finančního.

Obrázek 66 Logo Mnichov 1972

Na počátku plánování těchto her se postupovalo podle plánů a s pozitivním výhledem, který zdůrazňoval olympiádu bez rizik a zaručoval hostitelským městům mezinárodní pozornost a téměř nekonečné možnosti v rozvoji města. Díky tomuto smýšlení byly hry v sedmdesátých letech vnímány jako štedrá událost s obrovskými výdaji na ikonické stavby a rozvoj celých městských čtvrtí.

Návrat her do Německa roku 1972 nevyhnutelně vyvolával vzpomínky na silně propagandistické hry z roku 1936 a tak se organizátoři rozhodli uspořádat hry v „bezstarostném duchu“ (organizační výbor, 1972, str. 28).

Nabídka pořadatelství her zdůrazňovala pojetí mezinárodní a moderní kultury, kdy Mnichov nabídl doprovodný program ve 23 muzeích, 17 divadlech a 4 orchestry se podílely na dokreslení atmosféry (tamtéž, srov. 24, 28).

Počátkem roku 1970 se ale Mnichov potýkal s rychlým ekonomickým a demografickým růstem s vysokým tlakem na služby a městskou infrastrukturu.

Příprava na hry se tak stala částí širšího plánování městských cílů Mnichova a byly do něj zařazeny i plány na obnovu historických částí Mnichova. Cílem bylo zlepšit a rozšířit

veřejnou dopravu a vystavět 233 km rychlostních silnic, vybudovat podzemní parkoviště a rozšířit kapacitu obchodních a ubytovacích zařízení (Essex a Chalkey, 1998, str. 195).

Umístění olympijského parku bylo naplánováno do severní části Mnichova, která byla opuštěnou oblastí vyčleněnou na přestavbu. Původně rovinaté území bylo stavebními pracemi upraveno do podoby mírně zvlněné krajiny s jezerem, okolo kterého organizátoři umístili bazén, zahřívací budovy pro atlety, menší sportoviště, restaurace, divadla a Olympijskou vesnici.

Hlavní stadion s kapacitou 80 000 lidí v podobě inovativního zastřešeného stanu byl navržen Gunterem Behnischem a Otto Freiem. Olympijská vesnice měla kapacitu 10 000 sportovců a následně měla být využita na bydlení pro jednotlivce a rodiny s nižšími či středními příjmy (Essex a Chalkey, 1998, str. 195).

Obrázek 67 Mnichovský olympijský stadion

Tramvaje, metro i železniční trať slibovaly možnost rychlé přepravy mezi sportovišti a centrem města. Celé město bylo opět vyzdobeno v jednotném stylu koordinovaném německým designérem Aicherem. Kromě barevných motivů olympijských her byla jako hlavní barva zvolena modrá, která je barvou míru, naopak „agresivní“ červená barva byla maximálně potlačena (Yew, 1972, str. 213).

Mnichov 1972 zaznamenal rekord v návštěvnosti. Do prodeje bylo vydáno 3,8 milionu vstupenek, z nichž se prodalo 3,25 milionu. Pro srovnání v Tokiu byla návštěvnost 2,1 a v Mexicu 1,9 milionu diváků (Žurman, 1973).

Po analýze organizační a finanční stránky her, lze dvacáté letní hry považovat za úspěšné. Vytvořily zisk, kdy jenom marketingová a televizní práva vydělala organizátorům více než 12

milionů dolarů. Mnichov a Bavorsko získaly mezinárodní publicitu (Brichford, 1996, str. 151).

Bohužel další vzpomínky na tyto hry již tak radostné nejsou. Navzdory úsilí o bezproblémové hry, musel Mnichov čelit tváří v tvář realitě v otázkách bezpečnosti. Masakr izraelských sportovců dne 5. září ukončil období bezstarostnosti a představ organizačního výboru o mírumilovném smýšlení všech zúčastněných. Po těchto hrách bylo všem jasné, že další hostitelská města budou muset účinně čelit mezinárodnímu terorismu a přijmout taková bezpečnostní opatření na zajištění bezpečnosti, aby se tato tragédie neopakovala.

Obrázek 69 Fotografie palestinského teroristy v Obrázek 68 Olympijská vesnice v Mnichově 1968

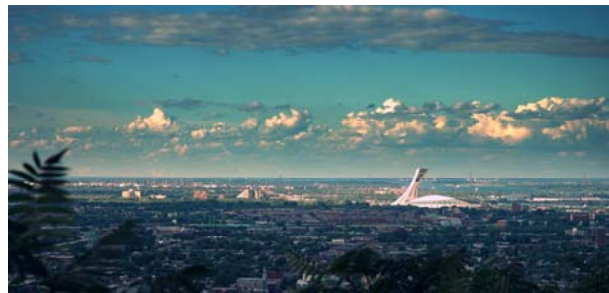
Obrázek 70 Logo Montreal 1976

Následující hry byly mezníkem v historii Olympijských her, do které se zapsaly jako nekoncepční a špatně naplánované. I když původní záměr byl uspořádat „skromné hry“, Montreal po sobě zanechal schodek ve výši 1,2 miliardy dolarů, který byl především způsoben překročením nákladů na přílišně ambiciózní budovy. Je nutné připomenout i pozadí her, kdy se světová ekonomika potýkala s hlubokou recesí a inflací, které značně ovlivnily výpočet nákladů.

Nejvyšší schodek pak měly stavby rozvoje dopravní infrastruktury související s Olympijskými hrami.

Na vině byla do velké míry neefektivní organizace pod vedením politického režimu Jeana Drapeau a komplikovaný návrh olympijských sportovišť, zejména hlavního stadionu. Organizátoři zde chtěli zrealizovat stavbu, která bude kombinovat tradiční stadion pod širým nebem se stavbou pro celoroční využívání. Vzhledem k tomu, že olympijský výbor by neuznal pořádání atletických soutěží v krytém stadionu, organizátoři se rozhodli vybudovat nový stadion se zatahovací střechou, která výrazně prodražila náklady na výstavbu stadionu (Killanin, 1983, p. 123).

Zvolený návrh francouzského architekta Rogera Tailliberta, tvůrce stadionu Parc des Princes v Paříži, navíc zkomplikoval realizaci svojí ambiciózní monumentalitou. Inovativní systém otevírání a zavírání

střechy zahrnoval věž o výšce 190 m se sklonem 45 stupňů, která podporovala

Obrázek 71 Pohled na Montreal s dominantou olympijského stadionu

střechu 26 ocelovými lany. Tato radikální koncepce poznamenala stavbu mnoha technickými problémy. Ve skutečnosti byla střecha dokončena až roku 1987 a krátce na to se stala nepoužitelnou. Po mnoha pokusech o zprovoznění zatažitelné střechy byl výsledkem stadion s pevným celoročním zastřešením a impozantní vyhlídkovou věží, která nebyla schopna plnit svou původní funkci.

Ostatní budovy také přispěly svým dílem do celkového počtu problémů. Například potíže s podložím pod velodromem znamenaly potřebu nových základů na podporu střechy (organizační výbor, 1976, str. 16-17). Přilehlá olympijská vesnice se skládala z netypických budov ve tvaru Zikkuratu s až 19 patry, se ukázala jako provozně náročná.

Mezi problémové projekty rozvoje infrastruktury patří i mezinárodní letiště Mirabel. Letiště, které se ukázalo jako zbytečně drahé a vzdálené, bylo uzavřeno o tři desetiletí později, aniž by dosáhlo svoji užitnou funkci, na kterou bylo plánované.

Navíc kvůli problémům v plánování práce nastala časová ztráta 155 pracovních dnů v 18 měsících před hrami. Nedostatek řádného plánování a selhání sekvence stavebního procesu vedlo k dalším zpožděním. S vysokými náklady byl zaveden nepřerušovaný směnný provoz na výstavbě, ale ani tím nebylo dosaženo splnění požadovaných termínů před zahájením her. V květnu 1976 byly zahájeny „záchranné“ práce na výstavbě několika provizorních sportovišť, protože bylo zřejmé, že původně připravované stavby nebudou dokončeny včas.

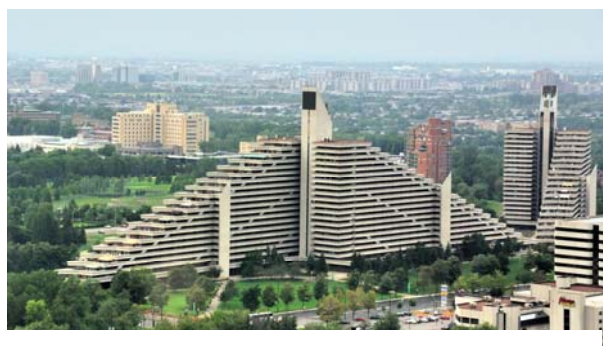
Obrázek 72 Olympijský stadion v Montrealu

Obrázek 73 Olympijský stadion v Montrealu – interiér současnost

Obrázek 75 Výstavba olympijského stadionu v Montrealu

Obrázek 74 Olympijská vesnice v Montrealu

Hry s ideologickým podtextem (1980-1984)

Mezi roky 1980 – 1984 byly hry pořádány na území dvou světových velmocí, které se celému světu snažily dokázat nadřazenost svého ideologického systému. Moskva a Los Angeles byli jedinými kandidáty na pořádání her pro rok 1980, kdy svoji polovičatou kandidaturu stáhl Teherán, pro rok 1984 bylo Los Angeles jediným kandidátem.

Obrázek 76 Logo Moskva 1980

S přihlédnutím k neúspěchům her z Montrealu, se obě pořadatelské země snažily vyvážit ekonomické hledisko s jistou dávkou pragmatismu. Obě země se také vypořádávaly s bojkotem her svého velmocenského oponenta. V roce 1980 bojkotovaly USA

hry v Moskvě s odvoláním na opatření kvůli sovětské intervenci v Afgánistánu. To vedlo ke snížení počtu účastnických zemí z běžných 121 v Mnichově na pouhých 80, přičemž mnohé národy poslaly své výpravy v daleko menším počtu.

Následné hry v Los Angeles se tedy nemohly obejít bez bojkotu ze strany Sovětského svazu.

S odůvodněním na bezpečnost svých sportovců se celkem 14 zemí neúčastnilo her roku 1984. Tato gesta studené války, ale měla malý dopad na plány hostitelských měst, protože přicházela vždy jen pár týdnů před zahájením Olympijských her.

Organizátoři her v Moskvě 1980 odmítli výstavbu obrovských stadionů, které by byly po skončení her málo využívané a měly by obrovské náklady na údržbu. Více se soustředili na účelnost a výstavbu pouze základního zařízení, které budou neustále sloužit pro „dobro sovětského lidu“ (organizační výbor, 1980, str. 43). Organizátoři proto plánovali využít, co nejvíc stávajících sportovních zařízení všude tam, kde to bylo možné a pouze podle potřeby doplňovat tribuny pro navýšení kapacity. Všechna nová zařízení byla navržena jako víceúčelová. Hlavní ceremoniály a soutěže se konaly na zrekonstruovaném Leninově Stadionu, který byl postaven v roce 1956.

Vzhledem k povaze centrálně řízené ekonomiky Sovětského svazu byly orgány činné v plánování her nuceny dodržovat strategii plánování města vydanou v generálním plánu rozvoje Moskvy pro rok 1971 – 1990 a státní pětiletý plán pro hospodářský a sociální rozvoj. Podle výše zmíněného plánu byla Moskva rozdělena do osmi funkčních zón, kde každá měla průměrný počet obyvatel mezi 600 000 až 1 200 000 obyvatel a své vlastní městské veřejné centrum a další vedlejší centra, aby bylo dosaženo rovnováhy zdrojů pracovních sil a pracovních příležitostí (Lappo, 1976, str. 138-140). Olympijské hry byly příležitostí ke zlepšení přístupu běžných obyvatel ke sportu, kultuře a zábavě (Promyslov, 1980, str. 230).

Obrázek 77 Moskevský olympijský stadion

Hlavní olympijská centra byla rozdělena do šesti hlavních oblastí a za sedmou se samostatně považovala Olympijská vesnice.

Ta se nacházela v jihozápadní části města a obsahovala šestnáct bloků budov o šestnácti podlažích, které byly uspořádány do skupin po třech se společným systémem stravování, zábavy, nákupů a vzdělávacích zařízení. Po skončení her byla vesnice transformována na samostatnou obytnou čtvrť s kompletním kulturním a sportovním zázemím (Promyslov, 1980, str. 245-246).

Obrázek 78 Olympijská vesnice v Moskvě

Rozmístění her na tak velké ploše kladlo velké nároky na dopravu. Kvůli hrám ale nebyly potřeba zvláštní investice do silniční sítě s ohledem na nízkou úroveň motorizace v Sovětském svazu. Zlepšení infrastruktury bylo realizováno v podobě nového mediálního centra a rekonstrukce všech tří moskevských letišť,

příčemž v rámci mezinárodního letiště Šeremetěvo byl vystavěn celý nový mezinárodní terminál. Úřady se postaraly hlavně o rekonstrukci historických budov, o výsadbu zeleně a rozvoj hotelů, kaváren a restaurací. S ohledem na vzpomínky na Berlín 1936 Moskva překvapivě upustila od sloganů vládnoucí strany a propagandy během her (Binyon, 1980).

Bez ohledu na důraz na hospodárnost se režim neubráníl tomu dokázat okolnímu světu sovětskou technickou vyspělost v návrhu staveb. Díky tomuto postoji mohli organizátoři představit světově největší krytou arénu pro basketbal a box v severní části Moskvy. Její kapacita byla 45 000 diváků a mohla být použita jako jedno velké sportoviště nebo být rozdělena do dvou samostatných, což zvýšilo její použitelnost po skončení olympijských her (Promyslov, 1980, str. 236-237).

Obrázek 79 Logo Los Angeles 1984

Podobně jako Moskva i Los Angeles hledalo svůj ekonomický postoj, který zaujme ke hrám. Hry nemohly být financovány z veřejných zdrojů, které byly dostupné v SSSR, a tak se organizátoři museli spolehnout na vyvážení nákladů komercializací her.

Ve skutečnosti to znamenalo zaměstnávání dobrovolníků a maximální využití potenciálu stávajících sportovních zařízení v Los Angeles. Stadion Memorial Coliseum byl modernizován a stal se z něj

hlavní olympijský stadion. Bylo potřeba vybudovat pouhá 4 nová sportoviště - pro veslování, jízdu na kole, plavání a střelbu.

Každé sportoviště samo o sobě přitáhlo množství sponzorů. Plavecké centrum McDonald's Swim Stadium byl postaven v olympijském parku pro University of Southern California, společností 7-eleven, řetězec obchodů se smíšeným zbožím, financoval velodrom na

pozemcích California State university a Fujifilm sponzoroval střelnici. Tři olympijské vesnice byly postaveny na pozemcích univerzit (University College v Los Angeles, University of Southern California, University of California v St. Barbara) a bylo s nimi do budoucna počítáno jako s ubytovacími kapacitami pro studenty (Burbank, 2001, str. 76-77).

Důraz kladený na sponzorství a financování ze soukromých zdrojů s sebou přinesl komercializaci, vůči které bylo tehdejší olympijské hnutí bezbranné. Vážnější byl nedostatek nesoudržnosti sportovišť, která byla roztroušena po celém městě, aniž by vytvořila kompaktní olympijský park. Snaha o vytvoření pospolitosti byla spíše na straně designu a standardů na výzdobu (Yew, 1996, str.288).

U her v Los Angeles zaznamenali organizátoři největší úspěch v pojetí a představě o financování olympiády. Obchodní přístup Los Angeles navždy změnil pohled na financování u dalších hostitelských měst. Hry generovaly zisk v hodnotě 225 milionů dolarů, které byly následně využity na podporu amerických sportovních organizací a programů. Místní

Obrázek 80 Olympijský stadion v Los Angeles

univerzity získaly nové sportovní zařízení. Odborníci odhadují celkovou investiční injekci do ekonomiky Jižní Kalifornie způsobenou olympijskými hrami na 2,4 miliardy dolarů.

Po roce 1970 byl obnoven statut úspěšného hostitelského města a spolu s ním i ambice měst, která aspirovala na globální metropole a doufala, že kandidatura na olympijské hry může být tou správnou cestou.

Nové obzory (1988-1996)

Rozhodnutí Soulu kandidovat na letní olympijské hry roku 1988 bylo inspirováno myšlenkou finančního přínosu, podpořenou hrami v Tokiu roku 1964, kdy Japonci zvládli svoji roli hostitelského města na výbornou a hry pomohli japonské metropoli zařadit se kulturně, sociálně, diplomaticky a ekonomicky po bok nejrozvinutějších světových metropolí.

Hry představovaly dobrý kontext pro ekonomickou transformaci země a představení politického vývoje v Koreji, také navázání dialogu s komunisty a nezúčastněnými zeměmi s tím, že ale hrozilo reálné nebezpečí terorismu a mezinárodního konfliktu z diplomatického napětí se Severní Koreou.

Šlo také o příležitost k obnovení Soulu. Hlavní město Jižní Koreje muselo čelit těžké životní situaci způsobené demografickými a ekonomickými problémy a Olympijské hry nabízely ideální prostředky a možnosti jak nastartovat proces revitalizace a rekonstrukce města.

Organizátoři soustředili olympijská zařízení především do sportovního komplexu v Soulu, postaveného v obvodu Chamshil na jižním břehu řeky Han, přibližně 13 kilometrů od centra města. Další šest sportovišť se nacházelo v Olympijském parku asi 3,5 kilometrů na východ od sportovního komplexu.

Jihokorejská vláda původně začala budovat sportovní komplex Soul Sport v roce 1977, kdy země postrádala sportovní zázemí pro pořádání asijských her. Komplex byl umístěn na 59 ha, a v něm hlavní stadion s kapacitou 100 000 diváků a stadion na

Obrázek 81 Logo Soul 1988

Obrázek 82 Olympijský stadion v Soulu

baseball s kapacitou 50 000 diváků. Komplex byl napojen na „Olympijskou dálnici“, která dále propojovala letiště s centrem města.

Olympijský park zahrnoval sportoviště pro plavání, tenis, gymnastiku, cyklistiku a vzpírání. O jeho uměleckou výzdobu se zasloužili sochaři z celého světa, mezi nimiž nechyběl ani zástupce Československa, bratislavský výtvarník Jozef Jankovič (Dobrovodský, 1989).

Vesnice pro sportovce byla vybudována z domů různých výšek (6-24 pater) seskupených okolo společných otevřených prostorů.

Celkem bylo vystavěno 5540 bytových jednotek, které byly po hrách prodány do soukromého vlastnictví a byly primárně určeny rodinám z vyšší střední třídy (Kim a Choe, 1997, str. 197-198). Při stavbě olympijské parku byly objeveny hliněné zdi opevnění z království Baekje (18 př.n.l. - 660 n.l.), což vedlo k označení v územním plánu jako historická památka (Kim a Choe, 1997, str. 208).

Spolu s výstavbou sportovišť provedli organizátoři i celkovou rekonstrukci historických památek včetně paláců a svatyní, revitalizaci ulic spojenou s výsadbou stromů a opravou kanalizace. Dále byly vybudovány dvě hlavní dálnice, které spojovaly letiště, centrum a olympijská sportoviště a zlepšila tok dopravy z východu města na západ. Úřady nechaly postavit i nové linky metra a rozšířily letiště. Městská rada v Soulu ve spolupráci s architekty podnítila přípravu developerského projektu Han river, který v kombinaci s protipovodňovým opatřeními a úpravou vody ze silně znečištěné řeky, přispěl k regeneraci oblasti a vytvoření rekreačních ploch podél řeky. Pro omezení produkce prachových emisí byla zavedena dočasná omezení, která platila po celou dobu konání olympijských her a donutila firmy přejít na kratší pracovní dobu či noční provoz ve dnech klíčových sportovních událostí.

Zvolená strategie na zlepšení celkového městského prostředí a infrastruktury nicméně sklídila mezinárodní kritiku za to, že se příliš soustředila na přestavbu města, aniž by se věnovala sociálním otázkám. Vize vylepšování města se soustředily na odstranění chudinských čtvrtí a slumů, které měly být nahrazeny moderním výškovou zástavbou určenou

pro movitější obyvatele. Tradiční městské uspořádání hustých úzkých uliček (hanoks) bylo při tomto rozvoji zničeno a na úkor staré zástavby byla vybudována nová městská zástavba s výškovými budovami určenými pro komerční využití. Zákony vztahující se na ochranu staré zástavby byly zavedeny až v roce 1983 a i poté se ochrana týkala jenom těch nejstarších budov sahajících až do dynastie Yi. (Kim a Chloe, 1997, str. 209-212)

Obrázek 83 Logo
Barcelona 1992

Barcelona pak roku 1992 posunula regeneraci měst ještě dále a vytvořila model, který se stal měřítkem pro ostatní olympijská města v budoucnu. I když neustále čelila hrozbě bezpečnostních problémů ze strany baskických separatistů, konaly se hry bez bojkotů a jiných bezpečnostních problémů vzhledem novému, zatím krátce trvajícím, politickému uspořádání světa.

V podmínkách, které umožnily, aby olympijské hry sloužily jako prostředek pro rozvoj hostitelského města, zahájila Barcelona náročný soubor regeneračních opatření v oblastech, které byly celou řadu let zanedbávány režimem generála Franca (Maloney, 1996).

Pro Barcelonu to nebyla nová strategie, protože již dříve využila mezinárodních výstav k dosažení cílů v oblasti regenerace městské zástavby, v roce 1888 to byla světová výstava v Parc de la Ciutadella a v roce 1929 mezinárodní výstava v Montjuic (Hughes, 1996).

Barcelona již dříve kandidovala na pořadatelství her v letech 1924, 1936 a 1972. Volbu ale vyhrála až v roce 1986, kdy porazila kandidaturu Paříže. Barcelona svoji kandidaturu podpořila tvrzením, že 88 procent zařízení potřebných pro konání her je již k dispozici. Olympijský stadion byl zrekonstruován a modernizován z původního stadionu pro mezinárodní

Obrázek 84 Průčelí olympijského stadionu v Barceloně

výstavu z roku 1929, dalších deset zařízení muselo projít jen drobnými rekonstrukcemi a čtyřicet tři jich mohlo být použito ve stávajícím stavu (Essex a Chalkey, 1998, str. 198).

Pořadatelé zdůraznili, že je zapotřebí vystavět pouze patnáct nových staveb. Celkem méně než 20 procent z celkových výdajů putovalo na sportoviště, většina byla určena na zlepšení městské infrastruktury. Organizátoři soustředili olympijská zařízení do čtyř oblastí, které se nacházejí na vnějším obvodu města, kde se v devatenáctém století přibližně nacházela hranice města. Hlavními sportovními středisky se staly Vall d'Hebron (cyklistika, lukostřelba a ubytování pro novináře), Diagonal (fotbal, pólo, tenis), Monguic (hlavní olympijský stadion s kapacitou 60 000 diváků), Sant Jordi Sport Palace (plavání, skoky do vody) a Parc de Mar, který se stal sídlem pro olympijskou vesnici.

Rozsáhlé investice do dopravní infrastruktury města stimulovalo právě především konání olympijských her a tím posloužilo k propojení městských částí. Podzemní systém metra byl rozšířen, pobřežní železnice zefektivněna, letiště

Obrázek 85 Regenerované nábřeží v Barceloně

prošlo rekonstrukcí a rozšířením a telekomunikační systémy byly modernizovány (Brunet 2009).

Barcelona 1992 změnila hodnotící kritéria úspěšnosti letních olympijských her. Barceloně se povedlo zajistit zajímavou podívanou pro televizní publikum, a to především díky venkovnímu bazénu s panoramatickým pozadím města.

Po ekonomické stránce si olympijské hry nevedly již tak dobře. Došlo k překročení nákladů, které zásadně snížily původně odhadovaný zisk 350 milionů dolarů na pouhých 3,8 milionu dolarů. Vinu na tom nesly špatně spočítané náklady na plavecký bazén, který i přes svou úžasnou architekturu měl původně stát 30 milionů dolarů a nakonec náklady vzrostly až na 89 milionů dolarů a následné stavební práce vyšly o 50 procent více, než se původně počítalo.

Na vině byla i inflace a pohyb měnových kurzů, které vedly k rapidnímu nárůstu nákladů. Bezprostředně po olympijských hrách vzrostla nezaměstnanost o tři procenta a prudce vzrostly obchodní daně až o 30 procent (Maloney, 1996, str. 193).

I přes kritiku vyšly tyto hry v součtu s pozitivním ohodnocením, pokud je brán zřetel i na širší dopad na Barcelonu. Město zasadilo hry do dlouhodobé strategie rozvoje, které již existovaly před nominačním procesem pro olympijské hry, a který měl pokračovat i po skončení her. To představovalo zásadní změnu v plánování hostitelských měst a to pouhých 16 let od debaklu v Montrealu.

Obrázek 86 Logo Atlanta 1996

Atlanta 1996 opět oživila otázky o komerci her při jejich pořádání. Netradičně v olympijské historii se plánování a organizování her ujalo soukromé konsorcium se značným zřetelem na své vlastní obchodní zájmy. Financování her bylo hrazeno především ze sponzorských darů, vysílacích práv a prodeje vstupenek, kdy obchodní tým odhadl finanční bilanci okolo 1,72 miliardy dolarů (Burbank, 2001, str. 94).

Federální vláda poskytla další dotaci ve výši 1 miliardy dolarů na rozvoj infrastruktury, bydlení a bezpečnosti. Většina výdajů byla využita v centru Atlanty, kde se nacházel tak zvaný Olympic Ring – oblast s poloměrem 3 mil (5 km) se šesti z dvaceti pěti olympijských sportovišť. Výbor pro olympijské hry rozhodl o použití již stávajícího zařízení jako je Georgia Dome a Omni Arena, spolu s vybavením univerzity v Atlantě. Město i dále spolupracovalo s dalšími univerzitami na rozvoji olympijské vesnice a plaveckého bazénu. Na hrách byl do provozu uveden hlavní olympijský stadion v obvodu Sommerhill v jižní části Olympic Ring. Ten byl provázán na další plán rozvoje baseballu ve městě. Olympijský stadion se nachází v blízkosti Atlanta Fulton County Stadium, který byl používán pro baseballové soutěže. Byl navržen pro 85 000 diváků a po skončení olympijských her měl být z části demolován na kapacitu pro 47 000 diváků. Sousedství stadionu bylo obvyklým způsobem zkrášleno společně s projekty na zlepšení infrastruktury

centra okolo stadionu a pozvednutí úrovně pěších zón, které spojovaly sportoviště. Projekt zahrnoval i rozšíření chodníků a instalaci nového městského vybavení (lavičky, lampy), výsadbou stromů, zlepšení značení a revitalizaci 5 parků a náměstí.

Atlanta byla zklamáním pro ty, kteří očekávali pojetí her jako oslavu stého výročí moderních olympijských her. Soustředění většiny sportovišť v centru města představovalo velký tlak na městskou dopravu. Objevily se dopravní zácpy, dlouhé dojíždění a fronty lidí, kteří chtěli využít kyvadlové autobusové dopravy, připravené pro sportovce, funkcionáře a diváky olympijských her (Larson a Staleyová, 1998, str. 278).

Požadavek pořadatelů na docházkovou vzdálenost všech sportovišť, se ukázal jako bezpředmětný vzhledem k nadměrným letním teplotám. Bohužel celkový dojem z her Atlanty byl tedy narušen opakovaným selháním dopravního systému, arogancí úředníků, agresivními sponzory, velkým množstvím neoprávněných pouličních obchodníků a nekontrolovatelnou komercializací her.

Politika města měla vést k regeneraci dvou oblastí hlavně okolo olympijského stadionu. První projekt Techwood and Clark Howell obytná čtvrť se ale setkal s odsouzením, protože původní záměr ponechat bydlení chudším obyvatelům byl změněn na využití bohatšími nájemci. Druhým projektem bylo vybudování

Obrázek 87 Olympijský stadion v Atlantě

Centennial Parku, který by sloužil jako centrum hry a zábavy pro návštěvníky her. Kvůli těmto projektům bylo vysídleno více než 16 500 nejchudších obyvatel Atlanty, z toho asi 10 % bezdomovců (Burbank, 2001, str. 112).

Agresivní politika města kriminalizovala „anti-sociální chování“ čímž docílila odstranění bezdomovců pomocí fyzického vystěhování z okolí her (Lenskyj, 200, str. 138-139).

Po uplynutí delší doby tyto kritiky poněkud ztratily na své váze. Strategie organizátorů pro období po skončení ušetřila městu vybavení drahými a málo využívanými sportovišti jako se to stalo v Sydney, Athénách a Pekingu. Centrální prostor byl v Atlantě přestavěn na Centennial Park a zůstal jako památka na hry. Olympijské hry posunuly Atlantu do povědomí lidí jako sportovní centrum, a to i přesto, že se nepodařilo plně rozvinout kulturní dopad na město.

Nicméně, nechuť ke komercializaci přetrvávala nadále, IOC uvedl, že by hry neměly být již nikdy svěřeny do rukou ryze soukromé organizace (Whitelegg, 2000, str. 814). Ani po sto letech od obnovení moderních olympijských her se nepovedlo jasně definovat návod na jejich úspěšné pořádání a proto jsou každé hry svým způsobem unikátní.

C.3. Vstup do nového milénia

Směr udržitelného rozvoje

Ačkoliv bylo Sydney vybráno jako australský kandidát v březnu 1991, ve skutečnosti si s tímto nápadem město pohrávalo již od konce roku 1960. Město vypracovalo plány proveditelnosti pro roky 1972 a 1988, kde se počítalo s Olympijským parkem v Homebush Bay, který je vzdálen asi 14 km od centra Sydney. Jednalo se o původní mokřady a step, kde se to té doby nacházela pouze občasná

Obrázek 88 Logo Sydney 2000

závodistiště, solanky, největší jatka v zemi, státní cihelny a sklad námořní munice. Od třicátých let minulého století se v zátocě rozmnožily řasy z kontaminace odpadních produktů jatek. Práce na asanaci začaly v roce 1980, kdy bylo třeba revitalizovat a přestavět oblast, ale tyto práce pokračovaly jen velmi pomalu. Organizátoři doufali, že přidělení olympijských her by bylo hybatelem k regeneraci zbytku území, k vyřešení ekologických problémů a možností k poskytnutí moderních světových sportovních zařízení městu. Kandidatura představila návrh financování zejména ze státních a federálních prostředků, město Sydney samo přispělo především jako vlastník pozemků.

V září roku 1993 Sydney získalo nominaci na pořádání her v roce 2000 a vyhrálo tak nad městy Peking, Manchester, Berlín a Istanbul. Klíčovým prvkem pro přidělení práv na pořádání her byl příslib soustředění většiny sportovišť do jednoho centrálního parku, který byl nakonec postaven jako jádro Olympijského dění a byl obklopen zelení. Hlavní olympijský stadion byl pojmenován Stadion Australia a byl postaven z veřejných prostředků, sponzorství a prodeje firemních balíčků. Stadion byl navržen s kapacitou 110 000 diváků v průběhu her, která byla po skončení her snížena na 80 000 diváků a nyní je využíván pro zápasy v ragby a fotbalová utkání.

Mezi další známé stadiony v Homebush Bay patří Hockey centre, Superdome (basketball, gymnastika), International Athletics centre (zařízení pro trénink a rozcvičení sportovců), tenisové centrum, vodní centrum (plavání a skoky do vody), park pro lukostřelbu. Sousední olympijská vesnice poprvé v historii moderních olympijských her pojala všechny účastníky na jednom společném místě. Vesnice se skládala z řadových domů a smíšené městské zástavby a byla přehledně rozdělena do tří okrsků. Návrh měl za cíl zmírnit její ekologický dopad. Po skončení olympijských her zde bylo počítáno s lehkou přestavbou a doplněním infrastruktury jako jsou školy a nákupní areál, aby se z olympijské vesnice stalo dobře fungující rezidenční předměstí Sydney. Ostatní olympijská sportoviště, zejména ta, která souvisela s jachtingem a veslováním, byla postavena v regionu Sydney maximálně 100 km od Homebush Bay.

Obrázek 89 Olympijský stadion v Sydney v roce 2000

třetí chtěli organizátoři vyzdvihnout hlavní změny, které se udály během 44 let od pořadatelsví her v Melbourne, zejména potřebu na uznání multikulturní identity Austrálie.

Organizátoři si vytyčili několik cílů. Za prvé ve světle vzrůstající uvědomělosti trvale udržitelného rozvoje se snažili o „zelené hry“, které měly respektovat odpovědnost k životnímu prostředí, využití obnovitelných zdrojů a ekologický návrh řešení. Za druhé byly hry pojaty jako národní projekt pro celou Austrálii spíše než hry hostitelského města. Tato strategie byla rovněž přijata v Melbourne roku 1956. A za

Pořadatelé těchto Olympijských her si dobře uvědomovali problémy, které vznikly při dvoustem výročí evropského dobytí v roce 1988, kdy se výroční oslavy neobešly bez vážných incidentů.

Řešením byla snaha rozšířit podporu pro olympijské hry i mezi komunitní vůdce etnických menšin. Úsilí pořadatelů spočívalo v reprezentaci domorodých Aboriginců a vyvrácení převážně negativního postoje k nim. Velká pozornost směřovala k zahajovacímu ceremoniálu, kdy domorodí a bílí Australané společně kladli důraz zejména na starověk domorodé kultury, rozmanitost jejích mýtů a legend. Domorodci byli v „zelených hrách“ vykresleni jako ekologicky smýšlející lidé, na rozdíl od přístupu Evropanů, jejichž doba byla popsána jako období vitality a síly (SOGOC, 2000b).

Pro zahajovací ceremoniál byla vybrána sportovkyně Cathy Freemanová s aboriginskými kořeny, aby převzala olympijskou pochodně a zapálila olympijský oheň na stadionu.

Jedním z ukazatelů IOC, které vyjadřovaly úspěšnost pořadatelů, je prohlášení Juan Antonia Samaranche, že se jednalo o nejlepší hry všech dob, prohlášení které na závěrečném ceremoniálu v Atlantě záměrně vynechal.

Ze studie vlivu olympijských her, provedené Australskou komisí pro turistiku vyplynulo, že 75 procent dotázaných Američanů zaznamenalo v rámci her i australské turistické destinace a polovina z nich uvedla, že by si vybrali Austrálii jako místo své dovolené (Morse, 2001, str. 102).

Z lokálního pohledu hry dopadly dobře. K potenciálním demonstracím na téma lidí bez domova, osudu domorodých Aboriginců, prodeje lístků či zneužívání veřejných prostředků nedošlo.

Ekonomická analýza (Haynes, 2001) konstatovala, že celkové náklady na hry se pohybovaly okolo 6,5 miliardy dolarů, což znamenalo přibližně vyrovnaný rozpočet. Za

Obrázek 90 Olympijský stadion v Sydney po přestavbě po skončení olympijských her

tuto cenu Sydney docílilo revitalizace silně znečištěné průmyslové oblasti, získalo výrazné zlepšení infrastruktury a turistického postavení a byla postavena sportoviště mezinárodní

úrovně. Olympijské hnutí ocenilo konání her soustředěných v jednom místě oproti modelu, kdy byla jednotlivá sportoviště roztroušena po celém městě, tak jak tomu bylo v Atlantě.

Zkušenosti s pořádáním her ze Sydney ovlivnily následné pořádání olympijských her. Sydney se prezentovalo pozitivním přístupem hlavně v oblastech organizace, přátelskosti a obrazu města.

Naproti tomu však vyvstaly i specifické otázky ohledně kulturního dědictví a některých aspektů olympijského parku. Ekologové se i nadále ptají, zda dekontaminace skládky byla plně vyřešena (Berlín, 2003). Kritici dále připomínají i nedostatek dostupného bydlení.

Hlavní stadiony měly nejasné po-olympijské využití. Superdome, později přejmenovaný na Acer Arena potkal osud podobný londýnské O2 Aréně. Nejprve chátala bez jasného plánu na její využití, ale na základě úspěšného soukromého a veřejného sektoru se nakonec stala uznávaným zábavním zařízením (Jefferies, 2006).

Na druhou stranu Stadium Australia, poprvé přejmenovaný na Telstra stadium, se ocitl ve finanční ztrátě od okamžiku předání po skončení her. V listopadu 2006 jeho provozovatel neunesl výši dluhů a postoupil vlastnictví stadionu věřitelům. Následně byl stadion přejmenován na ANZ stadium, ale i dále se stále se potýká s konkurencí již existujících moderních stadionů seskupených v oblasti Moore Park ve východním Sydney (Searle, 2002, str. 857)

Obrázek 91 Logo Atény 2004

Podobné nejistoty ohledně kulturního dědictví se objevily i v Athénách 2004, přestože spojení olympijských her se zemí svého vzniku vždy představovalo unikátní událost. Rekonstrukce Athén a návrat olympijských her byla hlavní témata, která se Řekům usadila v podvědomí během devatenáctého století a pokračovala i ve století dvacátém.

V roce 1997 byla městu potvrzena nabídka na pořádání olympijských her pro rok 2004. Ve své kandidatuře Athény uvedly, že většina zařízení a sportovišť je již postavena a mohou být využita pro hry.

Hlavní stadion byl postaven v roce 1982 pro konání mistrovství Evropy v atletice. Následné rozhodnutí organizačního výboru revidovat plány a změnit koncepci celkového uspořádání z koncentrovaného olympijského centra na více rozprostřený návrh způsobilo posunutí časového harmonogramu realizace a včasné dokončení viselo na vlásku.

Bezprostřední dopad her byl psychologický impuls pro zemi a cestovní ruch, který těžil z transformace centra a tvorby pěších tras propojujících významná archeologická naleziště v Athénách. Neméně podstatné byly i investice do hotelů, kulturního odvětví a veřejné dopravy.

Obrázek 92 Původní Panathénský stadion

Obrázek 93 Olympijský stadion v Athénách

Stejně jako v Sydney se brzy vynořily otázky o trvalé udržitelnosti areálů a sportovišť. V užším slova smyslu se kritici zaměřili na způsob, jakým byly plněny požadavky IOC vztahující se k životnímu prostředí. V širším smyslu trvale udržitelného rozvoje vznikaly vážné pochybnosti o obecném potenciálu využití olympijských zařízení.

Dnes je olympijský komplex Maroussi, který je tvořen architektonicky propracovanými budovami a původně měl sloužit jako symbol moderních Athén, téměř nevyužívaný a veřejnost jej navštěvuje pouze v době fotbalových zápasů nebo koncertů.

Komplexy Faliro a Helleniki se snaží najít alternativní využití, oba ale hospodaří ve ztrátě, protože jenom samotná údržba a náklady na provoz hal jsou finančně náročné. Současný stav naznačuje, že před-olympijské plány na po-olympijské využití většinou obsahovaly i značnou dávku optimismu, která se však nenaplnila.

Obrázek 96 Letecký pohled na athénský olympijský park

Obrázek 97 Olympijská vesnice v Athénách

Obrázek 95 Fontána v olympijském parku

Obrázek 94 Vypuštěný kanál na divokou vodu

Vysoko nastavená laťka?

Otázky o tom, jak přeměnit četné a rozsáhlé zázemí potřebné pro letní olympijské hry na trvale udržitelné dědictví ale v žádném případě neodradily organizátory Pekingu 2008. V roce 1993 město neúspěšně kandidovalo na Millennial games, které mu unikly o pouhé 2 hlasy. Z velké části kvůli vzpomínkám na masakr na náměstí Tiananmen v roce 1989 a také s ohledem na otázky spojené s životním prostředím (Poast, 2007, s 76, také Gartner a Shen, 1992). V listopadu 1998 se tedy Peking rozhodl zahájit svou kandidaturu na hry 2008. Tentokrát jeho kandidatura získala masivní podporu, absolutní většinu hlasů získala již v druhém kole volby, kdy vyřadila konkurenční města Istanbul, Osaku, Paříž a Toronto.

Obrázek 98 Logo Peking 2008

Snadnost jeho vítězství částečně odráží vzpomínky na rok 1993, v nichž Peking také vedl hlasování ve všech kolech kromě posledního, ve kterém prohrál se Sydney, ale tato první nabídka posloužila jako cenný zdroj informací a proces učení. Čínský tým pečlivě připravil olympijské poselství, které mělo ovlivnit obraz Číny ve světě s tím, že velký důraz byl kladen na to, aby nikoho neurazil. Organizační tým obratně slíbil hry šetrné k životnímu prostředí,

Obrázek 99 Pekingský olympijský stadion – Bird's nest

ale současně high-tech, které budou podporovat kulturní výměnu a budou působit jako „most harmonie“ mezi národy. Od první kandidatury bylo napraveno mnoho nedostatků návrhu a naopak větší důraz byl kladen na pozitivní stránky projektu. Během několika dnů po úspěchu města ve výběrovém řízení, vedení města představilo ambiciózní pětiletý plán na modernizaci městské infrastruktury, obnovu města a

zlepšování životního prostředí (Broudehoux, 2004, str. 200-201).

Zatímco část z odhadovaných 180 miliard juanů (22 miliard USD) výdajů by byla investována tak jako tak v rámci plánů rozvoje města, není pochyb o tom, že olympiáda působila jako katalyzátor pro podstatnou část této investice. Celkem 14,25 miliard dolarů bylo oficiálně označeno jako financování rozvojových lokalit pro olympijské hry v Pekingu, i když jak Brunet a Xinwen (2009, pp 166, 169) poznamenali: " je pravděpodobné, že celková výše investice násobená dopadem her bude mnohem větší - mezi 20 a 30 miliardami dolarů - zejména pokud se vezme v potaz příspěvek soukromého sektoru“. Modernizace a rozvoj však spočívaly především v podstatě vyčištění města, s odhadem, že nejméně 1,5 milionu lidí bylo v roce 2007 vysídleno, aby se uvolnila cesta developmentu souvisejícímu s olympiádou (COHRE, 2007c).

Celkem hry potřebovaly 37 lokalit sportovišť, z nichž 31 bylo v Pekingu a zbytek rozptýlený jinde v Čínské lidové republice (zejména pro fotbal a jachting) a Hong Kongu (jezdectví). Ze sportovišť v Pekingu, bylo 12 nově postavených, 11 bylo zrekonstruováno nebo rozšířeno na základě existujících struktur a 8 byla dočasná sportoviště nebo související zařízení (jako je Media Centrum). Hlavní ukázky architektonické podívané byly mezi sedmnácti sportovišti sdruženými kolem olympijského parku na severu města.

Obrázek 100 Pekingské olympijské centrum vodních sportů – Water Cube

Nový Národní stadion sloužil jako olympijský stadion a hostil zahajovací i závěrečný ceremoniál. Tato oválná aréna byla navržena švýcarskou kanceláří Herzog a de Meuron ve spolupráci s čínskou pobočkou Arup Associates tak, aby mohla pojmout 91 000 diváků během olympijských her a následně mohla být kapacita zredukována na 80 000. Jeho přezdívka "Ptačí hnízdo" je

odvozena z otevřené příhradové konstrukce navenek nahodile propletených ocelových nosníků.

Podobně obdivuhodná je stavba Národního centra pro vodní sporty, která se nachází východně od centrálního stadionu. Obalový plášť tohoto stadionu, všeobecně známého pod názvem „Water Cube“, je tvořen 3000 nepravidelně tvarovanými, modře průsvitnými vzduchovými polštáři z ETFE folie a společně s Ptačím hnízdem tak tvoří charakteristické panorama pekingských her (Ibid., Pp. 20-26).

Peking 2008 byl ve většině ohledů hrami pro televizní diváky, aniž by se konala obvyklá karnevalová atmosféra v ulicích poskytujících živé přenosy na obřích obrazovkách. Štafeta olympijské pochodně se ukázala být pohromou pro vztahy s veřejností, když v mnoha zemích byla narušena protesty a demonstracemi poukazujícími na nedodržování lidských práv v Číně a okupaci Tibetu.

Televizní diváci po celém světě se připojili k divákům na stadionech, aby se stali svědky ohromující a složité choreografie zahajovacího a závěrečného ceremoniálu, i když televizní diváci měli podívanou částečně vylepšenou překrývající počítačovou grafikou. Novináři a komentátoři byli hojně snímáni před pozadím tvořeným Ptačím hnízdem a Vodní kostkou, které se tak staly ikonickými stavbami těchto her. Po hrách se tyto stavby staly turistickou atrakcí, a přestože bylo plánované jejich další využití, některé náznaky napovídají, že udržet tyto stavby v provozu je a bude náročné a že by se mohly připojit do rodiny drahých a nevyužívaných „bílých slonů“.

Obrázek 101 Interiér pekingského olympijského stadionu

Bezprostředně po skončení her převládl názor, že Peking 2008 zřídil nové měřítko pro olympijské hnutí; zanechal za sebou trvalé dědictví, nádherná sportoviště a vzpomínky na velkolepé ceremoniály, které už možná nikdo nikdy nepřekoná. Přesto je pravděpodobné, že tento optimistický náhled nepřetrvá dlouho, zvláště když se bude potýkat s následky vážné celosvětové finanční krize. Olympijské hry se staly synonymem architektonické podívané a velkých gest určených zanechat trvalý příznivý dojem u návštěvníků.

Bez ohledu na současné trendy směřující ke zmenšování sportovišť a redukci olympijského dědictví je pravděpodobné, že v době prosperity se tento přístup zase vrátí. Bylo by nerozumné pokoušet se dlouhodobě předpovědět osud Pekingu 2008, lze jen říci, že po stránce podívané a výdajů nastavil laťku hodně vysoko.

D. Londýn 2012

D.1. Urbanismus a rozvojový plán

Tato část se věnuje procesu návrhu olympijského parku v Londýně 2012 a jeho následné přeměně po skončení her. Vítězná kandidatura Londýna slibovala moderní přístup k plánování, kde je kladen důraz především na dlouhodobý odkaz olympijských her.

Kandidatura představená MOV prezentovala přístup trvale udržitelného rozvoje ve všech fázích projektu, od počátečních návrhů až po trvalý odkaz městu. Nejenže samotné hry měly být doposud „nejzelenější“ v historii, ale jejich cílem bylo i nastartovat dlouhodobou regeneraci oblasti spodní Lei ležící mezi Stradfordem a Hackney ve východním Londýně.

Pro umístění olympijského parku bylo zvoleno území v zanedbané části města, s velkou mírou kontaminace, chudým bydlením a vysokou nezaměstnaností. Realizace olympijského parku tak představovala příležitost pro transformaci území v okolí říčky Lei na oblast se smíšeným využitím s dobrým dopravním spojením do centra města a také napojením na mezinárodní železniční spojení s Evropou. Projekt byl zasazen do širšího rámce regenerace okolí Temže - „Thames Gateway“.

Úřad pro realizaci olympijských her ODA (Olympic Delivery Authority) musel čelit náročným a často protichůdným požadavkům na vybudování areálu pro největší sportovní událost planety na straně jedné s následnou proměnou ve funkční integrální část města na straně druhé. Během konání olympiády musel park pojmout 500 000 návštěvníků každý den po dobu dvou týdnů. To se následně opakovalo při paralympijských hrách o dva měsíce později. Potom se měl olympijský park proměnit v plnohodnotnou městskou čtvrť s bytovými domy, kancelářemi, parky a stavbami veřejné vybavenosti s kapacitou 30 000 obyvatel a pracujících.

Výsledkem byly tři urbanistické plány pro tři vývojové etapy olympijského parku. První představovala stav během konání her, druhá byla přestavba bezprostředně po jejich skončení, která připravila prostor pro třetí etapu finálního stavu dosaženého v horizontu 30 let.

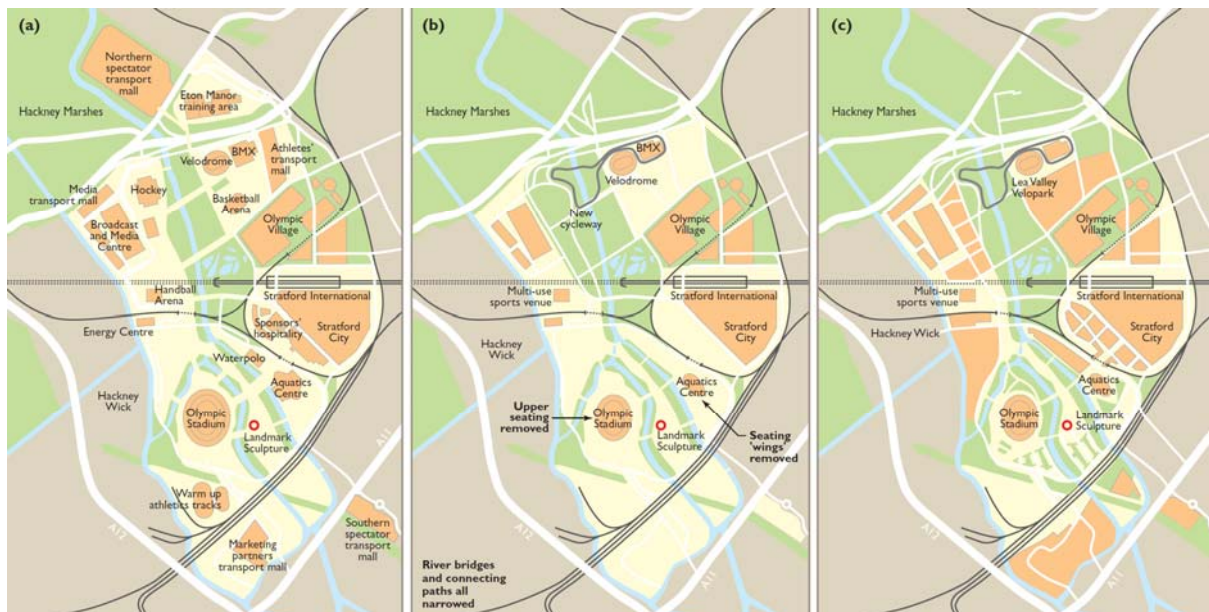
Důležitým faktorem byl časový rámec pro první a částečně i druhou etapu, který by za normálních okolností nebyl uskutečnitelný, ale jelikož se jednalo o olympijské hry, které byly přiděleny v září 2005 v Singapuru, bylo nutné vše stihnout pro slavnostní zahájení v létě 2012.

V Británii se obdobné projekty tradičně řeší způsobem, kdy veřejný sektor zafinancuje počáteční impuls a stanoví požadované limity využití území a následně nechá soukromý sektor, aby území zastavěl v souladu s investičními cíli a požadavky trhu. Olympijský park však nebylo možné vybudovat touto cestou především s ohledem na rozsah řešeného území (cca 400 ha brownfieldu) a časový plán (7 let na realizaci). Bylo také nutno vyřešit otázku vlastnictví dotčených pozemků a finanční záruky pro investice. Díky politické shodě a spojenému úsilí došlo k největšímu výkupu pozemků v historii Spojeného království a navíc v rekordním čase (Proceedings of ICE, 2011, str. 14).

Urbanistické plány se v průběhu příprav olympijských her vyvíjely od počáteční studie s jednotícím charakterem k podrobnější dokumentaci, kde již jednotlivé části nesly rukopis různých projektantů. Pro kandidaturu vznikla první urbanistická studie v listopadu 2003, která byla schválena představiteli dotčených městských částí. Součástí této studie byla i varianta územního plánu pro případ, že by kandidatura byla neúspěšná. Součástí celého tohoto procesu byl neustálý kontakt s veřejností a průzkumy veřejného mínění, kdy bylo rozdáno na 1,5 milionu informačních materiálů, vyplněno 500 000 dotazníků a uspořádáno 70 veřejných diskusí (Proceedings of ICE, 2011, str. 14). Až do finálního přidělení olympijských her v září 2005 bylo urbanistické řešení zpracováváno ve třech výše zmíněných olympijských variantách a navíc i ve variantě neolympijské. Teprve poté byly varianty sloučeny a finální verze schválena 2007.

Do výsledné verze se promítl závazek pořadatelů na uspořádání nejzelenějších her v historii v podobě využití obnovitelných zdrojů energií, kterými byly fotovoltaické panely media centra a energetické centrum na Kings Yard, které kombinuje topení, chlazení a výrobu elektrické energie z obnovitelných zdrojů. Přestavba území byla rozdělena do dvou etap - na

přípravu území, která zahrnovala terénní práce, dekontaminaci území, zpevnění koryta říčky Lei, dopravní napojení a zasíťování infrastrukturou a hlavní stavební fázi, jejíž součástí byla výstavba olympijských zařízení včetně jejich po-olympijské konverze. Na obrázku jsou znázorněny jednotlivé etapy vývoje území.

Obrázek 102 Etapy vývoje olympijského parku v Londýně: a) během olympijských her, b) úpravy po skončení olympijských her, c) dlouhodobý rozvojový horizont

Společně s územním plánem vydala ODA v roce 2007 i příručku trvale udržitelného rozvoje, která shrnovala základní požadavky organizátorů a poskytovala určitý návod na jejich naplnění v daném časovém harmonogramu a finančním rozpočtu, současně však ponechávala tvůrcům volnou ruku v tom, jakým způsobem tyto požadavky splní. Základní body zahrnovaly:

- Veškerá výstavba má zohledňovat dlouhodobé cíle územního plánování, nikoliv pouze uspořádání samotných olympijských her.

- Zařízení, pro které není následné využití, mají být dočasná s možností přemístění do místa, kde existuje poptávka, nebo snadno rozebratelná a recyklovatelná.
- Olympijská vesnice má umožňovat snadnou konverzi na dostupné bydlení. Kapacita pro 17 000 sportovců následně vytvoří 2 800 bytů.
- Nová spojení zahrnující i nové mosty propojí regenerované území s okolními městskými částmi.
- Regenerace 5 km říčního koryta a vytvoření 102 ha parkových ploch zlepši kvalitu ovzduší a sníží riziko záplav.
- Základní infrastruktura bude renovována, rozvody elektřiny budou realizovány pod zemí.
- Zlepšení a rozšíření veřejné dopravy propojí Stratford se zbytkem Londýna.
- Vybudování nových cyklostezek a pěších spojení.
- Sdružení sportovních zařízení tak, aby mohly sdílet společné zázemí pro návštěvníky.
- Výstavba trvalých sportovišť pouze v případě, kdy existuje poptávka a plán následného využití. Těmi jsou hlavní olympijský stadion s kapacitou 80 000 diváků, který bude následně zmenšen na multifunkční zařízení s kapacitou 25 000 diváků, olympijské centrum vodních sportů o kapacitě 17 500 diváků a následnou přestavbou na sportovní plavecký bazén s kapacitou 3 500 diváků, velodrom a přilehlý velopark a multifunkční centrum vnitřních sportů.

Aby ODA zajistila dodržení všech původně vytčených cílů, musela je zapracovat do všech zadávacích dokumentů, smluv a územního plánu. Zároveň byly nastaveny kontrolní mechanismy, které měly zajistit splnění všech požadavků, ale také možnost flexibilního provádění změn v celém průběhu projekční a realizační fáze.

Územní plán byl rozdělen na 15 menších částí, čímž měla být zajištěna snazší proveditelnost. Hranice mezi těmito částmi tvořily logické předěly vodních toků, pozemních komunikací a železnice. Samostatný vývoj těchto sub-celků ustanovil rovnováhu mezi

flexibilitou a dodržením plánu, mezi architektonickou různorodostí a standardizovaným přístupem, mezi inovativní kreativitou a rozpočtovou efektivitou. Na základě tohoto zónování byla projektována infrastruktura a byly připraveny strategie pro post olympijský rozvoj.

Kromě plošného členění bylo definováno i pět časových fází:

- příprava území tj. demolice, dekontaminace, základní infrastruktura a hrubé terénní úpravy
- olympijské hry a s nimi spojená výstavba
- paralympijské hry
- transformace sportovišť a veřejných prostranství do po - olympijského režimu
- příprava území pro další investiční rozvoj

Stejně fázování bylo zakotveno ve všech dílčích územních rozhodnutích, což umožňovalo postupné upřesňování projektu na základě vývoje z předchozích fází.

Účelem územního plánu bylo sjednocení všech menších částí do jednoho konzistentního celku. Všechny projekty musely územní plán dodržovat, aby nedošlo k narušení již tak náročné přípravy olympijských her. Na druhé straně byly organizátoři připraveni pružně reagovat a zapracovat změny, pokud tyto vedly k lepším výsledkům. Především v počáteční fázi, kdy stále ještě probíhaly ekonomické studie budoucí využitelnosti jednotlivých sportovišť, musely být do územního plánu zapracovány významné změny zahrnující přemístění BMX dráhy, přesun dvanácti tisícové basketbalové haly ze severu na jih olympijského parku a úplné odstranění deseti tisícové haly pro šerm. I v dalších fázích docházelo ke změnám plynoucím z hlubšího rozpracování jednotlivých budov, kdy bylo třeba reagovat na prostorová, funkční a ekonomická omezení.

ODA si od samého počátku přípravných prací stanovila jasnou strategii, jak se vypořádat s olympijským dědictvím. Všude, kde to bylo možné, byly trvalé stavby a infrastruktura

navrhovány primárně na stav po skončení olympijských her. Navýšení kapacit pro samotné hry bylo realizováno dočasnými prostředky.

Jednotlivé budovy mohl územní plán ovlivňovat pouze regulačními předpisy, ale veřejná prostranství, jež byla jeho součástí, mohl řešit do větších podrobností. Hlavní adaptaci mezi olympijským a po-olympijským stavem musely podstoupit mosty a lávky, kterých bylo vzhledem členitosti území potřeba velké množství. Dle výpočtů pohybu diváků bylo nutné mosty na jižní straně dimenzovat se šířkou 50 m, ale po skončení her by postačovala šířka pouze 10m. Rozdíl v kapacitě byl řešen výstavbou dočasných přemostění, které mohly být následně rozebrány, materiál recyklován a tím by nezatěžovaly území předdimenzovaným měřítkem a nadbytečnými náklady na údržbu. Podobně i některé zpevněné plochy hlavní návštěvnické kolonády byly později přeměněny na parkovou zeleň.

Územní plán od počátku nemohl nalézt odpovídající jednotící architektonický koncept. Autoři se báli, že pokud nastaví příliš striktní požadavky na vzhled jednotlivých staveb, došlo by k omezení kreativity a inovativních řešení a zároveň by také nebylo možné optimalizovat investiční cenu. Ve světle budoucího rozvoje území olympijského parku se původní jednotná koncepce prezentovaná Mezinárodnímu olympijskému výboru zdála jako příliš rigidní a nevhodná pro požadovanou flexibilitu. ODA tedy přehodnotila svůj postoj a nově nechala rozhodnutí o vzhledu jednotlivých staveb v rukou jejich architektů. Tím mělo být dosaženo „přirozené různorodosti“ a pojícím činitelem se stal veřejný prostor olympijského parku, do kterého byly stavby zasazeny. Od tohoto volnějšiho přístupu si pořadatelé slibovali efektivnější ztvárnění vzhledu a konstrukce staveb, které budou představovat výkladní skříň domácí architektury a inženýrství. Rovněž tím ponechali prostor pro implementaci strategie trvalé udržitelnosti a současně měli v ruce nástroj pro kontrolu nákladů.

D.2. Životní prostředí

Oblast pro výstavbu olympijského parku ve východním Londýně byla vybrána mimo jiné z důvodu velkého potenciálu zlepšení životního prostředí. Původně roztráštěné, zanedbané a znečištěné území mělo být vyčištěno a regenerováno, aby mohlo sloužit jako veřejný park a biotop pro lokální rostlinné a živočišné druhy.

Mezi hlavní problémy území patřila především kontaminace nakumulovaná během staletí industriální činnosti. Znečištění pocházející z chemického průmyslu, překladiště odpadů, šrotoviště aut, autobusových garáží a deponií stavebního odpadu zahrnovala ropné produkty, oleje a těžké kovy olovo a arsen.

Situace byla navíc komplikovanější vzhledem k přítomnosti množství vodních toků, jejichž koryta byla v dezolátním stavu. Přívalové deště tak vyplavovaly škodlivé látky z území přímo do těchto vodotečí a způsobovaly úhyn ryb a dalších vodních živočichů. Kromě známého znečištění byly objeveny i černé skládky aut, pneumatik a domácích spotřebičů.

Na území brownfieldu se také v hojné míře uchytily invazivní nepůvodní druhy rostlin (Křídlatka japonská⁸, Bolševník velkolepý⁹, Netýkavka žláznatá¹⁰), které bránily růstu domácích druhů. V neposlední řadě bylo nutné se vypořádat s hrozbou povodní, neboť celé spodní povodí říčky Lei je součástí širší rozlivové zóny řeky Temže. Poslední velká povodeň se odehrála v roce 1947, po níž následovala výstavba ochranných protipovodňových opatření.

⁸ Křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*), také opletka japonská, je nejznámější druh rodu křídlatka. Je to statná, vytrvalá, rychle se rozrůstající invazivní rostlina dosahující výšky okolo 2 metrů a vytvářející téměř neprostupné porosty.

⁹ Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*) je impozantní rostlina z čeledi miříkovitých pocházející z oblasti centrální Asie (Kavkaz a z jihu přilehlé oblasti). Dorůstá několika metrů (až pěti) a jeho bílá květenství – složené okolíky – mohou dosahovat i půl metru v průměru.

V současné době je bolševník velkolepý v mnoha zemích severní polokoule, včetně České republiky, veden jako nebezpečný invazivní druh, který je schopen ničit původní ekosystémy na daném území.

¹⁰ Netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*), též netýkavka Royleova, je jednoletá bylina z čeledi netýkavkovitých. Původem je z Himalájí (tato skutečnost se odráží např. v anglickém názvu rostliny – Himalayan Balsam).

Ta se v letech 1987, 1993 a 2000 ukázala jako funkční, ale na hranici svých kapacitních možností. Území mimo tuto ochranu byla v posledních 20 letech zaplavena několikrát.

Nově navržený územní plán zahrnoval následující opatření pro zlepšení životního prostředí:

- Proběhla demolice nevyužívaných budov a při následné dekontaminaci bylo recyklováno na 1M kubíků znečištěné zeminy, která byla využita pro realizaci olympijského parku.
- Ze 4 ha plochy byly odstraněny invazivní rostliny a vytvořil se tak prostor pro domácí druhy.
- Nově vytvořenými parkovými plochami došlo ke snížení městského „heat island“ efektu a současně k poskytnutí prostoru pro sport a rekreaci obyvatel.
- Rekonstrukce říčních koryt umožnila lepší využití břehů a vodních ploch. Nová přemostění poskytla dopravní návaznosti a přispěla k lepšímu propojení jednotlivých částí olympijského parku a jeho napojení na okolní zástavbu.
- V rámci protipovodňových opatření proběhly úpravy pro prevenci rozlivu stoleté vody.

Přestože se jednalo o kontaminované a znečištěné území, díky jeho odlehlosti se zde vytvořily specifické lokální biotopy, kde se překvapivě začalo dařit některým živočišným druhům. V dlouhodobém časovém horizontu bylo tedy plánované zlepšení životního prostředí. Během stavebních prací však bohužel muselo dojít k dočasnému zhoršení a narušení těchto izolovaných biotopů. Organizátoři z ODA proto vyvinuli velké úsilí, aby minimalizovali dopad stavebních prací. V rámci připravených opatření byly vybudovány protihlukové stěny a během výkopových prací probíhalo zkrápění ke zmírnění prašnosti. Rovněž proběhl odchyt a přemístění volně žijících živočichů (například 400 čolků, 100 ropuch a 300 ještěrek).

Zemní práce byly plánovány s vyrovnanou bilancí, aby se minimalizoval objem zeminy transportované vně území budoucího olympijského parku. Na místě byla zřízena recyklační mezideponie, takže přibližně 95% vytěžené zeminy mohlo být opětovně využito na terénní

úpravy a zásypy. Ke komunikaci mezi jednotlivými stavebními firmami byl zřízen internetový nástroj, který sloužil jako „burza“ stavební zeminy.

Ředitel Environment Agency Chris Smith při své návštěvě olympijského parku v roce 2010 poznamenal: „ODA se pustila do gargantuovského úkolu, když si předsevzala, že napraví škody po desetiletích industrializace a navrátí oblast místním obyvatelům a obnoví přírodní prostředí. Ve spolupráci s agenturou pro životní prostředí však ODA zašla dále než jen dodržení legislativních předpisů a vytvořila „nejzelenější“ hry v historii.“

D.3. Infrastruktura

Neméně důležitou součástí plánování olympijského parku v Londýně byl rozvoj související infrastruktury. Za výstavbu zodpovědná agentura ODA si dala za cíl vytvoření komerčního prostředí, které přitáhne veřejné i soukromé investice nejen pro výstavbu olympijského parku, ale především i v následujících letech po skončení olympijských her.

Měřítko projektu rovněž představovalo příležitost k vytvoření trvale udržitelného systému šetrného k životnímu prostředí. V souladu s celkovou koncepcí her se mělo snížit množství emisí oxidu uhličitého o 50% a spotřeba pitné vody o 40% ve srovnání s hodnotami v roce 2006 (Maybank et al., 2011, Epstein et al., 2011).

Rozsah výstavby inženýrských sítí a objektů byl definován společnou potřebou olympijského parku a po olympijské konverze následovně:

- nové sítě – plynovod, rozvody pitné a šedé vody, kolektor pro elektrické a komunikační vedení
- kanalizace – nová čerpací stanice, primární a sekundární stoky, nová čistička odpadních vod
- energie – nová energetická centra, rozvody tepla a chladu
- elektřina – nová předávací stanice, 11kV a 415kV rozvodná síť

Veškerá infrastruktura byla navržena s kapacitní rezervou a prodlouženou životností tak, aby bylo zajištěno, že během následujících 30 let nebude třeba do ní zasahovat. Tím bude snížena potřeba stavebních zásahů do nově položených dopravních komunikací a bude nastaveno stabilní prostředí podporující příliv investic. Větší část nákladů do infrastruktury leží v oblasti projekční přípravy a následných výkopových prací. V porovnání ~~k tomu~~ s tím je hodnota samotných materiálů zanedbatelná. Všechna vedení tedy byla naddimenzována s většími průměry a kapacitami než bylo nezbytně nutné. Za relativně malé peníze vynaložené na počátku byly ušetřeny velké investice do pozdějšího navyšování kapacity.

ODA rovněž kladla velký důraz na architektonickou kvalitu nově budovaných inženýrských staveb. Ty měly být umístěné pod zemí anebo evokovat spojení se zemí v rámci společné identity a vytvořit tak protipól k lehkým sportovním stavbám „vznášejícím se“ nad zemí.

Elektrická zařízení

Nově budovaná elektrická rozvodná síť se skládá ze 132 kV vedení, které napájí hlavní rozvodnu v Kings Yard. Odtud se rozvádí transformované napětí 11 kV sítí 100 km dlouhých kabelů k 140 lokálním transformačním stanicím, které zásobují elektrinou jednotlivá sportoviště. Navíc byla realizována 415 kV síť pro veřejné osvětlení a bezpečnostní systémy. Celková kapacita systému činí 58 MVA, což odpovídá spotřebě 23000 domácností, které jsou plánované v rámci konverze po skončení olympijských her.

Obrázek 103 Transformační stanice v Londýně

Vzhled hlavní rozvodny byl navržen kanceláří Nord Architecture. Aby i zde bylo dostáno závazku ekologicky šetrného řešení, byla použita konstrukce takzvané „hnědé střechy“. Ta na

rozdíl od zelené střechy využívá recyklovanou staveništní suť, která má napodobit habitat mnoha živočišných druhů obývajících městské brownfieldy. Zde konkrétně ornitologové cílí na vzácného rehka (anglicky Black Redstart)¹¹.

Budova získala ocenění britského královského institutu architektů RIBA.

Energetické centrum

Lokální energetické centrum ve Stradfordu je největší svého druhu v Británii. Kontrakt na projekt, výstavbu a provoz po následujících 40 let byl udělen společnosti Cofey, která je dceřinou společností GDF (Gas de France).

Energetické centrum slouží jako nízko emisní zdroj elektrického proudu, topení a chlazení pro olympijský park. Hlavní část nacházející se v Kings Yard je propojena se sekundární stanicí ve Stratford City.

Výroba energie zde funguje na principu trigenerace (CCHP – combined cooling heating and power). Spalováním zemního plynu je poháněn vysokonapěťový elektrický generátor. Tepelná energie se získává rekuperací z vodního chlazení, olejového chlazení, tepelného výměníku a odtahu spalin. Chlazení na absorpčním principu nevyžaduje elektrickou energii, ale méně ušlechtilou energii tepelnou. Tímto způsobem je využito až 90% energie ze zemního plynu v porovnání s přibližně 50% účinností tradičního spalování.

Obrázek 104 Energetické centrum v Londýně

Jako vedlejší zdroj pro vytápění slouží boiler na biomasu ve Stradford City. Spalování biomasy je považováno za obnovitelnou energii s neutrální uhlíkovou stopou, jelikož jako

¹¹ Rehok domácí (Phoenicurus ochruros) je malý tažný pták z řádu pěvců

palivo je využíváno zbytkové odpadní dřevo, přičemž a současně probíhá výsadba nových stromů.

Energetické centrum v Kings Yard zastřešuje nová budova od John McAslan Architects inspirovaná známými londýnskými elektrárnami v Battersea a Bankside (nyní konvertovaná na Tate Modern galerii). Ve Stradford city je boiler umístěn v původní historické budově, která bude nově sloužit i jako informační centrum.

Do budoucna se počítá s navýšením kapacity na 216 MW tepla (ekvivalent spotřeby cca 50 000 domácností), 64 MW chlazení a 37 MVA elektrického proudu. Úspora emisí oxidu uhličitého při této kapacitě se odhaduje na 30 000t ročně (Proceedings of ICE, 2011).

Odpadní voda

Odpadní vody ze severovýchodní části Londýna odvádí gravitační páteřní stoka do čističky v Becktonu. Poloha a uspořádání olympijského parku si však vyžádaly vybudování lokálního kanalizačního systému ve větší hloubce. Pro napojení do páteřní stoky tak musela být vybudována přečerpávací stanice.

Architektonický návrh čerpací stanice vypracovala kancelář John Lyle Architects a je charakteristický především navenek vystavenou růžově natřenou technologií čerpadel. I tato budova byla realizována jako šetrná k životnímu prostředí a kompenzuje zastavěnou plochu

Obrázek 105 Čistička odpadních vod v londýnském olympijském parku

ozeleněnou střechou o rozloze 150 m² a také 12 budkami pro ptáky a netopýry.

V blízkosti olympijského stadionu byla vybudována čistička pro recyklaci odpadních vod. Její kapacita činí 570 tis. litrů recyklované vody denně, která je následně použita pro zavlažování zeleně a jako šedá voda pro splachování toalet (cca 95 000 spláchnutí denně). Voda je čištěna sérií

membránových biofiltrů bez použití chemických prostředků. V Evropě dosud nebyly stanoveny normativní požadavky na kvalitu takto recyklované vody, bylo tedy nutné použít americké normy (US Environmental Protection Agency standards). Důležitým aspektem ekonomické a ekologické proveditelnosti byly finanční a energetické náklady na produkci recyklované vody v porovnání s využitím běžné pitné vody. Zde bylo dosaženo 10% snížení prodejní ceny. Pro organizátory olympijských her se jednalo o prostředek ke splnění závazku na 40% snížení spotřeby pitné vody, i když v tomto případě to bylo spíše kosmetické a účetní řešení.

Ostatní síť

Stavební firma McNicholas získala kontrakt na výstavbu zbylých inženýrských sítí, celkem 100 km výkopů a 300 km potrubí. Vodovod byl dimenzován na 12 miliónů litrů vody denně. Plynovod na 28 000 m³/h. Současně s tím bylo realizováno velké množství telekomunikačních kabelů (Proceedings of ICE, 2011). Nově vybudované sítě pak byly smluvně předány jednotlivým operátorům k provozu a správě.

Výstavba infrastruktury započala v březnu 2008 a dokončena v únoru 2012. Rozpočet, včetně nákladů na následnou konverzi, byl stanoven na 235 miliónů liber, z toho přibližně 150 milionů liber bylo financováno komerčními subjekty.

D.4.Olympijský stadion

Londýnský olympijský stadion je součástí olympijského parku ve Stratfordu, kde zaujímá významnou polohu v jižní části areálu. Jeho hlavním účelem bylo hostit všechny atletické soutěže a také zahajovací a závěrečný ceremoniál pro olympijské i paralympijské hry v Londýně 2012.

Obrázek 106 Pohled na londýnský olympijský stadion a vyhlídkovou věž

Olympijský stadion byl opravdovou výzvou pro pořadatele, kteří se zavázali, že po skončení olympijských her nezůstanou žádné nevyužívané a předimenzované stavby. Za realizaci zodpovědná ODA tak stanovila zadání, kdy pro olympijské hry bude kapacita stadionu 80 000 sedících diváků a po skončení her dojde k přestavbě a redukci kapacity na dlouhodobě udržitelných 25 000 diváků. Takto ambiciózní zadání se mohlo pyšnit světovým primátem, jelikož by šlo o bezprecedentní rozsah přestavby. Dalšími požadavky bylo využití konstrukcí a materiálů, které by po redukci bylo možné využít na jiných stavbách či alespoň ekologicky recyklovat.

V roce 2009 byla ustanovena společnost pro správu olympijského odkazu OPLC (Olympic Park Legacy Company), která měla za cíl nalézt pro stadion vhodné následné využití. Původním záměrem bylo využití zmenšeného stadionu jako středisko londýnské atletiky, ale ve hře byly i jiné scénáře, proto byla požadována maximální flexibilita nového uspořádání.

Architektonický koncept

Realizací olympijského stadionu bylo v roce 2008 pověřeno konsorcium firem vedené sirem Robertem McAlpinem, jakožto hlavním dodavatelem. Tým dále zahrnoval architektky Populous, krajinářské architektky Hyland Edgar Driver a inženýry Buro Happold.

Vyhrazené území pro výstavbu stadionu v rámci olympijského parku je ze všech stran obklopené vodními plochami a v podstatě se jedná o ostrov. Projekční tým se tak musel vyrovnat nejen s ambiciózním zadáním pořadatelů, ale i s omezeným prostorem pro výstavbu. Výsledné rozměry stadionu tak musely být velmi kompaktní a výrazně menší než stadiony předchozích olympiád v Sydney nebo Pekingu (Proceedings of ICE, 2011, str. 38).

Důležitým rozhodnutím bylo vymístění většiny diváckého zázemí mimo vlastní stadion, což umožnilo významné zmenšení výsledné hmoty stadionu tak, aby se vešla na vymezený ostrov a ještě zbyl rozptylový prostor kolem.

Divácké tribuny byly navrženy ze dvou hlavních částí. Spodní třetina zahrnující 25 000 míst byla zkonstruována z betonu jako trvalá pro následné využití. Naopak vrchní část představující dvě třetiny celkové kapacity tj. 55 000 míst byla vyprojektována jako lehká ocelová konstrukce připravená pro přestavbu či rozebrání. Tím byla jednoznačně deklarována hranice mezi dočasnou ocelovou a trvalou betonovou částí stadionu.

Původní záměr projektantů použít lehkou montovanou konstrukci na bázi lešení pro vrchní část stadionu se následně ukázal jako nerealizovatelný. Především se ukázalo jako nemožné sehnat takový rozsah pronajímatelné tribuny pro 55 000 diváků, dále se konstrukce ve formě lešení ukázala nevhodná staticky a také žádný z dostupných produktů nebyl uzpůsoben pro oválný tvar olympijského stadionu. Nakonec tedy byla zvolena varianta z lehké na míru vyrobené ocelové konstrukce, ze standardních profilů.

Betonová část tribuny byla zapuštěna pod úroveň terénu a založena na 5 000 pilot. Vrchní ocelová část pak má rozměry 315 x 256 m a výšku 60 m. Kvůli úspoře místa jsou vrchní tribuny vykonzolované přibližně 6m.

Velká diskuse se odehrála okolo zastřešení stadionu. Původním záměrem bylo ponechat

Obrázek 107 Olympijský stadion v Londýně

stadion po dobu olympijských her nezastřešený, ale nakonec byl stadion realizován s částečným zastřešením hlediště. Důvodem byla především obava z nadměrného větru na úrovni běžecké dráhy, který by mohl zneplatnit dosažené sportovní rekordy. V Buro Happold byly provedeny simulace chování větru na virtuálním trojrozměrném stadionu a také byly provedeny testy fyzického modelu ve větrném tunelu. Jako limitní hodnota byla uvažována rychlost větru 2 m/s. Výsledný tvar střechy byl tedy optimalizován především na eliminaci větru na úrovni běžecké dráhy, nikoliv jako ochrana diváků před deštěm (Crockford et al., 2011b). Divácké tribuny byly zakryty z 68%, což je hodnota obdobná jako u stadionů v Sydney a v Athénách.

Základem střešní konstrukce je 900 m dlouhý vnitřní prstenec tvořený ocelovými lany, který je vynášený z vnějšího příhradového kompresního prstence. Vlastní zastřešení má přesah 36m nad divácké tribuny. Hlavním materiálem je PVC bez obsahu škodlivých ftalátů. Celkově je tvar střechy velmi plochý, aby mohlo být použito pouze nezbytné množství stavebního materiálu. Ocelové konstrukce byly realizované jako montované s přiznanými šroubovanými spoji. Účelem byla jednoduchost a rychlost výstavby a rovněž následné demontáže a přestavby.

Osvětlení stadionu zajišťuje čtrnáct jednotek trojúhelníkového tvaru. Pro urychlení výstavby byly vyrobené předem a následně osazeny na místo v hotovém stavu. Tato operace vyžadovala vyzdvižení každé osvětlovací jednotky o váze 34t a rozměrech 30m do výšky 70m nad povrch hrací plochy. K tomu byl uprostřed stadionu instalován speciální 650-ti tunový jeřáb. Po připevnění byla odstraněna dočasná podpurná konstrukce a osvětlovací věže byly zavětrovány pouze systémem ocelových lan.

Výstavba Olympijského stadionu začala v květnu 2008 (vrtání pilotových základů) a byla dokončena v březnu 2011, což bylo o tři měsíce dříve oproti původně plánovanému harmonogramu. Odhadované náklady dosáhly 486 milionů liber včetně investice do přestavby po skončení olympijských her.

Trvalá udržitelnost

V souladu s celkovou koncepcí londýnských olympijských her, je i hlavní stadion navržen jako šetrný k životnímu prostředí. Hlavním bodem je tu snížení emisí oxidu uhličitého během výstavby i v následném provozu. Toho bylo docíleno především využitím speciální betonové směsi s nižším obsahem cementu a dále redukcí množství použité oceli. Na výstavbu bylo spotřebováno celkem 10 700 t oceli, což je pro představu pouhá čtvrtina množství oceli spotřebované na olympijském stadionu v Pekingu (Proceedings of ICE, 2011, str.42).
Obrázek 103 Sadové úpravy v olympijském parku

Stadion je napojen na energetické centrum, které je zdrojem ekologicky šetrného tepla a energie pro celý olympijský park. Spotřeba pitné vody byla snížena o 40% oproti běžnému standardu u stadionů.

Důležitá je také práce se zelení obklopující stadion ze všech stran. Záměrem architektů bylo umístit stadion jako součást velkého parku. Břehy říčky Lei byly zpevněny a vymodelovány s mírným sklonem, aby bylo možné je také osázet zelení. Během realizace se kladl důraz na včasnou výsadbu stromů a následně i květin. Tak měly dostatek času na zakořenění a uchycení. V okamžiku zahájení olympijských her byl již olympijský areál opravdovým zeleným parkem.

Obrázek 108 Sadové úpravy v olympijském parku

Ohlasy a následné využití

Stadion sklidil vlnu smíšených ohlasů. Návrh je dáván jako příklad trvale udržitelného rozvoje, ale někteří kritici architektury poukazují, že architektonická úroveň neodpovídá národní ikoně, zvláště v porovnání s předchozím pekingským Národním stadionem. Například Ellis Woodman, kritik architektury pro Buiding Designs prohlásil: „Princip

demontovatelného stadionu je velice vítaný, demonstruje snahu o vyrovnané ekonomické řešení a jako takový je pravým opakem olympijského stadionu v Pekingu. To je zajisté významným úspěchem, ale nikoliv úspěchem architektury. Z pohledu designu je stadion zklamáním.“ Ellis Woodman upozornil také na fakt, že stadion nebyl předmětem klasické architektonické soutěže, ale pouze výběrového řízení na konsorcium dodavatelských firem, což může být příčinou neuspokojivé architektonické kvality.¹²

Podobný názor zastává redaktor architektonické části *The Time's* Tom Dyckhoff, který prohlásil, že „v budoucnosti budou historici porovnávat olympiády z let 2008 a 2012 jako indikátor úpadku západu a vzestupu východu.“¹³

Navzdory kritice byl londýnský olympijský stadion nominován na prestižní Sterlingovu cenu.

Kromě estetické stránky byla zpochybňována i ekonomická stránka projektu, především cena za následnou přestavbu a využitelnost demontované části diváckých tribun (v případě, že by bylo odstraněno všech plánovaných 55 000 míst).

V rámci anglické národní banky bylo provedeno zajímavé srovnání nákladů za olympijský stadion 2012 (537 milionů GBP) a olympijský stadion 1908 (60 tisíc GBP). Po přepočtu kurzem inflace by stadion z roku 1908 dnes vyšel na 5,6 milionu GBP.¹⁴

Zajištěním vhodného využití pro stadion po skončení olympijských a paralympijských her byla pověřena samostatná společnost OPLC (Olympic Park Legacy Company). Ta stanovila kritéria pro případné zájemce. Podle těchto kritérií měl být stadion dlouhodobě samostatně životaschopný, měl generovat ziskový obrat, provozovat jej měla společnost se zkušenostmi s podobným typem staveb, stadion má být co nejdříve po přestavbě znovu uveden do provozu a má představovat symbol regenerace celého území.

¹² *Building Design: Olympic Stadium Design Revealed – Images and Slideshow*. 2007, **2007** (12 December).

¹³ *The Times: Olympic Stadium Is Deflated Architecture at an Inflated Price*. 2007, **2007**(12 December).

¹⁴ *Bank of England: Education, Inflation Calculator*. 2011, **2011**(06August).

Během prvního průzkumu zájmu v roce 2010 se sešlo na 100 nabídek. V následném výběrovém řízení zvítězila společná nabídka londýnského fotbalového klubu West Ham United a Newham Council.

Paradoxem londýnského olympijského stadionu je, že ačkoliv byl navržen pro bezprecedentní redukcí kapacity diváckých tribun z 80 000 na pouhých 25 000, nakonec se přestavba tohoto rozsahu konat nebude. Pro potřeby nových nájemců fotbalového klubu WHU a British Athletics bude výsledná kapacita stadionu upravena na 54 000 míst. Nově bude stadion splňovat kritéria UEFA 4. kategorie. Tribuny ve spodním prstenci budou upravené na zatažitelné, aby bylo možné měnit konfiguraci pro fotbalové zápasy a atletické soutěže. Návrh přestavby také počítá s ambiciózní celoplošnou membránovou střechou.

Na financování přestavby se podělí West Ham (15 milionů GBP), Newham Council (40 milionů GBP) a britská vláda, která převezme odpovědnost za zbylé náklady.¹⁵

Obrázek 109 Plánovaná přestavba olympijského stadionu pro West Ham United (vizualizace)

¹⁵ London Legacy Development Corporation. 2013, **2013**(19August).

D.5. Centrum vodních sportů

Centrum vodních sportů je ikonickou stavbou od známé architektky Zahy Hadid. Během olympijských her v roce 2012 se zde konaly soutěže v plavání, skocích do vody, synchronizovaném plavání a plavecká disciplína moderního pětiboje. Stavba je umístěna přímo u hlavního vstupu do olympijského parku a tvoří tak pomyslnou bránu do celého areálu.

Obrázek 110 Londýnské centrum vodních sportů

Během konání her byla většina diváků (15 000 z celkových 17 500) usazena na provizorní tribuny v podobě dvou bočních křidel. Po skončení her byly dočasné tribuny odstraněny a kapacita snížena na pouhých 2 500 diváků s možností rozšíření na 3 500 v případě mezinárodních soutěží. Stavba je aktuálně využívána pro sportovní i rekreační plavání.

Architektonický návrh

Pro výběr nejlepšího projektu byla vypsána mezinárodní architektonická soutěž, jejímž zadáním byl návrh plaveckého centra s výše popsanou redukcí kapacity tribun, které bude obsahovat deseti dráhový závodní a osmi dráhový tréninkový bazén, oba s délkou 50 m. Dále 5 m hluboký skokanský bazén a doplňková sportoviště jako tělocvična, posilovna a rozcvičovací zóna.

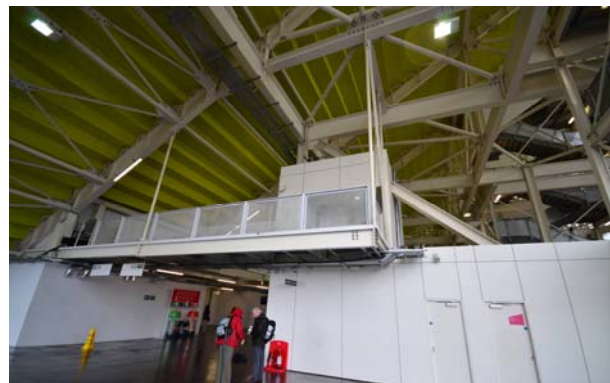
Architektonický koncept vítězného návrhu byl inspirován organickými tvary vody v pohybu, která se nachází jak uvnitř budovy v závodním bazénu, tak i v jejím okolí v podobě meandrů přilehlé říčky. Plynulá křivka střechy zakrývá a sjednocuje všechny tři vnitřní bazény.

Budova je situována v jihovýchodní části olympijského parku, která přiléhá k centru Stratfordu, s jehož hlavním náměstím je spojena pěším mostem. Podélná osa plaveckého centra je orientována kolmo na tuto hlavní pěší spojnici. Všechny tři bazény jsou řazeny za sebou v podélné ose s tím, že závodní bazény jsou v hlavním diváckém prostoru a tréninkový bazén je zasazen pod vstupním prostorem.

Centrum vodních sportů je zastřešeno klenutou konstrukcí o dvojí křivosti parabolického tvaru, která je z velké části definována křivkou viditelnosti. Střecha přesahuje i nad venkovní prostranství, kde zakrývá nástupní prostor. Staticky se konstrukce dotýká země pouze ve třech bodech. Zbýlý prostor je vyplněn prosklenou fasádou, díky níž mají bazény dostatek přirozeného osvětlení.

Návrh plaveckého centra se musel vypořádat s mnoha omezeními plynoucími z polohy pozemku mezi železnicí na východě a řekou Waterworks na západě. V rámci přípravných prací byly pod budovou realizovány dva nové kolektory silového vedení (Twine et al., 2011).

Konstrukce zastřešení byla výzvou především pro tým statických inženýrů Ove Arup & Partners, kteří se museli vypořádat se zakřivenou plochou o rozloze 11 000 m² podepřenou pouze ve třech bodech. Na severní straně je umístěna dvojice železobetonových pilířů a na jižní straně podpírá střechu 22 m dlouhá betonová stěna. Samotná konstrukce zastřešení je symetrická

Obrázek 111 Demontovatelné tribuny

podél podélné osy a její třírozměrný tvar je tvořen relativně jednoduchými dvourozměrnými ocelovými příhradovými vazníky o rozponu 120 m.

Trvalá udržitelnost

S ohledem na budoucí využití centra plaveckých sportů organizátoři rozhodli, že naprostá většina kapacity divácké tribuny musí být pouze dočasná. Z celkové kapacity 17 500 diváků

bylo 15 000 míst vytvořeno výstavbou lehké montované tribuny, která byla po skončení olympijských her demontována. Konstrukce dočasné tribuny byla navržena jako ocelová se šroubovanými spoji pro usnadnění montážních prací. Na západní straně, kde k budově přiléhá říčka Waterworks, musela být tribuna vynesena komplexně řešenou konzolou.

Vnitřní klima je uvnitř hlavní bazénové haly je udržováno systémem diferenciací lokálních oblastí. V okolí bazénu je udržována vyšší teplota 28° C za pomoci podlahového vytápění. Po obvodu bazénového prostoru je umístěn odtah vzduchotechniky, který vytváří clonu mezi bazénem a hledištěm, kam je naopak vháněn chladnější čerstvý vzduch za účelem udržení diváckého komfortu. Tento systém umožnil dočasné navýšení výkonu během konání letních olympijských her, aniž by měl dopad do strategie dlouhodobé udržitelnosti po jejich skončení. Když byly demontovány dočasné tribuny, byly boční stěny uzavřeny proskleným obvodovým pláštěm s vlastní tepelnou clonou. Pomocí řízené cirkulace vzduchu a rozdělení vnitřního prostoru na mikroklimatické zóny bylo docíleno optimálnější spotřeby energie. Jako zdroj tepla slouží centrální rozvod ze společného energetického centra olympijského parku (Maybank et al., 2011).

Umělé osvětlení je plně integrované do konstrukce střechy a bylo zachováno v plném rozsahu i po přestavbě a snížení kapacity. Systém umělého osvětlení umožňuje různé režimy svícení dle aktuálního účelu v rozsahu od 200 lx pro úsporný provoz až po 4 000 lx potřebných pro televizní přenosy (Proceedings of ICE, 2011, str. 49). Centrum plaveckých sportů

Obrázek 112 Interiér plaveckého centra

navíc využívá přirozeného osvětlení z bočních prosklených ploch. Konzola střechy společně s potiskem zasklení umožňují rovnoměrné osvětlení bez rušivých odlesků a neúměrných solárních zisků a přispívají k úspoře energie nutné pro provoz budovy.

Plavecké centrum je v souladu s celkovou politikou londýnských olympijských her koncipováno jako šetrné k životnímu prostředí. Za účelem snížení emisí oxidu uhličitého ze stavebních prací byla vyvinuta speciální betonová směs s menším podílem cementu. V celkovém objemu bylo na betonových konstrukcích ušetřeno až 4 000 t skleníkových plynů.

Střešní konstrukce, podhledy a části fasády jsou obloženy dřevem. Na obklad byl zvolen druh brazilského tvrdého dřeva Red Lauro (*Sextonia rubra* Mez)¹⁶ pro svoji přirozenou odolnost vůči povětrnostním vlivům, grafiti a požáru, čímž odpadla nutnost dodatečného chemického ošetření.

Obrázek 113 Šroubovaný spoj vazníků pro následnou snadnou demontáž

V průběhu přípravných prací však vyšlo najevo, že celkovou potřebu 485 m³ není možné pokrýt pouze z certifikovaných zdrojů FSC¹⁷ (Forest Stewardship Council), kde je dřevo těženo trvale udržitelnou formou. Jiné druhy dřeva nesplňovaly požadavky na technickou a architektonickou kvalitu, takže bylo nutné přistoupit k úspoře materiálu. Výsledkem bylo nahrazení

celodřevěného obkladu stropu za překližku s dýhou ze stejného druhu dřeva, takže pohledová jednota byla zachována, ale potřeba exotického dřeva byla snížena o 50%.

V prvotních návrzích se dokonce uvažovalo o nahrazení 3 200 t ocelové střešní konstrukce za dřevěnou. Od toho se však upustilo, jelikož hrozilo neúměrné navýšení ceny a rovněž se jednalo o staticky příliš ambiciózní plán.

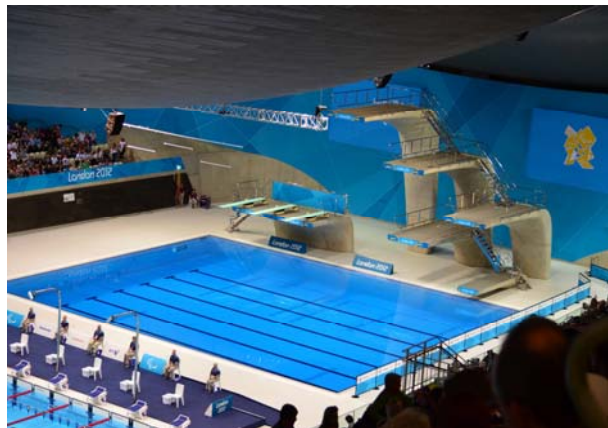
¹⁶ Ocotea je rod nižších dvouděložných rostlin z čeledi vavřínovité (Lauraceae).

¹⁷ Základní ideou nevládní neziskové organizace Forest Stewardship Council (FSC) je podporovat ekologicky šetrné, sociálně prospěšné a ekonomicky životaschopné obhospodařování lesů, a tím napomoci chránit ohrožené a devastované světové lesy.

Důležitou součástí provozních nákladů plaveckého centra je spotřeba pitné vody. V rámci tohoto projektu bylo dosaženo 32% úspory, což odpovídá přibližně 450 milionům litrů v průběhu 25 let provozu budovy. Byly osazeny nízko průtokové armatury (průtok 9l/min u sprch a 5l/min na umyvadlech s automatickým vypínáním) a nízko objemové 4,5 l nádržky toalet (Proceedings of ICE, 2011, str. 49). Vzhledem k celkovému objemu spotřeby vody byla efektivně využita technologie šedých vod tj. úprava odpadních vod ze sprch a umyvadel k opětovnému použití ke splachování toalet. Hospodářství šedých vod pokrývá celou jednu třetinu (cca 67,5Ml) celkové spotřeby vody.

Provedení

Původní návrh plaveckého centra od Zahy Hadid byl v rámci územního rozvoje celé lokality představen ještě před tím než Londýn vyhrál Olympijskou kandidaturu. Architektka tedy musela k již hotovému projektu přidat dočasné tribuny pro splnění požadovaných diváckých kapacit. Upravený návrh byl pak představen v listopadu 2006 společně s novým rozpočtem představujícím dvojnásobek oproti původně odhadovaným 75 milionům liber. Hlavním dodavatelem stavby byl vybrán Balfour Beatty, jehož odhadované náklady vzrostly na 242 milionů liber, které odůvodnil nárůstem objemu budovy, inflací a navýšením daně z přidané hodnoty. Stavba byla dokončena v červenci 2011, tedy celý rok v předstihu oproti původnímu harmonogramu, a s celkovým rozpočtem 269 milionů liber, který zahrnoval i po-olympijskou přestavbu a rovnal se trojnásobku původně odhadované ceny.¹⁸

Obrázek 114 Bazén pro skoky do vody

Podle presidenta Mezinárodního olympijského výboru Jacqua Rogue se jedná o mistrovské dílo.¹⁹

¹⁸ Cost of 2012 Olympic Pool Triples. *BBC News*. 2012, **2012**(09 June), 1.

Po skončení olympijských a paralympijských her proběhla přestavba do podoby pro dlouhodobé využití. Byla demontována boční křídla tribun a materiál z nich byl rozprodán. Sedačky a sociální zařízení nad rámec základní kapacity byly přemístěny a využity na jiných projektech. Nepotřebný materiál byl recyklován nebo ekologicky zlikvidován.

U veřejnosti převládá názor, že Centrum plaveckých sportů není prototypem stavby, jejíž návrh byl veden především zřetelem na trvalou udržitelnost a ochranu životního prostředí. Zvláště ve srovnání s olympijským velodromem, který je přísně funkční a minimalistický, se stavba od Zahy Hadid jeví jako příliš rozmáchlá a neekonomická. Na druhé straně je nutné vzít v úvahu odlišný kontext obou staveb a rozdílný urbanistický záměr. I přesto se plavecké centrum drží celkové politiky organizátorů, aby nevznikaly stavby, které by představovaly dlouhodobě neudržitelný odkaz olympijských her.

Obrázek 116 Stav po přestavbě bez přídavných tribun

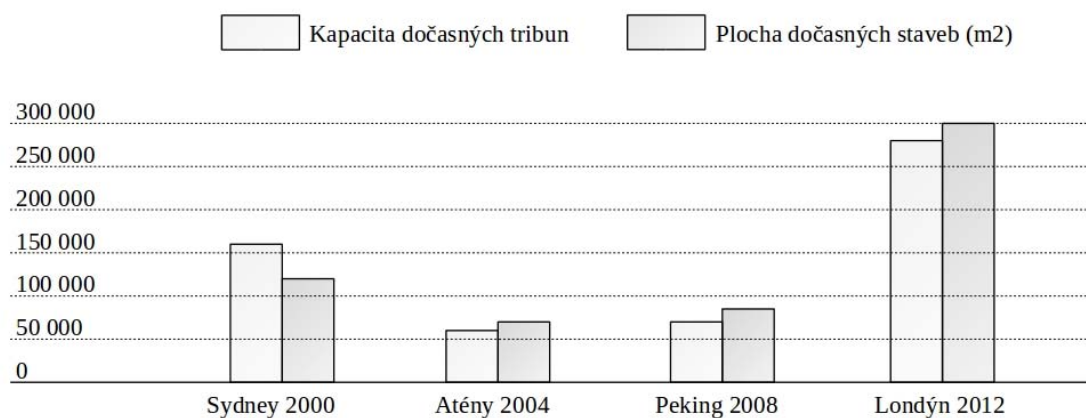
Obrázek 115 Stav pro OH s kapacitou 17tis. diváků

¹⁹ Venue profile for London 2012: Aquatics Centre. *BBC*. 2012, **2012**(08 August), 2.

D.6. Dočasné stavby

Každé město hostící sportovní mega-událost typu olympijských her či mistrovství světa musí čelit otázce, jak poskytnout potřebné kapacity v daném termínu, rozpočtu a s pozitivním odkazem do budoucnosti. Většina měst a někdy i celé země nemají existující kapacity potřebné k uspořádání podobné vrcholné sportovní akce a musí je navýšit výstavbou dočasných nebo trvalých staveb.

Kandidatura Londýna 2012 zahrnovala celkem 32 sportovišť pro olympijské hry, které byly rozděleny na 7 nových dočasných staveb, 8 nových trvalých staveb a 17 stávajících staveb, na kterých měly být provedeny případné úpravy. Celkem kandidatura obsahovala téměř 300 000 dočasných míst pro diváky, což je množství, které nemá v historii obdoby. Následující schéma znázorňuje počet dočasných míst a objem dočasných budov v porovnání s předchozími olympijskými městy.

Obrázek 117 Porovnání kapacity dočasných staveb

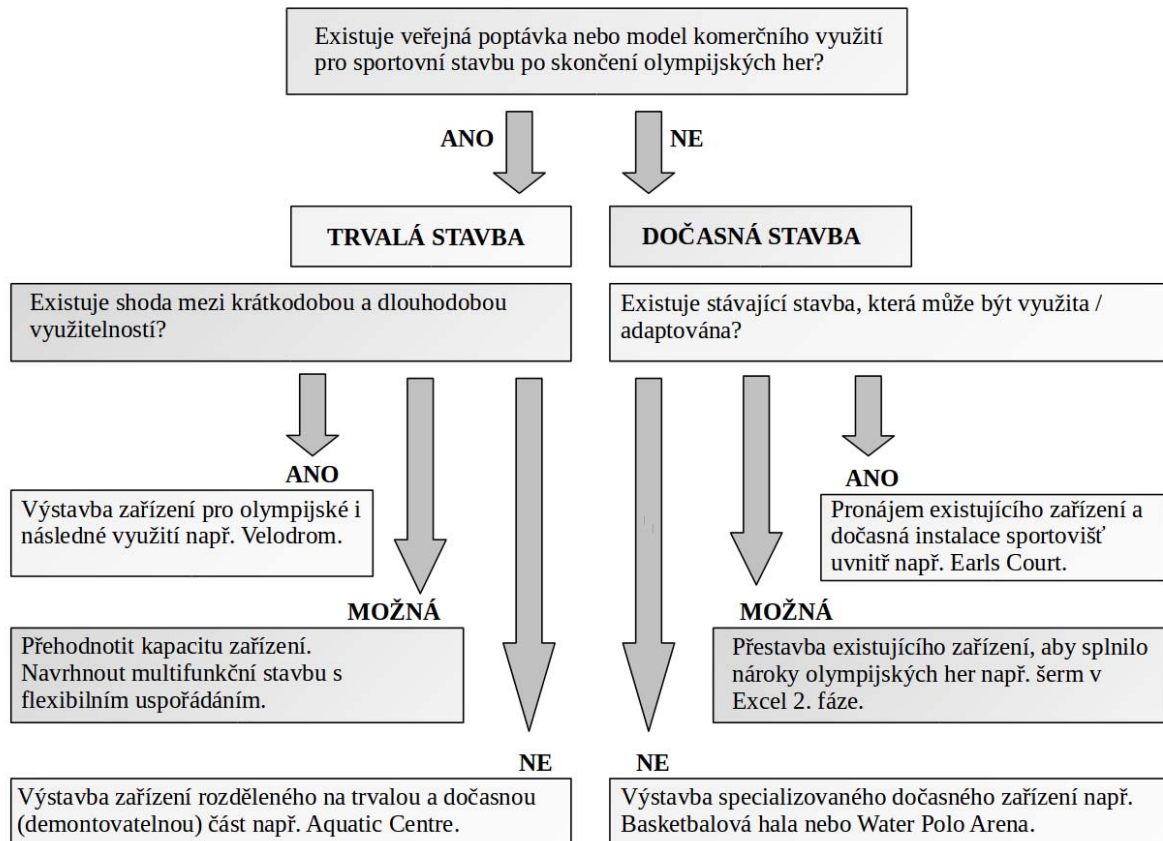
Londýn se zavázal, že produktem olympijských her nebudou žádná zařízení, která nejsou v souladu s dlouhodobým rozvojovým plánem, a pro které není dlouhodobé využití. Toto předsevzetí vzniklo ze zkušeností s předchozími olympiádami, protože téměř všechna města jen obtížně hledala a hledá využití pro velká olympijská sportoviště.

Dodání všech potřebných sportovišť měly na starosti dvě instituce LOCOG (London Organising Committee for the Olympic and Paralympic Games) a ODA (Olympic Delivery Authority). ODA měla zodpovědnost za dodání všech trvalých staveb a také dočasných sportovišť s komplikovanou konstrukcí. LOCOG zajišťoval pronájem existujících budov a zřízení lehkých diváckých tribun pro konstrukčně nenáročná dočasná sportoviště.

V okamžiku, kdy IOC oficiálně oznámil vítězství londýnské kandidatury, začaly obě organizace společně usilovně řešit, jaké jsou možnosti využití stávajících a výstavba nových sportovišť. Každé sportoviště muselo splňovat základní kritéria:

- 1) vyhovět mezinárodním standardům pro konání olympijských i paralympijských her
- 2) realizace musela být v rámci daného rozpočtu a časového harmonogramu
- 3) využitelnost a dlouhodobá udržitelnost i po skončení her
- 4) konstrukce sportovišť bude v dobrém poměru „výkon / cena“
- 5) sportoviště budou v souladu s celkovou filosofií kandidatury

Bylo rozhodnuto, že sportoviště, která budou mít plán pro využití po skončení her, budou realizována jako trvalá. Pokud není pro stavbu odůvodnění do budoucnosti, pak bude zvolen alternativní přístup ve formě pronajmutí či výstavby dočasného zařízení. Tento koncept byl pro úspěšné uspořádání her zcela zásadní, zvláště ve světle celosvětově zhoršujícího se ekonomického klimatu, finanční krize a následné recese.

Obrázek 118 Schéma rozhodovacího procesu pro výstavbu trvalých a dočasných sportovišť

Ve výsledku byla jednotlivá sportoviště realizována podle jednoho z následujících tří modelů:

1) výstavba nového sportoviště v souladu s dlouhodobým rozvojovým plánem a dočasným navýšením kapacit pro olympijské hry.

Hlavními zástupci této kategorie jsou Olympijský stadion a Centrum plaveckých sportů. V obou případech byla stavba primárně navržena pro budoucí využití, ale aby bylo dosaženo požadovaných kapacit, byly pro olympijské hry přidány dočasné tribuny. Stadion o celkové kapacitě 80 000 diváků se skládá ze spodní betonové části o kapacitě 25 000 diváků, která je uvažována jako trvalá, a lehké ocelové konstrukce o kapacitě 55.000 diváků s možností snadné demontáže. Plavecké centrum má pouze 2 500 trvalých míst pro diváky a v době konání her byly přidány dočasné boční tribuny o kapacitě 15 000 diváků. V případě hlavního

stadionu po skončení her došlo k paradoxní situaci, kdy o stadion oproti očekávání projevily zájem místní fotbalové kluby a došlo pouze k částečnému snížení počtu diváckých míst.

2) Využití existujících zařízení, která jsou vhodná pro pořádání sportovních akcí, formou dočasné úpravy či vestavby.

Do této kategorie spadají například výstaviště Earl's Court (volejbal), výstavní hala Excel (šerm) nebo Wembley Arena (badminton a gymnastika). LOCOG a ODA byly zodpovědní za nastavení přijatelných obchodních podmínek se stávajícími majiteli těchto zařízení. Díky využití již existujících staveb došlo k úspoře času, financí a snížení rizika spojeného s výstavbou nových sportovišť.

3) Stavba nových dočasných sportovišť s možností následné demontáže a opětovného použití, přemístění či recyklace.

Sem lze zařadit především basketbalovou halu a bazén pro vodní pólo v rámci olympijského parku a dále střelnici vytvořenou v areálu Royal Artillery Barracks ve Woolwichi. Basketbalová hala a bazén pro vodní pólo byly navrženy tak, aby je následně bylo možné rozebrat a jednotlivé části znovu použít na jiných stavbách, prodat, pronajmout nebo recyklovat. Oproti tomu střelnice byla projektována se záměrem, že bude následně přemístěna a využita pro hry Commonwealthu 2014 v Glasgow.

Pořadatelé přiznali, že při návrhu dočasných staveb se potýkali především s nezájmem o opětovné využití. Dalšími výzvami bylo splnění platných stavebních předpisů a konstrukční stability, která ve výsledku musí splňovat stejná kritéria u dočasné stavby jako u trvalé.

Typickým příkladem takové dočasné stavby je londýnská basketbalová aréna. Jedná se o unikátní stavbu s kapacitou 12 000 diváků a rozpony zastřešení dosahující 100 metrů, největší dočasnou stavbu postavenou v Británii. Aréna byla navržena

Obrázek 119 Londýnská basketbalová hala

tak, aby mohla hostit olympijský basketbal a házenou a také paralympijský basketbal a rugby pro vozíčkáře.

Vzhledem k rozměrům a složitosti provozu byly před zahájením výstavby posuzovány základní tři varianty:

- využití již existující haly
- výstavba nové trvalé haly mimo areál olympijského parku
- výstavba dočasné haly v olympijském parku

Ke konci roku 2009 bylo zřejmé, že se ODA nepodaří nalézt vhodné následné využití, které by odůvodňovalo výstavbu trvalé sportovní arény, která by současně splňovala všechny parametry pro konání olympijských her. Bylo tedy rozhodnuto, že jedinou možností je dočasná hala, která byla následně rozpracována v několika variantách. První návrhy uvažovaly s dřevěnou nosnou konstrukcí, ale postupně byl projekt upraven na tradičnější ocelovou příhradovou konstrukci.

Projektanti se museli vypořádat s náročným zadáním, které na jedné straně kladlo důraz na poměr cena / výkon stavby a na druhé straně měl projekt „definovat nový standard dočasných sportovních hal za využití inovativních řešení“. Pro umístění byl zvolen prominentní pozemek v centrální části olympijského parku v sousedství velodromu. Projekční tým Wilkinson Eyre Architects a inženýři KSS Design Group byl potvrzen v červnu 2008 a již v listopadu téhož roku byla podána dokumentace na územní rozhodnutí.

Za cenu 43 milionů GBP²⁰ byla postavena stavba úctyhodných rozměrů 115m dlouhá a 35 m vysoká. Původní záměr počítal s možností, že po olympijských hrách bude celá tato stavba rozebrána a postupně přemístěna do Rio de Janeiro, kde by mohla být znovu sestavena a využita pro basketbalový turnaj na hrách v roce 2016. Tento plán se však nezrealizoval kvůli pochybnostem brazilských pořadatelů o jeho proveditelnosti a finanční náročnosti.

²⁰ *Dailymail: london 2012 fiba*. London, 2012, **2012**(23 July 2012).

Přípravné práce začaly v říjnu 2009 a hlavní stavební fáze následovala na jaře 2010. Výstavba celé haly trvala 15 měsíců a byla dokončena v červnu 2011.

Obrázek 120 Membránová konstrukce obvodového pláště londýnské basketbalové haly

Konstrukce haly se skládá z několika na sobě nezávislých funkčních celků. Hlavní nosná konstrukce zastřešení a obvodového pláště je tvořena lehkými ocelovými příhradovými portály o pravoúhlé osnově. Druhotná ocelová konstrukce ve formě šikmo natočených oblouků o různých poloměrech napíná vnější obálku z PVC membrány. Podpůrné ocelové oblouky dávají fasádě zajímavý trojrozměrný vzhled, takže celková plocha 20 000 m² nepůsobí příliš mohutným dojmem. Samotná membrána je částečně průsvitná, ale lokálně obsahuje i neprůsvitné vrstvy, aby bylo možné regulovat množství vstupujícího světla. Nasvětlení hrací plochy je pak tvořeno výhradně umělými zdroji, aby bylo dosaženo parametrů pro televizní přenosy. Architekti rovněž úzce spolupracovali s designéry osvětlovacích systémů United Visual Artists, kteří navrhli nasvícení fasády pro noční podobu budovy během večerních zápasů. Uvnitř vnějšího obvodového pláště je postavená samostatná konstrukce lešení diváckých tribun. Pod tribunami jsou umístěny opět samostatné a nezávislé moduly diváckého zázemí.

V rámci koncepce trvalé udržitelnosti byla hala navržena tak, aby bylo možné recyklovat až 95% její hodnoty. Nosné ocelové konstrukce byly prováděny jako montované šroubované bez použití sváření pro jejich snadnou demontáž. Podobně montované byly i divácké tribuny, aby následně mohly být snadno rozebrány a rozprodány. PVC membrána byla instalována v pruzích, se kterými se dá snadno manipulovat a dokonce i podkladní betonová podlaha byla určena ke snadnému rozbití a recyklaci. Jediná část, která nemohla být součástí recyklace, byly neplastifikované PVC odpadní trubky, u kterých bylo riziko kontaminace.

Zadavatel zakázky ODA stanovil přísná kritéria na snížení množství použitého PVC jakožto materiálu obsahujícího škodlivé ftaláty. Jelikož se však jedná o materiál s výbornými vlastnostmi poměr cena / výkon a neomezenými architektonickými možnostmi, bylo nutné vyvinout speciální verzi bez škodlivých ftalátů. Jednalo se o světové prvenství, kdy tento materiál byl použitý na basketbalové hale, aréně pro vodní pólo, Royal Artillery Barracks a na centru vodních sportů (ODA, 2009).

D.7. Velodrom

Velodrom je jednou z trvalých staveb vybudovaných pro olympijské a paralympijské hry v Londýně 2012. Je situován v severní části olympijského parku ve Stratfordu. Po skončení her se z velodromu stala hlavní součást nově vzniklého Lee Valley Velo Parku, který zahrnuje i silniční okruh, trať pro horská kola a bmx dráhu. Právě slib, že dojde k obnovení a modernizaci původního Eastway Cycle Centre, byl jedním z hlavních bodů olympijské kandidatury.

Obrázek 121 Londýnský velodrom

Architektonická soutěž o návrh velodromu a navazujícího velo parku byla vypsaná v roce 2007. Sešlo se více než 100 návrhů, z nichž byla vybrána kancelář Hopkins jako hlavní architekt a tým doplnili inženýři a statici Expedition, zahradní architekti Grant Associates a zpracovatelé technologické části BDSP. Dále se na projektu podílel specialista na velodromy Ron Webb (Proceedings of ICE, 2011, str. 52).

Zadáním ODA bylo špičkové sportoviště s kapacitou 6.000 diváků, které bude po skončení her inspirovat i budoucí generace. Na naplnění těchto cílů dohlížel mimo jiné i čtyřnásobný olympijský medailista Chris Hoy, který zasedal v porotě architektonické soutěže a následně

se aktivně účastnil celého procesu výstavby. Jeho podněty, jakožto špičkového dráhaře, měly pomoci k vybudování podmínek pro pokoření světových rekordů. Chris Hoy například prosazoval divácké tribuny po celém obvodu závodní dráhy, aby závodníci mohli být rovnoměrně povzbuzováni diváky, anebo zdůrazňoval nutnost, aby toalety pro závodníky byly v těsné blízkosti dráhy. Tyto navenek nepodstatné detaily však v důsledku vedly k novým světovým rekordům britského mužského i ženského týmu na 4.000 respektive 3.000 metrů na domácích olympijských hrách a o 3 roky později zde další slavný britský cyklista Bradley Wiggins prolomil světový rekord v hodinovce.

Hlavními požadavky bylo:

- využití území částečně zasahující do nevyužívané West-Hamské skládky odpadu
- provoz 250 m dlouhé dřevěné dráhy v různých režimech od plné kapacity pro 6.000 diváků až po využití pro veřejnost a tréninky sportovních klubů s nulovou diváckou návštěvností
- snadná přeměna po skončení olympijských her do dlouhodobě udržitelného režimu
- využití stavebních technologií šetrných k životnímu prostředí
- nízká provozní spotřeba energie, minimálně o 15% lepší než současná norma
- hodnocení Breeam excelent
- napojení budovy na centrální zdroj tepla a elektřiny

Architektonický návrh

Koncept veloparku se snaží propojit všechny cyklistické disciplíny v rámci jednoho areálu, jehož je velodrom hlavní dominantou. Aby bylo možné propojit vnitřní cyklistickou dráhu s těmi venkovními, byla vytvořena divácká galerie po celém obvodu velodromu, z níž je možné pozorovat dění jak uvnitř, tak i venku. Galerie vznikla rozdělením divácké tribuny na spodní prstenec o kapacitě 3.000 diváků obepínající cyklistickou dráhu a vrchní část o stejné kapacitě. Galerie je po celém obvodu prosklená a lze volně procházet mezi vnitřní a venkovní částí.

Architektonická forma zde byla zvolena tak aby odpovídala funkci. Cyklistická dráha ze sibiřské borovice se tak promítá i do vnější nakloněné a dřevem obložené fasády. Cílem je, aby vnější výraz jednoznačně evokoval vnitřní funkci. Projekční tým rovněž úzce spolupracoval na efektivitě návrhu tak, aby byl obestavěn minimální nutný prostor a nedocházelo k nárůstu konstrukčních a provozních nákladů. Všechny konstrukce prošly procesem optimalizace kvůli úspoře materiálu a zkrácení času výstavby. Autoři svůj návrh přirovnávají k návrhu moderního závodního bicyklu, který je také vrcholem inženýrství a má podobné charakteristiky jako je lehkost, tuhost, design a výrobní náklady.

Nejvíce inovativní částí velodromu je zastřešení. Již v počátku projekčních prací byla varianta lanového zastřešení zamítnuta, protože v Británii se jedná o nepříliš známou a málo používanou technologii, která představovala riziko potenciálních problémů. Zastřešení bylo tedy vyprojektováno s pevným ocelovým nosným systémem. Zhotovitel stavby (ISG) se svým

Obrázek 122 Londýnský velodrom

dodavatelem střešního systému (Pfeifer) však poukazoval, že doba výroby a instalace pevného ocelového zastřešení bude o 5-6 měsíců delší než u lanového systému a hrozilo by tak zpoždění oproti původnímu termínu zprovoznění budovy.

Byla zpracována srovnávací studie alternativních způsobů zastřešení, jako jsou lepené dřevěné vazníky, ocelové tlačené oblouky, lanová síť nebo kombinace lan a dřevěných prvků. Z tohoto porovnání vyšla nejlépe právě lanová síť, jejíž relativně vyšší náklady na materiál, byly vyrovnány rychlostí výstavby, eliminací podpůrných lešení a doprovodných prací. Výstavba velodromu tak trvala 23 měsíců a byla dokončena 4 týdny před původně stanoveným termínem. Důležité také je, že změnou konstrukčního systému zastřešení se ušetřilo 45% „vestavěného“ oxidu uhličitého, což souvisí s redukcí objemu použité oceli z 1300 na 160 tun (Proceedings of ICE, 2011, str. 14).

Na rozdíl od většiny podobných staveb, je v případě londýnského velodromu, hlavní nosná konstrukce společná pro střechu i pro tribuny. Tím odpadá potřeba masivního vazného prstence po obvodu střechy a nedochází ke zdvojení konstrukce pro vynesení tribun. Tahové síly lanové sítě jsou přenášeny do šikmé ocelové konstrukce hlediště. Obvodový ztužující prstenec tak mohl být významně zmenšen a umístěn horizontálně. Tím vznikl prostor pro servisní lávku a odtokový žlab. Celá konstrukce je z vnější strany skryta za dřevěným obkladem, aby vznikla čistá a ostrá hrana podtrhující hlavní tvar budovy.

Samotný tvar střechy má podobu dvojitě zakřivené plochy, tvořené sítí lan o modulu 3,6 m v obou směrech. Byla použita ocelová lana o průměru 36mm sdružená vždy po dvou. Tím bylo docíleno efektivního poměru váhy 30kg / m². Na lanovou síť pak byly instalovány prefabrikované dřevěné panely umožňující adaptaci na případné toleranční odchylky a pružnou povahu lanové konstrukce. S ohledem na komplexnost konstrukce byl zkonstruován parametrický počítačový model celé budovy, na kterém se prováděly analýzy, a tím byla umožněna optimalizace jednotlivých prvků. Rovněž bylo nutné provést zkoušky ve větrném tunelu, aby se předešlo nepředvídanému chování střechy způsobenému poryvy větru.

Zajímavostí je také, že vytyčené území bylo během druhé světové války vážně zasaženo bombardováním. Stavební práce tak musely plochu vyčistit nejen od kontaminace a odpadů, ale i od případné nevybuchlé munice. Každý z celkem 1.000 pilotových vrtů musel být kvůli tomu zkontrolován.

Trvalá udržitelnost

Cílem projektu londýnského velodromu bylo zvolit takové stavební materiály, které budou mít co nejmenší dopad na životní prostředí a společnost. Na první pohled je zřejmé velké množství dřeva použitého na obložení fasády – celkem 5 000 m² cedrového dřeva²¹.

²¹ Zerav obrovský (*Thuja plicata* nebo *Thuja gigantea*), známý i jako zerav řasnatý nebo túje obrovská je vždyzelený jehličnatý strom z rodu zerav, jenž se vyskytuje na západě Severní Ameriky. Přestože je v angličtině obvykle nazýván cedrem, nepatří do rodu cedrů. Hladké, červenohnědé dřevo zeravu obrovského má tenkou a plochou kůru s malým počtem vad. Dřevo je ceněno pro svůj unikátní vzhled, vůni a velkou odolnost vůči hnilobě, takže je dobrým dřevem pro venkovní tyče, obložení domů nebo šindele.

Jedná se o přírodní materiál z kontrolovaných zdrojů, těžený šetrným a trvale udržitelným způsobem pod dohledem britského úřadu FSC (Forest Stewardship Council).

Lehká lanová konstrukce představovala 45% úspory na množství energie použité na výrobu stavebních materiálů oproti tradiční ocelové příhradové konstrukci. Další kroky ke zmírnění dopadu na životní prostředí zahrnují 29% podílu recyklovaných materiálů a vodou ředitelné barvy bez škodlivých chemikálií. Podobně jako u ostatních olympijských staveb, byla i u

Obrázek 123 Interiér velodromu

velodromu snížena spotřeba pitné vody o 40%. Toho bylo dosaženo použitím úsporných zařizovacích předmětů a také retencí dešťových vod, které slouží pro splachování toalet a závlahu zeleně.

Pro ideální sportovní výkony cyklisté potřebují klidný vzduch a vyšší teploty (26-28°C). Na druhé straně pro diváky na tribunách to už může být nekomfortní teplota a je tedy nutné docílit snížení teploty v hledišti. Požadavky na vnitřní prostředí velodromu dále specifikují vysokou intenzitu osvětlení pro vrcholné sportovní události. Výkonné světelné zdroje jsou však energeticky náročné a generují velké množství odpadního tepla. Návrh vzduchotechniky, topení a chlazení se primárně soustředil na režim provozu po skončení olympijských her. Nízko nákladový provoz je důležitým aspektem dlouhodobé udržitelnosti podobných staveb. Toho je možné docílit využitím pasivní ventilace. V zimě je aréna vyhřívána systémem podlahového topení kombinovaným s mechanickým větráním a rekuperací. Tím jsou dosaženy teploty 18°C pro běžné využití a 24-26°C pro profesionální trénink. Kdykoliv to podmínky umožňují, běží budova na přirozené větrání díky sérii otvorů ve spodní a horní části fasády. Podle výpočtového modelu by při přirozeném větrání neměla vnitřní teplota v létě přesáhnout venkovní teplotu o více než 3°C, což je při místním klimatu vyhovující hodnota. Osvětlení interiéru je řešeno kombinací oken a střešních světlíků, čímž je

dosaženo požadovaných 300 luxů pro běžný provoz. Výkonné světelné zdroje se spouštějí pouze v režimu sportovní události.

Zhodnocení

Výsledné stavební náklady na výstavbu velodromu a následnou proměnu areálu Veloparku odpovídaly původnímu rozpočtu 102 milionů GBP (Proceedings of ICE, 2011, str. 57). Stavba byla dokončena v lednu 2011, tedy 7 týdnů před plánovaným termínem a 18 měsíců před začátkem olympijských her. Po skončení her proběhla úprava areálu do výsledné podoby Lee

Obrázek 124 Interiér velodromu

Valley Veloparku, který byl pro veřejnost otevřen v březnu 2014. Jeho součástí je kromě samotného velodromu i jedno mílový silniční okruh s umělým osvětlením, pěti mílová trať pro horská kola a dráha pro bmx. Pro správu a údržbu areálu byla zřízena samostatná instituce se zajištěným financováním pro následujících 25 let. Velodrom byl vyhlášen nejlepší olympijskou stavbou v Londýně 2012 a obdržel mnoho ocenění, mimo jiné i prestižní Sterlingovu cenu, kterou uděluje britský institut RIBA (Royal Institute of British Architects).

D.8. Arcelor Mittal Orbit

Arcelor Mittal Orbit je 144,5m vysoká vyhlídková věž, která je současně největší uměleckou plastikou v Británii. Jejím účelem bylo obohacení londýnského olympijského parku o atraktivní stavbu, která se stane symbolem Londýna 2012. Poloha mezi olympijským stadionem a centrem vodních sportů umožňuje návštěvníkům výhled na celý olympijský park.

Autorem návrhu je držitel Turnerovi ceny umělec Anish Kapoor ve spolupráci s Cecilem Balmondem, inženýrem Arupu. Projekt vznikl na podnět starosty Londýna Borise Johnsona a olympijského ministra Tessy Jowella, kteří v roce 2008 rozhodli, že olympijský park potřebuje stavbu, která přitáhne více pozornosti. Následně byla vypsána soutěž na Olympijskou věž o minimální výšce 100m, v níž devíti členná porota jednomyslně zvolila Kapoorův návrh.

Obrázek 125 Vyhlídková věž Arcelor Mittal Orbit

Financování stavby s odhadovaným rozpočtem 19,1 mil. GBP bylo zajištěno ze dvou zdrojů. Hlavní podíl 16 mil. GBP zafinancoval nejbohatší muž Británie, magnát ocelářského průmyslu Lakshmi Mittal, předseda společnosti Arcelor Mittal. Zbýlých 3,1 mil GBP pak přispělo město Londýn. Název věže je tedy kombinací názvu hlavního sponzora a slova Orbit, které bylo pracovním názvem autora. Výsledné náklady dosáhly 22,7 mil. GBP.

Podle autorů se jedná o radikální pokrok na poli architektury, kdy na jedné stavbě dochází k provázání sochařského díla s pokrokovým konstrukčním řešením. Návrh byl přijat s rozporuplnými ohlasy. Kritici poukazovali na zbytečnost a problematickou využitelnost podobné stavby.

Po skončení olympijských her byl Orbit uzavřen kvůli přestavbě okolního veřejného prostoru. V rámci plánu na dlouhodobé využití olympijského dědictví byla do projektu implementována světově nejvyšší a nejdelší skluzavka – tobogán s průhlednými částmi, který má přilákat větší množství návštěvníků a nabídnout jim nejen adrenalinovou zábavu, ale jiný pohled na stavbu a její okolí.

Anish Kapoor prohlásil o svém návrhu, že se nechal inspirovat mýtickou Babylonskou věží snažící se překonat nemožné a výsledná forma osciluje mezi Eiffelovou a Tatlinovou věží. (ArcelorMittal Orbit brochure, page 11). Cecile Balmonde je autorem názvu Orbit, pod kterým si představuje pohyb elektronů okolo jádra atomu. Stavba se tak jeví jako by byla stále v pohybu, nesymetrická a nestabilní.

Organická nosná konstrukce představovala velké množství statických a dynamických analýz, které zpracovala projekční kancelář. Ve výsledku statické výpočty představovaly dvě třetiny rozpočtu na projekční práce. Ocelová nosná konstrukce se skládá ze dvou hlavních částí:

- středového sloupce, přibližně vertikální části, ve které jsou umístěné výtahy a schodiště
- červené spirály, otevřené příhradové konstrukce obtáčeující středový sloupec

Středový sloupec je založen na přibližně kruhovém půdorysu o průměru 37 m. Směrem vzhůru se zužuje na 5 m ve střední a části a opět se rozšiřuje na 10 m pod vrcholovou vyhlídkovou plošinou. Statická stabilita je zajištěna vizuálně atraktivní přiznanou podpůrnou konstrukcí. Celá věž je postavena z 2 000 t oceli produkované Arcelor Mittalem, z toho přibližně 60% pochází z recyklovaných zdrojů.

Orbit představující novou umělecko-architektonickou dominantu Londýna byl v médiích porovnáván s 'konkurenčními' díly v Paříži a v New Yorku. Orbit se svými 114,5 m je vyšší než socha svobody (93 m socha včetně podstavce), ale výrazně nižší než Eiffelova věž (324m). Přestože to jistě nebylo původním úmyslem autorů, tak i zde lze spatřit soupeření mezi světovými velmocemi.

Po svém představení se Orbit shledal se smíšenými ohlasy.

Jay Merrick z deníku Independent poukazuje na neuchopitelnou a jakoby nedokončenou formu věže, která se vymyká dosavadní britské tvorbě.²²

Jonathan Glancey z Guardianu popsal Orbit za 'Olympijskou ambici' a 'směs úchvatného umění a špičkového inženýrství'. Současně jej označil vedle centra vodních sportů za skrytý trumf olympijské architektury, protože na zbylé části olympijského parku neshledává nic zajímavého.²³

Většina ohlasů však byla spíše negativní. Kritici shodně zpochybňují dlouhodobou využitelnost Orbitu jako turistické atrakce, která by byla schopná pokrýt náklady na vlastní provoz. Tomu napovídají i první zveřejněné výsledky hospodaření, podle kterých skončil rok 2015 ve ztrátě 520 tis. GBP, protože na místo odhadovaných 350 000 návštěvníků jich Orbit navštívilo pouze 150 000.²⁴

Kromě ekonomické stránky byl kritizován i samotný ideový kontext. Orbit byl přirovnáván k monumentům diktátorských režimů, jako jsou Mussoliniho památník Vittoria Emanuella II. v Římě, Archa Neutrality v Turkmenistánu nebo nerealizovaná věž třetí internacionály. Richard Morrison z The Times považuje Orbit za stavbu monumentálního pomníku starosty Londýna Borise Johnsona nebo případně za obří reklamu ocelářského magnáta.²⁵

Obrázek 126 Arcelor Mittal Orbit

²² MERRICK, Jay. "120m high and very, very red: the best seat at the Olympic Games. *The Independent*. 2010, **2010**(20 May),

²³ GLANCEY, Jonathan. First among Olympian obelisks. *The Guardian*. 2010, **2010**(20 May),

²⁴ Olympic Park's Orbit tower costing taxpayer £10,000 a week. *The Guardian*. 2015, **2015**(20 October),

²⁵ DYCKOFF, Tom. Just what London needs, a giant squiggle. *The Times*. 2010, **2010**(23 April),

Podle Rowana Moora je otázkou, zda je tato stavba schopná přitáhnout pozornost a urychlit proces regenerace Stratfordu po skončení olympijských her. Za podobný úspěšný příklad považuje Guggenheimovo museum v Bilbao. Na druhé straně Moore nepovažuje za dlouhodobě udržitelné stavět atraktivní monument pokaždé, když určitá oblast prochází urbanistickou regenerací.²⁶

Orbit také plně nezapadl do londýnské koncepce trvalé udržitelnosti olympijských her. Kromě sporného praktického přínosu vyhlídkové věže a její dlouhodobé využitelnosti rovněž nepřispěl ke snížení uhlíkové stopy. Celkově bylo na konstrukci spotřebováno 2 000 t oceli, a přestože 60% použité oceli pocházelo z recyklovaných zdrojů, jedná se o materiál, který by mohl být využit jiným způsobem. Pro srovnání, konstrukce olympijského stadionu obsahuje 10 000 t oceli. Pokud by se tedy Orbit nerealizoval, mohlo by dojít k významné úspoře 20% oceli na olympijském stadionu. Vzhledem k tomu, že stavby jako olympijský stadion či velodrom byly navrženy s maximální efektivitou na hranici současných inženýrských možností, pro další snížení ekonomických nákladů a zátěže životního prostředí je nutné přezkoumat společenskou potřebu staveb jako je londýnský Orbit.

²⁶ MOORE, Rowan. "Is the Orbit anything more than a folly on an Olympic scale? *The Guardian*. 2010, 2010(23 April), 2.

E. Rio de Janeiro 2016

Cesta k olympijským hrám

Jako u každých moderních olympijských her, je i v případě Rio de Janeira poměrně složité určit přesný moment, kdy nadšení běžných obyvatel a zájem vládních institucí o podání olympijské kandidatury přerostlo v konsolidovaný a koordinovaný přístup vedoucí k získání XXXI. Olympiády v roce 2016. Bližší pohled na historii oficiálních kandidatur při MOV ukazuje, že latinská Amerika usiluje o pořadatelství již od roku 1914, kdy Havana kandidovala na hry v roce 1920. Následně Buenos Aires kandidovalo hned čtyřikrát na hry v letech 1936, 1956, 1968 a 2004, ve všech případech neúspěšně. Jediným městem latinské Ameriky, které

Obrázek 127 Logo Rio de Janeiro 2016

pořádalo olympijské hry, bylo Mexico City v roce 1968. Rio de Janeiro je tak teprve druhou zemí latinské Ameriky a první zemí jižní Ameriky, která svou kandidaturu dotáhla do vítězného konce.

Rio je známé svým každoročním městským karnevalem, který je největší na světě, ovšem na poli špičkových sportovních soutěží jsou brazilské zkušenosti skromnější. Během 20. století se zde konaly pouze dvě sportovní události světového významu. V roce 1950 se v Brazílii konalo FIFA mistrovství světa ve fotbale. Zápasy byly rozděleny mezi 6 měst s tím, že finále se hrálo v Riu na stadionu Maracanã (Estádio de Maracanã), tehdy s kapacitou 200 000 diváků. Druhou významnou událostí bylo konání Pan-amerických her v roce 1963 v Sao Paulu.

Město Brasília sestavilo kandidaturu pro hry na přelomu tisíciletí, ale na základě negativního posouzení od komise mezinárodního olympijského výboru svou kandidaturu sami pořadatelé stáhli ještě před oficiálním hlasováním v roce 1993.

Samotné Rio de Janeiro se poprvé ucházelo o hry v roce 2004 s návrhem olympijského parku ve čtvrti Barra da Tijuaca. Přestože Rio s tímto návrhem nepostoupilo do druhého kola výběrového řízení, základní myšlenka zůstala a byla následně dopracována pro hry 2016. K první neúspěšné kandidatuře se vyjádřil generální sekretář brazilského olympijského výboru Carlos Roberto Osorio následovně: „Když jsme se poprvé pokusili získat olympijské hry v roce 2004, měli jsme jen velice jednoduchý projekt bez hlubšího porozumění olympijského světa a všech nároků na pořádání olympijských her.“ (Gold, 2011, str. 392). Naproti tomu zdůraznil význam tohoto neúspěšného pokusu, který ukázal potřebu širšího propojení sportovního a veřejného sektoru. Olympijské hry podle něj budou vyžadovat významnou podporu veřejného sektoru při výstavbě potřebné infrastruktury a poskytování spojených služeb. Rovněž upozornil na potřebu získat více zkušeností s pořádáním významných světových akcí.

V roce 2002 bylo významným stimulem tohoto procesu, získání Pan amerických her pro rok 2007²⁷. S touto událostí byly spojeny investice ve výši 1,9 miliardy dolarů, které šly do výstavby sportovních zařízení, zlepšení dopravní infrastruktury a posílení komunikačních médií. Pan americké hry představovaly zatěžkávací zkoušku, která proběhla úspěšně a dala světu jasný signál, že Brazílie je schopná pořídit prestižní sportovní události- financování bylo zajištěno především z veřejného rozpočtu na národní i regionální úrovni; stavby byly dokončeny včas a velký důraz byl kladen na zajištění bezpečnosti. Právě vysoká kriminalita je brazilské metropoli často vytýkána. Pořádání Pan amerických her také položilo základ novým sportovním zařízením. Byl postaven nový atletický stadion João Havelange (Engenhão) s kapacitou 45000 diváků, nové plavecké centrum Maria Lenk Aquatic Park, nový velodrom Barra a proběhla rekonstrukce známého stadionu Maracanã se sníženou kapacitou na 90 000 diváků. Ubytování atletů bylo postaveno ve čtvrti Barra da Tijuca na ploše 37 hektarů a skládalo se ze 17 deseti patrových budov o celkové kapacitě 1480 apartmánů (Goulart, 2007, str. 18).

²⁷ Pan-Americké hry jsou někdy považovány za druhou největší světovou sportovní událost především pro šíři sportovních soutěží v porovnání s fotbalovým mistrovstvím světa.

Pan americké hry dopadly pro Rio úspěšně a i po finanční stránce a představovaly významný impuls pro místní ekonomiku. Pořadatelé se tak ujistili, že jsou vhodné předpoklady pro získání i té nejprestižnější sportovní události a Rio podalo kandidaturu na olympijské hry 2012. Technická komise MOV (Candidature Acceptance Working Group) však Rio de Janeiro společně s Lipskem, Istanbulem a Havanou vyřadila již v prvním kole. Pořadatelé vzali neúspěch jako příležitost získat více zkušeností a vylepšit svůj kandidátský návrh.

V roce 2007 se brazilské národní fotbalové asociaci (Cofederação Brasileira de Futebol) podařilo získat právo hostovat FIFA mistrovství světa ve fotbale v roce 2014. Rio de Janeiro bylo jedním z pořadatelských měst a měl se zde hrát finálový zápas. V této souvislosti brazilská vláda podpořila investice do turismu a infrastruktury. Mnoho dlouhodobých projektů dopravní infrastruktury (výstavba silnic, prodloužení

Obrázek 128 Pohled na Rio de Janeiro

metra apod.) muselo být urychleno, aby byly dokončené pro rok 2014. Nejvýznamnějším z těchto projektů byla výstavba první vysoko rychlostní železniční trati v latinské Americe. Úsek dlouhý 518km spojoval Rio de Janeiro a São Paulo a jeho výstavba stála 9 miliard dolarů. Cesta mezi oběma městy se tak zkrátila na méně než 90 minut (Zoltan, 2010). Z důvodu komplikovaných výběrových řízení však byla trať otevřena až v roce 2015.

Následně Rio de Janeiro podalo v roce 2008 kandidaturu na olympijské v roce 2016, tedy pro rok, o který se ucházela také Praha pod vedením tehdejšího primátora Pavla Béma. V prvním kole volby technická komise MOV ohodnotila žadatelská města následujícím skóre: Tokio (8,3), Madrid (8,1), Chicago (7,0), Doha (6,9), Rio de Janeiro (6,4), Praha (5,3) a Baku (4,3). Hranice považovaná za minimum pro uspořádání úspěšných her byla stanovena

na úrovni 6,0 (Anon, 2009). Města pod touto hranicí byla vyřazena automaticky, ze zbylých účastníků komise vybrala čtyři finalisty. Rozhodnutí nechat postoupit Rio de Janeiro na úkor Baku s lepším technickým ohodnocením bylo považováno za kontroverzní. Rio de Janeiro tak do druhého kola postoupilo spíše jako outsider.

Tabulka 3: Volba pořadatele olympijských her v roce 2016

	Rio de Janeiro	Madrid	Tokio	Chicago
1. kolo	26	28	22	18
2. kolo	46	29	20	-
3. kolo	66	32	-	-

Zdroj: Gold, 2011, str. 401

Dle MOV byly všechny podané kandidatury vyrovnané a na vysoké úrovni, což je pravděpodobně dáno profesionalizací v této oblasti, kdy odborníci a specializované poradenské firmy v oboru plánování velkých sportovních akcí předvídají trendy a vycházejí vstříc požadavkům mezinárodního olympijského výboru. Všichni kandidáti ve své rétorice hojně používali termíny jako ekonomická udržitelnost, životní prostředí a sociální dopad. S výjimkou Tokia měli všichni finalisté svůj slogan vyjadřující postoj k životnímu prostředí- Rio de Janeiro: „Green Games for a Blue Planet“, Chicago: „Blue-Green Games“ a Madrid: „Happy Green Games“ (GCE, 2009). I v ostatních tématech si byly kandidatury podobné, všechny chtěly posílit kulturu sportu, multikulturalismus a regeneraci města. Rio de Janeiro však ostatní převyšovalo v plánovaném rozpočtu²⁸, ze kterého 5,5 miliardy dolarů bylo určeno na rozvoj dopravní infrastruktury (letišť, dálnice a železnice), 1,2 miliardy na

²⁸ Rozpočet jednotlivých kandidátských měst v miliardách dolarů: Rio de Janeiro (13,92), Chicago (4,83), Madrid (6,11), Tokio (5,95). (Gold, 2011, str. 398)

programy na ochranu životního prostředí a 770 milionů na výstavbu elektrárenských zařízení. Tyto projekty byly plánované i bez pořádání olympijských her, ale byly časově přizpůsobeny harmonogramu kandidatury.

Hlavní volba proběhla 2. října 2009 v Kodani. Ačkoliv Rio de Janeiro nebylo favoritem, již ve druhém kole převzalo většinu hlasů po vyřazeném Chicagu a ve třetím kole po Tokiu. Zatímco Madrid měl podporu pouze v rámci Evropy, Rio de Janeiro se stalo všeobecně přijatelným kandidátem pro ostatní země.

Hlavní sportoviště

Olympijské hry v Rio de Janeiru se budou odehrávat na 18 existujících sportovištích (z nichž 8 vyžaduje částečnou přestavbu), 9 nových sportovištích postavených k příležitosti olympijských her a na 7 dočasných sportovištích, která budou po skončení her odstraněna.²⁹

Geograficky jsou sportoviště soustředěna ve čtyřech lokalitách- Barra, Copacabana, Deodoro a Maracaná. Největší koncentrace sportovišť je v rámci olympijského parku v lokalitě Barra. Olympijský fotbalový turnaj se navíc bude odehrávat na dalších stadionech mimo Rio de Janeiro a to v Sao Paulu, Brazílii, Manuasu, Salvadoru a Belo Horizonte.

Hlavním olympijským stadionem pro zahajovací a závěrečný ceremoniál a fotbalové zápasy bude Estadio Maracaná s kapacitou 74 738 diváků. To je poprvé od roku 1900, kdy budou slavnostní ceremoniály odehrávat na jiném než atletickém stadionu.

Nově se na olympijských hrách bude soutěžit v ragby a golfu. Pro nově zařazené ragby organizační výbor ROCOG (Rio de Janeiro Organizing Comitee for the Olympic Games) zvolil existující stadion São Januário, který byl následně schválen mezinárodní ragbiovou organizací IRB jako vyhovující. Pro golfový turnaj muselo být v souladu s požadavky Mezinárodní golfové federace IGF vybudováno zcela nové golfové hřiště.

²⁹ Report of the 2016 IOC Evaluation Comission. *Games of XXII Olympiad* [online]. 2016, 98 [cit. 2016-05-31]. Dostupné z: http://www.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_1469.pdf

Vedle výstavby samotné sportovní infrastruktury probíhá také významná přestavba historického centra města- projekt s názvem Porto Maravilha zahrnuje plochu 500 hektarů. Jeho cílem je přestavba přístavní čtvrti, která má zvýšit turistickou atraktivitu a představit Rio jako moderní světovou metropoli. V rámci tohoto projektu má být vybudováno 700 km veřejných sítí vodovodu, odpadních stok, elektrických rozvodů, plynovodu a komunikačních sítí; 4 km tunelů; 70 km silnic; 65 km chodníků; 17 km cyklostezek; 3 nové čističky odpadních vod a bude vysazeno na 15000 nových stromů. Dále bude postavena nová tramvajová trasa mezi letištěm Santose Dumonta a čtvrtí Rodovária Novo Rio.^{30 31}

Stadion Maracaná

Stadion s oficiálním názvem Estádio Jornalista Mário Filho je součástí sportovního komplexu, který rovněž zahrnuje arénu Maracanãzinho (v překladu „Malé Maracaná). Byl otevřen v roce 1950, při příležitosti kdy Brazílie pořádala světový fotbalový šampionát. Na tehdejší finálový

Obrázek 129 Olympijský stadion Maracaná v Rio de Janeiro

zápas přišlo 199 854 diváků, což je dosud nepřekonaný rekord. Po přestavbě v letech 2010-2013 byla kapacita snížena na 74 tisíc (největší stadion v Brazílii a druhý největší Jižní Americe).

Když byl Brazílii přidělen FIFA světový fotbalový šampionát v roce 1950, vláda představila svůj záměr vybudovat nový hlavní stadion. Projekt měl politické odpůrce, ale jeho zastánci starosta Mendes de Moraes a novinář Mário Filho záměr přesto prosadili. V roce 1947 město vypsaló architektonickou soutěž, kterou vyhrálo sdružení sedmi brazilských

³⁰ Porto Maravilha Rio de Janeiro City Hall. 2012, **2012**(10 August 2012).

³¹ Rio tram starts test running. *Railway Gazette*. 2016, **2016**(01 January 2016), 02.

architektů³². Základní kámen byl položen v srpnu 1948, takže na samotnou výstavbu zbylo pouze 20 měsíců. Pro zahájení světového šampionátu byl stadion uveden do provozu, ale zcela dokončen byl až v roce 1965.

Od svého uvedení do provozu slouží stadion téměř výhradně pro fotbal. Stadion je vlastněný státem a je tedy klubově „neutrální“, přesto jej pravidelně využívají čtyři místní týmy - Rio-Vasco, Botafogo, Flamengo and Fluminense. Dále se zde pořádají národní turnaje a poháry (Copa do Brasil, Campeonato Carioca).

V červenci roku 1992 došlo na stadionu k tragédii kvůli zřícení části horní tribuny, při níž zemřeli tři lidé, a 50 jich bylo zraněno.³³

Následně byla kapacita stadionu významně snížena, byla odstraněna místa ke stání a tribuny byly upraveny pouze pro sezení. V roce 1998 byl stadion prohlášen za kulturní památku, čímž mělo být zabráněno případné demolici.

Při příležitosti 50. výročí v roce 2000 byl stadion uzavřen, aby mohla proběhnout celková renovace, při níž byla kapacita opět navýšena na 103 000 míst, ale již o šest let později byla zase snížena na 87 000.

Zatím poslední přestavba proběhla v roce 2010 za účelem připravit stadion na fotbalový šampionát 2014 a olympijské hry v roce 2016. Původní dvoustupňová tribuna byla odstraněna a nahrazena moderním jednodílným profilem. Odstraněno bylo také původní betonové zastřešení. Nová střecha je tvořena taženou membránou ze skelných vláken potaženou polytetrafluoroethylenem. Na rozdíl od původního zastřešení, které krylo pouze část vrchního prstence a vstupní brány, nyní je zakryto 95% celé divácké tribuny.

³² Michael Feldman, Waldir Ramos, Raphael Galvão, Oscar Valdetaro, Orlando Azevedo, Pedro Paulo Bernardes Bastos, and Antônio Dias Carneiro.

³³ *Sports Disasters*. 2007, **2007**(23 March 2007).

Obrázek 130 Interiér zrekonstruovaného stadionu Maracanã

Nově instalované sedačky mají modrou, žlutou a bílou barvu, takže společně se zeleným trávníkem představují národní barvy brazilské vlajky.

Při letních olympijských hrách v roce 2016 bude stadion Maracanã hlavním olympijským stadionem, kde se bude konat slavnostní zahajovací a závěrečný ceremoniál. Jelikož se jedná o čistě fotbalový stadion, kde jsou tribuny dotaženy až k hrací ploše, budou se atletické soutěže

konat na jiném, menším stadionu. To je neobvyklá avšak velmi progresivní koncepce. Brazílie je fotbalovou velmocí, kde je většina stadionů konstruovaná pro maximální kontakt fanoušků a hráčů. Atletická dráha vložená mezi tribuny a trávník by tento kontakt přerušila. Atletika zde naopak není tak populární, aby opětovně zaplnila hlavní stadion i po skončení olympijských her. Hlavní stadion, který by obsahoval jak fotbalové hřiště, tak atletickou dráhu, by ve výsledku nevyhovoval ani jedné disciplíně. Možností by byla jednorázová přestavba stadionu po skončení olympijských her, podobně jako tomu bylo v Londýně. Pořadatelé však navrhli řešení, které eliminuje potřebu nákladné přestavby tím, že rovnou zvolili stadiony, které svými dimenzemi odpovídají cílovým kapacitám pro jednotlivé sporty.

Společenské otazníky

Od přidělení práva hostovat olympijské hry je na Rio de Janeiro soustředěna pozornost zejména v otázce bezpečnosti. Hrozbou jsou nejen teroristické útoky, ale v zvláště v případě Ria i vysoká míra „běžné“ kriminality. Rio de Janeiro je považováno za významnou křižovatku transportu drog produkovaných v jižní Americe a nezdá se, že zde dochází k potyčkám mezi drogovými gangy a policií nebo mezi gangy navzájem. Zvláště místní chudinské čtvrti – favely středisky vysoké kriminality, krádeží, násilí a vražd. Vedení města

se snaží situaci zvládnout pomocí zvláštních policejních složek a průběžné urbanistické regenerace chudinských čtvrtí, jedná se však o dlouhodobý společenský problém. Na počátku roku vydala oblastní instituce pro veřejnou bezpečnost statistiku, podle níž došlo k rekordnímu snížení počtu vražd za posledních 21 let – v přepočtu cca 25 vražd na 100 000 obyvatel.^{34.35}

Na znečištění pláží a zálivu upozorňují nejen ekologická hnutí, ale i samotní sportovci, kteří se mají účastnit zde pořádaných disciplín (triatlon, jachting, dálkové plavání). Podle nich vláda k problému vypouštění odpadních vod do zálivu nepřistupuje dostatečně aktivně.

Dalším z problémů, kterým musí brazilští pořadatelé čelit, je politická a společenská nestabilita. Již v před pořádáním světového šampionátu ve fotbale probíhaly demonstrace proti jeho konání. Argumentem odpůrců byla potřeba investic do školství, zdravotnictví a infrastruktury na místo fotbalových stadionů. Po úspěšném pořadatelsví tato vlna kritiky poněkud opadla, protože i mezi původními odpůrci zavládlo fotbalové nadšení a pocit národní hrdosti.

Ve stejném roce 2014 se na veřejnost dostala rozsáhlá korupční aféra „Car Wash“ okolo úplatků a manipulací ve státě kontrolované olejářské firmě Petrobras, která vyvolala další vlnu protestů proti vládě. K tomu se přidala i rozsáhlá ekonomická recese a olympijské hry se ocitly v ohrožení. Olympijský výbor situaci úzce sledoval, ale nakonec nebyl nucen sáhnout ke krizovým opatřením.

³⁴ Pro srovnání v ČR bylo v roce 2014 zaznamenáno 160 vražd. V přepočtu tedy cca 0,16 vraždy na 100tis. obyvatel. Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_vrazdy

³⁵ KNOTT a TRACEY. Rio de Janeiro Homicides Reach 21-Year Low. *InSight Crime*. 2012, **2012**(29 June 2012), 5.

F. Technické, ekonomické a společenské vlivy

Olympijské hry se během své více než stoleté historie vyvinuly v událost, která je každé čtyři roky středem celosvětové pozornosti. Existuje mnoho důvodů, proč jednotlivá města chtějí kandidovat na pořadatelství olympiády. Hry jsou především největší a nejprestižnější multi-sportovní akcí na světě, kromě toho ale nabízejí příležitosti pro průmysl a politiku, aby se daly do pohybu dlouhodobé cíle na rozvoj infrastruktury, dopravy, bydlení, sportovní vybavenosti a jiných oblastí. K pořadatelství se navíc vážou i různá ekologická, ekonomická, sociální, kulturní a politická témata, což z olympijských her dělá komplexní projekt. I když většina z těchto oblastí sleduje primárně jiné cíle, jsou vždy úzce spjaté s ekonomickou stránkou. Například zlepšení dostupnosti sportovišť má za druhotný následek zdravější populaci a tím i nižší výdaje na zdravotnictví. Výstavba s cílem trvalé udržitelnosti představuje možnost prezentace nových technologií, které pak přitahují pozornost průmyslu a investic. Kulturní stránka her nemalou mírou přispívá ke zvýšení zájmu o hostitelské město jako turistickou destinaci.

Pokud vezmeme v potaz gigantické měřítko olympijských her a množství peněz spojené s pořadatelstvím, dá se odvodit, že pouze velká světová města si mohou dovolit podat kandidaturu. Menší města jsou limitována svým rozpočtem a výší investic, které by bylo nutné uskutečnit, aby bylo dosaženo požadovaných kapacit. Nedostatek veřejných financí navíc neumožňuje spustit proces urbanistické přeměny města. Současné trendy využívají pořadatelství velkých akcí, jako jsou světové výstavy, mistrovství světa nebo olympijské hry k tomu, aby přitáhly do města návštěvníky a investory. Tato „festivalová“ politika s sebou ale přináší riziko, kdy krátkodobé cíle vedou k dlouhodobě nevhodnému směru rozvoje města.

Ve vztahu k finanční stránce musí olympijské hnutí čelit následkům přílišné komercializace sportu, které může vést k oslabení původních olympijských ideálů. Odpůrci také často vyzdvihují nebezpečí velkého zadlužení a nespravedlivého dělení veřejných financí. Všechny tyto faktory staví olympijské hry a podobné velké, nejen sportovní události do poněkud kontroverzní pozice.

F.1. Časový vývoj způsobu financování olympijských her

1896-1968

První období rozvoje olympijských her je charakterizováno především nedostatkem finančních zdrojů jednotlivých pořadatelských výborů. Byly vyzkoušeny různé modely financování, z nichž některé se neosvědčily, ale jiné jsou používány až dodnes. V tomto období nebyla věnována pozornost ekonomickým dopadům pořadatelství her. Ty byly obvykle zanedbatelného rozsahu a nejsou dostatečně zdokumentovány.

1969-1980

S rostoucím zájmem o olympijské hry bylo nutné otevřít nové zdroje financování. Těmi se staly prodeje vysílacích práv a sponzoring. Mnichov 1972 je důležitým příkladem úspěšného financování z veřejných zdrojů. Následující hry v Montrealu 1976 se však staly zdrojem velkých dluhů a odrazujícím příkladem pro všechny budoucí potenciální zájemce o kandidaturu. Pořadatelství olympijských her ztratilo na ekonomické atraktivitě.

1981-2003

Další období začíná olympiádou v Los Angeles 1984. V roce 1978, kdy se rozhodovalo o přidělení her, bylo Los Angeles jediným kandidátem. Především kvůli obavám o ekonomickou udržitelnost s ohledem na Montreal. Toto období je také charakteristické předsednictvím J.A. Samaranche (1980-2001), který byl zastáncem komercializace a liberalizace pravidel o účasti amatérských sportovců na olympijských hrách. Tyto změny byly zásadní pro zabezpečení dostatku finančních prostředků pro olympijské hnutí. Jako výsledek těchto změn byl finanční zisk pořadatelů her v Los Angeles a následná zvýšená vlna zájmu o pořadatelství. Hry v Atlantě 1996 jsou vrcholem pronikání soukromých firem do olympijských her, mnozí je nazývali „Coca-Cola Games“. Přílišná komercializace a z ní pramenící korupce vyústily v krizi IOC v roce 1999.

2004-2012

Po téměř 25 letech pronikání komerčních subjektů do struktury olympijského hnutí nastal určitý odklon od tohoto směru. IOC si upevnil svojí pozici organizátora prestižní celosvětové události. A rovněž sponzoring olympijských her se stal otázkou prestiže. Komerce je stále přítomna, ale není již prvoplánovitá, posunula se na vyšší kvalitativní úroveň. Kandidátská města si nechávají zpracovat detailní ekonomické analýzy, aby předešly nezdarům svých předchůdců.

Členění volně převzato z Preuss 2004, str. 7

F.2. Olympijské hry jako město tvorný činitel

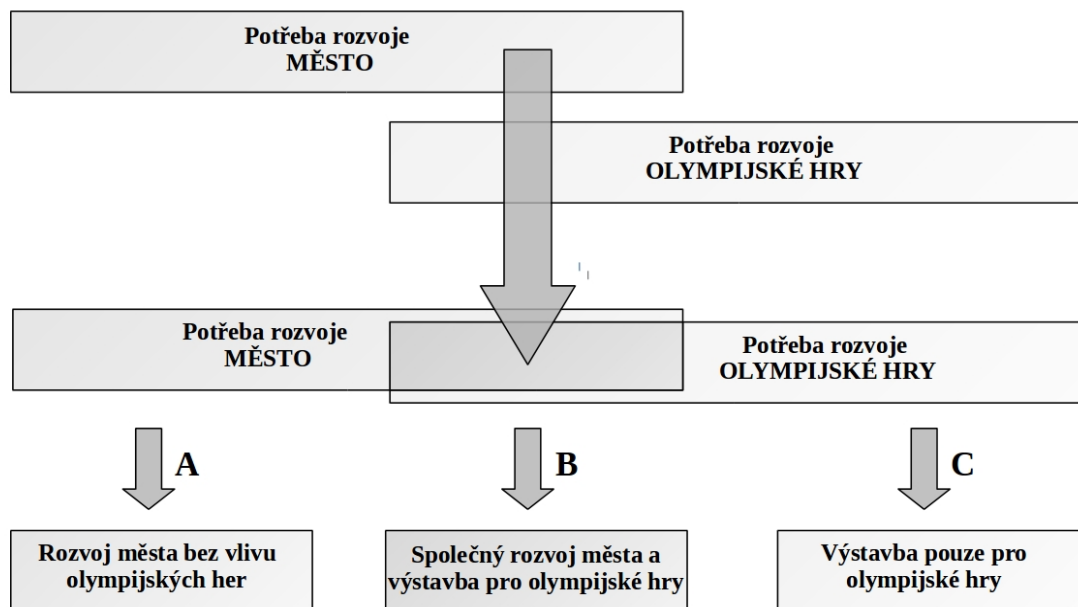
Velké sportovní události jsou svátkem pro obyvatele hostitelského města. Po krátkou dobu konání se městu dostane celosvětové pozornosti, sjedou se sem mezinárodní návštěvníci, důležité osobnosti a objevuje se popředí zájmu médií. V pozadí jsou však zásadní politická rozhodnutí, která takovou akci provází. Olympijské hry jsou obvykle spouštěčem procesu přestavby města. Jejich plánování umožňuje překonat politické neshody, upravit územně plánovací podklady, zajistit financování a využít nejmodernější technologie, což by jinak nebylo možné.

Každé město má jinou strukturu, která vychází z historie jeho vývoje. Jednou za čas přichází události (industrializace, imigrace, válka...), které mají velký dopad do této struktury. Podobnými příležitostmi jsou i festivaly typu světová výstava či olympijské hry. V závislosti na svých možnostech může město uspořádat olympijské hry, aniž by potřebovalo nějaké zásadní změny (např. Los Angeles). Na druhé straně města jako Mnichov, Barcelona nebo Atény investovaly velké množství prostředků do své přestavby.

Pořadatelský výbor z pochopitelných důvodů není schopen financovat výstavbu související infrastruktury. Tato výstavba je většinou záležitostí veřejných či soukromých investorů. Výstavba této infrastruktury je ale důležitým dlouhodobým rozhodnutím. Například

olympijská vesnice může být nově vystavěna a následně prodána jako tomu bylo v Mnichově, Montrealu, Seoulu, Barceloně a v Sydney. V závislosti na demografickém vývoji pak ale vyvstává otázka, zda je potřeba olympijskou vesnici nově stavět nebo zda není lepším řešením pronájem studentských kolejí, jako tomu bylo v Los Angeles a v Atlantě. Pokud je ve městě přebytek bytů z důvodu poklesu populace, pak se krátkodobý pronájem jeví jako vhodnější volba. V rychle se rozvíjejících městech jako Seoul, kde je nedostatek ubytovacích kapacit je výstavba nové vesnice opodstatněná. V Seoulu se podařilo prodat olympijskou vesnici včetně mediálního centra dokonce ještě před samotnými hrami (Seoul OCOG, 1988). Naopak v Barceloně ještě rok po skončení her zůstalo 33% bytů neprodaných (Reth, 1993).

Město by proto mělo porovnat svůj dlouhodobý rozvojový plán s požadavky na výstavbu spojenou s pořadatelstvím olympijských her ještě před tím, než podá svou kandidaturu. Olympijské hry mohou generovat zisk, který pokryje provozní náklady spojené s pořadatelstvím, ale již ne investice do infrastruktury. Ty musí být hrazeny z veřejných nebo soukromých zdrojů. Pokud olympijské hry poslouží k rozvoji města žádoucím směrem, je kandidatura oprávněná.

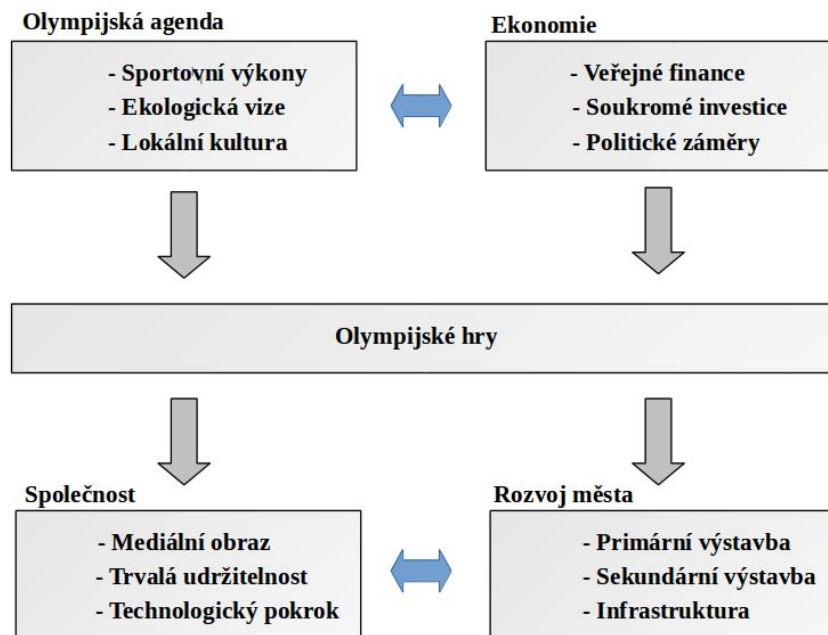
Obrázek 131 Schéma vztahu rozvoje města a výstavby pro olympijské hry

Na schématu jsou zobrazeny vztahy výstavby a olympijských her. Skupina A představuje plánovaný rozvoj města bez ohledu na pořádání olympiády. Skupina B je výstavba, která je potřebná pro pořádání her a současně je plánovaná pro dlouhodobý rozvoj města. Poslední skupina C je výstavba nutná pro olympijské hry, která ale nezapadá do plánu rozvoje města. Sem patří jak jednotlivé nové stavby, tak i navýšení stávajících kapacit infrastruktury jako je doprava, turistické ubytování nebo divácké tribuny sportovišť. Investice do výstavby a následné náklady na provoz se vyplatí pouze v případě, že naleznou využití i po skončení olympijských her. V případě, že výstavba C je příliš nákladná tak, že negativně ovlivňuje výstavbu A i B a navíc nemá následné využití, měla by se přehodnotit opodstatněnost kandidatury.

Pořadatelství olympijských her je velký jednorázový podnik, který se nebude v dohledné době opakovat. Velká část nové výstavby nebude po skončení her sloužit svému původnímu účelu. Výstavba typu B rozvíjí město a je ekonomicky i společensky odůvodnitelná, protože by jí bylo potřeba bez ohledu na pořádání her. Výstavba typu C není v původní podobě využitelná a musí být upravena. Pokud se jedná o dočasné stavby, mohou být demontovány a přemístěny. Trvalé stavby musí být udržovány v provozu. Město se může pokusit nalézt pro tyto stavby využití, ale vystavuje se tím riziku, že se rozvoj nebude ubírat původně plánovaným směrem. To znamená, že by se vývoj města mohl ubírat špatným směrem s tím, že bylo postaveno něco, pro co není využití. V takovýchto případech se pak generují zbytečné vícenáklady a nepotřebné předimenzované stavby.

Dopad olympijských her do struktury města

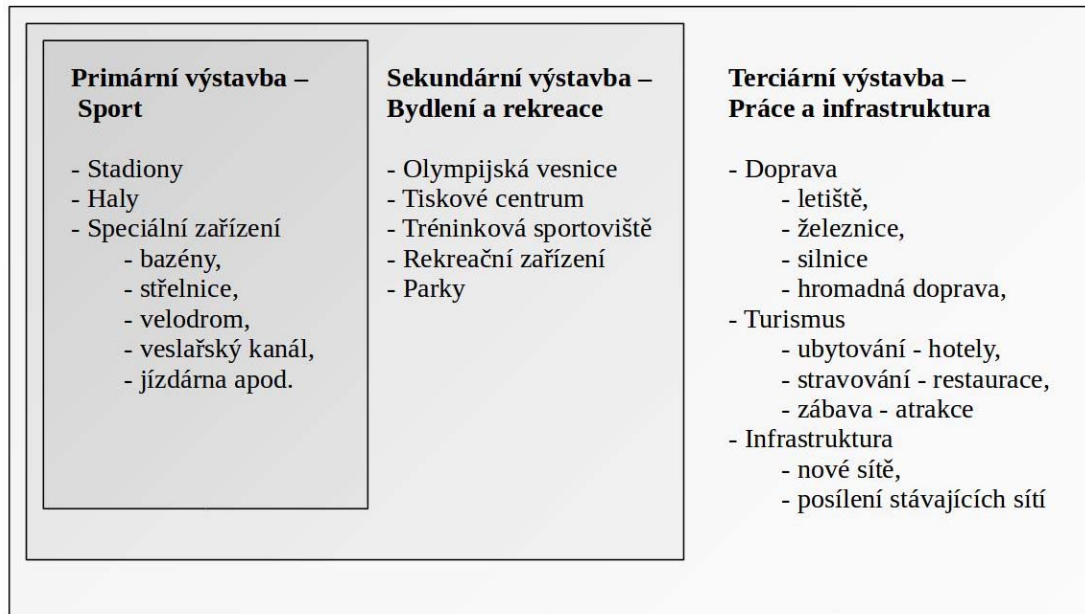
Urbanistický funkcionalismus Aténské charty (1933) požaduje od města 4 základní funkce: bydlení, práci, rekreaci a dopravu (Siebel, 1994, str. 1). Brzy začalo být tedy zřejmé, že náprava městské struktury skrze členění do monofunkčních zón mění kvalitu městského prostoru. Městská centra se začala vyliďňovat a místo ideálních podmínek pro bydlení, práci a rekreaci došlo k poničení původní historické smíšené zástavby. Olympijské hry mohou potencionálně zasáhnout do všech těchto oblastí, viz schéma.

Obrázek 132 Schéma společenských vazeb

Primární výstavba slouží obvykle pouze pro olympijské hry, proto je nutné plánovat její následné využití. Pierre de Coubertin se k tomu vyjádřil již v roce 1911: „Bylo by velice nešťastné, kdyby uplynulou olympiádu provázely přehnané výdaje, z nichž větší část připadá

na trvalé stavby, které jsou nadále nepotřebné. Dočasné stavby by plně postačily.“
(Coubertin, 1911)

Obrázek 133 Schéma členění výstavby na primární, sekundární a terciální

Výstavba stadionů začala již na počátku 20. století. Mnoho měst dnes minimálně jeden velký stadion má. Tyto stadiony jsou však obvykle nevyhovující dnešním požadavkům na velikost, kvalitu a rozsah doprovodných služeb. Moderní sportovní arény už nejsou pouze funkční sportoviště, jsou součástí města a tvoří zázemí pro mnoho různých událostí. Pokud má být stadion využitý pro olympijské hry, je obvykle nutná jeho rekonstrukce jako v Aténách 2004 nebo v Riu 2016.

Množství sportovních hal bylo postaveno v polovině minulého století a v dnešní době jsou na tom se svým technickým stavem podobně jako zmiňované stadiony. Speciální sportoviště jako jsou bazény, střelnice nebo velodrom často neexistují a je nutné je nově vybudovat. V sedmdesátých letech se zvýšily požadavky na kvalitu sportovišť a mnoho sportů bylo

překvalifikováno z venkovních na indoorové, což změnilo požadavky na množství a kvalitu sportovišť.

Vývoj se tedy ubíral od potřeby prostého stadionu v počátcích olympijských her, přes nárůst požadavků na sportovní haly až po nutnost výstavby specializovaných sportovišť jako jsou velodromy. U těchto specializovaných sportovišť je vždy nutné posoudit jejich budoucí životaschopnost, zvláště s ohledem na neexistující tradici a tudíž i poptávku. Často se jedná o provizorní stavby. Tabulka [Tabulka 4 - Klasifikace Olympijských zařízení] shrnuje základní sportoviště požadovaná pro konání olympijských her.

Tabulka 4 - Klasifikace Olympijských zařízení

Typ Stavby	Typické využití	Poznámky k umístění a nákladům
Olympijský stadion	Zahajovací a závěrečný ceremoniál, atletika, fotbal	Ve většině případů hostitelské město již má alespoň jeden velký stadion, ale i přes to se často staví nový olympijský stadion. Jako ústřední stavba OH má mít kapacitu min. 80 000 diváků. Pokud město nedisponuje stadionem s touto kapacitou, je nuceno vystavět nový, či navýšit kapacitu některého stávajícího.
Olympijská hala	Volejbal, házená, basketbal, gymnastika	Jednotlivé sporty mají nároky na kapacitu haly až 25 000 diváků. Pokud hostitelské město pro tuto stavbu nemá zajištěné následné využití, mělo by zvážit svou kandidaturu pro pořádání OH.
Multifunkční hala	Bojové sporty, vzpírání, šerm, badminton, stolní tenis, basketbal, volejbal	Mnoho sportů se původně odehrávalo pod širým nebem, ale s rostoucí profesionalizací sportu se postupně přesunuly do krytých hal. Pro účely OH jsou často využívány multifunkční haly, výstaviště nebo kongresová centra, protože hostitelské město nemá dostatek sportovních hal. Pro uváděné sporty nejsou potřebné velké hrací plochy ani kapacity diváků, proto se často využívají již existující zařízení.
Velká hala	Volejbal, házená, basketbal	S ohledem na počet kvalifikačních zápasů je nutné mít pro OH více než jednu halu. Pro základní části soutěží jsou požadovány nižší kapacity diváků, takže je možné haly pronajmout nebo některé zápasy přesunout do sousedního města.
Malá hala	Trénink	Dnešní OH si vyžadují kolem 100 různých tréninkových zařízení. Ty jsou obvykle ve velkých městech k dispozici v dostatečné počtu, případně se dají pronajmout od klubů, škol nebo jiných institucí.
Malý stadion	Fotbal, pozemní hokej, trénink	Hostitelská města obvykle mají vhodné menší stadiony. Fotbalové zápasy základní skupiny jsou často pořádány v jiných městech hostitelské země.
Venkovní dočasná sportoviště	Jezdecké sporty, lukostřelba, beach volejbal	Sportoviště mohou být zřízena dočasně na volných pozemcích s nízkými náklady.

Olympijská vesnice	Sportovci, novináři	Pořadatelé si obvykle pronajímají již existující zařízení (univerzity) nebo nově postavené na náklady soukromého či veřejného sektoru.
Speciální sportoviště	Plavecký stadion	Samostatný plavecký stadion je součástí OH od Melbourne 1956 (s výjimkou Říma 1960). Vedle olympijského stadionu a haly jde o další významnou investiční akci, neboť většina měst nemá existující plavecký areál odpovídajících parametrů.
	Velodrom	Až do roku 1960 byl velodrom součástí atletického stadionu a teprve v Římě byl vybudován samostatně. Ve většině hostitelských měst je nutné velodrom nově vybudovat.
	Střelnice	Obvykle vystavěna pouze pro OH
	Jízdárna	Obvykle vystavěna pouze pro OH
	Baseball	V zemích, kde se baseball netěší tak vysoké popularitě, je možné adaptovat fotbalový stadion.
	Tenis	Obvykle vystavěna pouze pro OH. Výjimkou jsou existující kurty využívané pro tradiční turnaje (Wimbledon, Roland Garros apod.)
	Vodní slalom	V případě, že nelze využít přírodní zdroj vody, je možné řešit uměle, ale za cenu vyšších nákladů. V zemích, kde není tradice vodáckých sportů může dojít k problémům s následnou využitelností.
	Veslařský kanál, Jachting	Umělý veslařský kanál i přístav pro plachetnice jsou drahá a náročná zařízení. IOC povoluje přesun těchto soutěží do jiné oblasti s vhodnými podmínkami a následným využitím sportovišť.

Během vývoje olympijských her počet existujících sportovišť vzrůstal, a tudíž klesala potřeba výstavby stále nových sportovišť. Dá se předpokládat, že dostupnost vhodných sportovních staveb využitelných pro pořádání olympiády bude ve velkých městech vzrůstat i nadále. V budoucnosti se příprava olympiády bude pravděpodobně soustřeďovat na modernizaci existujících staveb a nově postavená budou pouze speciální sportoviště. Tento postup bude ale narážet na neustále se zvyšující požadavky jednotlivých sportovních federací na kapacitu diváckých tribun a kvalitu doprovodných služeb viz tabulka 5. Minulé hry ukázaly, že dočasné stavby mohou být řešením, kdy jsou navrženy na míru pro konkrétní událost a dle specifických požadavků, ale zároveň nepředstavují nechtěné po-olympijské dědictví.

Tabulka 5 - Kapacita tribun pro jednotlivé olympijské sporty

Kapacita diváků Sport	Sydney 2000	Athény 2004	Peking 2008	Londýn 2012	IOC standard
Lukostřelba	4500	5500	5000	7500/ 6500	4000
Atletika	115600	75000	80000	80000	60000
Maraton - cíl	115600	45000	80000	80000	60000
Badminton	6000	5500	7500	6000	5000
Baseball	14000 4000	9000 4000	25000 15000	-	8000 -
Basketbal	20000 10000	18000 15000	20000	20000 12000	12000 8000
Beach volejbal	10000	10000	10000	15000	12000
Box	10000	8000	13000	10000	6000
Vodní slalom	12500	5000	15000	12000	8000
Veslařský kanál	22-24000	14000	20000	30000	10000
Velodrom	6000	5000	6000	6000	5000
Skoky do vody	17500	6500	17000	17500	5000
Jezdectví	50000	20000	30000	23000	12000
Šerm	10000	5000	10000	5-10000	4000
Fotbal	115600/ 42000/37000/ 20000	75000/ 28000/20000/ 27000/17000	80000/ 72000/40000/ 60000/35000/	90000/ 74500/52100/ 54300/75600/ 32600	50000/ 20000/20000/ 20000/20000
Gymnastika	16900	15000	19000	20000	12000
Házená	10000 6000	15000 8000	19000 7000	12000 7000	8000 5000
Pozemní hokej	15000	12000 3000	15000 5000	16000	8000 5000
Judo	9000	8000	9000	5-10000	6000
Moderní pětiboj	17500/11000/ 6000/6500	2000/5000/ 4500	6000/40000/ 5000	17500/ 7000/23000	12000/10000/ 3000
Veslování	27000	14000	20000	30000	10000
Jachting	neomezeno	3000	9000	4600	-
Střelba	7000	8000	2500/6500	7500	3000
Softball	8000	5000	11000	-	8000
Plavání	17500	11000	17000	17500	12000
Synchronizované plavání	17500	5000	17000	17500	5000
Stolní tenis	5000	6000	10000	10000	5000
Taekwondo	5000	8000	9000	5-10000	5000
Tenis	10000	8000/4000/ 2000	12000/5000/ 3000	30000	10000/5000/ 3000
Triatlon	-	3000	10000	3000	2000
Volejbal	11000/6000	14000	19000/18000/ 10000	15000	12000
Vodní polo	3900	11000/6500	17000/6000	5000	5000
Vzpírání	3800	5000	5400	5-10000	5000
Zápas	9000/3800	9300	10000	5-10000	6000

Současné moderní technologie umožňují výstavbu dočasných staveb, které by ještě nedávno nebylo možné realizovat. Variabilní uspořádání diváckých tribun již není novinkou, ale vývoj celých dočasných sportovišť je zatím teprve v počátcích. Ve Fukuocce 2001 se mistrovství světa v plavání konalo ve výstavní hale, kde byl pouze pro tuto příležitost instalován plastový bazén, který byl následně odstraněn (NN, 2001a, str. 43). Podobným způsobem se realizovalo i mistrovství světa v plavání v Kazani 2015, kdy byly dva padesátimetrové bazény provizorně vystavěny na ploše fotbalového hřiště již existující Kazan Areny. Dalším příkladem může být velodrom na hrách v Atlantě 1996, který byl po skončení soutěží demontován a převezen na Floridu. Na olympijských hrách v Londýně byla takto provedena například basketbalová hala.

Výstavba permanentních sportovišť se na druhé straně výrazně podílí na tvorbě městské struktury a vytváří „olympijský odkaz“. Ten je pak připomínkou pro místní obyvatele i pro návštěvníky, že město hostilo olympijské hry.

Multi-sportovní události obvykle mají dopad do sekundární výstavby a obzvláště pak na bydlení. Pro olympijské hry se staví celé nové obytné čtvrti pro sportovce, jejich doprovod a zástupce médií. V Sydney 2000 byla olympijská vesnice domovem pro 15 000 sportovců ve 1113 nových domech a mediální vesnice hostila 6 000 novinářů ve čtvrti Lidcombe (Preuss 2004, str. 78). Důležitým faktorem je sociální rozdělení nově vzniklých ubytovacích kapacit. V Mnichově 1972 byla olympijská vesnice vybudována jako bydlení pro sociálně slabší skupinu obyvatelstva (Daume, 1976). V ostatních městech byla obvykle cílovou skupinou nižší střední třída. V Los Angeles 1984 a v Atlantě 1996 se pronajaté prostory vrátily k původní funkci studentského ubytování. Obecně však nová bytová výstavba či modernizace stávající vede ke zlepšení kvality dané části města.

Do sekundárního rozvoje spadá i funkce rekreace. Ta bývá naplněna v podobě parku pro sport a volnočasové aktivity. Jedná se tak o zelenou plochu spojující jednotlivá sportoviště a další funkční prvky. V Londýně 2015 vznikl po skončení her olympijský park odstraněním dočasných staveb, snížením kapacity trvalých staveb a doplněním o rekreační prvky.

Terciární výstavba tvoří sice málo viditelnou, ale o to důležitější část pořadatelsví velkých sportovních událostí. Jedná se především o turistickou vybavenost, kdy návštěvníci přicestují na letiště či vlakové nádraží, následně se městskou dopravou přemísťují do hotelu a během svého pobytu vyhledávají stravování a zábavu. Výstavba této infrastruktury s sebou přináší pozitivní jevy, jako jsou zvýšení nabídky práce, zlepšení dopravy a příliv investic.

Města, která získají právo hostit nadcházející olympijské hry se obvykle ve svém entusiasmumu pouští do plánů na gigantickou přestavbu města. Politici pak tlačí na realizaci projektů výstavních sportovních staveb, sekundární i terciární infrastruktury, které ale nejsou vždy v souladu s dlouhodobým rozvojovým plánem. Pokud však dojde k úspěšnému naplnění plánu, jsou jeho výsledkem ikonické stavby, které přitahují návštěvníky a fungují i mnoho let po skončení olympijských her (Mnichov, Tokio). Na druhé straně nezdár tohoto nadšeného plánování může město finančně zruinovat na mnoho let a chyby ve struktuře města není vždy jednoduché napravit (Montreal).

F.3. Vliv společnosti na rozvoj města

Myšlenka na olympijskou kandidaturu obvykle přichází od politiků, kteří doufají, že dodá městu impuls k nastartování změn (Preuss, 2003b).

Od chvíle, kdy je město zvoleno pro nadcházející hry, dostává se do časového tlaku. Blížící se událost nemůže být zrušena ani odložena a celý svět očekává, že město dostojí svým závazkům a připraví atraktivní olympijské hry. Pokud by město nenaplnilo své plány včas, snese se na něj mezinárodní kritika a jeho image bude nadlouho vážně pošramocena. Časový rámeček a hrozba mezinárodní „ostudy“ vedou k významnému urychlení rozvoje městské struktury. V Mnichově 1972 byly změny plánované na 15 let realizovány během pouhých šesti let přípravy na konání her. V dopravním sektoru dokonce projekty původně chystané až na rok 1990 byly uskutečněny o celou generaci dříve (Daume, 1976). V Barceloně 1992 se odhaduje urychlení vývoje o 10 let (Cox et al., 1994).

Vnější tlak může pomoci k vyřešení patových situací v rozvoji města. Politici, plánovači i občané jsou nuceni ustoupit ze svých pozic a otevřít se kompromisům, které by pro ně jinak nebyly akceptovatelné. Obava z negativních ohlasů, které by nastaly, pokud by například hlavní stadion nebyl včas dokončen pro zahajovací ceremoniál jako v Montrealu, dovede sjednotit různé zájmové skupiny ke spolupráci na společném cíli. Vidina mezinárodní publicity a uznání dovede pořadatele motivovat k ještě většímu úsilí. Seoul 1988 tímto způsobem demonstroval svou sílu vůči konkurenčnímu Japonsku, Barcelona 1992 tak vyjadřovala touhu po větší autonomii v rámci Španělska a Atlanta 1996 posílila pozici amerického jihu vůči severu.

Urychlující efekt olympijských her na rozvoj města má své pozitivní i negativní stránky. Na jedné straně je tu společný cíl, který pomáhá překonat byrokratické překážky a umožňuje realizaci projektů, se kterými se váhalo a které se vlekly se po dlouhou dobu. Na druhé straně zde hrozí nebezpečí nevratných chyb v rozvoji města, které mohou být způsobeny časovým tlakem nebo příliš ambiciózními plány (Lenskyj, 2000).

Olympijské hry jsou událostí, která dává urbanistům do ruky důvody k přestěhování celých obytných čtvrtí a to včetně jejich obyvatel. Příkladem mohou být Atlanta, Seoul a Mnichov (Preuss, 2000a). Přestože jsou tyto změny vedeny s dobrým úmyslem, nelze vždy uspokojit všechny zúčastněné strany. Změny mají obvykle negativní dopad právě na sociálně nejslabší vrstvy obyvatelstva.

Vliv ekologie na rozvoj města

Vztah olympijských her a životního prostředí je poprvé zmiňován v roce 1972, kdy kandidátské město na ZOH 1976 Denver bylo nuceno stáhnout svoji kandidaturu z důvodu politického skandálu kvůli problémům se životním prostředím (Lenskyj, 2000). Od té doby ekologičtí aktivisté podkopali také kandidatury Toronta 1996 a Říma 2004.

V roce 1991 Mezinárodní olympijský výbor upravil znění Olympijské charty, aby byl pokryt vztah her k životnímu prostředí. Při příležitosti první Světové konference na téma

sport a životní prostředí v Lausanne 1995 J. A. Samaranch prohlásil, že MOV považuje aspekty životního prostředí za třetí pilíř olympijských hodnot vedle sportu a kultury (Balderstone, 2001). Krátce poté byla při MOV ustanovena komise sportu a životního prostředí, která měla sloužit jako poradní orgán pro budoucí kandidáty.

V následujících letech se výsledky projevily především v Sydney, která svou kandidaturu postavila především na programu ozdravení životního prostředí. Následně se však rozvířila debata jak hodnotit „ekologičnost“ olympijských her. Sydney 2000 je mnohými dávana za vzor zelených her (z anglického Green Games), ale například v hodnocení Greenpeace byly ohodnoceny pouze známkou „C“. Plusové body byly přiděleny například za využití solární energie v olympijské vesnici a v Millenium parku, energeticky úsporná řešení jednotlivých staveb, rozšíření železničního spojení, odstranění 400 tun toxického odpadu, redukce použití PVC při výstavbě olympijské vesnice, recyklace vody. Na druhou stranu byly vytýkány nedostatky v přílišném využití PVC na dočasných stavbách, malé nasazení autobusů na plyn. Všechny stavby využívaly klimatizaci obsahující náplň ze skleníkových plynů a přes veškeré úsilí je Homebush Bay stále jednou z nejvíce kontaminovaných zátok na světě (Greenpeace, 2000). Přes veškerou diskusi okolo toho zda došlo ke zlepšení kvality vzduchu, vody či biodiversity, zůstává faktem, že se zlepšily životní podmínky obyvatel Sydney a původní brownfielody byly přeměněny v rekreační a parkové plochy.

Za největší nedostatek je považováno především přetrvávající použití skleníkových plynů. Greenpeace dosáhlo zlepšení situace v tomto ohledu v Aténách 2004, kdy přední výrobce nápojů a jeden z předních sponzorů olympijských her Coca Cola oznámil použití všech svých chladících zařízení zcela bez fluoruhlodíků (HFC), čímž šel příkladem pro ostatní výrobce.

V závislosti na výchozím stavu životního prostředí v hostitelském městě mohou olympijské hry přispět ke zlepšení nebo zhoršení této situace. Jednotlivé aspekty vlivu na životní prostředí jsou shrnuty v tabulce 5 – Ekologické dopady olympijských her.

Tabulka 6 - Ekologické dopady olympijských her

Zisky	Náklady
„Zelený“ obraz města	Investice do projektů na zlepšení životního prostředí
Rekreační oblasti, veřejné parky	Sociální nevyváženost olympijského odkazu (např. mnoho parků na úkor výstavby škol a zdravotnických zařízení)
Snížení hluku novým dopravním řešením	Zvýšený hluk během výstavby a během konání sportovních akcí
Snížení emisí	Zvýšení emisí během výstavby
Zlepšení kvality vody	Zastavění volného území
Výstavba sportovišť šetrných k životnímu prostředí	Možné poškození přírody z důvodu výstavby nových sportovišť a infrastruktury
Realizace dlouhodobě plánovaných projektů v kratších termínech	
Vyšší kvalita života ve městě	
Propagace ekologických hodnot	

Při pohledu na místa konání her počínaje Mnichovem 1972, je zřejmé, že pořadatelé se vždy snažili vybrat lokalitu nevyužitou, kontaminovanou nebo jinak problematickou viz tabulka 6 – Změny využití území následkem olympijských her

Na výběru takovýchto lokalit není nic překvapivého, neboť pro umístění nových sportovišť a infrastruktury se hledají dostupné pozemky v blízkosti městského centra a obvykle jedinou možností je regenerace některé z původních industriálních zón. Urbanistickým záměrem je umístění sportovišť co nejbližší k centru města tak, aby došlo k jeho oživení. Tímto způsobem je možné do města dostat více zeleně a rekreačních ploch, které jsou jinak v developerských plánech často opomíjené. Obnova brownfieldů je nákladná, ale je vyvážena dlouhodobým přínosem v kvalitě území.

Tabulka 7 - Změny využití území následkem olympijských her

	<i>Původní využití území (z pohledu ekologie)</i>	<i>Následné využití území (benefity pro obyvatele)</i>
Mnichov 1972	Nevyužívané stavby, suťoviště, úhor	Olympijský park, dopravní spojení, rekreační oblast, bydlení
Montreal 1976	Pusté území	Olympijský park, rekreační oblast
Seoul 1988	Kontaminované území (Chamsil, Han River)	Olympijský park, rekreační oblast, vyčištění řeky, volnočasová sportoviště
Barcelona 1992	Chátrající průmyslová zóna, nevyužívané železniční pozemky	Obytná zóna, parky, sportoviště, občanská vybavenost
Atlanta 1996	Kontaminované území v centru města	Kancelářské budovy, rekreační zóna
Sydney 2000	Kontaminované území, skládka	Olympijský park, oblast pro bydlení, rekreační zóna, výsadba 100 000 stromů
Atény 2004	Oblast letiště, vojenská základna, průmyslová zóna	Rekreační oblast, obnovení původního ekosystému
Peking 2008	-	Multifunkční park
Londýn 2012	Nevyužívaná průmyslová oblast, kontaminované území	Olympijský park, oblast pro bydlení, rekreační sport

Kromě regenerace brownfieldů mělo konání olympijských her i další přínosy pro zlepšení životního prostředí. Například v Římě 1960 byl vystavěn nový městský vodovodní systém, v Tokiu byl vystavěn nejen vodovodní řad, ale i systém kanalizace a čističky vod. V Seoulu byla vyčištěna řeka Han River a realizoval se program zkrášlení města, při kterém bylo vystavěno 389 nových parků a 152 jich bylo rekonstruováno (Chalkey and Essex, 1999, str. 380). V Pekingu došlo k náhradě spalování uhlí za bezemisní zdroje a město vysadilo tisíce nových stromů k ozelenění ulic (Xu et al, 2003, str. 423).

Mezinárodní olympijský výbor si je vědom rostoucího významu trvalé udržitelnosti a případné negativní odezvy pokud by došlo k poškození životního prostředí vlivem olympijských her. Posouzení těchto aspektů tedy probíhá již od prvních fází při výběru budoucího hostitelského města.

Následné zisky a výdaje

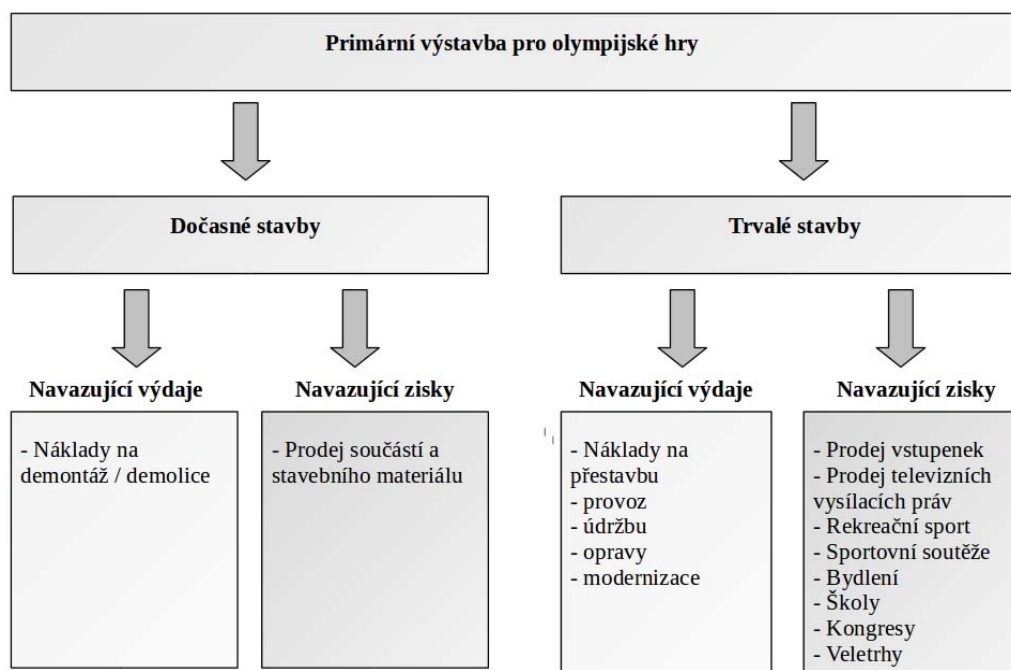
Často podceňovaným, ale zcela zásadním tématem každé kandidatury je trvalá udržitelnost vybudovaných zařízení. Jak již bylo výše zmíněno, pokud neexistuje pro nově budovaná

zařízení po-olympijské využití, mělo by se jednat o dočasné stavby. Možnost, že by všechny stavby pro olympijské hry byly pouze dočasného charakteru, se s ohledem na současné ekonomické, technické a společenské podmínky nejeví v nejbližší budoucnosti jako reálná. Přesto se zcela jistě jedná o trend, který bude nabírat na významu.

Trvalé stavby, které jsou po skončení olympijských her nevyužité nebo pouze částečně využitě, začínají okamžitě generovat vícenáklady. To může vést ke změně výsledné ekonomické bilance ze ziskové na ztrátovou.

Zpráva o hospodaření mnichovského olympijského parku vykazuje náklady převyšující 30 milionů dolarů ročně. Tyto náklady navíc každoročně vzrůstají vzhledem k častějším nutným opravám stárnoucích budov. (Munchner Olympiapark GmbH, 1991-2001).

Na následujícím schématu jsou přehledně znázorněny následné přínosy a výdaje pro trvalé a dočasné stavby.

Obrázek 134 Schéma nákladů a zisků dočasných a trvalých sportovních staveb

Následné využití olympijských zařízení

Všechny změny provedené v městské struktuře vyvolané olympijskými hrami mají dlouhodobý makroekonomický efekt. Obecně lze jednotlivá olympijská zařízení rozdělit do následujících čtyř skupin:

- 1) Shodné využití – jde o sportovní zařízení, jejichž po-olympijské využití je shodné s původním účelem. Sportoviště jsou pak využita pro školní, rekreační, výkonnostní nebo profesionální sport. Uživatelé mohou být školy, univerzity, sportovní kluby, národní asociace nebo soukromí vlastníci.
- 2) Alternativní využití – kongresová centra a veletržní haly bývají často krátkodobě využity pro účely konání vrcholných sportovních akcí. Media centrum může být využito pro kanceláře nebo školu. Olympijská vesnice je využita pro bydlení různého standardu kvality nebo jako studentské koleje. Jednotlivé zvláštní součásti olympijské vesnice jako jsou kantýna nebo správcovské kanceláře jsou následně často využity jako školky či domovy pro seniory.
- 3) Smíšené využití – jedná se o multifunkční sportovní arény, které mohou být přizpůsobeny dle požadavků pořadatelů dalších velkých sportovních akcí. V mezidobí jsou využívány pro rekreační účely. Některé zahrnují i prostory pro hotel, konference nebo komerční využití. U tohoto typu staveb je obvykle náročné uspokojit jak požadavky sportovních federací na moderní sportoviště špičkové kvality, tak i společenské a ekonomické nároky na dlouhodobě udržitelné po-olympijské využití. MOV předepisuje minimální kapacity diváckých tribun, které jsou obvykle ještě navyšovány, aby byla uspokojena poptávka po vstupenkách a zároveň byla vytvořena velkolepá televizní atmosféra (Garcia, 1993). Na druhou stranu musí být tato zařízení dostatečně flexibilní, aby pokryla své provozní náklady z konání dostatečného množství sportovních, politických, kulturních či náboženských akcí po skončení samotných olympijských her.

- 4) Dočasná zařízení – v tomto případě není otázka budoucího využití tak důležitá. Současné technologie umožňují výstavbu rozsáhlých dočasných sportovišť. Tímto způsobem byl řešen velodrom a bazén pro vodní polo v Atlantě, badmintonová hala v Aténách, beach volejbalový centrální kurt v Sydney a v Pekingu nebo mnohé stavby v Londýně. Londýnská hala pro basketbal byla dokonce navržena tak, aby bylo možné ji po skončení her demontovat a opět složit na novém místě.

V následující tabulce (tabulka 8 – Typizace po-olympijského využití) jsou jednotlivým druhům olympijských staveb přiřazeny možné způsoby následného využití dle výše uvedeného členění.

Tabulka 8 – Typizace po-olympijského využití

Typ sportoviště	Poznámky k následné využitelnosti
Olympijský stadion	Nově postavený velký stadion lze využít pro národní a mezinárodní sportovní akce, politické, náboženské a kulturní události nejvyššího významu a v neposlední řadě může mít komerční využití. Samotná existence stadionu obvykle přitahuje další události.
Olympijská hala	Většina hostitelských měst již má velkou halu pro sportovní a kulturní akce. Je otázkou, zda je pro město přínosné stavět další podobnou halu, protože její ekonomická životaschopnost závisí na množství různých pořádaných akcí a pro její návratnost není ryze sportovní využití obvykle postačující.
Multifunkční hala	Hostitelské město může pro tyto účely využít již existující veletržní halu nebo kongresové centrum. Výstavba nové budovy či modernizace stávající může po skončení olympiády zvýšit atraktivitu konaných veletrhů nebo se město stane vyhledávanou lokalitou pro pořádání kongresů.
Malé haly/Malé stadiony	Jde o multifunkční haly a stadiony bez velkých tribun, které během olympiády slouží především pro trénink. Po skončení her slouží pro školy a rekreační sport.
Venkovní sportoviště	Venkovní sportoviště jsou dočasné instalace na volných plochách. Tyto plochy se po olympijských hrách obvykle stanou parky či rekreačními oblastmi. V Atlantě 1996 byly 2/3 těchto ploch v centru města následně rozprodány jako lukrativní pozemky.
Olympijská vesnice, media centrum	Následné využití olympijské vesnice je pro různé druhy bydlení. Obvyklé typy jsou následující: sociální bydlení (1952, 1956, 1960, 1968, 1980), bydlení pro rodiny/studenty (1972, 1976), luxusní bydlení (1988, 1992), studentské koleje (1984, 1996) (Munoz, 1996, str. 49). Mediální centrum v Barceloně 1992 bylo po skončení olympiády využíváno jako univerzitní budova.

Speciální sportoviště	Speciální sportoviště mohou být využita pouze pro velmi omezený okruh sportů. Tato sportoviště jsou vhodná pouze pro trénink a příležitostné soutěže.
Velodrom	Velodrom je natolik specifický, že je v podstatě možné využít jej pouze pro cyklistiku. Může sloužit pro trénink nebo hostit cyklistické závody. Většina měst nedisponuje tímto zařízením a obvykle je nutné postavit nový velodrom pro potřeby olympijských her. V Montrealu byl velodrom přestavěn na výstavní centrum, protože nebylo možné pokrýt provozní náklady z malého sportovního využití (Phillips, 1989).
Plavecký stadion	Plavecký stadion se po skončení olympijských soutěží obvykle otevře pro veřejnost, čímž se navýší kapacita rekreačně sportovních zařízení daného města. Jelikož se jedná o závodní bazén a ne o „akvapark“ je nepravděpodobné, že příjmy ze vstupného plně pokryjí náklady na provoz a na údržbu. Plavecký stadion je tak následně využíván pro trénink doplněný o některé komerční aktivity. V Atlantě 1996 byl plavecký stadion po skončení věnován místní univerzitě.

Kritéria pro výběr hostitelského města

V centru rozhodovacího procesu stojí Mezinárodní olympijský výbor (MOV, anglicky IOC) a Organizační komise Olympijských her (anglicky OCOG). Jejich rozhodování je založeno na dostupných informacích a faktech a následně má velký vliv na hostitelské město a celý region. Změny ve struktuře města nejsou primárním cílem olympijského hnutí, ale jelikož jsou s procesem kandidatury úzce svázány, staly se agendou IOC a OCOG, jejichž cílem je zajistit úspěšný průběh samotných olympijských her, který je základním předpokladem pro jejich pokračování. Aby mohla být posouzena potenciální úspěšnost kandidátského města, je třeba zvážit následující faktory.

Vhodnost města

Zda je město vhodným kandidátem pro uspořádání velké sportovní akce světového významu, závisí především na objemu nutných podmiňujících investic a jejich souladu s dlouhodobým rozvojovým plánem. Argument, že olympijské hry jsou pozitivním přínosem pro rozvoj města, musí být odůvodněný. Olympijské hry s sebou přinášejí tlak na rozvoj oblastí, které jsou pro každé město jiné v závislosti na jeho velikosti a historickém vývoji. Kandidátská města musí porovnat, zda se tyto oblasti pro olympijské hry překrývají

s dlouhodobě plánovanými investičními záměry, protože hry samotné jsou sice schopné generovat zisk nad rámec provozních nákladů, ten je ale o několik řádů nižší než nutné investice do infrastruktury. Nová výstavba musí být financována z veřejných nebo soukromých zdrojů. Vhodné kandidátské město by tedy již mělo mít existující a funkční většinu potřebné infrastruktury. Podle Preusse je v současné době pouze přibližně 20 zemí schopných uspořádat olympiádu (Preuss, 2004, str. 284).

„Bylo by velice nešťastné, kdyby nedávno uplynulé olympijské hry provázely přehnané výdaje, z nichž větší část připadá na trvalé stavby, které jsou nadále nepotřebné, dočasné stavby by plně postačily, a výsledkem je snaha o pořádání dalších událostí, které by tyto stavby opět naplnily. Byla by škoda, kdyby výše nákladů v budoucnosti odradila od kandidatury menší země“ (Coubertin, 1911).

Hry na všech kontinentech

„Pokud mají Hry přežít, musí se konat i v rozvojových zemích. Toho lze docílit pouze, pokud se stanou levnější, než jsou dnes“ (Schops, 1983). Prohlášení bylo učiněno ve světle nadcházejících her v Los Angeles 1984, které byly velmi úspěšné z ekonomického hlediska a hry nepotřebovaly téměř žádné doplňující investice. U vyspělých zemí je možné tímto způsobem kandidaturu pojmout, ale v chudších a rozvojových zemích je nutno počítat s tím, že základní infrastruktura není ve vyhovujícím stavu. Investice spojené s kandidaturou by byly neúměrně vysoké a vynaložené finance by scházely v potřebných oblastech, jako jsou zdravotnictví, školství apod.

Z ekonomického pohledu by financování olympijských her bylo možné i v rozvojových zemích. IOC má možnost poskytnout finanční záruky za hostitelské město, organizační výdaje pocházejí z mezinárodních zdrojů a část chybějících prostředků lze kompenzovat nízkou cenou práce (Preuss, 2004, str. 285). Jako hlavní překážka se tedy jeví scházející infrastruktura a její následné využití.

V budoucnosti, pokud dojde ke změně v přístupu k olympijské kandidatuře, bude tedy možné uspořádat hry i v rozvojových zemích. Výchozími předpoklady jsou například

narůstající globalizace, nižší náklady na dopravu lidí i materiálu, mobilní týmy mezinárodních expertů a plánovačů, nahrazení drahých permanentních staveb dočasnými a mobilními zařízeními. Výstavba pro olympijské hry by musela citlivě reflektovat potřeby daného regionu, kdy například olympijská vesnice bude následně využita jako sociální bydlení, hotely upraveny na nemocnice nebo školy.

Pořadatelství takto velké a významné události v rozvojové zemi se může na první pohled zdát jako nereálné, ale s ohledem na rozevírající se nůžky mezi bohatými a chudými zeměmi se jedná o příležitost k nápravě tohoto stavu. Již nyní se profilují regionální centra, která by v budoucnu umožnila rotaci olympijských her a jim podobných velkých sportovních akcí po všech kontinentech.

Minimalizace profitu

Prvoplánovým cílem pořadatelství je vykázání finančního zisku po skončení události. Tím jsou uspokojeny požadavky sponzorů, IOC a je naplněn pozitivní obraz hostitele. Ve skutečnosti ale hlavní cíl města a s ním svázaného OCOG není generování zisku, ale vyrovnaný rozpočet, který nekončí ani přebytkem ani ztrátou. Smluvní vztahy mezi IOC a hostitelským městem požadují odevzdání podílu na zisku, podobně jako účetní uzávěrka před zdaněním. Zájmy OCOG jsou shodné se zájmy města, snahou tedy je, aby všechny dostupné prostředky byly prohospodařeny za účelem naplnění dlouhodobých rozvojových plánů města, tím pak odpadá nutnost odvádět podíl na zisku Mezinárodnímu olympijskému výboru.

Cíle kandidatury

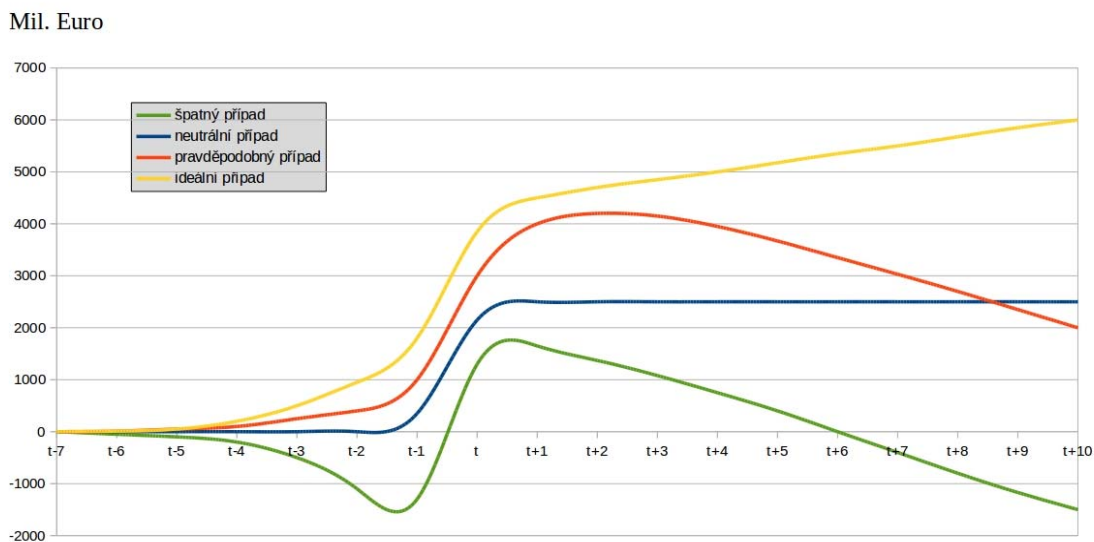
Každá kandidatura je specifická svými cíli, kterými mohou být například zlepšení obrazu města, mezinárodní publicita, maximální krátkodobý profit, impuls domácí ekonomice nebo změny v městské infrastruktuře. V závislosti na těchto cílech mohou být hry obzvláště „levné“ nebo „drahé“ podle výše souvisejících investic.

Pokud je hlavním cílem především propagace města, pak je možné hry uspořádat s nízkými náklady a očekávat zvýšený zájem a s ním související investice i v době po skončení her.

Velmi častým motivem kandidátských měst je zlepšení infrastruktury. Olympijské hry se tak stávají nástrojem, který umožní městu soustředit veškeré úsilí na jeden společný cíl. Dlouhodobé urbanistické cíle mohou být dosaženy v extrémně krátké době, což by jinak nebylo možné. Olympiáda dává příležitost k realizaci velkých zásahů do struktury města, které ale nejsou nutnou podmínkou. Tyto investice tedy nelze považovat za přímo spojené s pořádáním her, protože by se dříve či později stejně realizovaly v rámci dlouhodobého rozvojového plánu.

Ekonomický dopad

Dopad hostování jakékoliv velké sportovní nebo i kulturní události a zvláště pak olympijských her lze podle Preusse prezentovat na následujících čtyřech modelech (Preuss, 2004, str. 289).

Obrázek 135 Schéma ekonomických modelových průběhů olympijských her (Preuss, 2004)

1) „Špatný případ“ nastane, pokud se město rozhodne pro rozsáhlé změny v infrastruktuře, které navíc i samo financuje, jako tomu bylo v Montrealu 1976. Jediným přínosem je nárůst turismu během konání her. Po skončení olympiády nevyužitá zařízení okamžitě začnou generovat zbytečné náklady, které během následujících let zadusí pozitivní efekt hostování her a do pěti let se bilance ocitne ve ztrátě.

2) „Neutrální případ“ představuje Los Angeles 1984, které do infrastruktury téměř vůbec neinvestovalo. Olympijské hry zde byly úspěšné, přitáhly mnoho návštěvníků a generovaly jednorázový zisk. Po skončení nezůstaly žádné stavby, které by měly pozitivní nebo negativní dopad.

3) „Typický případ“ zahrnuje investice do výstavby nové infrastruktury, které jsou financovány nejen z městských, ale i celostátních a soukromých zdrojů. Příkladem může být Mnichov, Barcelona, Sydney nebo Atény. Po skončení her chvíli přetrvává vzestupná tendence, ale splátky a úroky jednotlivých investic následně převáží a nastane ekonomický pokles. To ale nemění celkový pozitivní dopad nové infrastruktury.

4) „Ideální případ“ by nastal, pokud by investice do infrastruktury byly hrazeny z nezávislých a soukromých zdrojů, které nezatěžují městský rozpočet. Hry následně skončí úspěchem a ziskem. Nová infrastruktura je v souladu s dlouhodobými urbanistickými cíli a jednotlivé stavby jsou využívány a mají kladný vliv na své okolí.

Podání kandidatury

S tím, jak vzrůstá popularita sportu a z olympijských her se stává prestižní celosvětová společenská událost, narůstá i konkurence mezi jednotlivými kandidátskými městy. Mezinárodní olympijský výbor má v tomto ohledu všechny pravomoci volby vhodného kandidáta a stále navyšuje své požadavky. Jednotliví kandidáti se pak předhánějí v tom, aby jejich nabídka byla distinktivně odlišitelná s přidanou hodnotou oproti ostatním účastníkům.

Opačným jevem je podání kandidatury bez skutečné vůle olympijské hry pořádat. Již samotná kandidatura, byť neúspěšná, je významným manifestem vyspělosti města a jeho

obyvatel. Je to politický akt, který s sebou přináší náklady, ale i prestiž a zviditelnění. Pro mnoho měst se jedná o prověrku názorové soudržnosti a poskytne cennou zpětnou vazbu pro další rozvoj. Podobným procesem si prošla i kandidatura Prahy 2016 s nejasnou strategií, která poukázala na četná úskalí, které by s sebou pořadatelství přineslo. Je obvyklé, že kandidáti na první pokus neuspějí a poučení z předchozích chyb podávají přihlášku několikrát, než jsou jim hry přiděleny.

Dalším aspektem je pořádání olympijských her v nových zemích a nových městech. MOV má zájem na propagaci svých zájmů a „export“ svého produktu na nové trhy, ovšem poptávka také není neomezená a vyspělá města mohou mít to privilegium k opakovanému pořádání her na úkor nových a méně vyspělých žadatelů. Tím je také zaručena určitá míra rentability již vybudované infrastruktury.

Vzrůstající a nezřídka marnivé nároky MOV mohou také mnoho kandidátů odradit. O zimní olympijské hry v roce 2022 se původně ucházelo osm kandidátských měst. Vedle zemí s dlouhou tradicí zimních sportů jako jsou Norsko, Švédsko, Švýcarsko a Německo i relativně nové tváře jako Ukrajina, Polsko, Slovensko, Kazachstán a Čína. Norské Oslo se svým Holmenkollenem, který je Mekkou zimních sportů, se zdálo být favoritem. Proti němu stojící Švédové plánovali rozptýlení sportovišť mezi Stockholmem a sjezdovkami v Åre. Polský Krakov hodlal část soutěží uspořádat ve slovenské Jasně, zatímco ukrajinský Lvov měl olympiádu přivést do Karpat. Švýcarský St. Moritz plánoval vrátit zimní olympijské hry do místa svého vzniku v Alpách. Mnichov pak doufal, že se stane prvním městem, které hostilo letní i zimní olympijské hry. Peking, který hostil letní hry docela nedávno, a kazašské Almaty bez politické podpory se zdály být outsidersy mezi kandidátskými městy.

Postupně však jednotlivá kandidátská města začala svou kandidaturu z různých důvodů stahovat. Mezi prvními byl Lvov, který reagoval na nestabilní situaci v regionu, když se Ukrajina dostala do konfliktu s Ruskem – shodou okolností pořadatelem předchozích zimních her. Následovalo Německo a Švýcarsko, kde kandidaturu odmítli občané v referendu, a Švédsko, kde zase nebyla politická podpora. V Krakově se na téma kandidatury konala

dokonce dvě referenda, z nichž to poslední jasně ukázalo, že obyvatelé si přejí výstavbu metra, cyklostezek a zvýšení bezpečnosti ve městě na úkor pořádání olympijských her, které celkem jednoznačně odmítlo 70% respondentů. Při hlasování mohl MOV nakonec vybírat mezi pouhými dvěma kandidáty, protože svou kandidaturu nakonec stáhlo i Norsko. Výkonný ředitel MOV pro olympijské hry Christophe Dubin poté na adresu Norů prohlásil, že „pro zemi disponující takovými prostředky, plnou tak úspěšných sportovců a fanatických příznivců zimních sportů je velká škoda, že promarnila příležitost investovat do své budoucnosti a ukázat světu, co je schopná nabídnout.“ Kandidaturu nakonec získal Peking, který se mezi oběma finalisty, jimž bylo vytýkáno porušování lidských práv, zřejmě jevil jako menší zlo.

„Tady se zdá, že mentalita dnešních her začíná tvrdě narážet na zvyklosti demokratických zemí. K tomu je možné připočítat neprůhlednost výběrového řízení a požadavek, aby za celou akci poskytla finanční záruky vláda pořadatelské země (a tedy daňoví poplatníci), a je hned jasné, že olympiáda se nemůže trefit do vkusu každého. Soči například vyhrálo přesto, že ze všech kandidátských měst splňovalo technické požadavky nejméně- stavělo se od začátku prakticky na zelené louce, z čehož také vyplývají astronomické náklady.“ (Sobota, 2014)

Norští pořadatelé také poukazovali na přemrštěné požadavky MOV, který mimo jiné specifikoval, jak má vypadat slavnostní recepce funkcionářů s norským králem (hrazená norskou královskou rodinou), že všichni funkcionáři mají nárok na ubytování zdarma v luxusních hotelech či jakou značku mobilního telefonu včetně neomezeného volání budou činovníci mít k dispozici. Podle některých průzkumů by Norové s konáním olympiády souhlasili, za předpokladu, že by se jednalo o trvale udržitelné hry s využitím existujících sportovišť v Lillehammeru s výrazně nižším rozpočtem. Původní olympijské hry v Lillehammeru 1994 byly totiž průkopníkem koncepce trvale udržitelné výstavby olympijských sportovišť. Využití stávajících sportovišť by tedy bylo významným krokem ke snížení nákladů. Zdá se, že MOV a některé země vyvíjí tlak na výstavbu super-moderních a drahých sportovních zařízení jako tomu bylo v Pekingu a zejména v Soči.

Menší demokratické a vyspělé země jsou si vědomé výše nákladů spojené s pořádáním olympijských her a zviditelnění spojené s kandidaturou se jim nevyplácí.

„Pozorovatel se tak těžko může ubránit dojmu, že novodobá olympiáda slouží především jako marketingový ekvivalent vysokých podpatků: má smysl pro země či režimy, které si potřebují něco dokázat. Symbolika ruského návratu na výsluní byla letos v zimě výmluvná, stejně jako předcházející gigantický „svátek sportu“ v Pekingu. Když v roce 2007 MOV oznámil vítězství Ruska, prohlásil Putin, že „(výsledek) znamená, že došlo k uznání nejen prominentního postavení Ruska ve sportu, ale také se Rusku dostalo uznání jako zemi.“ O pár let později se při podobné příležitosti brazilský prezident Lula da Silva před televizními kamerami v podstatě rozplakal a dojatě šeptal: „Naše chvíle konečně přišla.““ (Sobota, 2014).

Podobným obdobím si prošla i Evropa, kdy je nutné připomenout především meziválečné hry v Berlíně, dále obnovu Londýna a také přestavbu katalánské Barcelony. V podstatě stejný proces zviditelnění a pozvednutí národní hrdosti proběhl i v případě Montrealu, Mexika a Austrálie. Nyní se zdá, že jsou na řadě především asijské země, které bude zřejmě následovat Afrika (LOH 2016 Brazílie, 2020 Tokio, ZOH 2018 Jižní Korea, 2022 Čína, MS ve fotbale 2018 Rusko, 2022 Katar).

Velký zájem o pořadatelství LOH 2024 projevil olympijský výbor Spojených států, který oslovil 35 amerických měst. Z nich 30 odmítlo rovnou a ani u zbylých potenciálních kandidátů nebylo zřejmé nadšení z výhledu na pořádání her. Například Chris Dempsey z hnutí No Boston prohlásil, že: „město potřebuje utrácet především za nové nemocnice, školy či dopravní infrastrukturu. To jsou věci, jež z Bostonu udělají v příštích deseti letech skvělé místo k životu. A ne nějaká sportovní monstra, která vůbec nepotřebujeme.“ Amerika nakonec vyslala do souboje Los Angeles, které by v případě úspěchu hostilo olympijské hry už po třetí (předchozí v letech 1932 a 1984) a mohlo by tak čerpat z předchozích zkušeností. Proti němu kandidují rovněž zkušená evropská města Paříž a Řím a nováček Budapešť. V případě Budapešti by se jednalo o první olympijské hry v jedné ze zemí bývalého

východního bloku, v ostatních případech bude zajímavé sledovat, jak by kandidátská města zužitkovala předchozí zkušenosti a již existující infrastrukturu a sportoviště.

Pokračující nárůst medializace

Co je dnes měřítkem společenské váhy nebo kulturního významu? Je-li to skutečně televizní sledovanost, pak sport nemá mnoho soupeřů. Zájem publika se také projevuje ochotou vynaložit na svou oblíbenou zábavu prostředky a to, co zajímá široké publikum, přitahuje i média. Oba tyto faktory jsou atraktivní pro investory. Tento jev v posledních desetiletích sílí. Úměrně s medializací tedy roste i ekonomická síla sportu.

Zvýšení ekonomického potenciálu sportu a s tím i jeho rostoucí prestiž ve společnosti vedou k výstavbě stále technicky dokonalejších staveb. Stadiony a haly už nejsou jen betonovou stavbou vybavenou skoupými toaletami a okénkem s občerstvením. Postupně se vyvinuly v moderní, uživatelsky přívětivější stavby.

V roce 2009 byla MŠMT zveřejněna „Analýza financování sportu v České republice“. Analýza poukazuje na sestupný trend ve státní podpoře sportu, kde z původních 0,65% státního rozpočtu v roce 1989 klesla úroveň podpory na současných 0,24% státního rozpočtu. Při srovnání se zeměmi EU se řadí Česká republika s nejmenší podporou sportu. Analýza konstatuje, že sport jako ekonomické odvětví přináší do státního rozpočtu více prostředků, než ze státního rozpočtu prostřednictvím dotací získává. Tento přebytek je vyčíslen v rozpětí 1,1 až 3,7 mld. Kč. ³⁶

Naopak podíl soukromého sektoru roste. Nikdy předtím nebyl sport předmětem tak intenzivního obchodního zájmu bank, mobilních operátorů, velkých pivovarů, potravinářských řetězců, výrobců elektroniky, aerolinek, automobilek a vůbec nejbohatších světových firem.

Nejdůležitější finanční zdroje ve sportu jsou:

³⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2009 [cit. 20-11-2010]. Koncepce státní podpory sportu v ČR. Dostupné z: www.msmt.cz/pro-novinare/koncepce-statni-podpory-sportu-v-ceske-republice.html

1. Poplatky za přenosová práva a reklama
2. Sponzoři
3. Merchandising (upomínkové předměty)

Principem sportovního marketingu je využít atmosféru závodů nebo utkání a hlavně využít emoce fanoušků a diváků. Princip spočívá ve ztotožnění diváků s úspěchem sportovců a sponzoři u takovéto akce chtějí být.

Sport je jedním z nejdynamičtěji rozvíjejícím se odvětvím průmyslu právě v ekonomicky nejvyspělejších zemích. Medializace sportu je dnes provázána s ekonomikou. Marketingoví specialisté velkých korporací spojují svět spotřebních hodnot a sociální status pomocí značkového loga. Miliony teenagerů dnes nosí trička se jmény svých sportovních idolů jako výraz jako symbol obdivované ikony úspěchu, bohatství, výkonu a prestiže.

Sportovní reklama je placená forma neosobní prezentace výrobků, služeb nebo myšlenek určitého subjektu (firmy, instituce nebo jiné organizace) prostřednictvím komunikačních médií. Mezi obecná média, kterých reklama využívá, patří zejména televize, rozhlas, denní tisk, časopisy, plakáty, film a nově stále častěji i sociální sítě.

Nejvlivnějším mediálním nosičem reklamy je zatím stále televize. Dokáže z jednoho informačního zdroje oslovit sta miliony či dokonce miliardy lidí. Pro sport je důležité, že přináší pocit vzrušení, napětí, nadšení a zklamání. Může působit jak v regionálním, tak globálním měřítku. I podoba některých soutěží se mění – přizpůsobuje potřebám médií, konkrétně hlavně televizním přenosům.

Příkladem mohou být úpravy tratí, kdy nově se závodí na krátkých, ale velmi náročných okruzích (severské lyžování, horská kola apod.), které je možné zcela pokrýt přenosovou technikou. Rovněž dochází k úpravě délky závodu či hrací doby tak, aby odpovídala vysílacím formátům. Pravidla jsou nastavena tak, aby nabídla co nejdramatičtější zápletku

(stíhací závody, play-off, tie-break apod.)^{37 38 39} Při výběru místa pro významné soutěže se bere v úvahu i časový posuv vůči ekonomicky nejsilnějším oblastem světa.

Silný vliv médií na ekonomiku sportovních svazů a klubů, stejně jako na olympijskou exekutivu MOV se projevuje vůlí organizátorů vyjít vstříc potřebám práce médií a vznikají dohody a poté předpisy, jak mají být sportovní stavby pro tento účel vybaveny (např. UEFA Infrastructure Regulations).

³⁷ Stíhací závod se jezdí například v dráhové cyklistice, rychlobruslení, biatlonu nebo v závěrečné části moderního pětiboje.

³⁸ Play-off je specifická část herního systému některých sportovních soutěží, která rozhoduje o celkovém vítězi dané soutěže. Playoff následuje po základní části soutěže, v níž se mužstva obvykle utkávají ve skupinách.

³⁹ Tiebreak neboli zkrácená hra je hra na konci setu tenisového zápasu, pokud oba hráči dosáhnou šesti her (gamů), tedy za stavu 6-6. Tento systém byl zaveden na počátku 70. let 20. století, aby se zkrátily vyrovnané zápasy.

G. Závěr

Pořadatelství

Situace v oblasti výstavby pro špičkové sportovní události je ovlivňována mnoha ekonomickými, společenskými a technickými faktory. Každé olympijské hry jsou tak zcela unikátní a funkční řešení aplikovaná v případě jednoho města nemusí být přenositelná na město jiné. Z dosavadního vývoje v této oblasti však lze vysledovat několik možných přístupů a trendů.

Podobné rysy vykazují akce pořádané autoritativními režimy s centralizovanou rozhodovací mocí. Mezi takové patří Berlín 1936, Montreal 1976, Peking 2008 nebo Soči 2014. Příprava olympijských her v těchto městech je charakterizována rekordními náklady, které jsou ze značné části financovány z veřejného rozpočtu. Výstavba se zde neomezuje pouze na sportovní stavby, ale zahrnuje i rozsáhlé projekty dopravní a technické infrastruktury. Prvotním účelem je naplnění ambicí vládnoucí elity, čemuž odpovídá velkolepé urbanistické rozvržení a okázalá architektonická forma, která využívá pokroková technická řešení. Vzniklé stavby se často stávají ikonami světové architektury. Jejich následný provoz je nákladný, ale bývá dotován z veřejného rozpočtu.

Opačný přístup představuje komerční pojetí olympijských her v amerických městech Los Angeles 1932 a 1984 a Atlanta 1996. Financování a v případě Atlanty i samotná organizace her byly svěřeny soukromým subjektům, jejichž zájmem je především vlastní publicita a generování zisku. Soukromí investoři a sponzoři, kterými jsou obvykle nadnárodní korporace, nemají zájem na výstavbě okázalých sportovních zařízení a zvláště ne na jejich následném provozu. Proto se snaží o využití stávajících univerzitních sportovišť, případně o následný přechod nových sportovišť do správy univerzit. Často jsou využívány jednoduché dočasné sportovní stavby. Tomuto přístupu bývá vytýkána přílišná komercializace a odchýlení od olympijských ideálů. Po skončení her nezůstává žádné nebo jen malé hmotné olympijské dědictví. MOV naopak propaguje, aby po skončení olympijských her zůstala v každém městě nesmazatelná stopa a aby olympijské hry měly pozitivní přínos na strukturu

města. Ovšem na druhé straně pokud po skončení her nezůstávají žádné stavby, odpadá také nutnost řešit jejich využití a náklady na provoz a údržbu.

Olympijské hry představují velkou příležitost pro regeneraci města. Od poloviny 20. století se toto téma objevuje v agendě většiny kandidátských měst. Z nejrozsáhlejších urbanistických počínů lze zmínit Řím 1960, Mnichov 1972, Soul 1988 a především Barcelonu 1996. Tato města využila olympijských her jako prostředek k urychlení přestavby celých čtvrtí. Urbanistický vývoj probíhá velmi pomalu a je omezený politickou vůlí a finančními prostředky. Velká jednorázová sportovní událost může usnadnit proces regenerace a přestavby tím, že přitáhne investice a sjednotí politické frakce za stejným cílem. Objem samotných olympijských her sám o sobě nestačí na změny, které by významně ovlivnily urbanismus světových metropolí. Představují však hybný moment, na který možné navázat dlouho odkládané stavební záměry.

Trendem přelomu tisíciletí je trvale udržitelný rozvoj. Tento pojem je nerozlučně spojen s celou historií olympijských her, ačkoliv teprve v 90. letech minulého století se jej podařilo zakotvit do olympijské charty⁴⁰. Zde je nutné rozdělit si pojem „trvale udržitelný rozvoj“ na dvě podkategorie. První je vztah k životnímu prostředí ve smyslu „ekologie“ tj. snížení emisí, použití materiálů a energie z obnovitelných zdrojů, regenerace kontaminovaného území apod. Druhou kategorií je „dlouhodobá využitelnost“, tedy smysluplnost či návratnost vstupní investice.

Vztah k životnímu prostředí řešili organizátoři v Sydney 2000, Athénách 2004 a Pekingu 2008, ale teprve v Londýně 2012 byla důsledně řešena i dlouhodobá využitelnost. Řecké

⁴⁰ Na kongresu (Centennial Olympic Congress, Congress of Unity) pořádaném v roce 1994 v Paříži Mezinárodní olympijský výbor uznal význam trvale udržitelného rozvoje a vlivu na životní prostředí a následně v roce 1996 byl doplněn do olympijské charty:

“[Role MOV ve vztahu k životnímu prostředí je:]

paragraf 13: povzbuzuje a podporuje zodpovědný přístup k problémům životního prostředí, podporuje udržitelný rozvoj ve sportu a vyžaduje, aby se olympijské hry konaly v souladu s těmito zásadami;

Paragraf 14: podporuje pozitivní odkaz olympijských her v hostitelských městech a hostitelských zemích;“

Zdroj: Olympijská Charta

olympijské hry měly podrobně zpracovanou dokumentaci k ochraně přírody, ale po skončení her zůstala mnohá sportoviště nevyužitá a chátrající. Vyřešení jednoho ekologického problému tak bylo nahrazeno jiným, bez dlouhodobě uspokojujivého řešení. V případě Londýna se zdá, že organizátoři se poučili z předchozích ročníků a oba aspekty trvale udržitelného rozvoje dostali do rovnováhy.

Budoucí pořadatelé olympijských her budou postaveni před nelehký úkol. V rámci kandidatury budou muset sestavit takovou agendu, která splní:

- technické nároky na kvalitu sportovišť
- požadavky MOV na kapacitu diváckých tribun
- realistické financování výstavby sportovišť i doprovodné infrastruktury
- politické / společenské zadání různých zájmových skupin
- bude v souladu s rozvojovým plánem města
- bude ohleduplná k životnímu prostředí
- bude mít vyřešené využití pro dobu po skončení olympijských her

Vítězný kandidát by měl splňovat všechny tyto požadavky a navíc bude muset oslovit jednotící ideou, která nabídne něco navíc než jen prosté splnění jednotlivých položek. Měl by prokázat, že hry budou společenským přínosem, napomohou regeneraci území a zanechají po sobě pozitivní odkaz. Tento odkaz však nemusí mít nutně podobu velkolepých staveb, naopak může mít podobu pozitivních změn ve společnosti, které nejsou hmotné, ale přesto budou mít velký význam pro další generace.

Sportovní stavby

Typologie sportovních staveb je ze značné části ovlivňována děním v oblasti olympijských her. Především MOV určuje, které sporty a jejich disciplíny budou zařazeny do programu letních či zimních olympijských her. Tím také určuje jejich prestiž, sledovanost a popularitu. S tím souvisí atraktivita pro sponzory a rozvoj profesionalizmu. Olympijské sporty mají širší členskou základnu s čímž je spojená potřeba většího množství a větší kvality sportovních staveb. Naopak sporty, které byly z olympijského programu odstraněny, se vytrácí i z všeobecného povědomí a pro ně určené sportovní stavby se stávají nadbytečné.

Sportovní stavby by proto měly umožňovat dostatečnou flexibilitu, která jim umožní reagovat na podobné změny. Moderní technologie umožňují výstavbu multifunkčních hal, které mohou hostit v podstatě jakýkoliv sport. Umožňuje to variabilní vnitřní uspořádání, změny kapacity diváckých tribun a velikosti hrací plochy, snadná a rychlá výměna hracího povrchu nebo také posuvné zastřešení.

Problematické může být začleňování sportů s výrazně specifickými prostorovými potřebami a geograficky nerovnoměrnou popularitou. Těmi jsou například baseball, ragby nebo americký fotbal, jejichž oblíbenost je v některých zemích na špičce sledovanosti, zatímco v jiných je prakticky nulová. Výstavba stadiónů schopných adaptace na více takových sportů je dnes již technologicky možná, ale z ekonomického hlediska a s ohledem na jejich využitelnost není výhodná. MOV by měl zařazování těchto sportů na program olympijských her posoudit s ohledem na geografickou polohu hostitelského města.

Kromě tradičních sportů se do programu olympijských her stále více prosazují i moderní disciplíny jako jsou triatlon, moderní pětiboj, dálkové plavání, jachting, horská kola, plážový volejbal apod. Sportoviště – tratě těchto sportů jsou proměnlivé v závislosti na okolním prostředí a nevyžadují tradiční formu stadionu. Naopak představují návrat k přírodě a odklon od poněkud sterilní tradiční atletiky. Sporty, které nejsou na programu olympijských her, mají

své vrcholné klání jednou za čtyři roky na Světových hrách⁴¹. Některé z těchto sportů již v průběhu historie byly součástí olympijských her, ale následně byly vyřazeny, a nebo se naopak po určité době na Světových hrách dočkali „povýšení“ mezi olympijské sporty. Architektura sportovních staveb by měla předvídat i takové změny a pružně na ně reagovat.

Tabulka 9 - Sporty Světových her

Aikido	Kanoistický maraton	Ragby o sedmi hráčích
Akrobatická gymnastika	Karate	Rybolovná technika
Akrobatický rokenrol	Korfbal	Sálová cyklistika
Americký fotbal	Krasobruslení na kolečkových bruslích	Sambo
Badminton	Kulečník	Silový trojboj
Baseball	Kulturistika	Skoky na trampolíně
Boules	Kuželky	Softbal
Bowling	Lacrosse	Sportovní lezení
Dračí lodě	Lukostřelba	Squash
Duatlon	Moderní gymnastika	Sumo
Džiu-džitsu	Motocyklový sport	Surfing
Fistball	Netbal	Taekwondo
Florbal	Orientační běh	Taneční sport
Ultimate Frisbee	Parašutismus	Terénní lukostřelba
Gateball	Pelota baskická	Tchoukball
Gymnastický aerobik	Pesäpalló	Triatlon
Halový pozemní hokej	Petanque	Vodní lyžování
Hokej na kolečkových bruslích	Plážová házená	Vojenský pětiboj

⁴¹ Světové hry (anglicky: World Games) je mezinárodní sportovní akce, pořádaná IWGA, která se koná jednou za čtyři roky a slouží neolympijským sportům a disciplínám jako náhrada za olympijské hry. Mnohdy se proto přezdívají Olympijské hry neolympijských sportů.

Inline bruslení	Ploutvové plavání	Vzpírání žen
Inline hokej	Přetahování lanem	Wu-šu
Kanoe-pólo	Racquetball	Záchranářský sport

Zdroj: <http://www.theworldgames.org/>

Nové technologie umožňují výstavbu stále sofistikovanějších dočasných staveb. Ty již nejsou pouhou lešenářskou konstrukcí tribuny, ale nabývají dosud nevídaných rozměrů a tvarů. Navíc je možné po skončení sportovní události je snadno demontovat, přemístit a znovu vztyčit na novém místě. Do budoucna se tedy dá očekávat, že některé stavby se budou transportovat společně událostí a dalším doprovodným vybavením. Již dnes je obvyklé, že špičkové cyklistické či motoristické týmy cestují s vybavením v několika nákladních vozech a závodníci jsou ubytováni luxusních obytných autobusech. Podobným způsobem fungují i organizátoři komerčních putovních soutěží typu Air Race, kteří objevují stále nové atraktivní lokality.

Tradiční stadion bude mít i nadále významné místo v rámci typologie sportovních staveb. Jeho konstrukční a dispoziční řešení však musí reagovat na vzrůstající nároky na flexibilitu a proměnnou kapacitu diváckých tribun. Typickým problémem je konverze olympijského stadionu na fotbalový. Zásadní kapacitní rozdíl v tomto případě vyplývá požadavků jednorázové události typu olympijských her na ceremoniální a atletický stadion schopný pojmout 80-100tis. diváků, který má následně sloužit pro pravidelná utkání fotbalové ligy s řádově nižší návštěvností. Fotbalový fanoušek mnohem lépe vnímá atmosféru menšího, ale zcela vyprodaného stadionu než velkého a poloprázdného. Atletická dráha navíc neumožňuje blízký kontakt s děním na hrací ploše. Moderní technologie umožňují posun částí tribuny a změnu výšky hrací plochy pomocí důmyslných mechanismů. V daném měřítku se však jedná o ekonomicky velmi nákladné řešení. Jinou možností je jednorázová přestavba po skončení olympijských her (Sydney 2000, Londýn 2012), která redukuje kapacitu tribun a změní konfiguraci hrací plochy do dlouhodobě využitelné podoby. Flexibilita stadionu se pak odehrává v tomto již redukovaném měřítku.

Nadchází doba mediální

Z dosavadního vývoje v oblasti sportovních staveb je zřejmé, že se stále více prohlubuje rozdíl mezi rekreačními sportovišti a stavbami pro vrcholné sportovní soutěže.

Stavby pro rekreační sport jsou orientované na sportovce a mají za účel poskytnout mu vhodné zázemí k jeho aktivitám. Stavby pro vrcholový sport se zaměřují na diváka, který sem přichází sledovat výkony sportovců. Medializace však tento stav posouvá na další úroveň, kdy sportoviště jsou komponována pro ideální mediální přenosy. Televizní diváci tak mohou sledovat sportovce povzbuzované diváky na místě.

Při vrcholných sportovních akcích je informovanost diváka na prvním místě. Tratě jsou vybaveny časomírou pro měření času závodníků na mnoha kontrolních bodech. Výsledné časy nebo skóre se promítá na informační tabule v reálném čase a současně jsou tyto informace přenášeny online na sociální sítě. Televizní přenosy využívají velké množství kamer. Kromě stacionárních jsou dnes běžné různé druhy pohyblivých jeřábů, kolejnic a přenosových vozů. Nadhledové záběry se snímají z letadel, vrtulníků nebo dronů. Dále se využívají různé kamery se specifickým úhlem záběru z pohledu závodníka či rozhodčího. Další informace pochází z různých senzorů umístěných na těle závodníka (tepová frekvence, pozice a rychlost dle GPS, výkon ve wattech, přetížení apod.) nebo z komunikace týmové vysílačky. Komentátoři pak připravují rozhovory, statistiky, analýzy a doplňují vlastní odhady vývoje sportovního klání. Celý tento tok informací je doplněn o reklamu sponzorů a zpoplatněn za vysílací práva. Následně je distribuován ke konečnému konzumentovi co možná nejširším spektrem kanálů.

Návštěva diváků na místě je v porovnání s globální sledovaností téměř zanedbatelná.⁴² Fanoušci především dotváří atmosféru a podporují atraktivitu mediálního přenosu. Přeci jenom bouřlivé masy fanoušků v televizním přenosu vypadají lépe než poloprázdné tribuny.

⁴² Počet prodaných vstupenek na LOH v Londýně 2012 je odhadován na 8 milionů. Celosvětová televizní sledovanost dosáhla 900 milionů diváků.

Obrázek 136 Zahajovací ceremoniál LOH Londýn 2012

zobrazování výsledků a zpomalených záběrů. Součástí dispozice musí být nemalé prostory určené médiím a celá budova musí být protknuta kabelovými i bezdrátovými sítěmi. Kromě speciálních obrazovek se i samotné stavby stávají zobrazovací plochou uvnitř i navenek. Již dříve bylo použito efektu, kdy diváci na tribunách byli vybaveni barevným oblečením či panely, které jako celek utvářely na tribuně obraz.

V Londýně 2012 však tento princip převedli do podoby digitální obrazovky. Každá sedačka byla vybavena 25 centimetrovou obrazovkou, která představovala jeden z celkového počtu 70 799 barevných pixelů. Tribuny tak složily jako velká promítací plocha pro různé vizuální efekty.⁴³

Podobným způsobem lze promítnout určité množství informací i na vnější obálku stadionu. Například německá Allianz Arena používá technologii LED světel integrovaných do obvodového pláště z ETFE polštářů k předání informace o právě hrajícím týmu.⁴⁴

Obrázek 137 Allianz Arena v Mnichově

⁴³ "Backstage at the London 2012 Olympic Ceremonies". Lsionline. 12 September 2012. Retrieved 15 March 2013. Zdroj: <http://uk.reuters.com/article/uk-oly-ratings-day-idUKBRE8760V820120807>

Do budoucna lze očekávat významný posun právě k medializaci, provázanosti a informovanosti při konání sportovních akcí a sportovní stavby budou jedním z hlavních nositelů tohoto trendu.

Virtualizace

V dnešní mediální době se stále více setkáváme s odlišnou formou přístupu ke sportovnímu a kulturnímu dění, takzvanou virtualizací⁴⁵. V praxi se jedná o sledování děje v reálném čase mimo místo jeho konání. První takové pokusy byly učiněny již při olympijských hrách v Berlíně v roce 1936, kdy se první živé televizní přenosy části olympijských her promítaly v saloncích ve středu města.

Současná virtualizace je několika stupňová a zprostředkovává sport široké veřejnosti po celém světě formou multimediálních zážitků. Její rozsah lze představit na příkladu plážového volejbalu. Ve své základní podobě se jedná o hru čtyř hráčů na písku, typicky na pláži u moře. Vrcholná forma plážového volejbalu se stěhuje na velké stadiony, kam přichází hru sledovat diváci. Televizní kamery tak zabírají nejen samotné hráče, ale i diváckou kulisu a celkovou atmosféru zápasu. Televizní přenos je doplněn o komentář a informace o stavu zápasu a je přenášen k divákům u domácích obrazovek. S nedávným rozvojem technologie mobilních zobrazovacích zařízení je běžné, že pro špičkové sportovní události se instalují velkoplošné obrazovky na veřejných prostranstvích, kam se lidé scházejí, aby mohli fandit společně. Na místě pak bývá i doprovodný program a vše zabírají kamery, které opět zprostředkovávají atmosféru divákům u domácích obrazovek. Při příležitosti posledních olympijských her se začaly stavět lokální olympijské parky, které jsou menší obdobou svého olympijského vzoru. Zde se konají menší sportovní soutěže, většinou pro děti a za účelem přiblížení sportu širší veřejnosti. Turnaj v plážovém volejbale v rámci lokálního olympijského parku, konaný paralelně s hlavním olympijským turnajem je sám o sobě atraktivní a společně

⁴⁴ Allianz Aréna svítí vždy v barvách domácího týmu - červeně při zápasech Bayernu Mnichov a modře při zápasech TSV Mnichov 1860. Aréna umí svítit také v jiných motivech, např. v barvách německé vlajky.

⁴⁵ Virtualizace je v informatice označení postupů, technik a prostředků, které umožňují v počítači přistupovat k dostupným zdrojům jiným způsobem, než jakým fyzicky existují, jsou propojeny atd.

s televizním přenosem představuje komplexní divácký zážitek. Ten se však nemusí omezovat na pouhé pasivní sledování, neboť tyto doprovodné turnaje jsou otevřené pro veřejnost. Divák se tak může hry aktivně účastnit a tím ještě více prohloubit své vnímání hlavního turnaje. I tyto menší doprovodné sporty jsou snímány televizními kamerami, takže z diváka se najednou stává objekt zájmu, který je přenášen k divákům u domácích obrazovek.

Obrázek 138 Olympijský park Rio Lipno 2016

Doprovodným jevem je samozřejmě potřeba výstavby příslušného zařízení. Zde jsou pořadatelé lokálních sportovních parků postaveni před stejnou výzvou jako pořadatelé hlavních olympijských her, pouze v menším měřítku. Pro lokální sportovní park platí stejná potřeba primární, sekundární a terciární infrastruktury, stejně je třeba zhodnotit potřebu trvalých a dočasných staveb a řeší se stejné politické, finanční a technické otázky.

Praha Olympijská?

Stověžaté město se ve své dlouhé historii ucházelo o pořadatelství olympijských her celkem třikrát.

První seriózní návrh olympijské kandidatury Prahy pochází z prosince 1920. Jeho autorem byl Jiří Stanislav Guth--Jarkovský, od roku 1919 generální sekretář MOV, jehož nadchl pobyt na

olympijských hrách v Aténách 1896. Jako vrchní ceremoniář prezidenta Tomáše Garrigua

Obrázek 139 Logo Praha 2016

Masaryka přesvědčil Jiří Stanislav Guth-Jarkovský politické špičky včetně ministra zahraničí Edvarda Beneše o přínosu olympijských her pro republiku. Jenže ke skutečnému souboji Prahy s pěticí protikandidátů – Amsterdam, Barcelona, Los Angeles, Řím a Paříž – nedošlo, byť je ve statistikách MOV Praha uvedena jako kandidátské město. Jiří Guth-Jarkovský se údajně nechal obměkčit přítelem, francouzským baronem Pierrem de Coubertinem – zakladatel novodobých her se toužil rozloučit s olympijskými hrami v domácím prostředí a česká metropole nekandidovala. Volby skutečně vyhrála Paříž a Praha na oplátku dostala možnost zorganizovat VIII. Kongres Mezinárodního olympijského výboru v roce 1925. V lednu 1926 se pod vlivem úspěšného organizování kongresu vyslovalo vedení Československého olympijského výboru pro uspořádání olympijských her v metropoli, vznikl dokonce i Olympijský fond, ale pokusy zmařila druhá světová válka.

Myšlenka na pražskou olympiádu ožila znovu koncem šedesátých let. V kandidátském procesu pro rok 1980 byly zpracovány přípravné studie s ústřední lokalitou na Maninách, finanční podporu měla poskytnout statní pokladna a v březnu 1968 podpořila projekt i vláda. V srpnu 1968 a v roce 1971 se uskutečnila architektonická soutěž na hlavní olympijský stadion.

Obrázek 140 Návrh olympijského stadionu v Praze na Maninách

Nápad umístit v oblasti Manin sportoviště ale nebyl nový. Ve dvacátých letech tady stávalo letní cvičiště, na němž v roce 1921 proběhla i první spartakiáda. Zorganizovala ji Federace dělnických tělovýchovných jednot.

Vpád vojsk Varšavské smlouvy a normalizace však olympijské sny utnuly. V době vrcholící studené války se pořadatelsví her v roce 1980 zhostila Moskva, která jej využila k propagaci svého režimu. Praze zůstala jediná památka na kandidaturu, hotel Olympik.

Zatím poslední snaha učinit z Prahy na krátkou dobu středobod světového sportovního dění vyvrcholila v roce 2007 podáním přihlášky do volby pořadatelského města pro letní olympijské hry v roce 2016. Mezi celkem sedmi kandidátskými městy byly kromě Prahy také Chicago, Tokio, Rio de Janeiro, Baku, Doha a Madrid. Jejich nabídky posoudila technická komise MOV, která následně doporučila čtyři města jako vyhovující kandidáty (Tokio, Madrid, Chicago a později vítězné Rio de Janeiro). Praha se do užšího výběru nedostala.

Obrázek 141 Hotel Olympik

Samotní organizátoři akce Praha olympijská připustili, že šance na úspěch byly velmi nízké. Předchozí olympiáda v Londýně 2012 významně snížila šance evropských kandidátů, protože bývá zvykem, že olympijské hry se více méně rovnoměrně stěhují mezi kontinenty. Podání kandidatury tak mělo sloužit především jako zátěžová zkouška pro získání her v roce 2020 nebo 2024. To je poměrně běžná strategie kandidátských měst, protože jim umožní najít své slabé stránky a do příštího podání na nich zapracovat. Rovněž dojde k ověření, zda má kandidatura dostatečně silnou podporu jak mezi politickými představiteli, tak mezi širokou veřejností. V případě Prahy se projevilo obojí, jak technické a organizační nedostatky návrhu tak kolísající podpora politiků i veřejnosti.

Největší podporu měla pražská kandidatura v tehdejší pražském zastupitelstvu pod vedením starosty Béma. Naproti tomu ze strany ostatních regionů a menších měst zaznívala kritika, že Praha na sebe stáhne veškerou pozornost a investice, což bude mít negativní vliv a povede ke zpomalení rozvoje oblastí mimo hlavní město. Dle různých průzkumů veřejného mínění se podpora pražské kandidatury mezi obyvateli pohybovala mezi 40-50%. U ostatních kandidátů se podpora veřejnost pohybovala v rozmezí 70-80%.⁴⁶

Další ranou pro sebevědomí pořadatelů bylo rozhodnutí vlády, že nebude garantovat finanční záruky za pořádání olympijských her. Kandidatura kvůli tomu málem musela být stažena.

V listopadu 2004 byla zveřejněna první ekonomická studie her – firma PricewaterhouseCoopers (PWC) odhadla výnos her na 25 miliard korun oproti 130 miliardám vynaložených nákladů. Na konci roku se plánované náklady snížily na 88 miliard, pokles způsobilo ovšem přesunutí části výdajů pod hlavičku tzv. nezbytných investic do infrastruktury, které měly dosáhnout 600 miliard korun.

Kandidatura Prahy pro rok 2016 počítala s rozptýleným rozmístěním sportovišť. Hlavní olympijský komplex měl být nově vystavěn na místě expozičního areálu v Letňanech,

⁴⁶ Public Support Only 50% For Prague 2016: Bid Questionnaire Response. *GamesBids.com* [online]. London, 2008 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://gamesbids.com/eng/other-news/public-support-only-50-for-prague-2016-bid-questionnaire-response/>

plavecký stadion měl vzniknout přestavbou akvaparku na Šutce a na blíže nespecifikovaném místě v Praze nebo v Brně měl být vystavěn nový velodrom. Další sportoviště by vznikla rekonstrukcí stávajících staveb nebo výstavbou dočasných zařízení. Návrh také počítal s využitím osvědčených sportovišť jako je vysočanská multifunkční O2 Arena, veslařský kanál v Račicích či slalomová trať v Troji.

Mezinárodní olympijský výbor nakonec vzal v potaz nedostatečnou sportovní infrastrukturu, problematické financování a malou podporu veřejnosti a celkem oprávněně do užšího výběru doporučil jiná města, která pražskou kandidaturu převyšovala ve většině posuzovaných parametrů.

Vynaložené úsilí a finance však ukázaly nejen slabá místa, ale i velký potenciál, který v sobě Praha má. Pokud by do budoucna zavládla shoda napříč politickým spektrem a širokou veřejností, že Olympijské hry budou pro Prahu a celou Českou republiku přínosem, pak by Praha jistě měla světu co nabídnout. Další podmínkou úspěšné pražské kandidatury je odklon od trendu velkolepé přehlídky okázale utrácených finančních prostředků rekordní výše (Soči, Peking) a naopak příklon k politice trvale udržitelného rozvoje jakou předvedl Londýn 2012.

Řecko, které pořádalo hry v roce 2004, bývá uváděno spolu s Portugalskem jako jedna z nejméně vyspělých zemí původní „evropské patnáctky“. Počtem obyvatel, ale i hrubým domácím produktem je Česká republika s Řeckem bezesporu srovnatelná, stejně tak jako se základní vybaveností (Strouhal 2007). Řekům se hry nakonec podařilo uspořádat s odhadovaným nákladem 15 miliard USD, ale následný ekonomický i společenský přínos nenaplnil očekávání. Z tohoto pohledu by nám mohl být vzorem Londýn 2012, který investoval 10,4 miliard USD, a olympijské hry zde zanechaly jednoznačně pozitivní dědictví.^{47 48} Ševčík (2004) odhaduje, že Praha, i bez ohledu na pořádání olympijských her, bude muset v následujícím desetiletí investovat cca stovky miliard do infrastruktury, a to zejména v oblasti dopravního systému. Bezesporu bude potřeba komplexně vyřešit přepravu

⁴⁷ As Olympic glow fades, Athens Questions \$15 billion Cost. *The Christian Science Monitor*. 2010, **2010**(13 February), 1.

⁴⁸ *London 2012 - Final cost of London 2012 Games revealed* [online]. **2012**(13 October), 1 [cit. 2016-05-09].

cestujících z ruzyňského letiště, odvést kamionovou dopravu zcela mimo město a dobudovat systém metra. Tyto „vynucené investice“ by pak mohly posloužit pro konání velkých sportovních událostí třeba i olympijských her.

Předpokladem úspěšné realizace takto celosvětově významné sportovní události je pečlivé plánování výstavby v souladu s dlouhodobými cíli rozvoje města. Významným nástrojem je zde územní plán, který má poskytnout celkový rámec pro jednotlivé dílčí projekty. Současně však musí být nastaven dostatečně flexibilní proces rychlého schvalování změn, které jsou při přípravě takto rozsáhlé akce nevyhnutelné. Legislativa aktuálně platná v České republice není k tomuto účelu uzpůsobená. Vzhledem k délce trvání povolování staveb, které často zabere mnoho let, by výstavba všech zařízení pro olympijské hry nemusela být časově reálná. Od přidělení pořadatelství po slavnostní zahájení olympijských her má město přibližně osm let na výstavbu potřebné infrastruktury. Při podání kandidatury tedy již musí být schválený územní plán zahrnující jak variantu ne-olympijskou, tak i olympijskou a po-olympijskou.

Pořadatelství olympijských her klade vysoké nároky na dopravní infrastrukturu a může působit jako katalyzátor rozvoje této oblasti. Dopravní stavby obvykle představují významnou investici, která několikanásobně převyšuje náklady na výstavbu samotných sportovních staveb. Pro rozvoj města je tedy zásadní, aby se výstavba dopravní infrastruktury pro olympijské hry maximálně překrývala se záměrem rozvoje města. Příkladem nevhodného rozvoje může být kanadské letiště Mirabel, vybudované pro hry v Montrealu, které nikdy plně nenaplnilo svou kapacitu a muselo být uzavřeno po pouhých 30 letech od svého otevření.

V případě Prahy je zcela zřejmá potřeba dostavby městského okruhu. Svou polohou ve středu Evropy Praha nabízí výbornou silniční dostupnost pro mnoho sousedních zemí. Dá se tedy očekávat, že mnoho návštěvníků této možnosti využije. Otevřením tunelového komplexu Blanka a jihozápadního segmentu dálnice D0 (do 31. prosince 2015 rychlostní silnice R1) se pražská silniční síť významně rozšířila, ale přesto jsou jak Městský tak Pražský okruh i po více než 30 letech od počátku výstavby hotové jen přibližně z poloviny.

Dalším slabým místem pražské dopravy je kapacitní napojení ruzyňského letiště na centrum města. Prodloužení linky metra A do Motola tento problém nevyřešilo a výstavba rychlodráhy je prozatím v nedohlednu.

Na druhé straně může Praha těžit z relativně husté sítě hromadné dopravy a krátkých docházkových vzdáleností v rámci historického centra. Obzvláště v létě, kdy je příliv návštěvníků částečně kompenzován odlivem obyvatel na chaty a na dovolené, by mohl být nastaven zvláštní posílený režim městské dopravy, který by pokryl potřeby olympijských her.

Moderní pojetí kandidatury vyžaduje nejen splnění formálních požadavků MOV, ale také silný příběh, který vytvoří jednotící téma celých her. Předchozí pražská kandidatura byla v tomto ohledu poněkud nepřesvědčivá. Vítězná města minulých dekad téměř vždy ve své nabídce zdůrazňovala témata jako regenerace území, zlepšení životního prostředí či pozitivní odkaz budoucím generacím. Z tohoto pohledu byly velmi úspěšné hry v Barceloně a Sydney. Nejdále však zašel Londýn, který své pojetí trvale udržitelného rozvoje prolнул do celé koncepce olympijských her.

Praha má ve svém nově zpracovávaném metropolitním plánu definované transformační zóny, z nichž některé by mohly být vhodné pro výstavbu olympijského parku. Kromě již zmiňovaných Letňan, Strahova a Manin to jsou Nákladové nádraží Žižkov, Smíchovské nádraží, Nové Bubny, Nová Harfa, Kolbenova, V Korytech nebo Pod Bohdalcem. Tyto lokality by odpovídaly společenskému zadání na regeneraci území. Ve všech případech se dá mluvit o brownfieldech, jejichž komplexní regenerace je otázkou dlouhodobého horizontu. Jednorázový impuls v podobě přidělení olympijských her by mohl sjednotit zájmy občanů, politiků, urbanistů a investorů a urychlit proces transformace území. Dlouhodobé plány města však s podobným využitím nepočítají. Vzhledem k tomu, že mezi přidělením olympijských her a jejich pořádáním je odstup 8 let, je nutné, aby otázky územního plánu byly vyřešeny ještě před podáním kandidatury.

Záměr umístění olympijského komplexu do Letňan připomíná spíše komerční pojetí her prezentované Atlantou 1996. Přitom olympijské hry by byly jedinečnou příležitostí regenerace Strahova - místa s bezmála stoletou sportovní tradicí, nyní zanedbaného a nevyužitého. Rio de Janeiro představilo koncept, kdy zahajovací a závěrečný ceremoniál nebudou na hlavním olympijském atletickém stadionu, ale na slavném fotbalovém stadionu Maracanã. Podobným způsobem by šlo uspořádat ceremoniály na hlavním sletovém stadionu, projektovaném přesně k těmto účelům, odděleně od atletických soutěží.

Obrázek 142 Současné využití Strahovského stadionu jako tréninkového centra fotbalového klubu

Praha by se dále musela vypořádat s absencí vyhovujícího atletického stadionu, plaveckého bazénu a velodromu. Městu sice schází sportovní infrastruktura, ale ne stavby olympijských kapacit a parametrů. Uvažovaný národní fotbalový stadion má mít kapacitu cca 35 000 diváků, což představuje přibližně polovinu minimální kapacity olympijského atletického stadionu.

Podobně je tomu u plaveckého areálu, kdy české závodní bazény dlouhodobě využívají tribuny o kapacitě pro pouhých několik desítek návštěvníků, což je o několiknásobně méně než desetitisícové požadavky MOV. Tento rozdíl v kapacitě tribun by bylo nutné řešit dočasnými konstrukcemi. Plavecký bazén by bylo možné jako dočasnou konstrukci vestavět například do vysočanské O2 arény, za předpokladu, že by její kapacita nescházela pro jiné halové sporty. Výstavba další trvalé multifunkční arény by pro město byla dlouhodobě nevyužitelná.

Velodrom se světovými závodními parametry je typ stavby, která v české republice schází. Při světových úspěších českých cyklistů, si lze představit, že stavba velodromu a přiléhajícího cyklo-parku podle londýnského vzoru by mohla být životaschopnou možností.

Praha by mohla využít slalomového kanálu v Troji a veslařského kanálu v Račicích, které oba splňují vysoké standardy. Toto jsou stavby, které v zemích bez tradice vodáckých sportů vyvolávají vysoké investice do výstavby a následně chátrají z důvodu jejich nevyužití.

Praha by rovněž mohla využít krásné kulisy pro sporty, které nejsou spojeny s konkrétními stavbami, jako jsou maraton, triatlon, silniční a horská cyklistika nebo beachvolejbal. V Riu de Janeiro je nově zařazen golfový turnaj. Ten by se mohl odehrát například na Karlštejnském hřišti.

Pochopitelným hendikepem je absence vhodné vodní plochy pro jachtařské soutěže. Při hrách v roce 1956 v Melbourne se třeba jezdecké soutěže z důvodu striktních karanténních opatření nemohly konat v Austrálii. Na místo toho se odehrály ve Stockholmu. Pokud by původně navrhované Lipno nevyhovělo mezinárodním standardům, mohla by Praha požádat některou z blízkých přímořských zemí o výpomoc s hostováním jachtařských soutěží.

Česká republika má dlouhou sportovní tradici, která sahá až k počátkům samotného moderního sportu. Miroslav Tyrš a Gustav Fryštenský každý svým způsobem přispěl k rozvoji této tradice. Za celou historii olympijských her Česko mezi účastníky scházelo pouze dvakrát a to na prvních hrách roku 1896 a podruhé při bojkotu her v Los Angeles za studené války. V letech 1900-1912 se Česko účastnilo jako samostatná země (Bohemia), ale stále součást Rakousko-Uherska. Následovalo období československých sportovců a od roku 1993 pak samostatná Česká Republika.

Česká olympijská historie je lemována světově známými jmény, jako jsou Emil Zátopek, Věra Čáslavská, Jan Železný, Roman Šebrle či Kateřina Neumanová. Rovněž čeští hokejisté zanechali nesmazatelnou medailovou stopu na vrcholných světových turnajích. Zatím poslední zlatí medailisté Kulhavý, Svoboda, Knapková a Špotáková dobře ilustrují pozoruhodnou různorodost sportovních odvětví, ve kterých se čeští sportovci prosazují.

Z tabulky 10 je patrné, že koncentrace českých sportovců (počet olympioniků přepočtený na celkový počet obyvatel) je vyšší než u většiny ostatních zemí. V tomto parametru jsou na

tom nejlépe Nový Zéland a Austrálie, které následuje několik zemí střední a východní Evropy (Bělorusko, Maďarsko, Česká Republika a Slovensko).

Olympijské hry zatím nikdy nehostila žádná země střední a východní Evropy, což neodpovídá jejich zastoupení v olympijských soutěžích. Praha by to mohla změnit, ale pouze za předpokladu, že odhodlání uspořádat olympijské hry zavládne napříč politickým spektrem a širokou veřejností. Do té doby by se také musel změnit způsob zadávání veřejných zakázek se snížením míry netransparentnosti výběrových řízení. Olympijské hry by mohly být velkým přínosem pro společnost i ekonomiku. Na druhé straně zde hrozí velké riziko nezvládnutí takto velké akce, které by mělo negativní dopad ještě na příští generace.

Prozatím však můžeme pouze sledovat, jakým způsobem si v boji o pořadatelství letních olympijských her 2024 povede náš nedaleký soused, maďarský Budapešť.

Tabulka 10 - Účast a úspěchy českých olympioniků

Země	Kód	počet obyvatel (mil.)	počet olympioniků	počet olympioniků na 1 mil. Obyvatel	počet medailí	počet medailí na 1 mil. Obyvatel
Argentina	ARG	40,1	137	3,4	4	0,1
Austrálie	AUS	23,0	410	17,9	35	1,5
Bělorusko	BLR	9,5	165	17,4	12	1,3
Brazílie	BRA	204,3	258	1,3	17	0,1
Česká Republika	CZE	10,6	133	12,6	10	0,9
Čína	CHN	1374,1	396	0,3	88	0,1
Francie	FRA	65,6	330	5,0	34	0,5
Itálie	ITA	59,5	284	4,8	28	0,5
Japonsko	JPN	126,9	293	2,3	38	0,3
Jižní Korea	KOR	50,0	245	4,9	28	0,6
Kanada	CAN	35,1	277	7,9	18	0,5
Maďarsko	HUN	10,0	157	15,8	18	1,8
Německo	GER	82,0	392	4,8	44	0,5
Nizozemí	NED	16,8	175	10,4	20	1,2
Nový Zéland	NZL	4,5	184	41,2	13	2,9
Polsko	POL	38,5	218	5,7	10	0,3
Rusko	RUS	142,4	436	3,1	81	0,6
Slovensko	SVK	5,4	47	8,7	8	1,5
Spojené Státy Americké	USA	320,3	530	1,7	103	0,3
Španělsko	ESP	47,3	278	5,9	17	0,4
Švédsko	SWE	9,6	134	14,0	8	0,8
Ukrajina	UKR	45,5	237	5,2	20	0,4
Velká Británie	GBR	63,2	541	8,6	65	1,0

Tabulka se vztahuje k olympijským hrám v Londýně 2012.

H. Shrnutí

Výstavba sportovní stavby pro vrcholné sportovní akce představuje zásadní politické rozhodnutí a investiční náklady, které ovlivňují širokou veřejnost i urbanistické poměry hostitelského města. Náklady na následný provoz v původním uspořádání či konverzi na nové funkční využití však mohou být neúnosnou zátěží. Rovněž změny společenských podmínek mohou být příčinou pro nevyužití těchto velkých sportovních areálů. V této souvislosti lze dnes tolik skloňovaný pojem „trvalá udržitelnost“ zaměnit za „trvalá využitelnost“.

Aplikace výsledků disertační práce

V České republice je aktuálně podobných vědomostí nedostatek, přitom by mohly tyto znalosti posloužit při plánování velkých sportovních akcí. V případě přípravy kandidatury olympijských her je širší úhel pohledu na danou problematiku základním předpokladem kvalifikovaného rozhodování. V oblasti sportovních staveb a velkých sportovních událostí schází v Čechách ucelená koncepce rozvoje. Situace pouze reaguje na bezprostřední dění ve světě sportu bez dostatečné rozvahy založené na celkovém pochopení všech technických, ekonomických a společenských aspektů.

Poznatky z velkých sportovních akcí je možné následně aplikovat i na nižší úrovni. Podobný význam, jaký mají olympijské hry na národní úrovni, může mít i lokální fotbalový stadion na regionální úrovni. Politická rozhodnutí, příprava koncepce, model financování, zpracování veřejné zakázky, organizace výstavby a následný provoz jsou si velmi podobné.

Tato práce má být rámcovým podkladem, na který bude možné navázat s konkrétněji zaměřenou koncepcí. Již nyní se však připravuje vydání publikace „*Architektura olympijských her – město a společnost*“. Kniha předkládá historii a vývoj sportovních staveb pro olympijské hry od starověku až po současnost. Podrobně se zabývá technickými, ekonomickými a společenskými vlivy ovlivňujícími výslednou architektonickou formu a možnosti jejího následného využití.

Svým zaměřením a multidisciplinárním přesahem je tato kniha určena širšímu spektru čtenářů. Obsažené informace mohou využít studenti i absolventi humanitních i technických oborů (architektura, stavebnictví, filozofie, tělesná výchova a sport, ekonomie apod.).

Kniha je dále určena pro širokou veřejnost laickou, zajímající se o téma Olympijských her, a především také pro všechny profesionální pracovníky, kteří se pohybují v oblasti rozhodovacího procesu a realizace významných sportovních staveb.

Jiné dílo zpracovávající uceleně tuto problematiku v ČR není. Na téma architektury olympijských staveb je u nás obecně málo dostupných informací. V zahraničí, zvláště v bývalých hostitelských zemích OH, je daná problematika lépe zpracovaná, jedná se však obvykle o monotematicky zaměřené publikace, nikoliv o ucelený přehled s multidisciplinárním přesahem.

Seznam literatury

- 1, ANTHONY VIGOR, M. M. and Ch.TIMS. *After the gold rush: a sustainable Olympics for London*. London: IPPR, 2004. ISBN 1860302602.
- 2, LEOPKEY, B. *The Historical Evolution of Olympic Games Legacy: 2008 Post Graduate Grant Final Report*. University of Ottawa, 2009.
- 3, SILVESTRE, G. *An Olympic City in the making: Rio de Janeiro mega-event strategy 1993-2016*. 2012.
- 4, STROUHAL, J. *Praha olympijská: realita či ekonomická utopie?: Český finanční a účetní časopis*. Praze: Vysoká škola ekonomická, 2007.
- 5, ŠEVČÍK, M. *Olympijské hry pro Prahu* [online]. 2001 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://libinst.cz/clanky.php?id=22>
- 6, CHOUTKA, M. a J. DOVALIL. *Sport: Olympismus*. Praha: Olympia, 2004.
- 7, SEKOT, A. *Sociologické problémy sportu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 223 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4725-628.
- 8, SLEPIČKA, P. *Psychology of the Sport Spectator*. S.J.H, 1995.
- 9, SLEPIČKOVÁ, I. a P. SLEPIČKA. *Kde hledat počátky moderního sportu: Geografické rozhledy*. 2012.
- 10, WEISS, O., SLEPIČKOVÁ I. a P. SLEPIČKA. *Faktory ovlivňující účast na sportovním dění v Rakousku*. 2000
- 11, CHOUTKA, M. a J. DOVALIL. *Sportovní trénink*. 2., rozš. vyd. Praha: Karolinum, 1991, 331 s. Věda pro praxi (Olympia). ISBN 80-703-3099-6
- 12, FLEMR, L. a Z.VALJENT. *Sportovní aktivity dětí ve Středočeském kraji. Česká kinantropologie*, 2010, vol.14, no. 3, p. 101 - 115. ISSN 1211-9261. (v tisku)

13, FLEMR, L. a Z.VALJENT. *Socializace sportem*. Studia Sportiva, 2010, vol. 4, no. 1, p. 71 - 88. ISSN 1802-7679

14, SLEPIČKOVÁ, I. a P. SLEPIČKA. *Kde hledat počátky moderního sportu*. Geografické rozhledy. 2012,4, 11-12, 2-5.

15, SLEPIČKOVÁ, I. a P. SLEPIČKA. *Possibilities of sport and physical activities in influencing the value orientations in young generation*. Journal of International Scientific Publications: Educational Alternatives. 2012, 10,229-242.

16, COAKLEY, J. a J. DOVALIL. *Sport in society: issues and controversies with PowerWeb : health and human performance*. 7TH ED. United States: MCGRAW-HILL COMPANIES (OH), 2001, 331 s. Věda pro praxi (Olympia). ISBN 0072466960.

17, DUŠEK, R. a J. DOVALIL. *Sport a jak to bylo: issues and controversies with PowerWeb : health and human performance*. 1. vyd. Praha: B.A.T. Program, 2009, 379 s. Věda pro praxi (Olympia). ISBN 978-80-904237-1-8.

18, DUŠEK, R. a J. DOVALIL. *Sociální dimenze sportu: issues and controversies with PowerWeb : health and human performance*. 1. vyd. Editor Aleš Sekot. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 245 s. Věda pro praxi (Olympia). ISBN 80-210-3581-1

19, SEKOT, A. a J. DOVALIL. *Sport a společnost: issues and controversies with PowerWeb : health and human performance*. 1. vyd. Editor Aleš Sekot. Brno: Paido, 2003, 191 s., [8] s. barev. obr. příl. Věda pro praxi (Olympia). ISBN 80-731-5047-6

20, GOLD, J. R. a M. M. GOLD. *Olympic cities: city agendas, planning and the world's games, 1896-2016*. 2nd ed. New York: Routledge, 2011, xvii, 444 p. Planning, history and environment series. ISBN 02-038-4074-7

21, ANON (1910) Dover, R. *Encyclopaedia Britannica*, 11th ed., vol 8. Cambridge: Cambridge University press, p. 453

22, BARNETT, C. R. (1996) *St. Louis 1904: the Games of the 3rd Olympiad in Findling*, J. E. and Pelle, K.D., Cambridge : Cambridge University Press

- 23, BINYON, M. (1980) *The way the Games were won*. The Times, 4 August
- 24, BROUDEAUX, A-M. (2004) *The Making and Selling of Post-Mao Beijing*, London: Routledge
- 25, BROUDEAUX, A-M. (2007) *Spectacular Beijing: the conspicuous construction of an Olympic Metropolis*. Journal of Urban Affairs
- 26, BURBANK, M. J. Andranovich, G.D. and C.H. Heying. (2002) *Mega-events, urban development, and public policy*. Review of Policy Research
- 27, CHANDLER, R. (1776) *Travels in Greece ; or, an Account of a tour made at the Expense of the society of Dilettanti*. Dublin
- 28, COLVIN, S- (1878) *Greek Athletics, Greek Religion and Greek Art at Olympia: An Account of Ancient Usages and Modern Discoveries*. Paper given to the Liverpool Art Club
- CROWTHER, N. B. (2003) *Elis and Olympia: city, sanctuary and politics*, in Philips, D. J. and Pritchard, D. *Sport and Festival in Ancient Greek World*. Swansea: Classical Press of Wales
- 29, DAVEPORT, J. (1996) *Athens (1896: the Games of the 1st Olympiad*, in Findling, J.E. and Pelle, K.D.: *Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement*, Westport, CT: Greenwood Press
- 30, DREES, L. (1968) : *Olympia: Gods, Artists, Athletes* (trans. G. Onn) London, Pall Mall Press
- 31, ESSEX, S. and Chalkley, B. (1998) *Olympic Games : catalyst of urban change*. Leisure studies
- 32, FELLMANN, B. (1973) *The history of excavation at Olympia*. Olympic Review
- 33, GOLD, J. R. and Revill, G. E. (2006) *Gathering the voices of the people? Cecil Sharp, cultural hybridity and the folk music of Appalachia*. Geo Journal, 63

- 34, GOLDSTEIN, E. S. (1996) Amsterdam: the Games of the 9th Olympiad, in Findling, J.E. and Pelle, K. D. Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement. Westport, Ct: Greenwood Press
- 35, GORDON, B. F. (1983) Olympic Architecture: Building for the Summer Games. New York: John Wiley
- 36, HAMPTON, J. (2008) The Austernity Olympic. London. Aurum Press
- 37, HARLAN, H. V. (1931) History of Olympic Gams: Ancien and Modern. Topanga, CA: Athletic Research Bureau
- 38, HART DAVIS, D. (1986) Hitler's Games: The 1936 Olympics. London: Century
- 39, HAWTHORNE, F. H. and R. PRICE (2001) The Soules Stadium: A Memoir of London 's White City. Upminster :3-2 Books
- 40, HOLT, R and T. MASON. (2000) Sport in Britain, 1945-2000. Oxford: Blackwell
- 41, HORNBUCKLE, A. R. (1996) Helsinki 1952 : the Games of the 15th Olympiad in Findling, J.E. and Pelle, K.d. Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement. Westport, CT: Greenwood Press
- 42, JEFFERIES, M. (2006) Critical succes factors of public private sector partnerships: a case study of the Sydney SuperDom. Engineering, Construction and Architectural Management
- 43, KILLANIN, L. (1983) My Olympic Years. London: Secker and Warburg
- 44, KYRIELIS, H. (2003) The German excavations at Olympia: an introduction, in Phillips. D. J. and Pritchard, D. Sport Festival in the Ancient Greek World. Swansea: Classical Press of Wales
- 45, LAPPPO, G., CHIKISHEY, A. and A. BEKKER. (1976) Moscow, Capital of the Soviet Union: A Short Geographical Survey. Moscow : Progress Publisher

46, LENSKYJ, H. (2002) The Best Olympics Ever? The Social Impact of Sydney 2000 Olympics and beyond, in Bale, J. and Christensen, M.: Post-Olympionism? Questioning Sport in the 21st Century. Oxford: Berg

47, LITTKWOOD, A. R. (2000) Olympic Games, in Speake, G. Encyclopedia of Greece and the Hellenic Tradition, vol. 2. Chicago. IL: Fitzroy Dearorn

48, MACALOON, J. J. (1981) The Great Symbol: Pierre de Coubertin and the Origins of the Modern Olympic Games. Chicago, IL: University of Chicago Press

49, MORSE, J. (2001) The Sydney 2000 Olympic Games : how the Australian Tourist Commission leveraged the games for tourism. Journal of Vacation Marketing

50, MÜLLER, N. (2000) Pierre de Coubertin, 1893-1937: Olympionism, Selected Writings. Lausanne:IOC

51, MUÑOZ, F. (1997) Historic evolution and urban planning typology of the Olympic Village, in Moragas Spa, M. de, Llines, M. and Kidd B. : Olympic Villages: A Hundreded Years of Urban Planning and Shared Experiences, Lausanne: IOC

52, PROMYSLOV, V. (1980) Moscow: Past and Present, Moscow: Progress Publishers

53, REDMOND, G. (1988) Toward modern revival of the Olympic Games: the various pseudo-Olympics of the nineteenth century, in Seagrave, J.O. and Chu, D : The Olympic Games in Transition. Champaign, IL: Human Kinetics

54, RENSON, R. (1996) Antwerp 1920: the Games of the 7th Olympiad in Findling, J. E. and Pelle, K. D.: Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement. Westport, CT: Greenwood Press

55, SEGRAVE, J. O. (2005) Pietro Metastasio's L'Olympiade and the survival of the Olympic idea in eighteenth century Europe. Oimpika

56, STANHOPE, J. S. (1824) Olympia: Or Topographx Illustrative of the Actual State of the Plain of Olmypia, and of the Ruins of the City of Elis. London

57, TOOHEY, K. and A. J. VEAL. (2007) *The Olympic Games : A social Science Perspective*, 2nd ed. Wallingford CAB International

58, VOELTZ, R. A. (1996) London 1948: the Games o the 14th Olympiad, in Findling, J.E. and Pelle, K.D.: *Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement*. Westport, CT: Greenwood Press

59, WELCH, P. D. (1996) Paris 1924. The Games of the 8th Olympiad , in Findling, J. E. and Pelle, K. D.: *Historical Dictionary of the Modern Olympic Movement*. Westport, CT: Greenwood Press

60, WIMME, M. (1976) *Olympic building*. Leipzig: Edition Leipzig

61, YEW, W. (1996) *The Olympic Image. The first 100 Years*. Edmonton, Alberta: Quon Editions

62, YOUNG, D. C. (1996) *The Modern Olympics : A struggle for Revival*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press

63, ŠEVČÍK, O. *Architektura - historie - umění: kulturně-civilizační vývoj v Evropě od antiky do počátku 19. století*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0345-9.

64, GOULARTT, A. (2007) *XV Pan American Games Sailing Competition: Final Report*. Rio: Organising for the XV Pan American Games.

65, ZOLTAN, E. (2004) *Brazilian football, FIFA, infrastructure and planning*. http://brazil.suite101.com/article.cfm/world_cup_2014_soccer_in_brazil, accessed 29 March 2010

66, ANON (2009) *Rio Olympic Games 2016*. <http://www.olympicsgames2016.com/>, accessed 28 March 2010.

67, GCE (Green Cross Espana) (2009) *Environmental Comparative Analysis of Bid Cities to Host the 2016 Summer Olympic Games*.

http://deportesostenible.es/dos/Environmental_Comparative_UK.pdf, accessed 1 April 2010.

68, WELCH, P. D. (1996) Paris 1924: the Games of the 8th Olympiad, in Findling, J.e. and K. D. Pelle (eds.) *Historical Ductionary of the Modern Olympic Movement*. Westport, CT: Greenwood Press, pp. 61-67.

69, *Proceedings Of the Institution of civil engineers*. London, 2011: Thomas Telford. ISSN 0965-089x.

70, LARGE, D. C. (2007). *Nazi Games The Olympics of 1936*. W.W. Norton & Company, Inc. ISBN 0-393-05884-0.

Anotace

Sport je společenským fenoménem dnešní doby, který ovlivňuje životy téměř všech obyvatel planety, ať už to jsou aktivní sportovci, diváci či organizátoři sportovních akcí. Během svého vývoje od starověku po současnost prošel sport četnými proměnami ideálů a hodnot. Zvláště v minulém století došlo k exponenciálnímu nárůstu mediálního zájmu. Ze sportu se stal obchodní artikl. Především vrcholné sportovní akce typu olympijských her nebo mistrovství světa nemají obdoby v ostatních oblastech lidského konání. Pořadatelé těchto akcí jsou hnáni motivací zviditelnit hostitelské město, zemi ale i své sponzory či politický režim.

Výstavba sportovních zařízení a navazující infrastruktury je prostředkem k demonstraci ekonomické síly a technologické vyspělosti organizátorů. Mezi pořadateli se odehrává nepsaná soutěž o dosažení prestiže a uznání, o překonání předchozích ročníků. Výsledkem jsou inovativní a pokroková řešení, která jsou posléze aplikována v menším měřítku i na realizacích menšího významu. Pořadatelství vrcholné sportovní akce vytváří rozvojové příležitosti a může být katalyzátorem řešení společenských, ekonomických a urbanistických problémů. Příliš ambiciózní projekty však někdy vedou k nezvládnutí investičních nákladů na výstavbu a následný provoz velkých komplexů, obvykle na úkor podpory rozvoje infrastruktury rekreačního sportu.

Provozní a ekonomické podmínky jsou silným impulsem, který významně ovlivňuje vývoj architektury sportovních staveb. K tomuto vývoji také přispěl rozvoj moderních technologií a materiálů a jejich uplatnění dalo architektům nové výrazové možnosti. Nyní stojíme před otázkou, zda je vývoj v oblasti infrastruktury pro vrcholné sportovní události trvale udržitelný, respektive jestli je možné pro tyto stavby, jež jsou primárně určené pro jednorázovou akci velkého rozsahu, nalézt vhodné dlouhodobé využití.

Anotation

Sport is the social phenomenon of our time, which affects the lives of almost all inhabitants of the planet, whether they are active athletes, spectators or organisers of sporting events. During its development, from antiquity to the present day, sport has undergone numerous transformations of ideals and values. Especially in the last century there has been an exponential increase in media interest. Sport has become a business commodity. The main top sporting events such as the Olympics or world championships are without precedent in other areas of human endeavor. The organisers of these events are driven by the motivation to raise the profile of the host city, the country, but also their sponsors or political regime.

Construction of sports facilities and their related infrastructure is a way to demonstrate the economic power and technological advancement of the organisers. Among the organisers unspoken competition takes place to achieve more prestige and recognition to surpass the previous events. This results in innovative and progressive solutions that are then applied on a smaller scale and on venues of minor importance. The organisation of top sports events create development opportunities and can be a catalyst for solving social, economic and urban problems. Too ambitious projects, however, sometimes lead to mismanagement of the investment costs for the construction and subsequent operation costs of large complexes, usually at the expense of supporting infrastructure development of recreational sports.

Operational and economic conditions provide a strong impetus, which significantly affects the development of the architecture of sports buildings. This development also contributed to the development of modern technologies and materials and their application gave architects new expressive possibilities. Now we face the question of whether the development of infrastructure for top sports events is sustainable, or whether it is possible for these buildings, (which are primarily designed for large-scale one-off events), to find an appropriate long-term use.